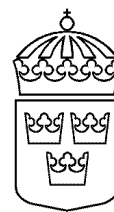

Riksdagens protokoll

2000/01:84

Torsdagen den 22 mars

Protokoll
2000/01:84

Kl. 12.00 – 17.57
19.00 – 22.58

1 § Aktuell debatt: De nya förutsättningarna för den ekonomiska politiken

Anf. 1 KARIN PILSÄTER (fp):

Fru talman! Sverige har tack vare tidigare reformer och genom den kraftiga konjunkturuppgången haft en god tillväxt i tre år. Den utvecklingen är på väg att brytas. Internationella och svenska tecken tyder på en avmattning. Ingen vet hur djup den blir och hur länge den kommer att vara.

Enligt vår bedömning har regeringen under den här perioden inte gjort tillräckligt för att förbereda svensk ekonomi för en sådan avmattning. Ni har inte rustat Sverige för uthållig tillväxt.

Sverige har fortfarande västvärldens mest konjunkturkänsliga statsfinanser. Sverige har en arbetsmarknad och en arbetsmarknadspolitik som gör att det kommer att bli svårt att få ned den totala arbetslösheten under 7 %. Alltfler människor finns i arbetsmarknadsåtgärder. Det är allt svårare att tillsätta lediga jobb. Alltfler människor står helt enkelt utanför.

Sverige har en företagarpolitik som gör att storföretagen försvinner och att antalet företagare nu inte är högre än det var 1994, och det minskar.

Den 17 april kommer majoriteten att lägga fram sin vårproposition med inriktningen av den ekonomiska politiken. Presentationen av vårpropositionen är det tillfälle då man kan lägga fram förslag både om omedelbara förändringar och om mer långsiktiga grepp för att hålla tillväxten och jobben uppe, rädda statsfinanserna och se till att vi får en god utveckling för människorna i vårt land.

Det kommer praktiskt taget varje dag nya nedrevideringar. Det förändrar inte politiken så mycket för oss, men det borde ge majoriteten nya utgångspunkter för den ekonomiska politiken och budgeten.

Förhandlingarna mellan regeringen och stödpartierna pågår för fullt, men de präglas uppenbarligen av självgod tillit till konjunkturen och en huggsexa om nya utgifter. Vi tycker att det är dags för en rejäl vårstädning i Regeringskansliet. Vi kommer i den här debatten att lämna våra förslag till vad den borde innehålla.

Anf. 2 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s):

Fru talman! Svensk ekonomi står i dag stark. 90-talskrisen har tack vare svenska folkets uppooffringar förbytts till en utveckling med god

Aktuell debatt:

*De nya förutsätt-
ningarna för den
ekonomiska politiken*

tillväxt, halverad arbetslöshet, stigande sysselsättning, låg inflation och ett överskott i de offentliga finanserna. Tillväxten har under de tre senaste åren legat mellan 3 ½ % och drygt 4 %. Det är historiskt mycket höga nivåer som man får gå tillbaka till 60-talet för att hitta paralleller till.

Precis som Folkpartiet har uppmärksammat sker nu en viss avmattning i den internationella konjunkturen, framför allt i USA. USA har de senaste åren haft en tillväxt på runt 5 %, och många bedömare tror nu att USA knappt når upp till 2 % tillväxt i år och kanske t.o.m. får en viss ökning av arbetslösheten.

I Japan har ekonomin gått på tomgång sedan lång tid tillbaka och man har en mycket låg tillväxt. Där har Centralbanken nyligen återgått till sin nollräntepolitik.

Samtidigt finns det goda skäl att tro på en god fortsatt utveckling i den europeiska ekonomin. Utsikterna för en stark fortsatt utveckling är goda i flertalet länder i Europa, däribland Sverige. Tillväxten i EU-området väntas bli strax under 3 % i år. Mycket tyder därför på att det är Europa som nu tar ledningen i den internationella ekonomin. Det sker i så fall inte lång tid efter det att EU för ett år sedan lade fast ambitionen att bli den mest dynamiska delen i världsekonomin år 2010, som ju är själva temat för det toppmöte som inleds i morgon här i Stockholm.

Många ställer sig mot denna bakgrund nu frågan vad den internationella ekonomiska avmattningen framför allt i USA och Japan kommer att betyda för Sverige. Regeringens bedömning har varit att den kommer att innebära att svensk ekonomi nu går in i en lugnare men också mer normal konjunkturfas.

På flera sätt är en viss avmattning inte överraskande. Tvärtom kan det konstateras att faran för en överhettning i ekonomin minskar med den anpassning som nu sker. Alternativet hade naturligtvis varit risker för inflation och exempelvis risker för att en pressad arbetsmarknad hade lett till stora flaskhalsar inom många sektorer.

Förutsättningarna för en långsiktigt hållbar tillväxt i Sverige utan tvära kast kan därmed stärkas. Vi kan se positiva tecken bl.a. i lönerörelsen som nu håller sig inom, tycker jag, mycket rimliga nivåer. Det skapar samhällsekoniskt en god förutsättning för att vi ska få en balanserad utveckling och bra reallöneökningar för löntagarna även i fortsättningen. Vi hade under andra halvan av 1990-talet reallöneökningar i storleksordningen 4 % per år, och man får också där gå tillbaka till 60-talet för att se dess like.

Min bedömning är att de nya internationella förutsättningarna, framför allt den amerikanska ekonomins nedgång, gör att vi i år i Sverige kommer att hamna på en tillväxt runt 3 %, som många andra också har gjort prognoser kring. Därmed kan man säga att vi går från ett extremt gott konjunkturläge till ett mer normalt konjunkturläge.

Det mycket goda som vi har bakom oss får inte dölja det faktum att en tillväxt kring 3 % fortfarande är en mycket hög tillväxt. Låt mig påminna om att den genomsnittliga tillväxten 1975–1995 var knappt 2 %. Och så sent som i början av 90-talet, under regeringen Bildt, hade vi inte ens nolltillväxt. Då hade vi minus i tillväxten i svensk ekonomi.

Låt mig ge några exempel på vad som har gjorts under de här åren för att skapa den situation som vi har i dag. Det kan vara viktigt som bakgrund för den fortsatta debatten.

De offentliga finanserna är sanerade. OECD konstaterade så sent som i december förra året att Sverige är det land i världen som sedan 1994 har uppnått den största strukturella förbättringen av de offentliga finanserna, motsvarande 10,6 % av bruttonationalprodukten. Det är ett konkret resultat på strukturella förbättringar i stället för de allmänna ordalag som ofta förs fram från borgerligt håll om behovet av strukturreformer. Jag ska senare återkomma med exemplifieringar på vad jag tycker är mycket negativa strukturreformer som föreslås från borgerligt håll och som snarast skadar vår ekonomi.

Den framgångsrika saneringen av ekonomin har gett oss möjligheter att investera för framtiden. Genom att vi betalar av på statsskulden blir vi mindre sårbara i nästa konjunkturläge.

Vi har också gjort stora investeringar i viktiga utbildningssatsningar, från Kunskapslyftet till den omfattande studiemedelsreformen och 100 000 nya platser på högskolor och universitet. Det stärker Sverige och ger oss en ökad konkurrenskraft i europeiskt och internationellt sammanhang. Det är en god illustration på sambandet mellan tillväxt och rättvisa.

Vi har infört en ny budgetprocess med saldomål och tak för de offentliga utgifterna. Genom att vi alla år hittills har klarat de mål vi har satt upp har vi också skapat en buffert för att möta en nedgång i ekonomin, samtidigt som vi har ett förtroende som har stärkts för den svenska ekonomin.

Vi har minskat de offentliga utgifterna som andel av bruttonationalprodukten från över 70 % i början på 90-talet till 55 % förra året.

Vi har skapat en pensionsuppörelse som skapar en stabilitet och som många andra länder i Europa gärna vill ta efter.

Vi har en oberoende riksbank med inflationsmål. Förra året var det bara Storbritannien som hade lägre inflation än Sveriges 1,3 %.

Det har varit Storbritannien och Sverige som sedan en bra tid tillbaka har haft de lägsta inflationssiffrorna. Den låga inflationen ger goda förutsättningar för näringslivet och goda reallöneökningar för löntagarna. Förutsättningarna för att även i fortsättningen ha en låg inflation är goda.

Fru talman! Det råder ingen tvekan om att svensk ekonomi i dag håller mycket hög internationell klass. Men dagens goda läge är ingen självklarhet och har aldrig varit det. Från oppositionen har hela tiden enträget sagts att den socialdemokratiska regeringen kommer att misslyckas. I mitten av 90-talet sade oppositionen att vi aldrig skulle lyckas vända ekonomin. Först gällde det de höga budgetunderskott som de borgerliga lämnade efter sig. Sedan sade man samma sak om tillväxten. Det skulle aldrig gå att få fart på Sverige om man samtidigt skulle tillämpa de rättvisepprinciper som regeringen och samarbetspartierna utvecklade.

När det gäller arbetslösheten ifrågasattes 4-procentsmålet av borgerliga partier, inte minst av Lars Tobisson i denna kammare när han sade att det var lika troligt att vi skulle nå ned till 4-procentsmålet som att böckling skulle bli världens favoritmat. Det skulle vara intressant att få en närmare förklaring på hur det där sedan utvecklades.

Det är ett faktum att Sverige står väldigt starkt i dagens ekonomiska situation. Jag hoppas naturligtvis att det toppmöte vi har framför oss de

Prot. 2000/01:84
22 mars

Aktuell debatt:

*De nya förutsätt-
ningarna för den
ekonomiska politiken*

Aktuell debatt:

*De nya förutsätt-
ningarna för den
ekonomiska politiken*

närmaste dagarna också ska bli en illustration av att Sverige, EU och Europa är berett att ta den ledning i den internationella ekonomin som vi har alla goda förutsättningar för.

Vi har ett sådant budgetöverskott att vi kan stå emot de försvagningar som exempelvis den amerikanska ekonomin kan komma att medföra. Vi har goda makroekonomiska fundamenta, vilket också gör att vi står väl rustade. Jag hoppas att vi, när vi om en månad ungefär får en debatt i denna kammare om vårpropositionen, ska kunna visa att tillväxten och rättvisan, som har varit de ledord som vi har haft i vår politik, kommer att kunna följas upp genom att det nu finns utrymme för att låta tillväxten och rättvisan också resultera i reformer med rättvisetema för framtiden.
(Applåder)

Anf. 3 KARIN PILSÄTER (fp):

Fru talman! Jag försöker alltid få ned höjden på den här talarstolen, men det går visst inte längre än så här.

Jag sade att det är dags för en vårstädning. När man ska städa måste man börja med att kolla hur det egentligen ser ut så att man vet om det är dammtrasan eller rörsågen man ska ta fram. Vi verkar ju vara relativt överens om verklighetsbilden när det gäller det som ligger långt bort från Sverige. Men någonstans är det så att ju närmare vi kommer desto mer olika uppfattningar har vi om hur städområdet egentligen ser ut.

Europa tar ledningen, säger Bosse Ringholm. Ja, det är mycket bra att vi har haft en ökad avreglering och en öppning av ekonomierna inom EU. Men de effekterna kommer först på sikt. De kommer troligen inte att ha så stort inflytande just nu. Konjunkturinstitutet och alla andra bedömare reviderar hela tiden ned sina prognoser. Det är inte jag som är någon dysterkvist utan jag försöker komma på hur man ska lösa uppgiften. Nu på morgonen kom t.ex. konjunkturbarometern för industrin, som visar på fortsatt avmattning i den svenska industrikonjunkturen. Hushållen är mer pessimistiska. Konsumtionen går kraftigt ned och man kommer förmodligen att öka sitt försiktighetssparande.

Sysselsättningen har inte drabbats. Det är mycket bra. Men varslen ökar snabbt. Det tycker jag är oroväckande. Halveringen av arbetslösheten – ja, det var ju den öppna arbetslösheten det gällde. Och det var inte särskilt uthålligt. Ett kvartal lyckades ni med er böcklingpolitik. Fast antalet nya platser har ökat är det allt färre som tillsätts. Det visar att arbetsmarknaden nu inte alls fungerar så bra som den borde. Det kommer som vanligt att drabba dem hårdast som står längst bort. Det kommer att drabba dem hårdast som har svårast att klara det.

Sverige har varit mycket beroende av internationella företag. Det har varit mycket bra för oss. Men det starka storföretagsberoendet är ett stort problem. Sverige kan inte stå och falla med Ericsson. Lösningen är inte att driva ut de sista storföretagen ur landet utan att ge goda förutsättningar för små företag att leva och växa. Antalet företagare minskar i dag.

Statsfinanserna är fortfarande väldigt konjunkturberoende på grund av våra höga skatte- och utgiftsnivåer. Jag tycker inte att jag riktigt hör att finansministern verkar vara medveten om det problemet. Även här är det ju så att när panikåtgärderna sedan kommer är det de svagaste som drabbas hårdast. Det har vi sett prov på så många gånger – antingen det

gäller de mest utsatta i vårt eget land eller fattiga människor i tredje världen när man panikartat drar ned på biståndet.

Fru talman! Bosse Ringholm säger att vi går in i ett mer normalt förlopp. Och det är klart; normalt har ju tydligen varit att det ska gå lite sämre för Sverige än det gör för jämförbara länder. Jag tycker inte att det är någon bra målsättning. Likaså verkar det som att man fortfarande från majoritetens sida är inne på det här önsketänkandet att det inte är någon riktig avmattning utan bara det här som piloterna gör ibland, en *touch-down*. Sedan flyger de upp igen. Men vi kan inte planera för en sådan ekonomisk situation.

Det behövs utgiftsbegränsningar på en rad områden för att hålla tillbaka en försämring av de offentliga finanserna. Ett antal socialdemokratiska favoritprojekt måste omprövas. Jag tycker att det är dags att koppla på centraldammsugaren nere i Rosenbad. Det gäller t.ex. det mesta av bredbandsgrävandet, de lokala investeringsprogrammen, Östersjömiljarden och den misslyckade storstadssatsningen. Arbetsmarknadspolitiken måste helt läggas om. Privatisera AMS arbetsförmedlingar och ge resurserna och möjligheterna till dem som faktiskt ska in på arbetsmarknaden.

Det behövs en politik som kraftfullt går in för att i praktiken förbättra villkoren för företagande. Det behövs inte mer prat i ett pratdepartement. Det behövs konkreta förändringar.

Vi måste göra något för att få stopp på den okontrollerade ökningen av sjukskrivningarna. Det är en tragedi för de människor som drabbas, men det kommer också att äta upp en massa andra angelägna utgifter. I går kom det nya larmsiffror igen. Det behövs en rejäl socialförsäkringsreform och det behövs en omläggning av arbetslivet så att människor kan få mer makt över sin egen arbetssituation.

Vi behöver sälja ut de statliga företagen och sänka statsskulden för att därmed få lägre ränteutgifter.

Fru talman! För Bosse Ringholm är skattesänkningar en restpost som man får se hur liten eller stor den blir när man har räknat med allt annat. Men det behövs en skattereform för en ny tid. Det måste löna sig att arbeta, spara och ta risker.

Det är också så att vi behöver få mer valuta för våra skattepengar. Ett mycket konkret exempel på det är skolan. Det krävs en helt ny skolpolitik. Sverige lägger faktiskt ut väldigt mycket pengar på skolan, men det går inte tillräckligt bra för verksamheten. De som drabbas hårdast av dagens skolpolitik är de barn och ungdomar som behöver skolan allra mest. Det är ett hårt och kallt samhälle man skapar med en sådan skolpolitik.

Vården och omsorgen måste förnyas. Nya lösningar gör att vi kan få mer valuta för våra pengar och också att det kan bli en bättre arbetssituation. Det vore faktiskt en verklig jämställdhetsreform.

Vi behöver en miljöpolitik som satsar på de stora miljöhoten. Vi behöver en rationell energipolitik. Vi måste angripa de gränsöverskridande miljöproblemen på EU-nivå i stället för att ägna EU-arbetet åt helt andra saker. Det behövs satsningar på forskning, kvalitet i den högre utbildningen och avregleringar för att ge oss vanliga människor större frihet men också för att ekonomin ska fungera bättre.

Ett antal steg kan tas på EU:s toppmöte nu i helgen, och jag tycker att den mest uppenbara reformkandidaten är EU:s jordbrukspolitik. En re-

Prot. 2000/01:84
22 mars

Aktuell debatt:

*De nya förutsätt-
ningarna för den
ekonomiska politiken*

formerad, billigare, jordbrukspolitik är bra på alla sätt och vis. Det är faktiskt också bra för Sveriges statsutgifter.

Fru talman! Det har gjorts väldigt bra saker under de senaste tio tolv åren, men det är inte nog. Och man gör allt sådant så motvilligt. Det är dags för vårstädning. Det är inte alltid så roligt. Men det blir fint när det är färdigt.

(Applåder)

Anf. 4 GUNNAR HÖKMARK (m):

Fru talman! Finansministern inledde med att vilja peka tillbaka i tiden, som han gör så ofta. Jag vill gärna säga att man inte behöver gå tillbaka till 60-talet för att finna höga tillväxtsiffror i svensk ekonomi. Man kan gå vidare till åren 1994–1995 och se resultatet av den borgerliga regeringen. Jag säger inte att Bosse Ringholm ska lära sig alltför mycket av detta, men han ska kanske vara lite mer försiktig med sin historieskrivning i framtiden i den mån den faktiskt betyder något för hur vi betraktar den framtida politiken.

Fru talman! Det finns tre saker som måste sägas till regeringen i dag.

För det första: Låtsas inte som om ingenting har hänt. Högkonjunkturen är nu över, och det ställer krav på att utgiftspolitiken ersätts med en reformpolitik som stärker tillväxtkraften.

För det andra: Förväxla inte de gångna årens högkonjunktur med er egen ekonomiska politik. Det är nämligen inte er politik som har gett fler jobb utan det är konjunkturen.

För det tredje: Lägg samarbetet med Vänsterpartiet och Miljöpartiet åt sidan, eftersom Sverige nu inte behöver en politik där man tävlar om att öka de offentliga utgifterna, utan nu behövs en politik där vi tävlar om att stärka förutsättningarna för nytt företagande och nya jobb. Och det kommer ni aldrig att klara med dessa partier.

Fru talman! Att i denna situation låtsas som om konjunkturförändringar inte betyder så mycket och därmed låta utgiftspolitiken fortsätta som om ingenting hänt är ansvarslöst. Kanske är det så att vi nu ser hur prognosinstitut efter prognosinstitut mjuklandar sina prognoser allt medan detta leder till att hårdlandningen blir en större och större risk ju längre regeringen dröjer med att lägga om sin politik.

Det är viktigt att ha klart för sig att de gångna årens framgångar i svensk ekonomi inte har varit ett resultat av den politik som har förts i form av ökade statliga utgifter och höjda skatter utan har inträffat trots detta genom en unikt lång internationell högkonjunktur. Men ert skryt över högkonjunkturen har lett er till att tro att det inte behövs någon politik för att öka förutsättningarna för tillväxt i hela landet och i alla samhällssektorer.

Fru talman! Vi har under de senaste åren sedan 1994 haft en statlig utgiftspolitik som har inneburit att statens utgifter, räntekostnader undantagna, har ökat med nästan 6 % i genomsnitt per år. Sverige har därmed också i dag en större konjunkturkänslighet än vi hade i början av 1990-talet.

Men vi har också en större arbetslöshet än i någon tidigare högkonjunktur. Och det var ingen som kunde höra någon reflexion eller tanke om detta när finansministern presenterade sin syn på det ekonomiska läget. När jag i höstens budgetdebatt påpekade att vi nu hade högre

arbetslöshet än i någon tidigare högkonjunktur i modern tid så skrattade finansministern bort detta. Sedan dess har AMS-chefen konstaterat samma sak. Vi har den högsta arbetslösheten någonsin i en högkonjunktur, oavsett om man bara räknar de 4 procenten eller om man räknar alla som är arbetslösa, vilket är nästan 16 %.

Visst har antalet jobb ökat under högkonjunkturen. Men, fru talman, jag kan aldrig upphöra att förvånas över alla som förvånas över att det går bättre när det går bra och sämre när det går dåligt i ekonomin. Den avgörande frågan är ju inte om jobben blir fler i en högkonjunktur utan om de ökar så mycket att man går starkare in i en vikande konjunktur. Läget i dag är att vi skulle behöva nästan 400 000 fler jobb för att nå upp till den andel sysselsatta som vi hade 1990.

Men inte nog med det, misslyckandet är större än så. Om vi tar hänsyn till de ökade sjukskrivningarna på svensk arbetsmarknad som drabbar enskilda människor hårt så har andelen sysselsatta i faktiskt arbete inte ökat med en promille sedan 1997. Sjukskrivningarna har fördubblats, och jobben har blivit fler. Men sjukskrivningarna har ökat så snabbt att vi i dag inte har en promille större andel sysselsatta i faktiskt arbete.

Jag skulle vilja säga följande till Bosse Ringholm: Akta så att inte böcklingen fastnar i halsen.

Den grundläggande frågan är hur vi har ökat förmågan att inkludera alla i arbetsmarknaden och att se till att alla kan ge sin del till skapandet av välfärd men också hur vi kan skapa en ökad produktionstillväxt.

Det tredje som jag sade till finansministern var: Lagg samarbetet med antipartierna åt sidan, därför att Sverige nu behöver en andra reformvåg.

Jag tycker att det var bra att Bosse Ringholm skröt över de reformer som genomfördes under 90-talet under borgerlig ledning. Men ta då också ledning av detta. Nu behöver vi nämligen reformer inom arbetsmarknaden som öppnar för större flexibilitet, som tar vara på allt vad privat arbetsförmedling kan innebära, som öppnar för företagande inom sjukvård och utbildning, så att dessa verksamheter blir dynamiska delar i ett växande kunskapssamhälle. Starta en reformering av socialförsäkringssystemet i pensionsreformens efterspår, så att vi kan få samma trygghet och stabilitet både för enskilda människor och för samhället. Och sänk skatterna, och börja med det nu.

Jag tycker att det är lustigt att se hur en allt större del av världens bedömare ser det stora hoppet i de amerikanska skattesänkningarna. Låt oss se till att nu sänka skatter i Sverige så att vi kan hoppas på en bättre dynamik, inte som en restpost utan som en aktiv och offensiv politik. Detta måste göras i vårpropositionen.

(Applåder)

Anf. 5 JOHAN LÖNNROTH (v):

Fru talman! Det här debatten har begärts på grund av oro för att ekonomin ska gå sämre. Vi kan nog vara eniga om att vi ska ha en hög beredskap för att kunna vidta motåtgärder om det skulle bli så. Och kanske bör vi i höst sänka sparmålet om det inte vänder. Vi kan behöva ta upp den här frågan redan i vårbudgeten, och förhandlingarna är nu på väg in i ett avgörande skede. Jag ska nämna några saker som vi i Vänstern driver särskilt hårt.

Prot. 2000/01:84

22 mars

Aktuell debatt:

*De nya förutsätt-
ningarna för den
ekonomiska politiken*

Kommuner och landsting ska ges ökat finansiellt svängrum så att skolan, vården och omsorgen får råd att rekrytera mer personal och förbättra arbetsmiljön för att få ned den alarmerande höga sjukfrånvaron och höja lönerna. Kvinnor tjänar i dag genomsnittligt 4 000 kr mindre i månaden än männen. Om lönerna höjs inom de kvinnodominerade yrkena med i genomsnitt 1 000 kr i månaden utöver det som förhandlas fram i nu pågående avtalsrörelse så blir totalkostnaden ungefär 10 miljarder kronor.

Det är också nödvändigt att höja nivån i a-kassan. Det gäller permanenta höjningar av både tak och golv, så att också arbetslösa får del av de höjda realinkomster som finansministern talade om här nyss. Våra förslag på det området kostar netto ungefär 4–5 miljarder kronor.

Har vi nu råd med detta? Ja, när om inte nu? Det beräknade sparöverskottet i den offentliga sektorn ligger nu på uppåt nivån 300 miljarder under de närmaste fyra åren, motsvarande drygt 30 000 kr per invånare. Drygt hälften av detta går åt för att amortera på våra skulder. Det måste väl ändå räcka Gunnar Hökmark, som vill att vi ska bryta samarbetet?

Bo Lundgren sade i december 1998 att ni moderater hade en politik som skulle nå målet att bruttoskulden skulle vara 60 % av BNP år 2002, alltså nästa år. Vi passerade denna moderata drömgräns redan förra året i samarbete mellan Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet. Och nettoskulden blir i år negativ, dvs. att vi får en offentlig nettoförmögenhet. Kan inte möjligen Gunnar Hökmark kosta på sig lite beröm, ett par ord av erkänsla?

Det viktigaste för att långsiktigt klara sunda offentliga finanser är en hög nivå på sysselsättningen. Glädjande nog kan vi nu hoppas på att klara målet att 80 % ska vara sysselsatta år 2004. LO har föreslagit att vi höjer ribban till 85 % utan att precisera årtal. Kanske ska vi pröva det mångomtalade året 2010, dvs. ytterligare sex år framåt. Det blir svårt, men det är nödvändigt.

Vi har inte råd med ett bakslag nu. Fortsatt uppgång för sysselsättningen måste sättas som överordnat mål. Det handlar också om förtroende för politiken. Om vi alla nu ägnar oss åt dystra profetior finns en risk att de blir självuppfyllande, att svenska folket inte vågar investera i framtiden.

Jag tycker kanske att de borgerliga partierna har ett särskilt ansvar att lugna alla som nu mer eller mindre frivilligt blivit aktieägare. Det var ju ni som övertalade en motvillig socialdemokrati att acceptera det nya pensionsvalet. Var är nu alla dessa profeter som talade om lyckan att få välja och om aktier som den bästa sparformen? Men jag hyser ingen skadeglädje. Däremot förväntar jag mig några nya idéer.

Ska man städa, sade Karin Pilsäter, så måste man lära sig hur verkligheten ser ut. Och det kan jag ju hålla med om. Men den borgerliga politiken är ju bara ett plagiat av alla dessa högerekonomers idéer som de har hämtat från OECD och EU. Kan det verkligen vara så att man vet bättre hur dammet fördelar sig här i Sverige om man sitter nere i Paris eller Bryssel, Karin Pilsäter? Det kan jag inte tro. Eller anser ni att EMU-medlemskapet ska klara den här skivan?

I den ekonomiska debatten i december 1998 sade Lars Leijonborg att det kommande utanförskapet skulle skada vårt land. Låt oss anta att han hade övertygat oss då och fått med oss i EMU. Hur hade läget då varit? Vi hade fått en svagare valuta under toppen av högkonjunkturen och

starkare valuta då konjunkturen började vika. En knytning till euron hade förstärkt obalanserna ungefär som 1991 och 1992. Att vi står utanför EMU ökar handlingsutrymmet. Ännu bättre skulle det vara om riksdagen åter tog makten över Riksbanken så att penning- och finanspolitiken kunde samordnas med sikte på ökad sysselsättning. Jag vill uppmana Riksbankens ledning: Fullfölj er nya öppna stil, erkänn att Villy Bergström hade rätt i december när han motsatte sig räntehöjningen, sänk räntan i nästa vecka!

Inflationen är extremt låg, och det finns stora outnyttjade arbetskraftsreserver inte minst i skogslänen och i några av storstädernas ytterområden. Många skulle gärna gå upp i heltid, och många skulle låta sig rekryteras om våra löner höjdes och stressen minskade. En stark fördelningspolitik är också bra för jobben. Rättvisan är produktiv. Vänsterpolitik och samarbetet, Gunnar Hökmark, mellan Vänstern, Socialdemokraterna och Miljöpartiet är bäst både för löntagare och för flitiga företagare. De lata kapitalisterna må sura, men det kan vi bjuda på.
(Applåder)

Anf. 6 MATS ODELL (kd):

Fru talman! Den här debatten har begärts med anledning av, som det heter, en särskild händelse. Denna särskilda händelse är att den korta lyckliga tid då Sverige haft en ekonomisk utveckling som varit lika bra som genomsnittet av OECD-ländernas nu av allt att döma är över.

Den här lyckliga parentesens innebar att eftersläpningen, som vi haft ända sedan 70-talet och som bekräftades av de siffror som finansministern själv gav här, överfylldes under en kort tid och utvecklingen bakåt hejdades. Men den grundläggande svaga tillväxten, den som Bosse Ringholm kallar normalläge, har funnits i ungefär 30 år. Vådan av detta kan vem som helst i dag se med egna ögon. Gå ut i ett svenskt äldreboende, gå ut på ett svenskt sjukhus, besök den svenska skolan, titta på nedrustningen av det svenska rättsväsendet. Ändå tar vi ut världens högsta skatter. Det här är ett faktum. Det kallar Bosse Ringholm för normalläge.

Det allvarliga, fru talman, är inte att konjunkturen viker av just nu, det allvarliga är att vi har just segat oss upp till genomsnittet av OECD-länderna, och nu bär det utför.

Ovanpå detta kommer någonting som väldigt få tycks vara medvetna om, allra minst Johan Lönnroth. Det är att de svenska statsfinanserna befinner sig i ett mycket svagt läge. De offentliga finanserna talar Bosse Ringholm om. Det skulle vara intressant att höra, Johan Lönnroth, hur vi ska ha tillgång till de pengar som finns i pensionssystemet. Hur har Bosse Ringholm tänkt sig att vi ska möta en amerikansk konjunkturnedgång med starka offentliga finanser när hela överskottet ligger i pensionssystemet?

Sanningen, fru talman, är att statens löpande finanser i dag går back. Om vi räknar bort engångseffekter, utförsäljning av Teliaaktier, överföring av hundratals miljarder från AP-fonderna, den senaste injektionen med 20 miljarder kronor från Riksbanken, går det back i de offentliga affärerna, trots att vi har dessa oerhört höga skattesatser. Är inte Bosse Ringholm oroad över att staten har så svaga finanser när nu konjunkturen viker?

Prot. 2000/01:84
22 mars

Aktuell debatt:

*De nya förutsätt-
ningarna för den
ekonomiska politiken*

Aktuell debatt:

*De nya förutsätt-
ningarna för den
ekonomiska politiken*

Det allvarliga är också att socialdemokraterna och deras stödpartier bygger hela sin politik på att den här högkonjunkturen ska fortsätta. Vi kristdemokrater däremot har, alltsedan de företagarfientliga återställarna av våra reformer, föreslagit åtgärder som långsiktigt skulle kunna skapa en bättre välfärdsutveckling. Men regeringen har slagit dövörat till för olika larmklockor både på kort och på lång sikt. Vi har en mycket allvarlig demografisk utveckling framför oss. I dag går det 3,3 personer i förvärvsaktiv ålder per pensionär. Om 35 år kommer det att finnas 1,8 personer i förvärvsaktiv ålder per pensionär samtidigt som äldrevårdskostnaderna enligt Långtidsutredningen kommer att öka med 60 %. Här lutar man sig bakåt mot en högkonjunktur som har överfyllts genom att det har strömmat in jättemycket pengar i de offentliga finanserna tack vare det höga skatteläget. Det har på något sätt fått överskyla behovet av de långsiktiga reformer som både Gunnar Hökmark och Karin Pilsäter har talat om.

Hur kan man ta så lätt på t.ex. att vår snart unika förmögenhetsskatt fortsätter att driva kapitalet ur Sverige? Hur kan man ta så lätt på att dubbelbeskattningen av svenskt risksparande gör att vi i snabb takt blir av med svenska företag, att vi får ett utländskt ägande? Svenska experter straffbeskattas medan vi ger gräddfil åt utländska experter. Det här en politik som är oansvarig. Det är strutspolitik för både unga och gamla i vårt land.

Vi ser i dag t.ex. att den svenska kronan noterar sin absolut lägsta nivå någonsin mot USA-dollar, trots den avmattning som nu sker i den amerikanska ekonomin. Konjunkturinstitutet reviderar ned sina prognoser. Varslen har ökat med 60 % på ett år, industrins orderingång viker snabbt samtidigt som sjukskrivningskostnaderna fortsätter att öka dramatiskt och arbetslösheten är högre nu än när vi tidigare har gått in i konjunkturavmattningar. Statens finanser är, som jag sade, betydligt sämre än vad de flesta tror. Vi talar om de offentliga finanserna. Det gör både Ringholm och Lönnroth. Men statens finanser är betydligt svagare än de flesta tror.

Fru talman! Det som behöver göras – det är inte bara vi i den borgerliga oppositionen som anser det, utan det anser EU-kommissionen, OECD, IMF och Världsbanken – för att rätta till de långsiktiga strukturproblem som har gjort att vi har halkat ut trots de mycket höga skatter som vi tar ut i vårt land är att lönebildningen och arbetsmarknadens funktionssätt måste reformeras. Skattesystemet måste mera premiera arbete, företagande och sparande. Sedan 1995 har olika socialdemokratiska regeringar vid, tror jag, 14 tillfällen sagt att de här reformerna kommer i nästa proposition. Det ska bli spännande att se den 17 april när vårpropositionen kommer om regeringen har några skarpa förslag. Vi kristdemokrater har redan i höstas tillsammans med de övriga borgerliga partierna visat på en annan utveckling för Sverige i vårt alternativ med förslag till inriktningen av den ekonomiska politiken. Sverige behöver en ny regering.

(Applåder)

Anf. 7 LENA EK (c):

Fru talman! Ärade ledamöter och åhörare! Det är slut med de riktigt goda åren i svensk ekonomi. Olika konjunkturbedömare spår nu att det

kommer en tid med betydligt lägre tillväxttakt än vad vi upplevt de senaste åren.

Regeringen har talat om att det går bra för Sverige, och det tycker vi är roligt. Centerpartiet har varit med och lagt en grund för åren av högkonjunktur genom det tuffa saneringsarbetet. Men ändå har många människor svårt att känna igen den här framgången i sin egen vardag. Mitt framför våra ögon håller Sverige på att klyvas, socialt och regionalt. Nu ser det ut som att lågkonjunkturen är på väg långt innan de här människorna över huvud taget har hunnit märka att det går bra för Sverige.

Vad betyder det egentligen för vanliga människor att ekonomin inte växer så kraftigt? Ja, ett exempel är att varslen i Sverige har fördubblats sedan de första månaderna i år jämfört med för ett år sedan. I Östergötland började man med att säga att Ericsson skulle säga upp 200, sedan 500, sedan 1 000 och i går var siffran uppe på 1 400 personer. Det är klart att det känns för vanliga människor.

Avmattningen syns också tydligt genom att hushållen nu inte köper så mycket. De håller hårdare i plånböckerna. Detaljhandelns omsättning visar för första gången på fyra år negativa siffror. Det vänder nedåt även där.

Fru talman! Hur väl står vi då rustade inför den här avmattningen eller den kommande lågkonjunkturen? Tyvärr ser det inte så bra ut på många håll. Vissa makroekonomiska fundamenta är bra. Det är möjligt att det inget en falsk trygghet. Men på den andra sidan finns de vanliga människornas vardag. Det måste vi kunna diskutera både prestigelöst och seriöst i den här kammaren.

Sanningen om arbetslösheten är att den totala arbetslösheten är dubbelt så hög nu som den var när vi gick in i den förra lågkonjunkturen. Vi har rekordmånga långtidssjuka i landet. Kostnaden nästa år kommer enligt prognos från TCO att bli 100 miljarder. Hur mycket är det? På utgiftssidan i statsbudgeten kan vi använda 700 miljarder på ett år. Då ser ni betydelsen av dessa siffror.

Vem gäller det? Det är var åttonde person i arbetsför ålder som antingen är sjukskriven eller förtidspensionerad. Av dem är det flest kvinnor, och de kommer mest från låglöneyrken i den offentliga sektorn.

I går kväll var vi några som träffade representanter för kommunerna, de som har det direkta ansvaret för vård, skola och omsorg. 40 % av kommunerna kommer att gå back. Förra året var det bara två av landstingen som visade plus när man räknade ihop resultatet.

Både kommuner och landsting har sparat med osthjvelsметoden i många år. De har sparat så mycket att det på sina håll bara återstår skalken av det som var en god kvalitet i skola, vård och omsorg. Det är vi vanliga människor som behöver stabila kommuner och stabila landsting. Det gäller särskilt när vi går in i en lågkonjunktur.

Ett annat faktum är att medelskattkraften i kommuner skiljer mellan 75 % och 180 % i det här landet. Fundera en stund över hur den regionala klyvningen – från 75 % till 180 % av medelskattkraften – ska slå när vi går in i en lågkonjunktur. Det är alltid de vanliga människorna som drabbas hårdast när det blir så.

Prot. 2000/01:84

22 mars

Aktuell debatt:

*De nya förutsätt-
ningarna för den
ekonomiska politiken*

Vad behöver då göras? Det är ganska många saker. En del har redan nämnts. Konjunkturinstitutets chef har påpekat att det behövs skattesänkningar för att vi ska kunna dämpa nedgången. Centerpartiets inriktning är att det behövs ett sänkt skattetryck. Men vi kommer inte, och jag vill upprepa det, att medverka till skattesänkningar som gör att vi tappar balansen i våra gemensamma finanser. Vi ska inte behöva uppleva ett nytt 90-tal på det viset.

Vi vill att skattesänkningarna ska inriktas på tre områden. Sänk fastighetsskatten, sänk arbetsgivaravgifter för främst småföretagen och sänk inkomstskatten för människor med låga och normala inkomstlägen. Varför har vi de förslagen? Jo, därför att det ger människor och företag mer i plånboken efter skatt. Deras köpkraft ökar. Det ger en positiv effekt i precis rätt tid för att låta konjunkturen i Sverige mjuklanda.

Varför vill vi ha en inkomstskattereform med stark låginkomstprofil? Jo, därför att det ger enskilda människor möjlighet att ta sig ur de fattigdomsfällor som finns i dag. Marginalskatteeffekterna drabbar låginkomsttagare mycket hårdare än höginkomsttagare. Det ger dem mer självbestämmande i vardagen och mer livskvalitet. Regeringen har tyvärr inga förslag i den riktningen.

Vi måste reformera skattesystemen och trygghetssystemen samordnat så att inte fattigdomsfällorna slår igen om människor. Vårt inkomstskatteförslag tillsammans med en höjning av t.ex. grundnivån i föräldraförsäkringen från 60 kr till 200 kr om dagen lyfter stora grupper upp ur fattigdomsfällorna och gör att de inte drabbas av lågkonjunktur på det vis som de annars skulle göra.

Fru talman! Över hela världen duggar det tätt med oroande tecken på kommande lågkonjunktur. Vidden och bredden är svår att sia om. Kanske blir det en mjuklandning, kanske blir det en hårdlandning. Hela världen håller andan vid tanken på vad en äldre man i ett badkar i USA på morgnarna funderar över när han tänker på räntenivåerna.

Det verkar som att regeringen också sitter stilla och tänker när det behövs strukturreformer och skattesänkningar. Det är alltid vanliga människor som slår sig hårdast när en högkonjunktur står på näsan och landar i en lågkonjunktur. Låt oss hindra detta medan vi kan.
(Applåder)

Anf. 8 YVONNE RUWAIDA (mp):

Fru talman! Jag kan inte låta bli att fundera över de borgerliga partiernas åsikter. Ibland känns det som att de borgerliga partierna har allergi mot sunda statsfinansieringar och att man från de borgerliga partiernas sida inte kan se en budget i balans utan att vilja genomföra stora radikala skattesänkningar.

De vill sätta sprätt på pengarna genom skattesänkningar. Samtidigt säger de sig vilja värna vård, omsorg och skola. De skattesänkningar de talar om riskerar en budget i balans. En budget i balans är ännu viktigare om vi nu går in i en tid av avmattning av konjunkturen. Dessa skattesänkningar riskerar också vården, omsorgen och skolan.

Samtidigt tar de borgerliga partierna sig hög ton och varnar Socialdemokraterna för att samarbeta med Miljöpartiet och Vänsterpartiet. Jag tycker att det är lite komiskt. Vi har en handläggare på Migrationsverket som varnar unga svenska kvinnor för arabiska män. Sedan har vi Moderaternas partiledare Bo Lundgren och Moderaternas ekonomiske talesman Gunnar Hökmark som varnar Socialdemokraterna för Miljöpartiet och Vänsterpartiet. Om moderaterna nu vill varna Socialdemokraterna kanske de själva vill samarbeta med Socialdemokraterna. Jag tycker inte att de har den åsikten. De säger till Socialdemokraterna: Miljöpartiet och Vänsterpartiet står för utgiftsökningar.

Under den kris vi hade under 90-talet gjordes stora besparingar. Det var besparingar som främst drabbade barnen och barnfamiljerna. Nu har vi gjort satsningar på barnfamiljer och en bättre miljö. Är det satsningar vi ska slänga bort? Enligt moderaternas politik är de satsningarna något negativt. De ska ju göra stora skattesänkningar, men de talar om stora utgiftsökningar.

Jag tycker att man lite grann glömmar bort att från 1993 till i dag har de offentliga utgifterna som andel av BNP faktiskt minskat. Statsbudgeten har från år 1999 till år 2000 ökat med 1,5 %. Jag ser inte de radikala utgiftsökningar som moderaterna och andra varnar för. Däremot ser jag viktiga satsningar gjorda på ett ansvarsfullt sätt utan att riskera ekonomin. Vi ser till att satsa på de grupper som behöver det. Vissa här hoppas alltid på de dynamiska effekterna som ska komma om man radikalt sänker skatterna. Det ser åtminstone vi som oansvarigt.

Vad är då tillväxt? En tillväxt är inte uthållig när vi ser fler utslitna människor, en ökad miljöförstöring och djur som transporteras kors och tvärs i Europa. Är det en uthållig tillväxt? Vi måste alltså diskutera tillväxtens innehåll. Vi i Miljöpartiet vill ändra samhället efter framtidens krav. Det ska vara miljövänligt, resurssnålt, öppet och rättvist.

Vi vill ha en tillväxt som inte ökar användningen av naturresurser och inte ökar miljöförstöringen. Det ska vara en tillväxt som skapar teknikutveckling, är miljövänlig och använder resurssnål teknik. Vi vill se ett öppet samhälle där människor kan bosätta sig var de vill och där människor är fria och inte blir diskriminerade.

Vi vill ha ett rättvist samhälle där vi lyfter alla människor i samhället. Det gäller speciellt dem som har det allra sämst. Tillväxten ska fördelas så att de som har det sämst får det bättre, inte så att några få som har det bra får det allt bättre. Det är oftast det som är moderaternas tillväxt.

Om vi ändrar samhället och satsar både socialt och ekologiskt skapar vi förutsättningar för en god ekonomi för framtida generationer. Vi har tagit några steg i den riktningen i det samarbete vi har mellan Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet. Då handlar det inte bara om en diskussion om tillväxtsiffran eller börsnivån nästa år.

Globalt sett är vi i Sverige överklass. Det vi kallar konjunkturavmattning här i riksdagen i dag ligger långt över den nivå som de allra flesta länder drömmer om att befinna sig på. De ekonomiska klyftorna i världen ökar, och tyvärr ökar också klyftorna här i Sverige.

Därför vill vi i Miljöpartiet göra stora satsningar i nästa budget för dem som är mest socialt utsatta. Vi fokuserar på att man ska höja golven i föräldraförsäkringen och arbetslöshetsförsäkringen, ge ökat stöd till hemlösa, barn till missbrukare, psykiskt sjuka, kriminella eller traumati-

serade flyktingar. Det är grupper som verkligen behöver satsningar. Vi vill också ha åtgärder för att motverka rasism och diskriminering. Dessutom vill vi ta ett globalt ansvar och höja biståndet.

Men vi ska göra detta på ett ansvarsfullt sätt. Vi ska också göra stora satsningar på en ny utveckling, en grön omställning. Vi måste satsa på miljön. Miljön är vår framtid. Utan en god miljöutveckling och minskad miljöförstöring kommer vi inte att få en ökad tillväxt i framtiden.
(Applåder)

Anf. 9 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s):

Fru talman! Den här debatten har tillkommit därför att vi har sett en amerikansk konjunkturavmattning, och den kommer naturligtvis också att speglas i den europeiska situationen efter hand. Men när jag lyssnar till de borgerliga företrädarna tycker jag att jag hör samma argument som jag hörde i höstas när vi diskuterade budgetpropositionen och förra våren när vi diskuterade vårpropositionen. Även om det naturligtvis finns skäl till en debatt mot bakgrund av den amerikanska konjunkturavmattningen, är det lite trist att behöva höra att de borgerliga argumenten uppenbarligen är desamma.

Nu säger Karin Pilsäter, precis som hon har sagt många gånger förr, att Sverige är speciellt konjunkturkänsligt just nu. Var Sverige mindre konjunkturkänsligt när den borgerliga regeringen i början på 90-talet hade 70 % av bruttonationalprodukten för offentliga utgifter, Karin Pilsäter? Nu har vi 55 %. Var Sverige mindre konjunkturkänsligt i början på 90-talet när vi hade ett växande överskott i statens ekonomi och i vår offentliga ekonomin? I dag har vi ett överskott i statens ekonomi och i den offentliga ekonomin på mellan 3 % och 4 %. I dag har vi en statsskuld som minskar, och inte ökar som i början på 90-talet. Jag tror att det är ganska tydligt vad svaret är på de frågorna, Karin Pilsäter.

Nu är Karin Pilsäter i färd med att vårstäda, och hon tar inte bara fram dammtrasan, utan hon tar också fram röjsågen när hon städar. Frågan är då om hon ska kapa de arbetslösas ersättningar tillsammans med Moderaterna. Ska hon kapa bort 50 000 arbets- och utbildningstillfällen i arbetsmarknadspolitiken, som Folkpartiet och Moderaterna pläderar för i olika sammanhang? Om hon nu inte nöjer sig med röjsågen utan tar fram dammsugaren också, ska hon då dammsuga bort en del av det som hon sade var onödigt, t.ex. bredbandssatsningen som hon inte vill ha? Ska hon i dessa dagar, när vi står inför ett toppmöte i EU i Sverige och välkomnar nya länder i EU-kretsen, dammsuga bort Östersjöbiståndet? Det handlar om stödet till vår närmaste omvärld som vi vill integrera i Europakretsen för att skapa ett Europa för både det gamla Öst- och Centraleuropa och den del som i dag tillhör Europeiska unionen.

Jag tycker att Karin Pilsäter själv sammanfattar sin ståndpunkt ganska väl när hon, efter att ha kapat, röjsågat och dammsugit, säger att nu ska vi sälja ut Sverige mer eller mindre. Det brukar man höra från Moderaterna, och jag tyckte att det var anmärkningsvärt att Karin Pilsäter hade lagt sig till med i stort sett hela det moderata synsättet.

Vad är då alternativet till den socialdemokratiska regeringens ekonomiska politik och den ekonomiska politik som Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet har fört fram och fått kammarens bifall till de senaste åren? Jo, det är en borgerlig politik med en stark moderat

dominans. Där talar man om att man ska ha strukturreformer. Vad menar man med strukturreformer från borgerligt håll? Jo, det är att försämra arbetsrätten. Moderaterna föreslår att man ska införa en ny trafikförsäkring med en höjd premie på 600 kr per år och fordon. Det är att dra ned arbetsmarknadspolitiken så att 50 000–60 000 människor blir utan utbildning eller arbetsmöjligheter. Det är att införa ytterligare en karensdag för de sjuka. Det är att höja avgiften till a-kassan med 2 000 kr per år. Det är borgerliga strukturreformer. Det är att minska resurserna till vården och skolan. Vi har ökat resurserna till vården och skolan som ett resultat av en god ekonomisk politik. Nu vill t.ex. Moderaterna ha strukturreformer och försämra för kommuner och landsting att kunna bedriva bra skola och bra vårdverksamhet. Man vill försämra genom att göra läkemedel mycket dyrare för de sjuka. Man vill höja högkostnadsskyddet från 1 800 kr till bortåt 5 000 kr. Man vill dra ned när det gäller förtidspensionärerna. Det innebär att 40 000 förtidspensionärer inte skulle få sin försörjning tryggad. Det är borgerliga strukturreformer. Mot det står en ansvarsfull ekonomisk politik som Socialdemokraterna, Miljöpartiet och Vänsterpartiet har drivit under senare år.

Anf. 10 KARIN PILSÄTER (fp):

Fru talman! När jag hör Bosse Ringholm prata om konjunkturkänslighet är det inte utan att jag undrar om han över huvud taget vet vad begreppet innebär. Det var så för tio år sedan, 1990, att vi hade ett överskott. Sedan gick konjunkturen ned. Allan Larsson såg ljuset i tunneln. Han lät då ungefär som Bosse Ringholm låter nu. Men när det går ned, går det ned väldigt mycket. När det sedan går upp, går det upp väldigt mycket. Alla bedömningar är entydiga på det sättet att känsligheten fortfarande är lika stor. Jag har aldrig påstått att den inte var stor förut.

Sedan pratar Bosse Ringholm om att vi på något sätt skulle vara ovilliga att öppna Europa. Det är precis tvärtom. Vi säger att man ska avreglera jordbrukspolitiken. Det är en nödvändig förutsättning för att de forna kommunistdiktaturerna ska kunna bli med i Europasamarbetet på ett vettigt och bra sätt. Men Riksdagens revisorers och alla andras utvärderingar av Östersjömiljarden visar ju att det är pengar i sjön.

Bosse Ringholm säger att den särskilda händelsen är att den amerikanska ekonomin har gått in i en konjunkturavmattning. Man undrar om alla rapporter om läget i Sverige inte har gett någon repa i fasaden här. Det är ju detta det handlar om. Vi har hela tiden sagt att detta kommer att inträffa. Då har vi blivit kallade dysterkvistar, och nu när det inträffar får det tydligen ingen som helst inverkan på regeringens syn på hur man ska bedriva den ekonomiska politiken. Det är oroande. Dessutom är ju splittningen total i majoriteten. De reformer som är gjorda förtalas. Det som Bosse Ringholm säger har varit så bra förtalas av Johan Lönnroth.

I grunden handlar det om att vi måste rusta Sverige för uthållig tillväxt. De välståndsbildande krafterna måste vårdas. Välstånd måste skapas först innan det kan fördelas. Johan Lönnroth sade att förhandlingarna mellan er nu är inne i ett avgörande skede. Han pratade om hur dammet sprids. Jag hörde ju vem det är som går och sprider ut dammet. Vi ska sänka sparmålen, dvs. göra av med mer pengar än vi har. Det talas om finansiellt svängrum, dvs. underskott, och att vi ska höja utgifterna. Och detta ska betalas med mina pensionspengar. Jag tycker att det är upprö-

Prot. 2000/01:84
22 mars

Aktuell debatt:

*De nya förutsätt-
ningarna för den
ekonomiska politiken*

Aktuell debatt:

*De nya förutsätt-
ningarna för den
ekonomiska politiken*

rande. Statsråden reser land och rike runt och lovar ut nya miljarder. Man har en känsla av de på något sätt har missuppfattat vad Göran Persson talade om när han sade att efter sju magra kommer sju feta. Det handlar inte om statsråden.

Framför oss ligger i stället ett skifte, som Mats Odell påpekade. Fler kommer att gå i pension, och färre finns i arbetsför ålder. Det är mycket viktigt att vi redan nu gör någonting åt det. Vi måste få in fler på arbetsmarknaden och ha färre sjukskrivna. Då behöver människor få ett nytt arbetsliv. Vi behöver makt över vår arbetstid – en arbetstidsreform som gör att människor får bestämma mer själva. Vi behöver makt över vår kompetensutveckling – ett individuellt kompetenskonto. Vi behöver avreglera vården och skolan. Om någon annan verksamhet som inte drevs av politiker hade sådana katastrofala följder för personalen skulle den omedelbart bli förbjuden. Det är kvinnor som jobbar inom den offentliga sektorn som har usla löner, kassa arbetsvillkor och ingenting att säga till om. Detta måste vi ändra på.

Vi måste se till att de som står utanför arbetsmarknaden kan komma in. Privatisera arbetsförmedlingen och ge makten till dem som ska in på arbetsmarknaden!

Er politik när det gäller arbetsmarknaden och för att få folk i jobb handlar om fortsatt utslagning och arbetstidsförkortning. Jag tror att det riskerar att bli på det viset, och jag vill undvika det. Det gamla talesättet att aldrig har så många haft så få att tacka, kommer att få en alldeles ny innebörd.

Vad vi behöver göra nu är att lägga om den ekonomiska politiken – men inte på grund av rapporterna. Vi har hela tiden vetat att det här kommer. Vi behöver lägga om politiken så att vi rustar Sverige och rustar ekonomin så att människor inte kommer att drabbas så hårt som kommer att ske när er ekonomiska politik havererar.

Anf. 11 GUNNAR HÖKMARK (m):

Fru talman! Jag varnade finansministern för att talet om böckling skulle kunna leda till att den fastnade i halsen på honom, med tanke på det enkla faktum att vi i dag har den största arbetslösheten någonsin i en högkonjunktur och att den faktiska andelen sysselsatta i arbete inte ökat med en promille på tre år.

Det här är det som är avgörande för den svenska ekonomins förmåga att inte bara producera utan också skapa välfärd och trygghet hos människan. Kammaren kan notera att böcklingen verkade fastna i halsen på honom. Det var nämligen ingen här som kunde höra Bosse Ringholm kommentera detta rätt centrala faktum att vi har högsta arbetslösheten någonsin i en högkonjunktur och att den faktiska andelen sysselsatta i arbete trots högkonjunkturen inte har ökat med en promille.

Det är ju ett misslyckande. Att konjunkturen har gett dragkraft är en sak. Men politiken har inte kunnat förändra någonting.

Jag såg att Bosse Ringholm blev intervjuad i Dagens Industri. Där säger han att det är bra att vi nu får en lägre tillväxt. Annars hade vi suttit där med växande inflation, överhetttningsproblem, brist på arbetskraft, löneglidning och inflation.

Ja, så kan man säga. I valet mellan strukturreformer eller en lägre tillväxt väljer Bosse Ringholm en lägre tillväxt. Det naturliga vore att ni

reformerade så att Sverige kan tåla en långsiktigt bättre tillväxt. Det vore det rimliga av hänsyn till alla de människor som behöver jobb, som behöver välfärd, som behöver trygghet.

Men, fru talman, ett besked har den här debatten gett i dag. Medan de borgerliga har en tydlig och gemensam agenda för reformer och för att förändra Sveriges tillväxtkraft lever regeringen på hoppet att konjunkturen inte ska bli så farlig, utan att den ska bli så bra som möjligt. Men det är hoppet. Det är ingen politik som en ansvarsfull regering kan leva på.

Anf. 12 JOHAN LÖNNROTH (v):

Fru talman! Mats Odell, är det så att statsfinanserna blir starkare med era skattesänkningar? Jag har svårt att tro det.

Karin Pilsäter är rädd att jag ska ta ifrån henne pensionspengarna och använda till statsutgifter. Det är faktiskt era egna vänner i EU som hävdar att man ska bedöma hela den offentliga sektorns finanser, t.ex. när det gäller bruttoskulden, när man ska bedöma vad man har råd med och inte råd med.

Det är en sak att vi här i Sverige väljer att fördela olika delar av den offentliga sektorn mellan staten och socialförsäkringar, och kommuner och landsting. Man håller för övrigt nu på att arbeta om måtten på skatteuttag och utgiftsuttag med hänsyn till att man ska ta med hela den offentliga sektorn. Vi här i Sverige klarar en högre andel i förvärvsarbete och samtidigt en högre andel skatt, jämfört med t.ex. länder av den typ som styrs av kristdemokrater. Kanske er partivän Berlusconi snart kommer att ta över i Italien.

Den stora skillnaden är att i t.ex. Danmark och Sverige är kvinnor ute på arbetsmarknaden i betydligt större utsträckning, och det är samhällsekonomiskt lönsamt. Det finansierar så att säga sig självt.

Jag vill inte skönmåla på något sätt. Vi har stora kvarvarande problem när det gäller jämställdhet, miljö och annat. Men jag vill ändå påstå, Karin Pilsäter, att i konsten att städa är jag sämre än min fru, men jag tror att jag är bättre än genomsnittet när det gäller män i södra Europa, män i länder där man driver en politik av den typ som ni borgare vill ha.

Jag tror också att s, v och mp städar betydligt bättre än det borgerliga alternativet.

Anf. 13 MATS ODELL (kd):

Fru talman! Jag är lite förvånad över att landets finansminister icke med ett ord kommenterar uppgifterna att statens finanser redan under det kommande budgetåret kommer att gå back. Stämmer det? Det står i alla fall i budgetpropositionen från i höstas att statens finansiella sparande går back med 0,9 % av bruttonationalprodukten 2002 och med 1,1 %, ca 20 miljarder, 2003. Är det helt fel? Har jag fel här? Johan Lönnroth ska göra väldigt mycket med statens starka finanser, och även finansministern. Det vore intressant att få en liten kommentar omkring detta.

Sedan är finansministern snabb att avfärda strukturella reformer. Han skåpar ut det som föreslås av oppositionen. Han tycker att det är trist att höra samma argument år från år.

De förslag som här liksom bara avfärdas är han själv med och rekommenderar, i sin egenskap av ordförande i Ekofinrådet, till resten av Europa.

Prot. 2000/01:84
22 mars

Aktuell debatt:

*De nya förutsätt-
ningarna för den
ekonomiska politiken*

Jag tycker att man måste bestämma sig. Är det så att den borgerliga oppositionen, EU-kommissionen, OECD, IMF, Världsbanken och andra har fel i sina rekommendationer om vad Sverige borde göra för att komma till rätta med den långsiktigt mycket svaga tillväxten? Det är klart att det kan vara jobbigt att svälja ett piller eller att läggas på operationsbordet. Det kan göra ont. Men det är bättre än att till slut hamna på obduktionsbordet. Man måste göra någonting för att rätta till det som uppenbart är så fel.

Johan Lönnroth säger om rekommendationerna att man i Bryssel och Paris inte vet hur vi ska städa i Sverige. Men, Johan Lönnroth, det torde väl ändå vara så att grundläggande ekonomiska lagar överlever en resa mellan Stockholm och Bryssel, eller från Paris till Stockholm.

Anf. 14 LENA EK (c):

Fru talman! Det handlar om amerikansk konjunkturavmattning, säger finansministern lite raljant. Men i dag är en tredjedel av de anställda på Ericsson i Linköping sjukskrivna därför att de inte orkar med situationen att 1 400 varslas på deras jobb.

För mig handlar i stället den här debatten om hur vi använder de resultat som saneringsarbetet och högkonjunkturen har gett. Det handlar om hur vi skapar en långsiktigt uthållig och hållbar ekonomi, miljömässigt, globalt och socialt.

Det handlar inte om att sprätta i väg pengar, som Yvonne Ruwaida sade. Det handlar om att ge människor chanser att lyfta ur fattigdomsfäl-lorna. Varför ska unga människor och föräldrar i Sverige med låg in-komst eller som studerar ha de högsta skattenivåerna i Europa och samti-digt bara 60 kr om dagen i föräldraersättning, 1 800 kr i månaden? Är det ansvarsfull socialdemokratisk politik?

Var åttonde person i arbetsför ålder är sjukskriven eller förtidspens-ionerad och samtidigt är det bara var tionde av de långtidssjukskrivna som har fått någon början till hjälp till rehabilitering efter ett år. Är det ansvarsfull socialdemokratisk politik?

Skattekraften i landets kommuner varierar mellan 75 % och 180 %. Är det ansvarsfull socialdemokratisk politik?

Vi måste använda det som vi har av stabilitet för att se till att få bort de sociala och regionala klyftorna, nu när det i Sverige behövs en eko-nomisk politik som kan bygga broar över en kommande svacka och låg-konjunktur. I stället ägnar sig regeringen åt nycentralism och lappande på gamla system. Det drabbar dem som har det svårast – det är alltid de som slår sig hårdast i en lågkonjunktur. Vi behöver i stället åtgärder för att hindra detta medan vi kan göra det.

Anf. 15 YVONNE RUWAIDA (mp):

Fru talman! Som Mats Odell tidigare tog upp ökar sjukvårdskostna-derna i Sverige, och vi har många långtidssjukskrivna. Vi borde fråga oss vad det beror på. En bakgrund till att fler människor i Sverige i dag blir utslitna och sjukskrivna är att vi har haft en hög tillväxt och har 40 tim-mars arbetsvecka. En av de viktigaste reformerna för en uthållig tillväxt, en tillväxt som ger livskvalitet för människor och som inte leder till att människor blir utslitna, är faktiskt att genomföra en arbetstidsförkortning inklusive t.ex. att ge arbetstagare möjlighet att ta ett friår.

Detta ger också möjligheter för människor att jobba längre upp i åldrarna. När man väl arbetar blir man mer effektiv. Detta kommer att skapa en uthållig tillväxt i Sverige.

Centerpartiet talade om golvet i föräldraförsäkringen. Vi vill höja detta, vilket jag tog upp i mitt förra anförande. Centern vet att vi vill göra det. Förmodligen kommer vi till skott på den punkten i budgetförhandlingen.

Det finns fortfarande socialt utsatta människor, och vi har en hel del att göra på den fronten, men det går inte att åstadkomma någonting om man samtidigt vill genomföra radikala skattesänkningar som innebär att vi riskerar att behöva spara på föräldraförsäkringen, vården, omsorgen och skolan. De dramatiska skattesänkningar som majoriteten av de borgerliga partierna är ute efter är ett hot mot sunda statsfinanser och mot den välfärd som vi försöker upprätthålla i Sverige. Denna välfärd är en grundförutsättning för en uthållig tillväxt.

En uthållig tillväxt, Karin Pilsäter, är en miljövänlig, resurssnål och rättvis tillväxt som baserar sig på sunda statsfinanser, inte på radikala skattesänkningar.

Anf. 16 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s):

Fru talman! Lena Ek har naturligtvis rätt i att den här debatten förs mot bakgrund av att den amerikanska ekonomin, som i många år har ökat med 4–5 %, nu förutspås få en ökning om bara knappt 2 %. Detta påverkar Sverige.

På motsvarande sätt har vi naturligtvis haft nytta av den internationella högkonjunkturen under de senaste åren. Men det är inte så enkelt som Gunnar Hökmark och Karin Pilsäter har försökt göra gällande, att det bara är den internationella konjunkturen som har skapat goda ekonomiska villkor i Sverige under ett antal år.

Om det vore så enkelt skulle Sverige inte ha haft en betydligt bättre position än exempelvis genomsnittet inom EU har. Sverige har haft en snabbare tillväxt än andra EU-länder. Det hänger naturligtvis ihop med att vi också har fört en framgångsrik ekonomisk politik.

Sverige har ett offentligt finansiellt sparande som förra året uppgick till ungefär 4 %, vilket kan jämföras med ett EU-genomsnitt om ca 1 %. Det är också ett resultat av en ekonomisk politik. Det är inte den internationella konjunkturen som har fött detta.

Vi har tillsammans med Storbritannien en inflation som uppgår till lite drygt 1 %, att jämföra med ett EU-genomsnitt om nästan det dubbla. Också det är ett resultat av en ekonomisk politik. Vi har en arbetslöshet som är bara hälften så hög som EU:s. Även det är ett resultat av en ekonomisk politik.

Jag tycker att vi i dessa dagar när vi jobbar mycket med EU-frågor och har EU:s toppmöte framför oss kan ägna lite uppmärksamhet åt tidskriften Från Riksdag & Departement, som jag antar att många ledamöter i kammaren läser. Den redovisar i det senaste numret en genomgång där det konstateras att bland de indikatorer som tagits fram inför toppmötet låg Sverige på punkt efter punkt på topplats.

Vi var bland de bästa när det gäller sysselsättning, inte minst sysselsättning för de äldre. Vi var också de bästa vad avser livslångt lärande. Vi var bäst på att satsa på forskning och utveckling. Vi var de bästa när

Prot. 2000/01:84
22 mars

Aktuell debatt:

*De nya förutsätt-
ningarna för den
ekonomiska politiken*

det gällde att satsa på IT och telecom. Sverige var det bästa landet i fråga om att utveckla skolan och var det land där flest ungdomar genomgår gymnasieskolan.

På väldigt många områden var Sverige helt enkelt i toppen. Vi var också på medaljplats när det gällde väldigt många av de indikatorer som tas fram för EU-länderna. De är viktiga, för det är de som tillsammans ska göra att Europa blir framgångsrikt de närmaste åren, kan ta upp kampen med den amerikanska ekonomin och kan nå det mål som för ett år sedan ställdes upp i Lissabon, att Europa ska bli den mest dynamiska ekonomin år 2010.

Gunnar Hökmark uttalar nu som en rekommendation till regeringen och socialdemokraterna: Bryt samarbetet med Miljöpartiet och Vänsterpartiet! Jag förstår att det är mot bakgrund av det misslyckade samarbetet mellan de borgerliga partierna som han gärna vill bryta upp den typ av samarbete som vi har mellan Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet.

I ett läge där Socialdemokraterna, Miljöpartiet och Vänsterpartiet har kunnat peka på framgångar i den ekonomiska politiken och lagt en god grund är det naturligtvis en utomordentligt felaktig rekommendation till oss att bryta upp vårt samarbete. Vi kan också dra nytta av de stora framgångarna. Vi hoppas nu kunna göra det i de gemensamma diskussionerna om vårpropositionen. Det finns tack vare den goda ekonomiska utvecklingen ett utrymme för att fortsätta med reformer, framför allt rättvisa sådana.

Moderaterna säger att socialdemokraterna och regeringen ska lägga om sin politik. Det finns självfallet inget skäl att lägga om en framgångsrik ekonomisk politik. Däremot finns det skäl att på samma sätt som vi har gjort den senaste tiden se till att det finns ett ekonomiskt utrymme, en buffert, i den ekonomiska politiken som gör att vi kan stå emot sämre tider som kommer från USA, från Japan eller från annat håll.

Anf. 17 KARIN PILSÄTER (fp):

Fru talman! Det har gått bra för Sverige. Det har gått nästan lika bra som för Irland, Portugal, Finland och många andra länder. Det är den situationen som vi befinner oss i. Men den verkliga arbetslösheten är fortfarande mycket hög. Företagandet går ned, och de underliggande finanserna är inte så bra som det kan verka.

Johan Lönnroth, som representerar ett majoritetsparti, framhåller att det är vännerna i EU som säger hur vi ska redovisa våra finanser. Det är väl bra med gemensamma redovisningsprinciper, men de innebär inte att man ska göra av med pensionspengarna.

Kvinnors arbete finansierar sig självt, säger Lönnroth. Ja, tack för det! Då behöver jag inte be om ursäkt för att jag förvärvsarbetar, men det är inte riktigt det som det här handlar om. Det handlar om att välstånd måste skapas, och det sker genom arbete.

Jag är ledsen, mina herrar, om jag valde kvinnligt bildspråk när jag sade att det är dags för en storstädning. Jag tror inte att någon bryr sig om hur det ser ut hemma hos familjen Lönnroth, för nu är det Sverige som det gäller. Dagens debatt har tydligt visat att det är en splittrad och handlingsförlamad rödgrön röra som styr Sverige, en utgiftskoalition som har svårt att ta tag i att skapa förutsättningar för välstånd.

Mot det, fru talman, står uppenbarligen ett rätt samlat alternativ – fyra partier som har en probleminsikt. Där tycker jag att det stora problemet ligger. Vi har en probleminsikt, men hos er tycks verkligheten inte ge en enda repa. Vi har också förslag till lösningar som skulle ge bättre välbefinnande och som skulle ge vanliga människor större makt över sin egen vardag.

Anf. 18 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s):

Fru talman! Karin Pilsäter, Folkpartiet och de borgerliga i övrigt vill städa ut den svenska välfärden och ersätta den med strukturreformer som skapar ökad orättvisa i vårt land, som försämrar arbetsrätten, som tar bort 50 000 utbildnings- och arbetsplatser i arbetsmarknadspolitiken, som försämrar för de sjuka och som på annat sätt minskar de offentliga resurser som vi har för att skapa ett gott samhälle och för att åstadkomma mer av utjämning och rättvisa i vårt land.

Ibland verkar det som om flera av de borgerliga företrädarna önskar att det ska gå sämre för Sverige och svensk ekonomi, önskar en lågkonjunktur, önskar att den internationella ekonomiska avmattningen i USA ska sprida sig så kraftigt till Sverige att vi drabbas, på samma sätt som i början av 90-talet under regeringen Bildt, av en ny lågkonjunktur. Faktum är dock att svensk ekonomi står mycket stark i dag. Vi har bakom oss några år av mycket kraftig expansion. Vi går nu in i en lugnare och mer normal ekonomisk fas, och jag tror att det är en konjunktur som också kommer att ge oss möjlighet att driva reformpolitik på ett stort antal områden.

De rättvisereformer vi nu förhoppningsvis kan komma att diskutera de närmaste dagarna och sedan föreslå kammaren om någon månad är baserade på att vi haft ett gott samarbete mellan Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet och hållit undan för de s.k. strukturreformerna – strukturreformer som hade ökat orättvisorna i Sverige. Det är inte ett sådant vårstädat Sverige vi vill ha, med nya orättvisor. Det är tvärtom ett Sverige med fortsatta reformer – rättvisa välfärdsreformer.

Överläggningen var härmed avslutad.

2 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 16 mars.

3 § Ledighet, m.m.

Talmannen meddelade att *Inger Lundberg* (s) ansökt om sjukledighet under tiden den 26 mars–29 april.

Kammaren biföll denna ansökan.

Talmannen anmälde att *Eva Marcusdotter* (s) skulle tjänstgöra som ersättare för Inger Lundberg.

Prot. 2000/01:84
22 mars

Aktuell debatt:

*De nya förutsätt-
ningarna för den
ekonomiska politiken*

4 § Avsägelse

Talmannen meddelade att *Christina Pettersson* (s) avsat sig uppdraget som suppleant i lagutskottet.

Kammaren biföll denna avsägelse.

5 § Kompletteringsval till vissa utskott m.m.

Talmannen anmälde att Socialdemokraternas riksdagsgrupp på grund av uppkomna vakanser anmält Martin Nilsson som ledamot och Marie Granlund som suppleant i valberedningen, Göran Magnusson som ledamot och Laila Bäck som suppleant i riksdagsstyrelsen, Karl Gustav Abramsson som ledamot och Christina Pettersson som suppleant i näringsutskottet, Sven-Erik Österberg som ledamot och Laila Bäck som suppleant i krigsdelegationen, Lars Lilja som suppleant i lagutskottet samt under Inger Lundbergs ledighet anmält hennes ersättare Eva Marcusdotter som suppleant i utbildningsutskottet.

Talmannen förklarade valda till

ledamot i valberedningen
Martin Nilsson (s)

ledamot i riksdagsstyrelsen
Göran Magnusson (s)

ledamot i näringsutskottet
Karl Gustav Abramsson (s)

ledamot i krigsdelegationen
Sven-Erik Österberg (s)

suppleant i valberedningen
Marie Granlund (s)

suppleant i riksdagsstyrelsen
Laila Bäck (s)

suppleant i lagutskottet
Lars Lilja (s)

suppleant i näringsutskottet
Christina Pettersson (s)

suppleant i krigsdelegationen
Laila Bäck (s)

suppleant i utbildningsutskottet
Eva Marcusdotter (s)

Föredrogs och hänvisades

Propositioner

2000/01:68 till lagutskottet

2000/01:69 till socialförsäkringsutskottet

2000/01:77 till försvarsutskottet

2000/01:81 till socialutskottet

2000/01:83, 86 och 91 till justitieutskottet

2000/01:97 och 99 till socialutskottet

2000/01:105 till lagutskottet

2000/01:106 till finansutskottet

Skrivelse

2000/01:73 till socialutskottet

Motioner

2000/01:Sf26–SfU29 till socialförsäkringsutskottet

2000/01:Ub25–Ub35 till utbildningsutskottet

2000/01:Ju8–Ju10 till justitieutskottet

7 § Fristående skolor m.m.

Fristående skolor m.m.

Föredrogs

utbildningsutskottets betänkande 2000/01:UbU9

Fristående skolor m.m.

Anf. 19 TOMAS HÖGSTRÖM (m):

Fru talman! I detta betänkande behandlas förslag och problemställningar som berör de fristående skolorna. Att de fristående skolornas situation och möjligheter engagerar framgår bl.a. av det faktum att betänkandet behandlar 49 motionsyrkanden. Det framgår också av att den utbildningspolitiska debatten i väldigt stor utsträckning är fokuserad på friskolor. Dessutom används stora delar av Utrednings-Sveriges resurser för att beskriva friskoleutvecklingen. Många är exemplen på rapporter och utredningar som presenterar olika aspekter på friskoleutvecklingen och som i huvudsak är positiva till de resultat som presenteras.

5 % av landets elever går i en fristående skola. Det vill många göra till ett problem och motarbetar utvecklingen att fler friskolor startar. Att den kommunala skolan är hotad är ett välanvänt begrepp i debatten. Jag anser att man med sådana uttalanden undergräver våra förutsättningar att utveckla de svenska skolorna till något bättre än vad de är i dag. Positiva erfarenheter och goda resultat ska tas till vara, inte framställas som ett hot.

Fakta är att elever och föräldrar är mer nöjda och elevresultaten bättre i friskolor.

Fakta är att engagemanget för barnens skolgång är större bland föräldrar med barn i friskola än i kommunala skolor.

Fakta är att antalet sökande per lärartjänst är större till en friskola än till motsvarande tjänst i en kommunal skola.

Fakta är att möjligheterna för personal i skolan att söka sig till andra arbetsgivare är större i kommuner med alternativa skolformer.

Fru talman! Varför ska skolans personal vara tvungen att finna sig i ett system som innebär att man i praktiken begränsas till att välja en arbetsgivare, nämligen kommunen?

Fakta är att friskolor är bättre på att redovisa sina resultat och mer kontrollerade än andra skolor.

Fakta är att familjer med invandrarbakgrund i större utsträckning väljer friskola än vad svenska familjer gör.

I ESO-rapporter slås fast att elever i kommunala skolor gynnas av att friskolor får fler elever och att etableringen av friskolor även är positiv för den kommunala skolan.

Fru talman! Det finns utrymme för både kommunala och fristående skolor i Sverige. Hur fördelningen blir är det elever, lärare och föräldrar som får avgöra. Det är en uppgift som jag är övertygad om att de kommer att klara. Det vi ska besluta om är vilka regler som ska gälla och vilka möjligheter som ska ges.

Moderaterna anser att utvecklingen mot bättre skolor måste tas till vara. I stället försöker man från majoritetens sida i dag på olika sätt bygga hinder för den utveckling vi ser. Antalet friskolor ökar, och det är bra. Utvecklingen går framåt trots majoritetens inställning, inte på grund av den.

I betänkandet redovisar vi några exempel på beslut som vi anser nödvändiga för att utveckla den svenska skolan. Det är bl.a. att staten övertar finansieringen av den svenska skolan genom att en nationell skol- eller elevpeng införs som rätt utformad svarar för utbildningskostnaderna för respektive elev. Skol- eller elevpengen ska betalas ut till den skola som eleven väljer.

Alla elever ska ha rätt att fritt välja skola. Möjlighet ska finnas att godkänna särskilda antagningsregler vid fristående grund- och gymnasieskolor. Vi är beredda att diskutera utformningen av regelverket.

Bestämmelsen att kommunen i vissa fall inte ska vara skyldig att lämna bidrag för elever i behov av särskilt stöd i fristående skola bör ändras så att alla elever ges lika goda förutsättningar att fritt välja skola.

Utvecklingen av den svenska skolan gynnas bäst av att likvärdiga villkor ges för att starta, driva och utveckla skolan. Det ser vi för lite av i dag.

Vi har i tidigare debatter fått oss redovisat att det finns ett uttalat motstånd från delar av majoriteten mot friskolor. Hur stort det är och vilken omfattning det har ska jag låta vara osagt. Men en viss oro känner jag dock på grund av en promemoria från Utbildningsdepartementet som enligt TT bl.a. innehåller förslag om att friskolor inte ska kunna konkurrera ut de offentliga skolorna. Därför föreslås att bidragsreglerna skärps. Det är bara ett exempel av många på hur man på olika sätt försöker bygga hinder mot en i grunden positiv utveckling mot fler friskolor.

Förslaget har också som syfte att hindra borgerliga kommuner att genomföra egna friskolereformer. Borgerliga majoriteter som genomför det de gick till val på anser majoriteten tydligen inte ska ges den rätt som medborgarnas mandat berättigar dem till.

Det finns en rädsla och en brist på förtroende hos socialdemokrater, vänsterpartister och även miljöpartister för den kommunala skolans möj-

ligheter som manifesteras och bekräftas av förslaget i den departementspromemoria som jag hänvisat till. Den pessimistiska synen på kommunala skolors möjligheter att hävda sig i jämförelse med friskolor har inte jag. Tvärtom. Jag kan ge många exempel på bra kommunala skolor som kan visa på goda resultat, engagerad personal och föräldrar och elever som trivs och tar vara på den utbildning som erbjuds.

Av betänkandet framgår att Vänsterpartiet vill införa en regel i skollagen som innebär att varje kommun blir skyldig att tillhandahålla kommunal grundskola och gymnasieskola till de elever som inte vill gå i fristående skolor. Jag häpnar. I logikens namn, borde då inte motsvarande regel införas som innebär att det ska finnas en lagstadgad möjlighet i en kommun att välja friskola och att det ska vara kommunens skyldighet att se till att så är fallet?

Något sådant förslag lägger vi inte fram, eftersom vi anser att garantierna ska avse rätt att gå i skola, rätt att välja skola och rätt att få undervisning. Avgörande ska vara att likvärdiga villkor ges att starta, driva och utveckla olika driftformer inom skolans område. Valet är elevens. Vi skiljer således på drift, finansiering och utvärdering.

Bilden av Vänsterpartiets motstånd mot friskolor bekräftas i förslaget om att införa en vetorätt för kommunen vid etablering av en friskola. Där ser vi hur en del av den majoritet som regeringen stöder sig på är mer intresserad av att försvara systemet än att se till innehåll, möjligheter och resultat.

Det är då lämpligt att Socialdemokraterna och även Miljöpartiet reder ut begreppen om vad som gäller. Är det Vänsterpartiets syn som numera är riktmärke i det politiska tricksandet beträffande möjligheterna för friskolorna efter de förslag som återfinns i den departementspromemoria som jag hänvisade till och som för övrigt också återfinns i debattartiklar signerade av era respektive företrädare?

Fru talman! Jag står självfallet bakom Moderaternas samtliga reservationer till detta betänkande. Men för tids vinnande begränsar jag mig till att enbart yrka bifall till reservation 1 under punkt 1.

Anf. 20 LENNART GUSTAVSSON (v):

Fru talman! Som vänsterpartist tycker jag att det är viktigt att barn och ungdomar med olika erfarenheter, kulturer och sociala tillhörigheter tillbringar tid tillsammans under skoltiden. Idén om en sammanhållen, likvärdig skola för alla är grundbulten i svensk skolpolitik. För Vänsterpartiet är det naturligt att i första hand lägga ned energi och kraft på att utveckla och förbättra den kommunala skolan. För oss är strävan mot ökad jämlikhet och minskade klassklyftor överordnad rätten att få välja skola. Ytterst handlar det om demokrati. Elever med olika social och kulturell bakgrund och med olika förutsättningar och intressen ska mötas under skoltiden. Därför är vår principiella uppfattning att skolsystemet ska kontrolleras demokratiskt av hela samhället, och vi är kritiska till framväxten av de fristående skolorna. Jag menar att det vore bättre om man talade om privata skolor i motsats till offentliga. Men jag kommer att välja att använda begreppet fristående skolor, eftersom det är det som används i den allmänna debatten.

Fru talman! Med tanke på den senaste tidens diskussion inom socialdemokratin vore det intressant att få veta hur länge utredningstaktiken

ska vara gällande. Jag vet att Fristkommittén nyligen överlämnade sitt betänkande *Fristående gymnasieskolor – hot eller tillgång* till skolminister Wärnersson. Den ska tillsammans med Utbildningsdepartementets promemoria om fristående skolor, som nämndes tidigare, ligga till grund för en proposition som aviserats till hösten. Socialdemokraternas i viss mån klivna inställning i frågan oroar mig till en del. Många av de utbildningspolitiska förslagen under den här mandatperioden har tagits fram i samverkan mellan Socialdemokraterna, Miljöpartiet och Vänsterpartiet. Jag kan nämna de s.k. skolmiljarderna, maxtaxan och den allmänna förskolan samt den nya lärarutbildningen.

Med tanke på den till hösten aviserade propositionen om fristående skolor vore det intressant att här och nu få veta med vilka socialdemokraterna tänker samverka när det gäller utformningen av regelverket för de fristående skolorna. Det socialdemokratiska valet av samverkanspart är i grunden ett ideologiskt vägval i skolpolitiken. Jag är övertygad om att många socialdemokratiska skolpolitiker också är intresserade av att veta åt vilket håll socialdemokraterna här i riksdagen tänker söka samarbete. Man säger sig söka s.k. breda lösningar, något som i sig inte är fel. Men en utveckling där borgerliga värderingar ska vara tongivande blir inte bred.

Från Vänsterpartiets sida vill jag säga att vi vill, vi kan och vi törs. Vi är beredda att konstruktivt gå in i förhandlingar för att utifrån ett barn- och elevperspektiv forma en skola för att ge alla barn möjligheter att nå målen i läroplanerna. Från regeringshåll har det i olika debattartiklar andats om en utveckling som i vissa stycken ligger i linje med Vänsterpartiets inställning. Som sagt, Vänsterpartiet är redo.

Fru talman! Jag ska här kort redogöra för några av Vänsterpartiets utgångspunkter i det kommande arbetet. Vänsterpartiet menar, som Tomas Högström helt riktigt sade, att det är viktigt att stärka kommunernas möjlighet att påverka etableringen av fristående skolor. Kraven på den offentliga finansieringen av godkända fristående skolor försvårar många gånger en rationell planering av det kommunala skolväsendet. Därigenom ökar kommunernas kostnader, och kvaliteten vid de kommunala skolorna kan äventyras.

Enligt den nu gällande lagstiftningen får inte Skolverket förklara en fristående skola berättigad till kommunalt bidrag "om skolans verksamhet skulle innebära påtagliga negativa följder för skolväsendet i den kommun där skolan är belägen". Vi menar att lagstiftningen här borde förtydligas så att Skolverket får förklara en fristående skola berättigad till bidrag endast om kommunen i fråga tillstyrker ett sådant beslut.

Fru talman! Skolverket har nyligen rapporterat att andelen obehöriga lärare är betydligt högre i de fristående skolorna än i de kommunala. Lärarna är tillsammans med eleverna bland de viktigaste av skolans resurser. Det är lärarnas kunskap och pedagogiska kompetens som är grunden för skolutvecklingen. Det är därför oroande att andelen lärare med pedagogisk utbildning är betydligt lägre i de fristående skolorna än i det offentliga skolväsendet. Skollagen kräver i dag att lärare som anställs i det offentliga skolväsendet ska ha lärarutbildning eller motsvarande, ett krav som inte omfattar de fristående skolorna.

Med tanke på att alltför elever nu går i de fristående skolorna vore det rimligt att lagstiftningen beträffande krav på lärarnas pedagogiska

utbildning också omfattade de fristående skolorna. Det borde inte oroa bara vänsterpartister utan i minst lika hög grad de partier som med kraft vill öka de fristående skolornas antal. Jag kan konstatera att moderaterna inte valt att lyfta fram den enskilda moderata motion som menar att fristående skolor ska ha rätt att anställa i princip vem som helst för att arbeta som lärare.

Med tanke på den breda uppslutning som finns i utskottet i fråga om krav på kvalitet i de fristående skolorna borde det vara möjligt att utan att avvakta en utredning bli ense om det rimliga i att ställa samma krav på pedagogisk utbildning i de fristående skolorna som inom det offentliga skolväsendet

Fru talman! De fristående gymnasieskolorna har i dag i praktiken riksrekrytering på alla sina program. Om en elev väljer och blir antagen på en fristående skola någonstans i Sverige, måste hemkommunen betala för eleven enligt en statlig prislista uträknad på genomsnittskostnaden för respektive program i hela landet. Motsvarande möjlighet har kommunala gymnasieskolor endast om regeringen klassat programmen som riksrekryterande. Platserna i de fristående skolorna blir alltså dyrare än i kommunens egna skolor om kommunen har lägre kostnader per elev än riksgenomsnittet. Systemet utgör alltså ett problem för kommunernas ekonomi och skolplanering. Sammantaget innebär detta givetvis att de kommunala skolorna missgynnas på de fristående skolornas bekostnad. Vi föreslår i stället att de fristående gymnasieskolorna får verka under samma villkor som de kommunala skolorna.

Fru talman! Utvecklingen när det gäller fristående skolor börjar i vissa kommuner nu att närma sig den punkt där det blir svårt eller omöjligt att välja en kommunal skola. Vi menar att det är en fullständigt orimlig konsekvens. Det borde vara en rättighet att få gå i en kommunal grundskola och i en kommunal gymnasieskola för alla barn och ungdomar som så önskar. Det rimliga vore att skollagen ändrades så att varje kommun är skyldig att tillhandahålla kommunal grundskoleverksamhet och gymnasieutbildning till de elever som inte vill gå i fristående skolor.

Vänsterpartiet väckte under det förra riksdagsåret en omfattande motion om fristående skolor. Alla förslagen avslogs av en majoritet i riksdagen trots att bl.a. Socialdemokraterna vid flera tillfällen uttalat sin skepsis mot den pågående utvecklingen och framfört förslag i linje med Vänsterpartiets motion. Bl.a. avslogs vårt förslag om att stoppa vinstdrivande fristående skolor, vilket var anmärkningsvärt mot bakgrund av skolministerns uttalande i samband med en frågestund här i riksdagen för drygt ett år sedan:

”På senare tid har det visat sig, i synnerhet när det gäller gymnasieskolorna, att flera bolag direkt har aviserat att man vill starta en skola med ett vinstintresse. Man startar inte bara en utan man startar ett flertal skolor, och man har också gått ut offentligt och angett att man inom ett antal år anser sig kunna göra en vinst omfattande ett visst antal procent. Det anser jag inte vara förenligt med mitt synsätt på skolan.”

Avslagen gjordes med hänvisning till pågående utredningar och överväganden inom regeringen. Vi vet nu att till hösten är det dags att ”sätta ned foten”, och vi från Vänsterpartiet ser, som jag tidigare har sagt, fram emot ett samarbete där utgångspunkten för oss är klar – en likvärdig, sammanhållen, solidariskt finansierad och demokratiskt styrd skola.

Jag står naturligtvis bakom Vänsterpartiets samtliga reservationer, men jag yrkar för tids vinnande bifall till reservation 4, under punkterna 5 och 12.

Anf. 21 TOMAS HÖGSTRÖM (m) replik:

Fru talman! Det Lennart Gustavsson säger med en demokratiskt styrd skola är att den de facto ska vara politikerstyrd och att den politiska majoriteten helst ska bestå av Lennart Gustavsson och hans partivänner.

Några klarlägganden är kanske på sin plats och till det ett par kommentarer med anledning av inlägget. Bl.a. redovisar Lennart Gustavsson att samma villkor ska gälla för friskolor som för kommunala skolor.

Låt oss då ena oss om en gemensam slutsats. Lennart Gustavssons resonemang bygger på att friskolorna har bättre regelverk och villkor än den kommunala skolan. Låt oss då vara överens om att vi ger de kommunala skolorna samma möjligheter som vi i dag ger friskolorna. Låt oss vara överens om, t.ex., att även de kommunala skolorna får vara riksrekryterande. Ge alla skolor samma möjligheter att vara riksrekryterande. Då går vi er till mötes. Vi har nått en överenskommelse under förutsättning att ni accepterar den. Vi har dessutom nått vårt mål om goda, likvärdiga villkor som fokuserar på resultaten framför systemet som sådant – dessutom ett politikerstyrt system.

Anf. 22 LENNART GUSTAVSSON (v) replik:

Fru talman! Jag och Tomas Högström har troligen lite olika syn på likvärdiga villkor.

När jag pratar om att vi ska ge de kommunala gymnasieskolorna likvärdiga förutsättningar som de fristående gymnasieskolorna, menar jag – det vet Tomas Högström om – den situation som faktiskt råder i dag, där en fristående gymnasieskola nära nog med automatik blir riksrekryterande. Därmed tvingas en kommun i sin kommunala skolplanering att följa de regler som vi har ställt upp i Sveriges riksdag. Det innebär att kommunen som har ansvar för att planera utbildningen för de elever som bor i kommunen inte kan göra det på ett bra sätt. Det innebär också att kostnaderna för gymnasieskolan i den egna kommunen ökar.

Jag kommer från en del av landet där kommunerna är små. Vi vet att vi måste samordna och samverka i fråga om gymnasieskolan. Skulle den linje som Tomas Högström företräder bli riktlinje för gymnasieskolans sätt att fungera i Sverige, skulle möjligheterna att bedriva en likvärdig gymnasieskola undandras.

Jag ska ställa en fråga till Tomas Högström, nu när jag har några sekunder kvar. Är den moderata synen att utbildning i första hand ska ses som en vara på en marknad, eller är den en gemensam angelägenhet och grundläggande rättighet för våra barn och ungdomar?

Anf. 23 TOMAS HÖGSTRÖM (m) replik:

Fru talman! Jag ska först svara på Lennart Gustavssons fråga. Visst är det en grundläggande rättighet att få undervisning, att ha möjlighet att gå i skola, att det finns skolor. Därom är vi överens.

Men vi är uppenbarligen inte överens i synen om nationellt likvärdiga villkor. Lennart Gustavsson och hans partiföreträdare anser inte att nat-

ionellt likvärdiga villkor ska gälla, utan varje kommun ska sätta det regelverk som avgör skolans villkor.

Om man har synen att nationellt likvärdiga villkor är till nytta och gagn för skolans utveckling ska man anamma det moderata förslaget om att införa en nationell skolpeng, dvs. en nationell finansiering av skolan.

I dag har ni 289 resursfördelningssystem. Ni har 289 kommuner som var och en sätter upp sina villkor. Låt oss se till resultaten: Beroende på var man befinner sig har man större eller mindre möjligheter med utgångspunkt i ekonomiska och politiska förutsättningar. De facto är möjligheterna minst i många av de kommuner där Lennart Gustavsson och hans partiföreträdare regerar.

Anf. 24 LENNART GUSTAVSSON (v) replik:

Fru talman! Det är intressant att höra att Tomas Högstöm har bra kontroll på de kommuner i vilka Vänsterpartiet är med och styr. Jag kan, liksom Tomas Högstöm, visa på ett antal exempel på en mycket god och positiv skolutveckling inom ett antal kommunala skolor där Vänsterpartiet är i ledningen. Det vet Tomas Högstöm mycket väl.

Sedan gällde det den nationella skolpengen. Det är ett klassiskt moderat krav som har framförts i riksdagen ett antal gånger. Den nationella skolpengen uppfattas inte ens på ett sådant sätt att den får stöd från de övriga borgerliga partierna. Jag tycker att moderaterna borde inse att talet om den nationella skolpengen är någonting som är förlegat. Den finns inte. Ska vi få en någorlunda rättvis fördelning av resurserna måste vi fördela resurserna utifrån behov.

Tomas Högstöm vet mycket väl om att vi har ett styrsystem i skolan som innebär att vi bedömer att det lokala inflytandet och den lokala demokratin är avgörande för hur vi ska utforma skolan och skolsystemet.

Jag återupprepar följande. Det finns ett demokratiskt värde i en sammanhållen skola där barn och ungdomar möts. Den moderata skolpolitiken motverkar det. Den moderata skolpolitiken innebär segregation. Skolan ska inte bara förmedla kunskaper. Den ska också vara en mötesplats där människor över klassgränser och etniska gränser kan odla demokratiska värderingar och respekt för varandra. Den moderata skolpolitiken motverkar det.

(forts. 9 §)

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 13.49 på förslag av talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 14.00 då frågestunden skulle börja.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 14.00.

Prot. 2000/01:84
22 mars

Fristående skolor m.m.

Frågestund

Anf. 25 ANDRE VICE TALMANNEN:

Vid frågestunden i dag, den 22 mars, medverkar följande statsråd: vice statsminister Lena Hjelm-Wallén, statsrådet Ingela Thalén, jordbruksminister Margareta Winberg, socialminister Lars Engqvist och finansminister Bosse Ringholm. Varsågoda och stig fram!

Vice statsministern besvarar allmänpolitiska frågor. Frågor till övriga statsråd förutsätts beröra deras ansvarsområden inom regeringen.

Den kommunala självstyrelsen

Anf. 26 AGNE HANSSON (c):

Fru talman! Jag vill fråga vice statsministern hur regeringen ser på demokrati och ökat självbestämmande.

När jag är ute möter jag ofta människor som upplever maktlöshet. Det kan vara elever som inte tycker sig kunna påverka sin skolsituation, arbetslösa som inte tycker att någon lyssnar och t.o.m. kommunalpolitiker som borde ha makt men som upplever att någon annan dikterar besluten.

Nu har företrädare för den socialdemokratiska riksdagsgruppen varit ute och sagt att man ska snäva in den kommunala demokratin ytterligare. T.o.m. statsministern har enligt medieuppgifter instämt i det här. Då vill jag fråga om regeringen är beredd att öka centralstyrningen nu igen eller att öka självbestämmandet för de enskilda människorna. Vad är det som gäller?

Anf. 27 Vice statsminister LENA HJELM-WALLÉN (s):

Fru talman! Självklart ska den kommunala självstyrelsen inte snävas in. Det handlar definitivt inte om det. Vad hela den här diskussionen har handlat om är balansen mellan det centrala och det lokala. Vi måste i många sammanhang också se till att människor behandlas på ett likvärdigt sätt, så att vi kan garantera ett rättfärdigt samhälle i hela landet. Det är en väldigt viktig uppgift för riksdagen liksom för regeringen.

Sedan tycker jag att det på sätt och vis är ett friskhetstecken att många känner en frustration över att de inte får vara med och påverka tillräckligt mycket. Det kan exempelvis vara elever i skolan eller för den delen folk som finns i kommunala organ. Det är bra att de ger den här känslan ett ordentligt uttryck och på det viset hela tiden kämpar för att vidga demokratins sfär. Demokrati får man inte uppifrån, utan det är någonting som man måste vilja ha och som man måste arbeta med. Och det måste vara alla människors ansvar.

Anf. 28 AGNE HANSSON (c):

Fru talman! Men då tycker jag att det är uppenbart att för regeringen ska likformigheten gå före demokratin. Jag tror att det är väldigt allvarligt om man ger sådana signaler om att man ska snäva åt demokratin. Då får människor en uppfattning om att det är någon ovanifrån som inte riktigt känner till deras situation som bestämmer över dem. Den här känslan av maktlöshet tror jag är väldigt farlig för demokratin.

Hur vill socialdemokraterna förklara att de är för en fördjupad demokrati om de nu ser till likformigheten och därmed vill öka centralstyrningen över kommunerna?

Prot. 2000/01:84
22 mars

Frågestund

Anf. 29 Vice statsminister LENA HJELM-WALLÉN (s):

Fru talman! Det gäller att vara varsam med orden. Jag sade att ingen har talat om att snäva in demokratin. Det är inte bara vad vi säger; det är också vår åsikt. Dessutom handlar det inte om likformighet utan om lika värde. Vi måste faktiskt se till att våra medborgare behandlas likvärdigt i hela landet.

Det har varit en svår tid för kommunalpolitikerna därför att det har varit ont om pengar. Nu blir det ju mera pengar i kommunerna. Det blir mer resurser, och det är väl så viktigt som allting annat för att man ska kunna känna glädje i sitt kommunalpolitiska uppdrag. Det tycker vi är viktigt.

Sedan har vi då alla de här demokratiseringsprojekten som nu håller på. Vi har haft en bred demokratiutredning och en väldigt stor diskussion om detta. Vi måste alla ta det här på allvar och verkligen se till att vi både decentraliserar och demokratiserar så mycket det bara går.

Skattepolitiken

Anf. 30 CARL FREDRIK GRAF (m):

Fru talman! Jag läser i en tidning om Björn Rosengrens förslag på skatteområdet. Han aviserar förenklingar på skatteområdet när det gäller momsredovisningsregler, beloppsgränser, direktavskrivningar, schablonisering av bilförmåner m.m. Det här ska läggas fram i samband med budgetpropositionen i höst. Jag vill fråga finansministern om det finns motsvarande planer i Finansdepartementet och om de stämmer överens med Björn Rosengrens funderingar.

Anf. 31 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s):

Fru talman! Vi är just nu i färd med att förbereda vårpropositionen. I höstens budgetproposition ska vi återkomma till ett stort antal av de skattefrågor som näringsministern har nämnt. Det är väldigt viktigt, som näringsministern också har påmint om, att vi under senare tid har kunnat förbättra villkoren för vårt näringsliv, bl.a. via skattepolitiken. Vi har ju genomfört en stor skattereform som har kostat rätt många miljarder kronor och som faktiskt har förbättrat villkoren för de små företagen. Vi är beredda att pröva de förenklingsförslag som nu bereds inom Näringsdepartementet och en del andra förslag för att också se till att vi får bättre förutsättningar för vårt näringsliv i fortsättningen. Jag tycker att det är oerhört viktigt att vi inför hösten också har en rejäl genomgång av skattepolitiken som ger goda förutsättningar för vårt näringsliv.

Anf. 32 CARL FREDRIK GRAF (m):

Fru talman! Det var ju ett allmänt hållet svar om att man ska bereda ärendena. Då får jag formulera frågan så här: Tycker finansministern att det är viktigt med och avser finansministern att arbeta för de förenklingsregler som här föreslås om bl.a. schablonisering av bilförmåner och upp-

skjutning av preliminärskatt för nystartade företag? Har finansministern samma ambitioner som statsrådet Rosengren har?

Anf. 33 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s):

Fru talman! Regeringen har vid flera tillfällen uttryckt sin ambition att förenkla för företagen, framför allt de små företagen. Det kan ske både via regelsystem och via skattepolitiken, och den förändring som vi har gjort har ju inneburit exempelvis att de mindre företagen, inte minst, kan skjuta upp vinsten till ett senare tillfälle. Det är en bra del i vår konjunkturpolitik men också bra för företagen.

Vi har sedan en tid tillbaka – flera statsråd har ju varit involverade i det arbetet – haft en särskild delegation som har jobbat med förenklingsfrågor. Den går igenom allt från deklarationsuppgifter och andra tekniska saker till det som är av mer politisk karaktär när det gäller skattefrågorna. Det här kommer vi också att hantera i höst.

I Finansdepartementet har vi för närvarande tre eller fyra stora skatteutredningar som under den närmaste tiden kommer att komma med olika förslag som berör de mindre företagen, så jag ser att vi kommer att behöva hantera många av de här frågorna inför höstens proposition.

Mul- och klövsjukan

Anf. 34 RONNY OLANDER (s):

Fru talman! Min fråga riktar sig till jordbruksminister Margareta Winberg.

På grund av mul- och klövsjukan befinner sig Europas jordbruk i något som närmast kan liknas vid ett belägringstillstånd, om jag får använda uttrycket. Storbritannien tycks ha betydande svårigheter med kontrollen över sjukdomen. Den har också spridit sig till Frankrike och Holland.

Jag vill fråga jordbruksministern om regeringen avser att vidta fler åtgärder för att förhindra en spridning av mul- och klövsjukan till Sverige.

Anf. 35 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s):

Fru talman! Det här är verkligen en väldigt svår fråga för Europas regeringar men också, kanske framför allt, för dess bönder. Mul- och klövsjukan är den allra mest smittsamma sjukdomen när det gäller djur. Det har gjort att kommissionen i Bryssel har vidtagit ett antal åtgärder. Länderna, som har drabbats, har i sin tur naturligtvis följt åtgärdsplanen men också i förekommande fall hittat på egna åtgärder.

Vi fick i dag, tyvärr, besked om ett fall på Irland, så det är mycket allvarligt. Våra myndigheter och naturligtvis också jag själv följer den här frågan nästan timme för timme.

I dag har t.ex. Jordbruksverket, Livsmedelsverket och Statens Veterinärmedicinska anstalt haft ett möte där man har beslutat att dra in kött från Holland. Det är 50 ton svinkött och 10 ton färgött.

Anf. 36 RONNY OLANDER (s):

Fru talman! I vissa länder diskuteras vaccinering för att stoppa sjukdomen. Samtidigt har jag förstått att jordbruksministern avvisar en sådan metod. Vad har jordbruksministern för motiv för ett sådant ställningstagande? Det är min undran.

Prot. 2000/01:84

22 mars

Frågestund

Anf. 37 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s):

Fru talman! Det är dessbättre inte bara jag, utan alla EU:s jordbruksministrar på mötet i måndags sade nej till en massvaccinering av det skälet att det inte löser problemet. En vaccinering betyder inte att djuren blir friska. Det betyder att sjukdomen inte bryter ut – eller en del av sjukdomen. Det finns olika varianter, och en variant av sjukdomen bryter inte ut. Men djuret kan vara smittobärare och därmed smitta vidare. Så det är ingen säkerhet.

Vad man har diskuterat i Holland i natt är en s.k. nödvaccinering som inte omfattar alla djur utan som skulle omfatta en radie av 1 km från centrum, vilket skulle vara den gård där mul- och klövsjuka har brutit ut. De har emellertid inte satt i gång det här programmet än. De avvaktar ett möte i morgon i Ständiga veterinärkommittén i Bryssel. Det får också påverkan på vår handel med tredje land eftersom man kan anta att om ett land gör detta kommer hela EU att betraktas som mul- och klövsjuka smittat.

Låsta arv

Anf. 38 ANNELIE ENOCHSON (kd):

Fru talman! Jag vill rikta min fråga till biträdande socialförsäkringsministern. Ett fall som uppmärksammats i den göteborgska pressen rör en kvinna som miste sin man i en olycka för några år sedan. Hon blev lämnad ensam med en liten son som ärvde försäkringspengar som utlöstes i samband med faderns död. Dessa pengar hanteras av en överförmyndare och är låsta tills pojken blir myndig.

En del av dessa arvspengar belastar mamman som inkomst av kapital. En följd av detta blev att bostadsbidraget försvann. Mamman var inte heller berättigad till socialbidrag eftersom hon var förmögen i och med att sonens arvspengar belastar henne trots att hon inte får röra dem. Min fråga till ministern blir: Vad ämnar ministern göra för dem som är berättigade till socialbidrag men inte kan få det på grund av låsta arvspengar som tillhör deras barn?

Anf. 39 Statsrådet INGELA THALÉN (s):

Fru talman! Den fråga som Annelie Enochson berör handlar både om det fall som beskrivs nu och om frågor som är knutna till skadestånd och annat. Vi ser över den här frågan – inte just med anknytning till rätten till socialbidrag utan det gäller på vilket sätt man kan skilja ut det som är barns rättigheter och barns pengar som är inlåsta för att god man inte medger att man rör medlen. Vi ser över frågan hur man ska hitta en lösning på det här.

Anf. 40 ANNELIE ENOCHSON (kd):

Fru talman! Det låter väldigt hoppfullt att ni ser över detta. Det gläder mig. Samtidigt tror jag att det är viktigt att man också tittar på kopplingen till socialbidrag. I det här aktuella fallet var det väldigt speciellt eftersom även sjukpengen försvann. Det gjorde också sjukstödet i och med att hon blev nollad. Det finns ett antal sådana fall, så det gäller att man ser över hela det här systemet när pengarna är låsta och överförmyndare har ansvaret för dem.

Anf. 41 Statsrådet INGELA THALÉN (s):

Fru talman! Nu blev det komplicerat att svara, för frågan om socialbidrag är nog socialministerns ansvar. Men jag tror ändå att jag kan säga, och då får han korrigera mig om jag säger fel, att när det gäller socialbidrag kan man i varje enskilt fall ta hänsyn till omständigheterna. I sådana fall där man kan konstatera att man inte har möjlighet att röra medlen kan man i ett enskilt fall göra en särskild bedömning. Men frågan är ändå vidare än så, för den berör just de situationer där god man eller den som ska företräda barnets rätt inte medger att man rör de pengar som är avsatta för barnet senare i livet.

Sanering av nedlagda industrifastigheter

Anf. 42 BIRGITTA SELLÉN (c):

Fru talman! Jag skulle vilja ställa en fråga till finansministern. Det svenska samhället har genomgått en stor omvandling under senare delen av 1900-talet. Inte minst gäller det den svenska landsbygden. Följden har blivit att industritomter och industrifastigheter lämnas för fädot, vilket får stora miljökonsekvenser. Det kan handla om att marken är förgiftad av kemikalier eller utsläpp. Det kan handla om fastigheter som har blivit allmänfarliga på grund av förfall. Många gånger är det svårt att utreda ansvarsfrågan beträffande vem som ska betala saneringen. Det är nödvändigt att detta med marken och kostnaden för rivningen av fastigheten ses över.

Då är min fråga till finansministern om han avser att vidta åtgärder för att tillföra resurser till de kommuner som i en redan utsatt ekonomisk situation får bära ytterligare kostnader för saneringen av de gamla industrifastigheterna och tomterna. Det leder ofta till väldigt stora kostnader för kommunerna att återställa marken eller fastigheten i brukbart skick.

Anf. 43 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s):

Fru talman! Vi har ju sedan flera år tillbaka ett system som innebär att staten ger generella bidrag till kommuner och landsting, alltså inte riktade eller specialdestinerade bidrag som huvudnorm. De generella bidrag som vi ger till kommuner och landsting får kommunerna och landstingen själva hantera och använda på olika sätt. Därför har vi inte velat införa riktade bidrag av den typ som efterfrågas här. I vissa situationer har det varit så. Det gäller exempelvis regnkatastroferna i somras, översvämningarna. Då gick regeringen in med särskilda pengar för att ersätta de kommuner som hade drabbats av stora skador. Det var i samband med en naturkatastrof, helt enkelt.

Om det handlar om mer normala förändringar får sådant vägas in i våra olika utjämningsystem. Vi har ju utöver de generella statsbidragen också ett kostnadsutjämningsystem mellan kommunerna om kommunerna kan påvisa att de har mycket speciella kostnader som andra kommuner inte har. Men vad jag vet har inte just den faktorn vägts in i detta sammanhang.

Prot. 2000/01:84
22 mars

Frågestund

Anf. 44 BIRGITTA SELLÉN (c):

Fru talman! I den senaste budget som lades fram fanns det också ett visst anslag till det här. Man skrev att anslaget får användas till att åtgärda ur risksynpunkt särskilt angelägna saneringsobjekt samt till eventuella akuta saneringsinsatser. Det är kanske de där akuta insatserna som finansministern tänker på i samband med sommarens oväder osv.

Men där är det en ganska liten summa det handlar om. Min fråga gäller också allt det som inte är akut men som ändå står där; förfallna fastigheter osv. Det går inte att sälja dem. Ingen tar ansvar för dem. Företagen som ägt dem har kanske gått i konkurs. Då står de bara där och ingenting händer. Det är bara allmänt farligt, och någon måste ta ansvaret. Det är därför jag undrar om det inte finns en möjlighet att staten på något sätt kan försöka styra över mer pengar till kommuner och landsting så att det finns en chans för de fattiga kommunerna att sanera.

Anf. 45 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s):

Fru talman! Vi har under de senaste åren genom den ekonomiska politiken haft möjlighet att föra över mer pengar till just kommuner och landsting. Sedan 1994 har den kommunala sektorn förstärkts med ungefär 100 miljarder kronor. Bara sedan 1996 är det 20 miljarder kronor mer i statsbidrag. Det har även stärkt de kommuner som har haft svåra ekonomiska omständigheter och deras möjligheter att agera.

Det är riktigt som Birgitta Sellén säger att staten i akuta situationer, typ regnförhållandena förra sommaren, har kunnat gå in vid enstaka tillfällen. Men handlar det om mer långsiktiga problem av den art som nämndes här, fastigheter som kommunen inte kan klara ut vem som har ansvaret för, är det trots allt i sista hand kommunen som har ansvaret. Då är det kommunen som också får göra en avvägning och bedömning utifrån de resurser som kommunen har till sitt förfogande – inklusive de växande statsbidragen och hur man vill disponera dessa statsbidrag.

Fattiga barn inom EU

Anf. 46 YVONNE ÅNGSTRÖM (fp):

Fru talman! Jag vill ställa en fråga till statsrådet Ingela Thalén. Häromdagen kunde vi i en av kvällstidningarna läsa ett skakande reportage om hur illa barn far i EU. Det finns ungefär 16 miljoner barn som kan räknas till de fattiga, och 2 miljoner är extremt fattiga. Då vill jag fråga om statsrådet nu när Sverige är ordförande i EU kan tänka sig att ta initiativ till någon typ av samarbete inom EU för att få till stånd bättre bostadsbyggande just för barnens skull.

Anf. 47 Statsrådet INGELA THALÉN (s):

Fru talman! Ett av de viktigare uppdrag som den sociala kommittén, som relativt nyligen inrättades, fick vid bl.a. det senaste toppmötet i Nice är att fortsätta det program för fattigdomsbekämpning som man har fått i uppdrag att genomföra. Bland de åtgärder som ingår i ett sådant program är främst att arbeta gentemot barn och underlätta för barns uppväxt. Då handlar det om hemlöshet och andra insatser också för att trygga barnens föräldrars försörjning, så att de kan ta hand om sina egna barn. Då är det främst länderprogram som ligger till grund för detta samarbete.

Den 15 mars, dvs. relativt nyligen, hade vi i Sverige en konferens med de frivilligorganisationer som arbetar tillsammans med regeringarna när det gäller att ta fram olika konkreta handlingsplaner i de olika länderna.

Anf. 48 YVONNE ÅNGSTRÖM (fp):

Fru talman! Det låter väldigt bra. Jag tackar för det svaret. Jag tänkte mig att eftersom man inom EU faktiskt kan lägga pengar på motorvägsbyggen så kanske det går att få till stånd ett projekt som handlar just om bostadsbyggande i stället. Om ni jobbar vidare på detta sätt är det väldigt bra.

Anf. 49 Statsrådet INGELA THALÉN (s):

Fru talman! Inom EU är det ländernas ansvar på det sociala området, och det är viktigt med närhetsprincipen och att länderna också tar det ansvaret. Men mycket kan vi göra gemensamt, inte minst när det gäller att underlätta för länderna att utnyttja goda erfarenheter.

Just i dag har frivilligorganisationerna en stor konferens, med tanke på att vi har ett toppmöte här i Stockholm, som bl.a. har handlat om de frågor som Yvonne Ångström berör. Jag vet också att det samarbetet sträcker sig över gränserna till ansökarländerna. Jag ser fram emot att man gör inte bara program utan också konkreta insatser för barnen.

Garantinivån i föräldraförsäkringen

Anf. 50 CECILIA MAGNUSSON (m):

Fru talman! Jag vill ställa min fråga till statsrådet Thalén. Den gäller precis som den tidigare frågan utsatta barn, men den här gången i Sverige. Den gäller familjepolitiken och garantinivån i föräldraförsäkringen.

Eftersom vi alla vill att det ska födas fler barn i det här landet måste fler kunna föda barn och också försörja dem. I dag är garantinivån i föräldraförsäkringen på 60 kr per dag. Regeringen har föreslagit att man inför en extra pappamånad. Men den kan ju inte utnyttjas av dem som har 60 kr per dag att leva på.

Min fråga är: Varför har regeringen inte först föreslagit en höjning av garantinivån innan man föreslog ytterligare en pappamånad?

Anf. 51 Statsrådet INGELA THALÉN (s):

Fru talman! När det gäller förlängningen av föräldraförsäkringen är den bl.a. till för att man ska kunna utnyttja möjligheten att vara hemma tillsammans med barnen på heltid. Men en del av förlängningen, bl.a. den

extramånad som Cecilia Magnusson nu tar upp, gör det ju möjligt för båda föräldrarna – i syfte att underlätta för papporna – att kombinera arbete och tid med barnen och att kanske ta ut en eller två timmar per dag och därmed kunna förlänga och öka kvaliteten i sitt umgänge med barnen.

Vi återkommer i vårbudgeten till våra ställningstaganden när det gäller garantinivå, föräldraförsäkring och övriga försäkringar.

Anf. 52 CECILIA MAGNUSSON (m):

Fru talman! Jag tackar statsrådet för svaret. Jag tycker dock att det är lite konstigt att man anser sig ha råd med en reform och utöka föräldraförsäkringen med en månad men inte anser sig ha råd med en höjning av den lägsta nivån i föräldraförsäkringen.

När man ser på socialbidrag, utbildningsbidrag och arbetslöshetskassa så finns det en miniminivå som ligger på ungefär 150 kr per dag om man gör en beräkning på sju dagar per vecka.

Jag tycker att det skulle vara intressant att få höra från statsrådet varför man har gjort avvägningen att det är viktigare att utöka föräldraförsäkringen innan man höjer för de sämst ställda.

Anf. 53 Statsrådet INGELA THALÉN (s):

Fru talman! Vi hade en familjepolitisk debatt i går där både Cecilia Magnusson och jag själv under betydligt längre tid än en minut vardera utvecklade våra argument på detta område. De som är speciellt intresserade av frågan kan studera det protokollet.

Just nu vill jag säga att jag inte vill ställa dessa förslag mot varandra. Jag har redovisat varför vi har förlängt föräldraförsäkringen med en månad. Nästa steg kommer att vara att diskutera också garantinivån.

Sedan är det nog ändå så, Cecilia Magnusson, att det är många fler saker än garantinivån i föräldraförsäkringen som avgör huruvida unga föräldrar vill skaffa sig ett barn till eller huruvida unga människor vill börja skaffa sig barn.

Kosovoalbanska flyktingar

Anf. 54 AMANDA AGESTAV (kd):

Fru talman! Jag har en fråga till vice statsministern. Den rör de ca 680 flyktingarna från Kosovo som nu ska utvisas. Regeringsföreträdare sade i går att det inte föreligger något skyddsbehov. I dag har regeringen fattat beslut om att öka det svenska deltagande i KFOR-styrkan i Kosovo. Militära bedömare bedömer att denna styrka kommer att krävas där i flera år framöver.

Politiskt tycker jag att dessa beslut inte riktigt går ihop. Om man nu anser att det är ett tryggt område i Kosovo, så borde det ju inte krävas en så stor militär närvaro.

Min fråga är: Borde inte dessa människor få stanna i Sverige av humanitära skäl tills vi verkligen kan garantera dem trygghet i Kosovo?

Anf. 55 Vice statsminister LENA HJELM-WALLÉN (s):

Fru talman! Det gäller att hålla isär ett par saker i detta sammanhang. Det är inte regeringen som har uttalat sig om skyddsbehovet. Det har berörda myndigheter gjort, de myndigheter som har att ta ställning till detta. Och regeringen ska inte överpröva deras beslut. Dessutom är det FN på plats i Kosovo som har uttalat sig om skyddsbehovet, och man hävdar där att det nu går bra att flytta tillbaka till Kosovo. Det är naturligtvis inget paradiset, men det är möjligt att leva och bo där som så många andra kosovoalbanser faktiskt gör.

Sedan måste man också hålla isär vad Kosovo är och vad Makedonien är. I Makedonien har man en konflikt som innebär att extremister beskjuter makedoniska byar och städer i dag. Men det har ingenting att göra med det behov av skydd som vi talar om när vi bedömer flyktingskap i Sverige och återsändande till Kosovo.

Anf. 56 AMANDA AGESTAV (kd):

Fru talman! Min följdfråga är då: Vilka humanitära skäl måste dessa människor ha för att få stanna i Sverige? Många av dem har bott i Sverige väldigt länge. Många av dem mår väldigt dåligt. De är tortyrskadade, och de är krigsskadade på alla möjliga sätt. Är inte detta ett humanitärt skäl för att få stanna i vårt land åtminstone så länge som den här stora militära närvaron finns i Kosovo?

Anf. 57 Vice statsminister LENA HJELM-WALLÉN (s):

Fru talman! När våra myndigheter, Migrationsverket och Utlänningsnämnden, bedömer dessa fall tittar de också på humanitära skäl. Det kan handla om att det är barn som behöver stanna här eller humanitära skäl av annat slag, t.ex. krigsskada. Men det har redan vägts in i detta beslut. Dessa personer som det handlar om har fått tillfälligt uppehållstillstånd i Sverige och varit här i två år i allmänhet. Men i begreppet tillfälligt uppehållstillstånd ligger att de faktiskt förr eller senare ska återvända. Om vi nu inte skulle fullfölja detta beslut innebär det ju att hela den förändring, den reform, som vi gjorde med möjligheter till tillfälliga uppehållstillstånd blir utan mening, eftersom alla uppehållstillstånd då blir permanenta. Och det var faktiskt inte meningen när riksdagen fattade detta beslut.

Kosovoalbanska flyktingar

Anf. 58 PER LAGER (mp):

Fru talman! Jag har en liknande fråga till vice statsministern som handlar om kosovoalbanerna och den situation som de befinner sig i i dag. Jag har hört svaret nu från vice statsministern, att det är myndigheterna som avgör och FN:s organ som frågar efter andra beslut från t.ex. Sverige.

Vi har haft en tillfällig tidsfrist över vintern. Vi vet att dessa människor är oerhört utsatta. De har haft svåra traumatiska upplevelser. Jag har hört att det i morgon går ett plan med de första kosovoalbanerna i denna omgång. Tidsfristen gick alltså ut förra torsdagen.

Vad är det som gör att regeringen inte kan se lite utöver myndigheternas eventuella krav på ökat skyddsbehov?

Vi vet hur situationen ser ut där nere kring gränsen mellan Makedonien och Kosovo. Detta måste väl ändå leda till en frågeställning hos regeringen. Är det inte barnen och kvinnorna i första hand som vi ska skydda i det här fallet?

Prot. 2000/01:84
22 mars

Frågestund

Anf. 59 Vice statsminister LENA HJELM-WALLÉN (s):

Fru talman! Vi måste alltid ha respekt för dem som har valt att fly. De har respektabla skäl, självfallet. Det är naturligtvis också så att situationen inte är bra när man kommer tillbaka. Men vi kan ändå inte vare sig som statsråd eller som riksdagsledamöter låta det vi känner för enskilda individer när vi hör deras historia ta över. Vi har valt att ha en form för behandling, där myndigheten fattar beslut på ett ganska domstolsaktigt sätt. Vi måste leva upp till det.

Vi lyssnade på FN i höstas när de sade: Låt dem stanna under vintern. Då sade vi ja till det. Nu säger FN att det går bra att flytta tillbaka. Då lyssnar vi också på FN.

Anf. 60 PER LAGER (mp):

Fru talman! Men har verkligen regeringen efterfrågat den senaste inställningen hos FN:s organ i Kosovo? Är detta färskas uppgifter som ministern har? Situationen utvecklas dag för dag.

Vad är den generösa svenska flyktingpolitiken värd om vi ska följa principer när vi ser hur illa dessa människor far? Kan det verkligen vara så viktigt att följa dessa principer? Är det inte den humanitära flyktingpolitiken vi ska stå för?

Anf. 61 Vice statsminister LENA HJELM-WALLÉN (s):

Fru talman! Jag blir lite förvånad. Per Lager säger: Är det så viktigt att följa dessa principer? Det är lagar som riksdagen har stiftat, och dem trodde jag det var väldigt viktigt att myndigheter följde. Där får man nog vara väldigt strikt.

Det är inte så att det blir sämre dag för dag. Det kan upplevas så om man inte känner till Balkan och tror att det vi ser i Makedonien i dag är i Kosovo. Det är faktiskt inte så. I Kosovo har hundratusentals flyktingar återvänt. De bor i bostäder. Ibland har det sagts att de bor i tält. Det är inte sant. De bor i bostäder. Vi satsar enorma biståndsbelopp för att det här ska fungera, för att barn ska få gå i skola, för att man ska få sjukvård där nere och att bostäder ska finnas. Någon tilltro till den samlade insatsen från hela världen i Kosovo borde vi ändå ha.

Löneskillnader mellan män och kvinnor i den statliga sektorn

Anf. 62 LENNART GUSTAVSSON (v):

Fru talman! Män tjänar mer än kvinnor i statlig tjänst enligt en utredning från Arbetsmarknadsverket. Det finns ett gap på i snitt 3 000 kr., och gapet växer. Undantaget är Regeringskansliet där de kvinnliga cheferna har högre löner än sina manliga kolleger.

Frågestund

Min fråga till jämställdhetsminister Margareta Winberg blir: Hur arbetar man för att löneskillnaderna mellan män och kvinnor ska minska?

Anf. 63 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s):

Fru talman! Jag får lite glada tillrop här: Gör som regeringen. Det skulle man kunna uppmana de statliga verken och myndigheterna att göra, och det gör jag gärna.

Jag vill ändå säga en viktig sak här. Den uppgift som gavs i Ekot i morse var inte riktigt korrekt. Det har Arbetsmarknadsverket i dag korrigerat. I den låg den mansdominerade polisens treåriga löneökningar. Det försköt bilden. Om man räknar på årsbasis var det lika stor löneökning för kvinnor som för män sett över hela den statliga sektorn. Dock var vi lite duktigare i Regeringskansliet. Det vill jag också tillägga.

Man kan inte nöja sig med att det är lika bra därför att vi vet att även om det är lika stor löneökning för kvinnor som för män har vi ett gap, och det gapet ska vi täppa igen. Det gör vi lämpligen med den nya jämställdhetslag som trädde i kraft den 1 januari och som bara har verkat i två och en halv månad. Jag hoppas att den ska ge resultat.

Anf. 64 LENNART GUSTAVSSON (v):

Fru talman! Det är sant att det i materialet fanns en del felräkningar. Vad som kan konstateras är att vi har avsevärda löneskillnader. Det rör sig naturligtvis om värderingsfrågor, maktfrågor. Därför är det intressant med den nya jämställdhetslagen.

Jag har en följdfråga som handlar om ledarskapet i det statliga företaget, som nämndes: Vilket ansvar har regeringen för att ha ett jämställt ledarskap i statligt företagande och i statliga verk?

Anf. 65 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s):

Fru talman! Det är klart att regeringen har ett ansvar, för det är regeringen som utser dessa ledare. Jag kan avslöja att där för vi en ständig debatt om hur vi ska kunna förbättra så att vi får fler kvinnliga generaldirektörer och kvinnliga ledare på andra poster.

När det gäller lönerna och löneskillnaderna får man skilja ut de osakliga löneskillnaderna, alltså vid lika och likvärdigt arbete. Också där tjänar kvinnor mindre än män. Det är fullständigt absurt. Det är bara en värderingsfråga. Kvinnor värderas lägre än män.

Sedan har vi den andra dimensionen, att kvinnor arbetar i vissa sektorer där hela sektorn värderas lägre än de sektorer där män arbetar i.

Men jag hoppas att vi med den kartläggning och den analys som arbetsgivarna numera måste göra ska komma till rätta med i alla fall de osakliga löneskillnaderna.

Torskbeståndet i Östersjön

Anf. 66 LILIAN VIRGIN (s):

Fru talman! Jag har en fråga till jordbruksminister Margareta Winberg.

I stora delar av Nordsjön råder i dag stopp för torskfiske, ett stopp som började den 14 februari och varar till den 1 maj. Stoppet har orsakats

av larmrapporter från biologer som påstår att torskbeståndet är så lågt att torsken är utrotningshotad. I Östersjön är torskbeståndet också lågt, men fortfarande är fiske tillåtet. Risken är att vi får samma stopp i Östersjön som i Nordsjön om inte åtgärder vidtas.

Min fråga blir därför till jordbruks- och fiskeministern: Vilka åtgärder tänker ministern vidta för att förbättra torskbeståndet i Östersjön? Hur tänker ministern driva frågan i EU för att vi ska få ett hållbart fiske i Östersjön i framtiden?

Anf. 67 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s):

Fru talman! Jag delar uppfattningen att vi är ganska illa ute vad gäller både Nordsjön och Östersjön. Om detta förs en ständig diskussion mellan EU-kollegerna men också mellan länderna runt Östersjön. När man förvaltar ett hav gemensamt måste alla vara överens om tagen för att det ska bli bättre.

En del av min strategi under det senaste året har varit att göra redskapen mera selektiva, dvs. att förändra maskstorlekarna på trålen på ett sådant sätt att man inte fångar de små fiskarna utan de större. De små fiskarna är inte köns mogna, och därmed tar man bort underlaget för de kommande fiskarna.

Efter väldigt hårda förhandlingar lyckades vi faktiskt. Efter bilaterala förhandlingar med Tysklands nya minister och Danmark, som var väldigt motsträviga, lyckades vi att få beslut om större maskor, från 105 till 120 mm. Nästa steg är att också få till stånd fiskstorlek, alltså att ha ett mått på fisken som är större än i dag.

Anf. 68 LILIAN VIRGIN (s):

Fru talman! Jag tackar för svaret. Jag har redan från mitt län Gotland fått positiva reaktioner på de åtgärder som är vidtagna. Men jag undrar: Kan ett tillfälligt stopp i Nordsjön under två och en halv månad rädda torskbeståndet, eller kommer andra åtgärder att vidtas? Vad kommer de i så fall att vara?

Anf. 69 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s):

Fru talman! Nej, jag tror inte det räcker, utan vi måste inse att vi över huvud taget måste fiska på ett mera restriktivt sätt.

Två frågor kommer upp under det svenska ordförandeskapet. Den ena är en s.k. grönbok för fisket där vi ska beskriva vilka åtgärder som vi måste vidta. Den andra är att vi håller på att arbeta med ett papper som ska till toppmötet i Göteborg. Där har alla ministrar fått i uppdrag att se till Cardiffprocessen, dvs.: Hur ska de olika politikområdena bli mera uthålliga, bli mera miljömässiga?

Där ingår också fisket. Det är också ett papper som vi håller på att arbeta med och som vi ska förankra i hela EU.

Arbetslösheten i Sverige

Anf. 70 ANA MARIA NARTI (fp):

Fru talman! Min fråga riktar sig till vice statsministern. I morgon börjar EU-toppmötet. En fråga som kommer att arbetas med är sysselsätt-

ningen. Jag skulle vilja veta vilka siffror angående arbetslöshet i Sverige som kommer att diskuteras. Gäller de den öppna arbetslösheten eller den totala arbetslösheten?

Anf. 71 Vice statsminister LENA HJELM-WALLÉN (s):

Fru talman! Vi är nu tack och lov i den situationen att det inte i första hand är den öppna arbetslösheten som vi koncentrerar oss på. Den är viktig i sig, och det är många som fortfarande är långtidsarbetslösa. Det måste alla länder arbeta med, och också vi.

Men så mycket mer viktigt är att sätta hela folket i arbete. Väldigt mycket av EU:s arbete handlar just nu om förvärvsfrekvensen bland dem som är möjliga att sätta i arbete. Vi har i Sverige det höga målet 80 % fram till år 2004. Där nöjer EU sig med 70 % fram till år 2010.

Det handlar om folk i arbete. Det är det viktiga. Det är hela inriktningen på arbetet under Stockholmsdagarna.

Anf. 72 ANA MARIA NARTI (fp):

Fru talman! I EU-politiken mot arbetslöshet finns ett nyckelord, *empowerment*, dvs. makt till dem som inte har makten, och bland dem i första hand de arbetslösa.

Mitt intryck som en person som har jobbat tillsammans med de långtidsarbetslösa under ett antal år är att i Sverige är *empowerment* än så länge mest ett slags vackert slagord.

I praktiken är arbetsmarknadspolitiken i Sverige oerhört centraliserad och styrd uppifrån och ned. Jag skulle vilja veta om ni diskuterar en möjlighet att ändra riktningen så att också initiativ nedifrån och upp kommer i gång i Sverige.

Anf. 73 Vice statsminister LENA HJELM-WALLÉN (s):

Fru talman! Det är alldeles självklart att utgångspunkten är individerna. Det är individerna som vill arbeta och som skaffar sig jobb. Att de ska göras så starka som möjligt ingår i hela vårt program. Det är inte minst därför som vi satsar så mycket på den aktiva arbetsmarknadspolitiken, utbildning, kompetensutveckling osv.

Sverige är ett av de länder som har kommit längst i det här sammanhanget. Jag tog i går emot en uppvaktning från den europeiska unionen för handikappade. De önskar alla att man skulle komma lika långt i andra länder som man har gjort i Sverige. Det är så även för kvinnlig förvärvsfrekvens. Där ligger Sverige mycket högre än andra länder.

Vi har kommit ganska långt på väg med de grupper som är potentialen framöver. De grupper där vi är dåliga är de med utländsk bakgrund. De har en mycket sämre utveckling än vi skulle vilja se. Men även där ökar antalet i arbetskraften i dag.

IT-stöd inom socialförsäkringsadministrationen

Anf. 74 HENRIK S JÄRREL (m):

Fru talman! Jag har en fråga till statsrådet Thalén.

Sedan några år pågår ett arbete mellan Riksförsäkringsverket och de allmänna försäkringskassorna med att utveckla ett modernt IT-stöd i

syfte att förbättra kvalitet, tillgänglighet och god service för de inskrivna försäkrade.

Kostnadsutvecklingen i förhållande till påvisbara resultat när det gäller det s.k. utvecklingsprogrammet inom socialförsäkringsadministrationen är dock oroväckande.

Statskontoret som på regeringens uppdrag bl.a. har att granska effektiviteten i statliga myndigheters hantering av offentliga medel riktar i sin senaste rapport om utvecklingsprogrammet skarp kritik mot Riksförsäkringsverkets sätt att sköta det.

Föranleder Statskontorets senaste kritik någon socialförsäkringsministerns åtgärd?

Anf. 75 Statsrådet INGELA THALÉN (s):

Fru talman! Det är precis som Henrik Järrel beskriver. Det är en omfattande utveckling av IT-stöd som pågår inom socialförsäkringsadministrationen. Under de år som utvecklingen har pågått har man haft ganska stora problem. Av just det skälet har vi också tagit stöd av Statskontoret.

Det som nu pågår är en utveckling inom vissa områden. Det handlar om pilotprojekt som ska ta det ena socialförsäkringsslaget efter det andra in i ett IT-stöd. Vi har från departementets sida kontinuerliga kontakter med Riksförsäkringsverket, Försäkringskassaförbundet och Statskontoret för att följa arbetet.

Syftet är att vi ska se till att vi får ett ordentligt administrativt stöd som ska underlätta främst genomförandet av det nya pensionssystemet och därefter de övriga socialförsäkringsslagen.

Anf. 76 HENRIK S JÄRREL (m):

Fru talman! Jag tackar statsrådet Thalén för svaret. Jag vill dock mot bakgrund av min erfarenhet inom den allmänna försäkringskassans värld säga att jag är lite orolig över utvecklingen. De av oss som var med på den tiden när den s.k. FAS 90-reformen skulle genomföras har anledning att vara bekymrade inför detta.

Jag inser till fullo vikten av att vi får ett nytt modernt utvecklingsprogram och ett bra IT-stöd. Det har kommit för att stanna. Men jag är bekymrad över att den kompetens som skulle finnas här inte riktigt finns, t.ex. på RFV Datas avdelning i Sundsvall.

Här har varit flera förseningar, taktiska tillbakadraganden och reträtter. Det är viktigt att det händer någonting. Jag brukar fråga mig: Varför kan Finland i sitt datasystem för socialförsäkringar hantera ungefär 100 förmånsslag medan vi knappt förmår hantera hälften? Det är märkligt.

Jag tror att man skulle behöva rikta blickarna mot vårt östra grannland.

Anf. 77 Statsrådet INGELA THALÉN (s):

Fru talman! Både Henrik Järrel och jag har i olika omgångar besökt vårt östra grannland i syfte att titta just på detta.

Det är inte min uppgift att bedöma huruvida det finns kompetens eller inte på RFV Data. Men jag vet att det finns ett nära samarbete mellan Riksförsäkringsverket, RFV Data och Statskontoret och att frågan följs utomordentligt noga.

Riksdagens och min önskan är att det ska fungera väl, och absolut senast när det nya pensionssystemet ska träda i kraft. Den önskan är också framförd utomordentligt tydligt till de berörda.

Åtgärder för att minska kväveutsläpp från jordbrukssektorn

Anf. 78 GUDRUN LINDVALL (mp):

Fru talman! Jag tänkte ställa en fråga som knyter ihop politikområdet miljö med jordbruk. Jag riktar mig till Margareta Winberg.

Sverige har ett åtagande som säger att vi ska minska kvävebelastningen till Östersjön söder om Ålands hav med 50 % fram till år 2005. Det är ett mål som har visat sig mycket svårt att klara.

Eftersom jordbruket bidrar med ungefär 45 % av den svenska kvävebelastningen handlar det mycket om vilka åtgärder vi kan vidta inom jordbruket för att minska utsläppet av framför allt kväveföreningar.

I Miljömålskommitténs redovisning som kom för något halvår sedan kan man se att Sverige möjligen kan klara en minskning på 25–30 %.

Vilka åtgärder avser jordbruksministern vidta för att jordbruket ska bli bättre när det gäller att icke läcka kväve till haven?

Anf. 79 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s):

Fru talman! Det finns en hel del olika saker som redan håller på att hända. Vi har det pågående miljö- och landsbygdsprogrammet. Det är ett EU-program som är utformat av Sverige och godkänt i Bryssel. Det är ett exempel.

Det är förhandlingar med Miljöpartiet och Vänsterpartiet, som jag inte vet om de har startat, men de ska väl starta. De handlar om miljömålen. Det kommer säkerligen fram nya förslag som vi måste förelägga riksdagen för att nå fram till detta.

Sveriges gamla krav på EU om en omläggning av jordbrukspolitiken blir nu väldigt tydligt med det som händer i många andra länder. Det har inte med utsläppen att göra, utan det handlar om djursjukdomar och smittsamhet.

Det leder åt ett håll som jag tror kommer att vara bra också för det som Gudrun Lindvall tar upp. Redan på det informella ministermötet i Östersund kommer vi att påbörja en sådan diskussion.

Anf. 80 GUDRUN LINDVALL (mp):

Fru talman! Ska jag tolka det så att vid den översyn av landsbygdsprogrammet som ska ske år 2002 kommer ministern att verka för att vi ska kunna utöka de stöd som finns inom delmål 1 som handlar om miljö? När Miljömålskommittén har räknat på detta har man sett att de stöd som vi har i dag långt ifrån räcker för att klara kvävemålet. Ska jag tolka svaret så att det kommer utökade stöd för miljöåtgärder inom lantbruket inom landsbygdsprogrammet efter översynen 2002?

Anf. 81 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s):

Fru talman! Sveriges övergripande målsättning är att öka miljö- och landsbygdsprogrammets andel av hela jordbrukspolitiken och föra över pengar från t.ex. direktstöd och andra ersättningsformer som vi inte tyck-

er är bra – exportbidrag till tredje land är ett annat sådant stöd – till just miljö- och landsbygdsprogrammen. Det behövs mer pengar där. Det är vår övergripande ambition. Sedan ska detta genomföras i en förhandling med de andra ministrarna och med kommissionen. Vi får se hur långt vi kommer, men ambitionen finns där.

Prot. 2000/01:84
22 mars

Frågestund

Makedonien

Anf. 82 MARIANNE JÖNSSON (s):

Fru talman! Jag har en fråga till vice statsministern. Vi får ju dagliga rapporter om det osäkra läget i Makedonien. Jag vill fråga vad Sverige gör för att engagera sig i Makedonien.

Anf. 83 Vice statsminister LENA HJELM-WALLÉN (s):

Fru talman! Det som händer i Makedonien är mycket oroande. Det är ingen enkel statsbildning i sig med den stora albanska minoriteten som ofta lever under sämre villkor än majoritetsbefolkningen. Det är mycket oroande att extremister nu, med vapen i hand och förmodligen också med inslag från kosovoalbansk sida, har startat en kampanj. Vi är tacksamma för att riksdagen – jag tror att det var i går – fattade beslut om att geograiskt utvidga mandatet för dem som deltar i den svenska KFOR-styrkan. Det är en viktig del som innebär att man också får gå in på makedoniskt område om den makedoniska regeringen vill att KFOR-styrkan ska göra det.

Dessutom behövs det fler soldater för att se till att det blir lugnare i de här områdena. Vi har i dag förberett ett beslut att sända dit fler soldater.

Anf. 84 MARIANNE JÖNSSON (s):

Fru talman! Jag har också funderingar på vad Sverige kan göra tillsammans med EU för att förebygga konflikten. Vilka åtgärder kan planeras när det gäller att motverka de här sociala och ekonomiska motsättningarna?

Anf. 85 Vice statsminister LENA HJELM-WALLÉN (s):

Fru talman! Utrikesminister Anna Lindh är i Makedonien i dag i spetsen för en EU-delegation för att se vad man kan göra framför allt politiskt. Men de är också där för att tydliggöra EU:s intresse av att stabilisera situationen. Det kan vi också göra genom resurser. EU har lovat att ge stöd för att förstärka gränskontrollen, ge ökat bistånd till fattiga områden och ge ökat stöd till minoriteterna. Det gäller bl.a. ett universitet för albaner. Det är väldigt väsentligt att det får starta. Det handlar också om ett ge tekniskt stöd till den folkräkning som är planerad. Det är en mycket känslig fråga som handlar om hur stor minoriteten egentligen är. Det är några exempel på vad EU kan göra.

Vaccinering mot tbc

Anf. 86 LENNART FRIDÉN (m):

Fru talman! I dag har WHO presenterat ännu en rapport om situationen i världen när det gäller tbc. Under senare år har vi sett att den har

blivit alltmer oroväckande. Den har kommit tillbaka som en farsot i vårt land, även om den ännu inte är så spridd.

För en tid sedan kunde man läsa i medierna om en rapport från Socialstyrelsen rörande asylsökande barns hälsovård. Där framgick bl.a. att barnavårdscentralerna och folktandvården inte visste vilka asylsökande barn som fanns i deras område. Många torde därför gå miste om undersökningar, vaccinationer och vård. I rapporten stod också att barnen diskrimineras eftersom de ibland kan tvingas att göra provtagning för hiv, hepatit eller tbc för att få komma till en skola. Intentionerna i utlänningslagen skulle alltså inte medge annat än frivillighet.

Då är min fråga till socialministern: Är det rimligt att man ska tolka gällande lagregler på det sättet? Där finns ju en chans för många av dem att för första gången få en vettig diagnostisering och behandling. Man kan väl knappast tänka sig bättre argument för dem med xenofobi än att kunna peka på att svenska barn i skolan har smittats av flyktingar som vägrat eller förmåtts att avstå från provtagningar av principiella skäl.

Anf. 87 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Jag har inte följt någon redovisning av just den här problemställningen. Jag har i grunden precis samma inställning, nämligen att vi ska se till så att man verkligen tar prover och att alla också får vaccination. Jag har inte fått någon rapport om att detta skulle vara något problem. Jag utgår helt enkelt från att Smittskyddsinstitutet å ena sidan och Socialstyrelsen å andra sidan följer frågan och försäkrar sig om att vi inte riskerar att få någon ny smitta som en följd av att barn till föräldrar som söker asyl skulle sprida smittan vidare.

Anf. 88 LENNART FRIDÉN (m):

Fru talman! Tack för det svaret. Jag utgår från att jag ska tolka socialministerns svar så att han också delar min oro för att det kan innebära negativa relationer mellan svenskar och flyktingar om någonting sådant skulle komma och att det bör vara en bra förebyggande åtgärd att se till att de här proverna tas.

Anf. 89 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Som jag sade i mitt första svar måste en grundläggande hållning vara att alla faktiskt ska genomgå prov och bli vaccinerade. Det är viktigt. Om vi skulle få en sådan situation som Lennart Fridén talar om är det naturligtvis bekymmersamt, men jag har inte fått några signaler från de myndigheter som ansvarar för det här området. Jag tror inte att vi i själva verket står inför något stort problem när det gäller smittspridning på det här området.

Arbetsskador

Anf. 90 KRISTINA ZAKRISSON (s):

Fru talman! Jag vill ställa en fråga till statsrådet Ingela Thalén. Även om vi i Sverige har jobbat aktivt för en god arbetsmiljö genom forskning och lagstiftning, finns det mycket kvar att göra. I samma takt som vi

löser gamla problem dyker nya upp. Det betyder tyvärr att arbetstagare även fortsättningsvis kommer att få arbetsskador.

I början av 90-talet stramades arbetsskadeförsäkringen åt. Många upplevde att det drabbade enskilda på ett orättvist sätt. Jag undrar: Kommer regeringen att vidta åtgärder för att förbättra villkoren för dem som drabbas av arbetsskador?

Prot. 2000/01:84

22 mars

Frågestund

Anf. 91 Statsrådet INGELA THALÉN (s):

Fru talman! Inom Socialdepartementet pågår nu ett arbete med att ta fram förslag till en ny arbetsskadeförsäkring. Det är min avsikt att inom en inte alltför avlägsen framtid presentera en departementsskrivelse i frågan och att remittera den samt att därefter gå till riksdagen med först en lagrådsremiss och senare under året en proposition. Då kommer vi också att mer konkret presentera hur ett förslag till en ny arbetsskadeförsäkring skulle kunna se ut.

Anf. 92 KRISTINA ZAKRISSON (s):

Fru talman! Jag tackar för svaret och hoppas att regeringen även fortsättningsvis beaktar vikten av att jobba för en god arbetsmiljö. I dag känner jag en viss oro för att arbetslivsforskningen håller på att splittras upp och kanske urholkas. Jag hoppas att regeringen bevakar att det inte sker.

Äldre dieselbilar

Anf. 93 JOHNNY GYLLING (kd):

Fru talman! Jag har en fråga till finansminister Bosse Ringholm. Den gäller äldre dieselbilar. Med endast tre månaders förvarning höjdes fordonsskatten på äldre dieselbilar vid årsskiftet. En större bil typ Mercedes kostar i dag 3 000–4 000 kr mer för ägaren i skatt. Många människor reagerar på detta och menar att deras bil blir för dyr att behålla. Samtidigt sjunker den i värde och blir svår att sälja. En del människor registrerar om sina bilar till lätt lastbil. Jag har förstått att finansministern har reagerat på detta och försöker stoppa de här omregistreringarna.

Min fråga är: Varför vill ministern förhindra människor att välja sin egen typ av bil?

Anf. 94 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s):

Fru talman! Situationen är den att vi sedan länge har haft olika beskattningsnivåer på dieselbränsle och vanlig bensin. I det läget har det uppstått en ojämlikhet på så vis att dieselbilar har haft förmåner i förhållande till bensindrivna bilar.

Det har uppmärksamats sedan mycket lång tid tillbaka. Det gjordes nu vid årsskiftet en skattejustering. Fordonsskatten höjdes för äldre dieselbilar för att ta bort olikheten som har funnits när det gäller bränslet och bränslebeskattningen. Det blir naturligtvis alltid en viss tröskeeffekt. Det är en sådan sak som inträffar. Men bakgrunden har varit att skapa likformighet i beskattningen, eftersom äldre dieselbilar hittills har varit gynnade. Nu är de neutrala.

Svaret på frågan är att förändringen av fordonskatten har skett för att ge människor chans att välja på ett neutralt sätt mellan olika typer av fordon.

Anf. 95 JOHNNY GYLLING (kd):

Fru talman! Jag kan tyvärr inte säga tack för svaret. Jag tycker att det inte var något svar.

Min fråga var varför ministern vill hindra människor att registrera om bilar till lätt lastbil för att få lägre fordonsskatt, om man nu tänker använda dem som lätt lastbil. Det är detta jag undrar över.

Anf. 96 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s):

Fru talman! Svaret är enkelt. Likformighet i beskattningen är det första.

Det andra är naturligtvis att personbilar är avsedda att vara personbilar – inte att använda ett kryphål i lagen.

Anf. 97 ANDRE VICE TALMANNEN:

Jag vill därmed förklara veckans frågestund för avslutad. Jag tackar regeringens företrädare som har deltagit, liksom riksdagens ledamöter som deltagit med frågor. Jag beklagar att alla inte har hunnits med. Jag tackar också er åhörare som har varit närvarande och lyssnat med intresse.

Anf. 98 ERLING WÄLIVAARA (kd):

Fru talman! Vi debatterar i dag utbildningsutskottets betänkande, UbU9, Fristående skolor.

Under lång tid har majoritetspartierna i Sveriges riksdag hävdad att fristående skolor är ett hot mot den kommunala skolan. Argument som att friskolorna utarmar den kommunala skolan och ökar segregationen har ständigt förts fram från vänsterhåll.

I Sverige är andelen fristående skolor relativt låg. 3,4 % av grundskolorna och 4 % av gymnasieskolorna är s.k. friskolor. Även om andelen friskolor är låg har dessa skolor kommit för att stanna. Efterfrågan från elever och föräldrar är stor. Det visar inte minst de många nyansökningar som ständigt kommer in till Skolverket.

Trots ett envist motstånd från vänsterhåll är det ändå glädjande, tycker jag och kristdemokraterna, att skolministern vid flera tillfällen här i kammaren uttalat sig om att friskolorna har kommit för att stanna. Det är en oerhört viktig signal från skolministern till alla som vill förhindra och kanske t.o.m. förbjuda friskolorna.

Ändå känner vi kristdemokrater en viss oro eftersom det finns starka röster för att skärpa reglerna för friskolan och göra det svårare att starta och driva friskolor.

Kristdemokraterna anser i stället att regelverket för godkännande av och bidraget till friskolor behöver utformas så att fler stimuleras att starta och driva fristående skolor. Självklart ska det centrala kravet för alla

skolor vara hög kvalitet och god och trygg miljö för eleverna. Det är viktigt att ansvaret för tillsyn, uppföljning och utvärdering också fortsättningsvis vilar på Skolverket. Särskilt viktigt är, anser vi, att Skolverket i sin tillsyn ägnar stor uppmärksamhet åt hur läroplanens värdegrund och allmänna mål efterlevs, och det inte enbart i fristående skolor utan i samtliga skolor.

För ett par veckor sedan kom ESO-rapporten *Konkurrens bildar skola*. Det är en rapport om friskolornas betydelse för de kommunala skolorna.

Rapporten visar att friskolorna inte alls utarmar de kommunala skolorna på duktiga elever, som många velat göra gällande. Tvärtom visar rapporten att elever i de kommunala skolorna gynnas av konkurrensen från friskolorna. Inte ens för svaga elever är konkurrensen negativ, konstaterar rapporten.

Konkurrensutsättning och valfrihet ställer i stället krav på anpassning av de kommunala skolorna, visar rapporten. Rapporten pekar också på en annan viktig sak – att det finns forskning som slår fast att de positiva effekterna av konkurrens på skolområdet är stora.

Fru talman! ESO-rapporten stämmer väl överens med vad kristdemokraterna länge hävdad, nämligen att mångfalden av skolor berikar den enskilda individen.

Barn är olika och har olika behov. Vi anser att respekten för varje individs integritet kräver mångfald. Därför anser vi att fristående skolor ska vara ett självklart inslag i skolväsendet. De stimulerar till pedagogisk och organisatorisk förnyelse, de ökar flexibiliteten och leder till närsamhällets engagemang.

För oss kristdemokrater är det viktigt att slå vakt om individens rätt att välja skola. Oberoende av föräldrarnas ekonomi, elevens handikapp eller andra särskilda behov ska eleven kunna välja en fristående skola och ges möjlighet att få en utbildning som bäst passar just honom eller henne. Kristdemokraterna anser, i motsats till socialdemokraterna, att rätten att få välja skola måste gälla alla elever.

Fru talman! Det centrala kravet för alla skolor måste vara god kvalitet på undervisningen och en bra och trygg miljö för eleverna. En förutsättning för detta är tillgången på kompetenta och behöriga lärare. Detta gäller såväl den kommunala som de fristående skolorna. Tyvärr har vi fortfarande brist på behöriga lärare i landet. Det råder en beklaglig brist på behöriga lärare, och det är regeringen som är ansvarig för det.

Enligt vår mening ska Skolverket vara tillståndsmyndighet för alla fristående skolor. Så är det tyvärr inte i dag. Godkännande av fristående skolor för elever med funktionshinder prövas i stället av styrelsen för specialskolan. Varför denna särbehandling av specialskolan? Jag hoppas verkligen att särbehandlingen inte beror på att det handlar om funktionshindrade elever. Tillsynsansvaret ska också, anser vi, ligga på Skolverket.

För kristdemokraterna är det självklart att samma ekonomiska villkor ska gälla för de fristående gymnasieskolorna som för de offentliga. I dag lägger regeringen fast en lägsta nivå, program för program, för vad kommunerna är skyldiga att betala till fristående gymnasieskolor. Detta ska gälla om inte parterna, kommunen och friskolan, själva kan komma överens om lämplig ersättningsnivå.

Rimligen borde ur rättvisesynpunkt samma ersättningsnivå tillämpas för de fristående gymnasieskolorna som för de offentliga skolorna. Rimligtvis borde också samma villkor gälla i hela landet. Varje elev måste ha rätt att få samma del av samhällets gemensamma kaka, oavsett vilken skolform han eller hon väljer. Fristående skolor med elever i behov av särskilt stöd måste därutöver kompenseras för särskilda åtaganden.

Vi anser att kommunernas rätt att reducera bidragsbeloppet till friskolorna med upp 5 % efter eget tycke är olycklig.

Fru talman! Vi anser att elevernas rätt att välja gymnasieskola och program i gymnasieskolan i dag inte tillgodoses. Vi anser att större valfrihet ska ges åt eleverna att söka gymnasieprogram eller enskilda kurser utanför hemkommunen.

Fru talman! Majoriteten i utskottet avstyrker oppositionens yrkande om denna rättighet med motiveringen att det redan finns en omfattande valfrihet inom skolväsendet. Elever och föräldrar har successivt givits större rätt och möjlighet att välja skola, skriver majoriteten i betänkandet. Kommuner i Stockholmsregionen lyfts fram som positiva exempel på valfrihet i betänkandet. Vi anser att det är glädjande att det finns goda exempel ute i landet som också socialdemokrater och vänsterpartister kan åberopa, men samtidigt är det här något märkligt, eftersom majoriteten titt och tätt i olika sammanhang målar upp Stockholmsregionen, med dess borgerliga majoritet, som rena Harmagedon.

Varför ska bara eleverna i Stockholmsregionen och på några få andra orter i landet ha rätt att välja skola? Ökar inte den här begränsningen segregationen i landet?

Fru talman! Självklart står jag bakom samtliga reservationer där kristdemokraterna finns med, men för tids vinnande nöjer jag mig med att yrka bifall till reservation 2 under punkt 2.

Anf. 99 LENNART GUSTAVSSON (v) replik:

Fru talman! Erling Wälivaara hänvisade i sitt anförande till rapporten *Konkurrens bildar skola*. Jag utgår från att Erling Wälivaara liksom jag har läst den ganska noggrant, för den är intressant. Den innehåller en hel del forskarstatistik över fristående skolor. Det statistiska samband som finns mellan fristående skolor och skolresultat är svagt. I själva verket kan det förklaras av en mängd andra saker än förekomsten av fristående skolor. Snarare än på de fristående skolornas förträfflighet visar rapporten på att helt andra faktorer än förekomsten av friskolor avgör hur väl eleverna lyckas. Faktorer som föräldrarnas inkomst och utbildningsbakgrund har enligt författarna själva ett långt större förklaringsvärde.

Att mot den bakgrunden använda den här rapporten för visa på att friskolorna skulle vara en mirakelmedicin för skolan tycker jag är att bygga på en medveten feltolkning.

Avslutningsvis samma fråga som jag ställde till den moderate debattören: Anser kristdemokraterna att utbildning i första hand ska vara en vara på en marknad eller en gemensam angelägenhet och en grundläggande rättighet för barn och ungdomar?

Anf. 100 ERLING WÄLIVAARA (kd) replik:

Fru talman! Jag har många gånger här i kammaren lyssnat på Lennart Gustavsson, och han har då vid många tillfällen åberopat olika rapporter,

både från ESO och från andra håll. Det var förväntat att Lennart Gustavsson skulle kritisera den här rapporten. Lennart Gustavsson väljer det som passar honom och hans parti.

Självklart ska skolan och det gemensamma betala och stå för skolutbildningen. Kristdemokraterna har inte någon avvikande mening i det avseendet.

Jag har en fråga till Lennart Gustavsson med anledning av Vänsterpartiets negativa inställning till fristående skolor. Jag kommer liksom Lennart Gustavsson från glesbygden. Kommunerna har där speciella problem med att tillhandahålla skolundervisning. Många skolor stängs i glesbygden i dag. Många föräldrar begär att få starta friskolor, även om elevantalet blir lågt. Hur ställer sig Lennart Gustavsson till detta? Ska de få rätt att starta en friskola, eller ska eleverna – små barn – skjutas tio mil per dag?

Anf. 101 LENNART GUSTAVSSON (v) replik:

Fru talman! Jag är mycket väl medveten om den problematik som finns i fråga om glesbygdsskolor. Jag är också väl medveten om att vi inte löser problemen genom att säga att alla skolor i ett område med vikande elevunderlag ska göras om till friskolor. Det är en falsk lösning.

Vi kan naturligtvis även i de kommunala skolorna lösa de problemen. Det vet Erling Wälivaara lika väl som jag.

Angående att tolka rapporter som man själv vill tycker jag att man här har ett konstigt angreppssätt. Vad jag hänvisade till var vad författarna själva sade. Man kan använda rapporter på olika sätt, och jag påstår att kristdemokraterna väljer att använda rapporten som det passar deras politik, en politik som innebär att man ser fristående skolor som ett sätt att lösa en del av de problem som finns inom skolans område.

Rapporten innehåller mycket väsentlig information som vi ska ta till oss och lära av.

Till sist, Erling Wälivaara: Jag tog Stockholm som ett exempel när det gällde fristående skolor. Är de fristående skolornas utveckling i Stockholmsregionen ett bra exempel på hur man motverkar segregation?

Anf. 102 ERLING WÄLIVAARA (kd) replik:

Fru talman! Jag har inte på något sätt hävdad att alla glesbygdsskolor ska göras om till fristående skolor. Men om önskemålet kommer från föräldrar och organisationer i byarna, är Lennart Gustavsson och Vänsterpartiet då beredda att säga okej till startande av en sådan skola? Jag vill med detta få klargjort om Vänsterpartiets kritik och motstånd mot fristående skolor är kompakt eller om det finns några öppningar också i vänsterpolitiken.

Lennart Gustavsson hävdar att jag anpassar kristdemokraternas politik efter olika rapporter. Det är inte alls så. Lennart Gustavsson är mycket väl medveten om att kristdemokraterna långt innan ESO-rapporten kom talade om vikten av att gå föräldrar och elever till mötes. Rätten till valfrihet handlar faktiskt om grundläggande mänskliga värden. Vi vill tillerkänna föräldrar och elever den rätten. Det vill inte ni.

Prot. 2000/01:84
22 mars

Fristående skolor m.m.

Anf. 103 ANDRE VICE TALMANNEN:

Jag vill upplysa Erling Wälivaara om att Lennart Gustavsson inte äger rätt till fler repliker just nu utan att replikskiftet i detta avseende är avslutat.

Anf. 104 BIRGITTA SELLEN (c):

Fru talman! Rätten att välja skola är väldigt viktig för demokratin. Det är en av anledningarna till att vi i Centerpartiet är positiva till friskolor. Det är viktigt att det finns en mångfald av alternativ för alla barn. De fristående skolorna är en del av en stark rörelse i samhället där människor visar att de vill ta ett större ansvar, ha större möjligheter till egna initiativ och vara mer delaktiga i samhället.

När glesbygdsskolor har varit hotade av nedläggning har möjligheten att starta friskola varit något som gett bygden en morot att arbeta för. Det har i många småorter ökat livskvaliteten och livslusten för ortens befolkning. Gemenskapen har ökat, och det har i sin tur lett till att man tillsammans arbetat för att utveckla sin hembygd.

När friskolor startat har det från början mest berott på att man ville ha en skola med ett visst slags pedagogik – Montessori, Waldorf eller liknande. Många friskolor som hade en speciell livsåskådning startades också. I dag tycker jag att man kan se andra anledningar till att friskolor startar. Det kan vara en missnöjesyttring över att den kommunala skolan inte fungerar som personal, föräldrar och elever anser att en bra skola ska fungera. Det är egentligen en väldigt tråkig utveckling för den kommunala skolan. Samtidigt kan man dock se möjligheter i detta. För att få behålla elever i den kommunala skolan måste personalen vid skolorna spänna bågen en aning. Det är en utmaning som jag tror kan leda till väldigt mycket gott.

Runtom i landets kommuner diskuteras nu nyetableringar av friskolor. Många ser med oro på utvecklingen, medan andra ser möjligheterna. Jag önskar att de flesta kommunpolitikerna ser möjligheterna i första hand. Den mentala bild man målar upp är viktig för att man ska kunna skapa bra skolor för våra barn. Det man tror på, det blir bra.

I annat fall kan det bli som för golfspelaren som ska slå ett slag och tänker: Jag hoppas att jag kan lägga bollen på greenen. Men just i samma ögonblick som han ska till att slå kommer tanken: Nej, jag kommer säkert att slå bollen in i skogen. Om han tänker så är det ju lika bra att han kastar bollen in i skogen direkt, för naturligtvis kommer bollen att gå dit.

Likadant kan det bli för de kommunala skolorna. Om man räds konkurrens är risken stor att det går åt skogen för de kommunala skolornas utveckling. I stället kunde man se friskolorna som en utmaning och konkurrera med dem genom att erbjuda god kvalitet på utbildningen och skapa en trygg och bra miljö för eleverna.

Fru talman! Beträffande gymnasieskolorna kan friskolorna – eller de fristående skolorna, som Lennart Gustavsson gärna vill att vi ska säga – även där vara ett bra komplement till de kommunala. Det är värdefullt att eleverna ges möjlighet att söka sig till gymnasieskolor som erbjuder utbildningsprogram som kommunens gymnasieskola inte kan erbjuda. Som exempel kan vi se idrottsgymnasierna.

Det är också bra att kommunerna börjar samarbeta om olika program, tillåter att elever får söka till grannkommunens gymnasieutbildningar och

i de flesta fall är beredda att betala den interkommunala ersättningen. Sådant samarbete kan man se i stora tätortskommuner. Vi ser det t.ex. i Stockholm. Jag ser det hemma hos mig, där de tre kommunerna Sundsvall, Timrå och Härnösand går ut med gemensamt utbud inför höstens ansökningar. Man kan alltså se detta där skolorna ligger nära varandra. Men hur ser det ut i områden där det är långt till grannkommunernas gymnasieskolor?

Vi i Centerpartiet är positiva till att reglerna för utbildning på entreprenad ses över för att göra det möjligt att i större utsträckning lägga ut också teoretiska ämnen på entreprenad till olika utbildningsanordnare.

Jag yrkar med detta bifall till reservation 2 under punkt 9 delvis, om mottagande i fristående skola av elev i behov av särskilt stöd. Alla elever ska ha rätt att välja skola, och därför bör reglerna ändras så att kommunerna ersätter fristående skolor som tar emot elever i behov av särskilt stöd.

Slutligen skulle jag vilja ställa några frågor som jag hoppas få svar på senare under debatten.

Varför är socialdemokraterna och regeringen så oroade över att det skulle vara segregering att gå i friskolor? Varför är ni så emot att införa en ersättning till de friskolor som tar emot elever med särskilda behov? Det är väl segregering om något!

Jag hoppas också att regeringen – eller socialdemokraterna, eftersom vi inte har någon minister här – kan tala om i klartext vad ni menar med privata vinstintressen och varför ni räds detta.

Anf. 105 ULF NILSSON (fp):

Fru talman! Det har länge varit klart att friskolor inneburit förnyelse och mångfald i den svenska skolvärlden. Nu börjar det bli allt tydligare att friskolorna också bidrar till att höja kvaliteten i alla skolor.

Utvecklingen av friskolor som är öppna för alla innebär för oss liberaler en fördjupning och utveckling av den demokratiska idén om en skola för alla. All erfarenhet visar att mångfald och konkurrens är till fördel för en verksamhet på sikt. Det gäller inte bara för konsumtionsvaror och servicetjänster utan också för sjukvård och skolor. Genom att nya idéer föds, både när det gäller pedagogik och när det gäller ekonomi och organisation, sker en positiv utveckling.

Utvecklingen av friskolor har ägt rum under segt motstånd från socialdemokrater och vänsterpartister. Genom att stifta lagar försökte man en gång stoppa föräldrakooperativa dagis. Sedan försvann det motståndet för många år sedan. Under den senaste borgerliga regeringen kritiserade socialdemokrater och vänsterpartister de bidrag som infördes till fristående skolor.

När socialdemokraterna väl kom till makten igen var det omöjligt att bortse från den opinion för alternativ inom skolan som fanns bland människor, och friskolorna fick glädjande nog vara kvar, fast med vissa begränsningar. Skollagen fick en oklar formulering om att skolan inte får påverka den kommunala skolverksamheten negativt. Detta kan innebära att fastän föräldrar och elever föredrar en ny skola får den inte startas om en kommunal måste stängas. De fristående skolorna har heller inte samma självklara rätt till bidrag för elever med särskilt behov av stöd. Likaså har inte ett fristående gymnasium rätt att inrätta det individuella

programmet, som annars regeringen anser vara ett alternativ för elever som kommer till gymnasiet utan tillräckliga kunskaper.

Jag tycker tvärtom, fru talman, att friskolorna borde ges alla möjligheter att erbjuda elever med särskilt behov av stöd en god undervisning. Trots motståndet på många håll har nu nya specialinriktade friskolor börjat växa fram, t.ex. för elever med DAMP eller Aspergers syndrom osv. – åter ett exempel på att mångfald föder idéer.

Motståndarna till friskolor talar ofta om segregering – endast rika och välutbildade föräldrar skulle sätta sina barn i friskolor. I själva verket är segregeringen sedan länge inbyggd i våra bostadsområden i Sverige genom att olika boendeformer ligger så avgränsade från varandra. I det gamla systemet var man tvungen att välja skola i sitt eget bostadsområde. Möjligheten att välja en skola utanför det egna bostadsområdet gör att t.ex. elever från ett utpräglat villaområde kan träffa elever från hyreshusområden osv. I och med att friskolor inte får ta ut avgifter blir valfriheten inte heller en plånboksfråga.

För tio femton år sedan kunde man i Sverige fortfarande förbjuda människor att t.o.m. välja en annan kommunal skola än den skolstyrelsen bestämde för dem. Även den bristen på valfrihet försvarades på den tiden av socialdemokrater och vänsterpartister. Det skulle bli kaos i organisationen om människor fick välja själva, sade man. En del fattar inte ens i dag att människor inte längre låter sig hunsas på det sättet. I stället för att ropa på förbud för nya alternativ borde politikerna i kommunerna satsa på att deras skolor höjer kvaliteten. I de områden som tenderar att tappa elever till andra skolor borde skolorna få en särskilt intressant utbildningsprofil så att människor även från andra bostadsområden kan välja dessa skolor.

Fru talman! Som sagt har det funnits ett segt motstånd från vissa håll mot friskolor, framför allt från socialdemokrater och vänsterpartister. Men motståndet har blivit svagare och svagare. Nu har det kommit utredningar som stärker intrycket att friskolorna har kommit för att stanna.

ESO-rapporten *Konkurrens bildar skola* kommer fram till att konkurrens är bra för alla skolor. Utredningen har kommit fram till att de kommunala skolorna blir bättre i kommuner där det finns friskolor. Det finns inget stöd för uppfattningen att friskolor leder till att den kommunala skolan utarmas. Friskolekommittén under regeringen konstaterar också att det inte finns någon anledning att förbjuda friskolor att tillhöra vinstgivande företag. En sådan undantagsregel har ju diskuterats ibland, bl.a. av regeringen. Efter dessa positiva utredningar hoppas jag att debatten ska handla mer om hur de svenska skolorna ska bli bättre och bättre, oavsett vem som driver dem. Jag hoppas naturligtvis att regeringspartiet ska lyssna mindre på rädslan för valfrihet, som Lennart Gustavsson och Vänsterpartiet har gett uttryck för här i dag.

Folkpartiet vill fortsätta utvecklingen mot valfrihet för alla. Därför har vi i dag motioner om att öka valfriheten. Friskolor borde få samma möjligheter att ge stöd till alla elever som den kommunala skolan har. Valfriheten borde utökas till att gälla också fritt val mellan kommunala skolor över kommungränserna. Reglerna för godkännande av friskolor borde ändras. En friskola som uppfyller de utbildningsmässiga villkoren ska inte kunna stoppas för att en kommunmajoritet råkar vara negativ, kanske av politiska skäl.

Liberalerna gick en gång i spetsen för att ge alla människor rätt till en likvärdig utbildning. Jag ser de nya friskolorna som en utveckling av den demokratiska idén om en skola för alla. Alla människor ska få rätt att välja bland skolor som följer statens måldokument när det gäller kvalitet och när det gäller demokratiska grundvärderingar.

För att spara tid, fru talman, nöjer jag mig med att yrka bifall till Folkpartiets reservation 2 under punkt 2 och reservation 5 under punkt 5.

Anf. 106 LENNART GUSTAVSSON (v) replik:

Fru talman! Ulf Nilsson använde mycket tid till att försöka reda ut valfrihetsbegreppet. Vi kanske vid ett annat tillfälle kan fortsätta att reda ut det. Det jag tycker är intressant är att det valfrihetsbegreppet bygger på en illusion om att allting är frid och fröjd, att vi inte har de segregerade bostadsområden som Ulf Nilsson faktiskt själv pratar om.

Samma sak som jag nämnde för Erling Wälivaara när vi diskuterade ESO-rapporten gäller den valfrihet som Ulf Nilsson pratar om som i stort sett bygger på en valfrihet som beror på föräldrarnas inkomst, en valfrihet som beror på utbildningsbakgrund. Jag skulle vara tacksam om Ulf Nilsson kunde kommentera även de delarna i den här rapporten.

Sedan berörde Ulf Nilsson helt kort också de vinstdrivande företagen och deras möjlighet att bedriva skolverksamhet. En fråga som kan besvaras med ett ja eller ett nej är: Är vinstdrivande, t.o.m. börsnoterade företag lämpliga att driva skolor?

Anf. 107 ULF NILSSON (fp) replik:

Fru talman! Lennart Gustavsson talar om att det är en illusion, men vi ska göra vad vi kan för att bryta segregationen som vi alla tycker kan innebära ett problem. Jag tror att friskolor kan vara en murbräcka mot segregation, eftersom allt talar för att när valfrihet i skolan uppkommer väljer människor skolor som inte enbart ligger i deras eget hemområde. Elever från olika miljöer möter varandra. Den statistik vi hittills har fått in tyder på att t.ex. många invandrargrupper väljer att gå i en skola som inte ligger i deras eget bostadsområde, där de i dag kanske inte ens träffar några svenskar.

Jag har ingen naiv uppfattning om att segregationen ska kunna brytas på några år bara för att vi får friskolor. Men det viktiga är att det inte finns något stöd för att, som bl.a. utredningen säger, friskolorna skulle medverka till segregationen. Tvärtom blir det ett utbyte av elever som väljer skolor i olika områden.

Valfriheten ska inte bero på inkomst. Det är därför vi i Folkpartiet har gjort alldeles klart att friskolorna inte ska få ta ut andra avgifter än de allmänna skolorna gör.

Naturligtvis spelar föräldrarnas utbildningsbakgrund en roll. Det gör den ju i den vanliga skolan också. Jag skulle vilja ställa en motfråga till Lennart Gustavsson: Skulle Lennart Gustavsson vilja förbjuda den kommunala musikskolan om statistiken visar att det mest är barn till högutbildade föräldrar som väljer att gå där?

Vi ska naturligtvis hela tiden sträva efter att det inte finns några ekonomiska och praktiska hinder för människor att välja och uppmuntra alla att välja. Det är den optimistiska och humanistiska vägen att gå när det gäller valfrihet.

Fristående skolor m.m.

Anf. 108 LENNART GUSTAVSSON (v) replik:

Fru talman! Jag förstår att vi har många diskussioner och debatter rörande valfrihet att se fram emot. Jag ska inte bli kvar längre vid det, utan jag konstaterar bara att svaret var ganska tydligt i fråga om vinstdrivande och börsnoterade bolags möjlighet att vara huvudmän och driva skolor. Det är jag tacksam för. Det var ett ja, och det finns utifrån ett folkpartistiskt perspektiv inga problem med det. Det innebär alltså att utbildning kommer att ses som en vara på en marknad och i mindre utsträckning som en gemensam angelägenhet och en grundläggande rättighet för barn och ungdomar. Det svaret tyckte jag var tydligt. Jag är glad för att Folkpartiet är så tydligt i den frågan.

En följdfråga till något som jag berörde i mitt anförande och som det skulle vara intressant att höra ett svar på från Folkpartiet gäller lärarnas kompetensnivå i de fristående skolorna. Är det rimligt, när vi nu har friskolor som arbetar på olika sätt, många med en bra pedagogisk inriktning, att vi ska ha samma krav på pedagogisk behörighet i fristående skolor som vi har inom den offentliga skolan?

Anf. 109 ULF NILSSON (fp) replik:

Fru talman! Jag förstår inte varför Lennart Gustavsson drar slutsatsen att privata och vinstgivande företag på något sätt skulle rubba grundinställningen om utbildningen som en grundläggande rättighet. Det viktiga med utbildningen är ju att den är möjlig för alla, att den är kostnadsfri, att valfriheten är till för alla och att vi har nationella styrmedel och mål som utvärderar verksamheten. Det finns ett antal vinstdrivande företag som gör nytta i samhället, och jag tror inte, men kanske Lennart Gustavsson skulle vilja förstatliga dem också.

Det viktiga är ju att en friskola inte kostar mer för människorna än en kommunal skola gör. Det viktiga är också att finansieringen är solidarisk över skattsedeln.

För övrigt säger Friskolekommittén att de vinster som hittills har tagits ut ur friskolorna är försvinnande små. Det är ungefär vad som motsvarar ränta på utlånade pengar. Så det är ju inte profiten som har varit den huvudsakliga driften bakom att friskolor har vuxit fram, utan det är människors längtan efter att kunna välja alternativ.

Jag ska också kommentera lärarnas kompetensnivå. Folkpartiet har drivit lärarutbildningsfrågorna väldigt hårt. Ett av våra förslag är lärarlegitimation, en certifiering av att en lärare har rätt utbildning enligt de nationella mål för lärarutbildning som ställs upp. Där kan även fristående lärarutbildningar finnas. Det vore naturligtvis väsentligt för föräldrar att vid bedömningen av friskolor kunna se om det där finns lärare med lärarlegitimation i större eller mindre utsträckning än vid en annan skola och hur man värderar det. Men min grundinställning är naturligtvis att fristående skolor ska följa måldokument även när det gäller lärarkompetens.

Fru talman! Varje gång vi diskuterar fristående skolor här i kammaren drar jag mig till minnes sagan om pojken som ropade "vargen kommer".

Vi har haft många debatter om fristående skolor. Ibland har det varit med regeringsförslag i botten, ibland, som nu, rena motionsbetänkanden. Oberoende av sammanhang har borgerliga företrädare ropat "vargen kommer". Om den socialdemokratiska politiken genomförs kommer den att leda till de fristående skolornas snara död. Man har utmålade socialdemokratiens praktiska politik som fiende till fristående skolor.

Taktiken lyckades ganska bra så länge den inte kunde vederläggas av verkligheten. Men i dag ekar den tommare och tommare. Skillnaden är att vi har några års erfarenheter att se tillbaka på och dra slutsatser av. Det är en verklighet i stället för retorik.

Det har nämligen visat sig att enskilda personer, företag och personal- och föräldrakooperativ ser betydligt ljusare på möjligheterna att starta och bedriva fristående skolor än de borgerliga dysterkvistarna här i kammaren. Det planeras och ansöks om tillstånd för att starta fler fristående skolor i dag än någonsin tidigare.

Det sker ju inte därför att folk tycker att det är omöjligt med de villkor som finns och som mina borgerliga kollegor i debatten förklarade som rena mordförsöket när de infördes. Det sker därför att det finns personer som har, förhoppningsvis, goda idéer om skolverksamhet som de vill förverkliga och att de ser bra villkor för att genomföra dem.

I början av 90-talet fanns drygt 100 fristående grundskolor. I dag är antalet 450. De flesta har tillkommit under den tid vi har haft socialdemokratiska skolministrar. En del kritiserar detta faktum.

Ännu fler vill starta. Det var nära 200 nya ansökningar som kom in förra året. I år har ansökningstiden inte gått ut ännu.

När det gäller gymnasieskolan är bilden densamma, fast där har utvecklingen gått ännu snabbare.

Det är på sin plats att fråga mina meddebattörer på den borgerliga kanten, kanske särskilt moderater och folkpartister: Har ni sett den här utvecklingen? Vilka slutsatser drar ni i så fall av den? Vad tycker ni så här i efterhand om ert eget sätt att föra debatten?

Jag förväntar mig egentligen inga svar här, men frågorna kan ju leda till eftertanke på den egna kammaren. Då får de kanske avsedd verkan – förhoppningsvis.

Fru talman! Jag vill säga något om statens och kommunernas roller i utbildningsväsendet.

Staten, vi, ålägger kommunerna ett mycket stort ansvar för barns och ungas utbildning. De ska vara huvudmän och garantera alla barn och ungdomar en god utbildning. Skolan är vårt allra viktigaste gemensamma instrument för att ge alla barn en god start i livet. Kommunerna ska också svara för uppföljningen och utvärderingen av att skolan fungerar som den är tänkt.

Det är svårt att tänka sig en annan ordning. Tanken på ett statligt huvudmannaskap förskräcker åtminstone mig, och det går inte heller att ge detta viktiga uppdrag till privata personer eller företag. En sådan styrning av privat verksamhet vill ingen ha.

Därför är det viktigt att staten tar ansvar för att kommunerna ska ha möjlighet att ta sin del av ansvaret, dvs. att de får rimliga ekonomiska villkor och förutsättningar för att planera för sitt skolväsende. Uppfylls inte de villkoren är det eleverna som drabbas – inte kommunalrådet eller förvaltningschefen.

Också intresset av demokratisk insyn och öppenhet kräver att uppdraget går till kommunerna – inte till privata företag eller enskilda personer. Skolväsendet mår bäst av att det står under ständig debatt och att det finns öppenhet omkring det.

Det här hindrar inte att det finns fristående skolor som komplement till det kommunala skolväsendet. Jag noterade att Birgitta Sellén också använde precis de formuleringarna. Det gläder mig att vi har samma grundsyn på den punkten. Fristående skolor ska kunna verka på likvärdiga villkor och med samma grundläggande uppdrag när det gäller läroplanen som kommunala skolor. Jag tänker i första hand på den värdegrund som all skolverksamhet ska vila på.

Intresset för att starta fristående skolor kan dock inte få slå sönder kommunernas möjligheter att leva upp till sitt ansvar eller frita de kommuner som av rent ideologiska skäl vill slippa.

Det är inte lätt att hitta ett regelverk som skiljer agnarna från vetet. Men nu finns det ett bra underlag för en bred diskussion, dels Fristkommitténs betänkande, dels en PM från en arbetsgrupp i departementet. Båda går ut på en bred remiss, och ambitionen är att hitta regler som inte hindrar goda idéer att förverkligas och som samtidigt ger kommunerna reella och rimliga möjligheter att ta sitt ansvar.

Jag hoppas, uppriktigt, att vi ska kunna nå en stor samsyn när frågan så småningom kommer till oss här i riksdagen i form av förslag från regeringen. Jag tror att det skulle gagna skolan och eleverna om den här tråtan kunde biläggas och att folk, både i kommunerna och i de fristående skolorna, kunde få ett besked från oss att nu gäller de här reglerna och om dem är vi i stort överens. Att redan i dag gräva ned sig i skyttegravar och inta kompromisslösa ställningar är olyckligt. Det försvårar det arbete som ligger framför oss alla.

Några kommentarer om de 49 motionsyrkanden som behandlas i betänkandet. De flesta återkommer vi till senare i samband med att vi får förslag med anledning av den remiss jag nämnde. Många är också föremål för diskussioner i både i Skollagskommittén och i Gymnasiekommittén. Därför finns det all anledning att med hänvisning till detta avstyrka motionsyrkandena, vilket också utskottsmajoriteten gör.

Jag vill yrka bifall till förslaget i utskottets betänkande och avslag på samtliga reservationer.

Jag ska kommentera några reservationer. I reservation 1 från moderaterna sägs att kvaliteten i skolan gynnas av rätten att välja skola. Det kan nog vara så för många, och vi är överens om att den rätten ska fortsätta att finnas. Den har funnits i många år nu. Min fråga till Tomas Högström blir därför hur han ser på den faktiska situationen t.ex. här i Stockholm – men också i en del andra kommuner – där kommunen inte tänker sig att ha något kommunalt alternativ i hela, stora stadsdelar, där det i praktiken blir omöjligt för den som vill att välja en kommunal skola med mindre än att det leder till långa och många gånger svåra resor för barnen – om det finns en kommunal skola någon annanstans som kan ta emot eleverna.

Tycker Tomas Högström att kommunen i sådana fall lever upp till sitt ansvar?

Ett annat exempel är Huddinge där jag var för ett par veckor sedan och träffade föräldrar. De hade just fått reda på att deras skola skulle privatiseras. Där finns det inget annat alternativ. Alla de andra möjliga skolorna är fulla. Det finns inte plats för barnen om de skulle vilja välja ett kommunalt alternativ.

Sedan har jag några kommentarer till ESO-rapporten. Vi har naturligtvis anledning att begrunda den i det fortsatta arbetet. Den lämnar en hel del övrigt att önska när det gäller analysen, men vi ska självfallet studera den och ta till oss den nya kunskap som kan finnas där.

Dock blir man lite fundersam när författarna talar om att det ska bli mer lönsamt att driva skolor för ägarna och att skolor ska få ta ut terminsavgifter. Det är bra att det inledningsvis görs tydligt att det inte handlar om ställningstaganden från ESO, utan att det är åsikter som förs fram från de enskilda författarna. Det står ju var och en fritt att fundera.

I den borgerliga reservationen 2, som för övrigt är den enda gemensamma, vilket väl säger något om osäkerheten om vad en gemensam borgerliga politik innebär, upprepas kravet om fritt val till gymnasieskolans program. Det finns redan i dag en i hög utsträckning betydande frihet. Frågan övervägs också i Gymnasiekommittén. Vi får anledning att återkomma till den.

Det som allra mest styr unga människors tillgång till fortsatt utbildning är betygen. Ett fritt val begränsas alltså inte bara av kommungränser utan också av betygen. Är ni lika angelägna att lätta på den gränsen i valfrihetens namn?

Det finns många fler kommentarer att ge omkring de 49 yrkandena. De finns utförligt kommenterade i betänkandet. Jag stannar där.

Anf. 111 TOMAS HÖGSTRÖM (m) replik:

Fru talman! Eva Johansson ställde några frågor till mig, och en av dem gällde synen på kommunala kontra fristående skolor. Låt mig då säga, som jag sade i mitt anförande, att det finns utrymme för både kommunala skolor och fristående skolor. Hur fördelningen blir avgör elever, lärare och föräldrar.

Bra skolor ska växa. Bra skolor kan visa på goda resultat. Bra skolor får elever som söker sig till dem.

Här kommer vi in på hela problematiken. Ni vill garantera en driftsform men inte en annan. Ni glömmer hela skoldebattens utgångspunkt, som måste vara ett nationellt perspektiv.

Med anledning av den diskussion som vi hitintills har fört kanske det vore intressant att höra vad Socialdemokraterna anser, med anledning av att en del av majoriteten nu har nöjdförklarat sig med vissa departementspromemorior, som man konstaterar skärper kraven på friskolorna. Vi ser än en gång den utveckling som vi har varnat för. Och det är väl tur att vi har varnat för vargen i den här kammaren vid flera tillfällen, för annars vore väl villkoren ännu sämre än vad de är på många håll i dag.

Anf. 112 EVA JOHANSSON (s) replik:

Fru talman! Det är inte riktigt så enkelt som Tomas Högström säger, att det här är en marknad som klarar sig själv. När en kommun fattar ett

Prot. 2000/01:84

22 mars

Fristående skolor m.m.

politiskt beslut att över huvud taget inte tillhandahålla någon grundskoleutbildning i en hel stor stadsdel finns inte den möjligheten. Det gäller mer än att välja mellan två skolor.

Vi kan inte ge ett uppdrag till någon annan än kommunen att svara för att varje barn har en skola att gå till. Det handlar inte heller om att säga till ett barn att det kan få en plats nästa läsår, utan den dag det kommer ett barn och knackar på skolans dörr ska det finnas en plats. Detta ansvar kan inte läggas på någon annan än kommunen. Jag tror ändå att vi kan vara överens om det.

Menar Tomas Högström att vi kan lägga ut detta ansvar på någon annan? Vem är det i så fall? Jag menar att en kommun måste ta ansvar för att se till att hålla en beredskap för detta.

Anf. 113 TOMAS HÖGSTRÖM (m) replik:

Fru talman! Eva Johanssons argument mot den utveckling vi nu ser är att vissa kommuner inte har grundskoleverksamhet i en hel stor stadsdel. Men titta hur det ser ut i kommunerna, där det finns enbart kommunala skolor och där det finns stora stadsdelar utan grundskolor! Det finns skolor i detta land i dag som har 2 000–2 500 elever, för att ta ett exempel. Det är i huvudsak gymnasieskolor, men det finns också stora grundskolor. De har inte haft möjligheten att via friskolor knoppa av och starta verksamheter. Vi har nu, efter mycket debatt och många års kamp, lyckats få en utveckling som leder till det här, och då kommer bromsklossarna fram.

När det sedan gäller skolplikten vill jag bara tydliggöra vad jag tidigare har sagt i dessa debatter i kammaren, att naturligtvis finns det ett ansvar för att elever ska få undervisning, att elever ska få gå i skolan – det måste uttalas – och att den ska finnas någonstans. Enligt Moderata samlingspartiets syn ligger det på kommunerna, i och med att de har ansvaret utifrån grundparagraferna i t.ex. socialtjänstlagen och skollagen. Det ordnar vi via den nationella finansieringen och inom ramen för det statsbidragssystem som finns. Men det är inte detsamma som att kommunerna ska driva varje skola.

Anf. 114 EVA JOHANSSON (s) replik:

Fru talman! Jag tyckte att jag försökte klargöra att vi ser att det finns fristående skolor och kommunala skolor och att de fristående skolorna kan vara utmärkta komplement till den kommunala skolan.

Problemet med Moderaternas politik i den här frågan är att de har fel perspektiv. De har perspektivet att det ska finnas en rätt att driva skola. Vi har perspektivet att varje ung människa ska ha rätt till en plats i skolan och att det aldrig ska vara någon tvekan om vem som har uppdraget att uppfylla detta, att statens uppdrag tydligt och klart går till kommunerna. Där måste kommunerna leva upp till detta och se till att de har en organisation för att kunna ta emot alla barn och ungdomar. Där tycker jag att moderat politik lämnar en hel del frågor efter sig om hur de ser på det här. Detta är en skolpolitisk fråga, inte en näringsfrihetsfråga, Tomas Högström.

Anf. 115 ERLING WÄLIVAARA (kd) replik:

Fru talman! Jag har en kort, enkel fråga till Eva Johansson: Upplever Eva Johansson att det ökande antalet fristående skolor är till nackdel för den kommunala skolan? Eller delar Eva Johansson vår uppfattning, som också framgår av ESO-rapporten, att friskolan också kan vara en stimulans för den kommunala skolan?

Anf. 116 EVA JOHANSSON (s) replik:

Fru talman! Det går nog inte att säga helt entydigt att fristående skolor är bra eller dåliga. Det beror på hur skolan sköts och vilken verksamhet som bedrivs, men det handlar också om i vilket sammanhang de fristående skolorna finns. Om de påtagligt försvårar för kommunen att ta det ansvar som vi har lagt på kommunerna – Erling Wälivaara, jag och alla andra i denna kammare tillsammans – måste vi se till att kommunerna får rimliga villkor att ta det ansvaret. Framför allt ska vi ha elevperspektivet i den här frågan och fråga oss om det alltid är bra att en människas valfrihet får gå före en annan elevs, i det här fallet, intresse av att ha en skola nära sig och veta att han får plats där.

Det vore välgörande om också Erling Wälivaara svarade på frågan om han tycker att det är rimligt att vi ger kommunerna det här uppdraget eller om det finns någon annan uppdragstagare som han ser som möjlig.

Anf. 117 ERLING WÄLIVAARA (kd) replik:

Fru talman! Jag tackar för svaret. Det är självklart att det kan finnas särfall som är så dåliga eller så urusla att man inte kan säga att de är till gagn för den kommunala skolan.

Jag återvänder ändå till ESO-rapporten, för där framhålls att friskolan kan vara en pedagogisk stimulans. I och med konkurrensförhållandet tvingar den helt enkelt den offentliga skolan att förkovra sig och vara mer på alerten.

Jag vill också fråga en annan sak, och det gäller fristående skolor för elever med funktionshinder. Varför provas inte de av Skolverket utan av styrelsen för specialskolan? Vad är anledningen till det?

Anf. 118 EVA JOHANSSON (s) replik:

Herr talman! Som jag sade i min inledning tycker jag att ESO-rapporten visst kan vara intressant att diskutera, men jag är inte särskilt imponerad av djupet i deras analys. De kommer till en del slutsatser som för min del är väldigt avlägsna.

Frågan om var tillstånden för fristående specialskolor ska avgöras är aktuell i debatten och bereds för närvarande i departementet. Den beredningen är inte avslutad än. Låt oss återkomma till den frågan när beredningen är avslutad.

Jag tycker att det är viktigt att också ta till vara den kompetens som finns i styrelsen för specialskolan. Det är det jag tycker är viktigt. Var den sedan lägger ansvaret kommer vi säkert fram till en bra lösning på så småningom, men först efter det att övervägandena är färdiga.

Anf. 119 ULF NILSSON (fp) replik:

Herr talman! Eva Johansson kallar oss dysterkvistar. Jag vill säga att jag inte är en dysterkvist, utan tvärtom optimist. Jag inledde också med att beskriva att det har varit en väldigt positiv utveckling. Sedan den borgerliga regeringen öppnade för friskolor 1992 har den fortsatt, och den har fortsatt också under den socialdemokratiska regeringen, eftersom ni inte har rivit upp besluten. Men ni har gjort vissa förändringar som vi är kritiska till.

Jag hoppas att den här utvecklingen fortsätter. Den fråga som jag har ställt till socialdemokraterna är om de vill genomföra ytterligare förbättringar för friskolor som gör att resurser för elever med behov av särskilt stöd går även till friskolor och som gör att kommunen inte får makt att säga nej till nyetableringar av friskolor. Jag har också hoppats och önskat att socialdemokraterna inte ska lyssna så mycket på Vänsterpartiet utan gå vidare i den här utvecklingen. Jag tycker inte att vi har fått något riktigt klart besked i dag. Jag vill inte säga att jag har dömt ut utvecklingen. Jag hoppas tvärtom att vi ska kunna samarbeta för att den här utvecklingen ska fortsätta. Det börjar bli allt klarare – jag upprepar det, herr talman – att framväxande av friskolor är bra när det gäller alla skolors kvalitet. Mångfalden stimulerar till kvalitetsutveckling.

Sedan vill jag ha ett förtydligande. Jag förstod inte riktigt vad Eva Johansson menade på slutet när hon frågade om vi var beredda att diskutera förhållandet mellan betyg och valfrihet. Skulle Eva Johansson kunna precisera det?

Anf. 120 EVA JOHANSSON (s) replik:

Herr talman! Ni förespråkar valfrihet i alla sammanhang och har en reservation där ni i valfrihetens namn säger att ni ska ge alla elever möjlighet att välja utbildning. Jag tror att det handlar mest om gymnasieskolan. Det ska vara ett totalt fritt val. Då måste ju frågan vara om det bara gäller kommungränser eller om det också gäller det viktigaste, som begränsar unga människors möjligheter att komma vidare efter sina egna val i utbildningsväsendet, nämligen betygen. Det var bara en liten fråga. Jag kanske kan få svar på den i Ulf Nilssons nästa replik.

Ulf Nilsson tycker inte att han är så dyster. Men Folkpartiet har, visserligen inte ensamt men tillsammans med andra, vid varje förändring som vi har föreslagit i regelverket när det gäller fristående skolor utropat att det kommer att leda till att friskolorna tynar bort och dör; deras villkor kommer att bli så mycket försämrade. Och hela tiden har vi sett hur antalet fristående skolor har ökat. Det tyder på en optimism och på att möjligheterna tas till vara betydligt bättre ute i verkligheten än hos Ulf Nilsson och hans meddebattörer i den frågan.

Jag tror att likvärdiga villkor – och det är det som vi försöker komma fram till nu också – för olika skolor med olika huvudmän är bra för alla. Det är det som vi eftersträvar och ingenting annat. När villkoren skiljer sig åt blir det alltid en misstanke om att någon skor sig på någon annans bekostnad, och det är inte bra. När det gäller elever i behov av särskilt stöd är villkoren desamma för alla skolor oavsett huvudmän, också de kommunala. Jag tycker att det finns skäl att ha den undantagsregel som säger att en elev, i de fall då det krävs mycket stora ekonomiska och

Anf. 121 ULF NILSSON (fp) replik:

Herr talman! Jag upprepar en gång till att den stora explosionen när det gäller utvecklingen av mångfalden i skolan kom 1992 när friskolorna gavs reella möjligheter. Jag har inte förnekat att det är bra att socialdemokraterna inte har täppt till det här igen, men vi har med rätta kritiserat de försämringar som socialdemokraterna ändå har genomfört.

Om Eva Johansson tycker att jag klagar nu skulle hon ha hört mig för tio år sedan när jag satt i en lokal skolstyrelse och konsekvent blev nedröstad av den socialdemokratiska majoriteten, precis som skedde på andra håll i landet när det över huvud taget gällde att någon friskola skulle starta, så det är väl rätt uppenbart vem som har varit motståndare. Men ni är mycket välkomna att värna om mångfalden i skolväsendet om ni väljer att göra det ställningstagandet.

När det gäller betygen förstår jag fortfarande inte riktigt frågan. Folkpartiets grundinställning är ju att så många förstahandsval som möjligt ska bli tillgodosedda i gymnasieskolan. När det inte finns tillräckligt antal platser, oavsett om det är kommunala eller fristående skolor, finns det olika system på olika håll. I socialdemokratiska Malmö t.ex. har man betyg som ett mått på om eleven ska få komma in eller inte på skolor som har kö. I borgerligt styrda Stockholm har man det också, och på andra håll har man det på annat sätt. Det ser olika ut i olika kommuner, så jag förstår fortfarande inte riktigt kopplingen till den här riksdagsdebatten angående detta.

Anf. 122 EVA JOHANSSON (s) replik:

Herr talman! Jag var ju med här i kammaren i början av 90-talet när den stora förändringen i villkoren för fristående skolor kom till. Jag vet inte om Ulf Nilsson har läst de debatterna. Det var faktiskt inte så att socialdemokraterna sade nej till att ge fristående skolor möjligheter att få bidrag och starta en verksamhet. Vi var oense med den då borgerliga regeringen om villkoren. Vi ville redan då att villkoren skulle vara likvärdiga. Fristående skolor och kommunala skolor skulle tilldelas sina resurser på samma grunder och efter elevernas behov. Det är det som ska styra, inte frågan om vilken huvudman som skolan har. Det gäller elevernas behov, därför att skolan är elevernas. Fortfarande är perspektivet fel när ni debatterar fristående skolor som en näringsfrihetsfråga i stället för en fråga om utbildningspolitik och en likvärdig skola för alla.

Ulf Nilsson avslutade sitt anförande med att säga att liberalerna har varit i spetsen för en likvärdig utbildning och en skola för alla. Jag skulle vilja avsluta med att säga att jag genom årens lopp har uppskattat mycket att ha liberalerna som en bra bundsförvant i utbildningspolitiken, men jag vill också beklaga att ni har lämnat den positionen och ställt er längst bak, skulle jag vilja säga, i utbildningspolitiken. Ni har så totalt förändrat er inställning till skolans och utbildningens möjligheter att vara en pådrivande faktor som driver på både mot jämlikhet och en demokratisk utveckling av samhället. Ni riktar helt och hållet in er politik på straff, kontroll och urval, tidig sortering. Jag tycker uppriktigt sagt att det är sorgligt att det har slutat på det viset för Folkpartiet. Tack!

Fristående skolor m.m.

Anf. 123 LENNART GUSTAVSSON (v) replik:

Herr talman! Jag har två korta frågor.

För det första undrar jag om det finns en diskussion inom socialdemokratien där man tar upp en gräns för hur stor friskoleandelen kan bli i en kommun.

För det andra sade Eva Johansson att vi nu inte diskuterar näringspolitik utan utbildningspolitik. Jag är tacksam för det klargörandet. En fråga i anslutning till det är: Hur ser Eva Johansson, som socialdemokratisk företrädare, på att vinstdrivande och ibland börsnoterade företag driver skolor?

Anf. 124 EVA JOHANSSON (s) replik:

Herr talman! Det förs många diskussioner inom socialdemokratien. Socialdemokraterna är ett stort parti, och det finns säkert någon socialdemokrat som också kan tänka sig att diskutera något slags tak för hur många fristående skolor det ska få finnas. Men som jag sade förut i ett replikskifte – jag tror att det var med Erling Wälivaara – avgör ju i hög utsträckning de lokala förhållandena och möjligheterna för kommunerna att själva vara med och styra på vilket sätt de kan ta det ansvar som vi lägger på dem var någonstans det kan vara lämpligt att starta en fristående skola och var någonstans det ställer till med stora bekymmer för elever och föräldrar i hela kommunen. Den helhetssynen är alldeles nödvändig, så jag tycker att det är väldigt svårt att dra någon gräns när det gäller antal.

När det gäller vinstdrivande skolor tycker jag att det är rimligt, precis som Fristkommittén diskuterar, att en skola kan ha ett visst överskott ett år. Det finns ju behov i skolor liksom i många andra verksamheter av en viss buffert för sämre tider, men jag tycker att det är orimligt att sådana vinster ska kunna användas för ren aktieutdelning, det som kanske Lennart Gustavsson och många andra kallar för profit på kapital. Det är orimligt att skattepengar ska användas till det. I det fallet skiljer sig skolor från många andra företag med aktieägare, som ju inte är finansierade med skattepengar som är avsedda för barns och ungdomars utbildning och inte för att stoppas i fickorna hos dem som äger aktier.

Om den här frågan för vi nu också en diskussion. Jag är ganska säker på att vi har anledning att komma tillbaka till den så småningom.

Anf. 125 LENNART GUSTAVSSON (v) replik:

Herr talman! Jag tackar för svaret. Jag sade tidigare i mitt anförande att det kommer att bli ett arbete med en proposition till hösten om de fristående skolorna. Vi i Vänsterpartiet är beredda att konstruktivt gå in i förhandlingar för att utifrån ett barn- och elevperspektiv forma en skola för att ge alla barn möjligheter att nå målen i läroplanerna.

Jag skulle vilja ställa en fråga. Jag vill be Eva Johansson att vara lite grann av en spåkvinna. Vi har nu hört debatten här i kammaren. Vi har också hört diskussionerna och ambitionerna om breda lösningar. Hur ser Eva Johansson på möjligheterna att hitta breda stabila lösningar i den här frågan?

Anf. 126 EVA JOHANSSON (s) replik:

Herr talman! Jag är nog inte vidare värst bra på att spå. Jag är inte säker på att jag i dag ska försöka utfärda några domar över möjligheten att nå de breda lösningarna. Jag tycker att vi ska ha ambitionen från alla håll och kanter.

Här handlar det om vilken vilja som finns överallt. Vi får se om vi kan lämna skyttegravskriget i fråga om fristående skolor och i stället inrikta oss på ett elevperspektiv. Det gäller att göra ett regelverk som håller över tid.

Vilket intresse som finns för övrigt i kammaren för detta är jag inte människa att bedöma. Jag tackar i varje fall för Lennart Gustavssons löfte om att Vänsterpartiet vill vara med. Det är bra.

Anf. 127 BIRGITTA SELLÉN (c) replik:

Herr talman! Jag ställde några frågor i mitt anförande. Jag funderade lite grann över varför socialdemokraterna säger nej till ersättning till friskolor som tar emot elever med särskilda behov.

Vi har kunnat läsa och höra mycket att regeringen anser att det är segregerande att gå i friskolor. Är det därför ni säger nej? Jag upplever tvärtom att det är segregerande att inte säga ja och inte låta eleverna få den möjligheten.

Jag skulle gärna vilja ha ett svar på den frågan.

Anf. 128 EVA JOHANSSON (s) replik:

Herr talman! Det förefaller som att det behövs ett klarläggande på den här punkten. Det är självklart att en fristående skola som tar emot en elev som har behov av stort stöd för att få sina behov tillgodosedda också ska kunna få en ökad resurstilldelning för detta ändamål.

Men det är inte lika självklart i fall där redan det vanliga bidraget täcker en del av sådana insatser. De gör det ofta när man fördelar pengar till de kommunala skolorna. Det ligger i själva bidraget också ett utrymme för att täcka det mesta av insatser för elever i behov av särskilt stöd.

Det är då inte rimligt att just en fristående skola ska ha ett sådant stöd en gång till. Men om den gör en extra insats utöver det som bidraget täcker är det självklart att den ska ha det. Det blir då en diskussion mellan kommunen och den fristående skolan.

I väldigt många fall lämnar också kommunerna sådana särskilda bidrag för elever som har stort stödbehov. Det tycker jag är alldeles riktigt. Jag vet att fristående skolor i många fall gör alldeles strålande insatser för enskilda barn eller grupper av barn som har stort stödbehov.

Anf. 129 BIRGITTA SELLÉN (c) replik:

Herr talman! I och med de orden borde den gemensamma borgerliga motionen ha kunnat varit bifallen.

Jag vill lite mer följa upp frågan om att få välja. I dag vill en del elever gå i ett program som inte kan erbjudas i den egna kommunen. De vill kanske gå i en annan kommun eller i en friskola som inte ligger inom kommunens gränser.

Det händer att kommunerna säger nej. Hur ser Eva Johansson på det?

Anf. 130 EVA JOHANSSON (s) replik:

Herr talman! I utbildningsutskottet brukar vi inte biträda motioner som slår in öppna dörrar. Jag vet inte hur man brukar göra i andra utskott. Vi hänvisar till hur det förhåller sig, och sedan avstyrker vi motionerna. Det är ingen idé att gå till regeringen och säga att vi vill ha förslag om någonting som redan är tillgodosett.

Det finns en möjlighet att välja en skola utanför den egna kommunen när det gäller fristående skolor. Den möjligheten är begränsad när det gäller de kommunala skolorna. Där kan kommunen säga: Nej, vi har redan den utbildningen i vår egen kommun. Därför tänker vi inte betala en interkommunal ersättning för att skicka en elev till en annan kommun på samma utbildning.

Det är naturligtvis en kostnadsfråga för kommunerna. Den här frågan är en av dem som berörs i Gymnasiekommittén. Jag tror att vi får anledning att komma tillbaka till den så småningom.

Anf. 131 GUNNAR GOUDE (mp):

Herr talman! Det har nu gått nästan fyra år sedan den nya friskolereformen trädde i kraft. Den har utformats i samverkan mellan Miljöpartiet och regeringen, socialdemokratisk då som nu. Miljöpartiet står helt bakom reformen. Vi var minst sagt med i utformandet av den, och jag tror att vi kan stå bakom varenda detalj i den proposition som lades fram.

Miljöpartiet och regeringen var då överens om att fristående skolor hade en mycket viktig plats i det svenska skolväsendet och att mångfalden behövdes. Vi ville forma en proposition som gav goda möjligheter att starta och driva fristående skolor. Oavsett vilken skola som elever gick i, en kommunal eller en fristående skola, skulle de få precis samma ekonomiska stöd från samhället för sin skolgång. Vi månade också om att den pedagogiska friheten i friskolorna skulle behållas, dvs. att den skulle vara stor. Det var utgångspunkten.

Den lagstiftning som följde vilade på fem grundpelare.

Den första var att Skolverket skulle ha myndighetsansvar att fatta beslut om godkännandet av en fristående skola.

Den andra var att Skolverket också fattar beslut om bidragsrätten för en skola, dvs. när en fristående skola söker om bidragsrätt.

Den tredje var att Skolverket skulle ha ansvaret för tillsynen av de fristående skolorna.

Den fjärde var att en ansökan som lämnas in om en fristående skola, eller från en sådan som finns, skulle ha full överklaganderätt i svensk förvaltningsdomstol när det gällde besluten från Skolverket.

Den femte var resurserna. Där var man väldigt tydlig i propositionen. Resurserna till fristående skolor ska ges ut på precis samma grunder som de som gäller de kommunala skolorna.

Det fanns också ett krav på att kommunerna utarbetar resursfördelningsmodeller, dvs. redovisar för hur de beräknar resurserna som ska gå till en skola. De ska redovisas tydligt, och det ska meddelas i god tid till skolan. Det gäller den kommunala skolan såväl som den fristående skolan så att de kan planera höstterminens arbete och veta vilka resurser de har. Det kan jag återkomma till sedan.

Skrivningarna är klara och som jag uppfattar det bra. Det är en lagstiftning som har hållit fint. Det finns naturligtvis en mängd små delbe-

slut i propositionen. Ett har berörts i motionerna. Det handlar om elevantalet. Det ska vara minst 20 elever i en fristående skola för att den ska godkännas.

Där gjordes direkt starka undantag, tydligt inskrivna, för bl.a. glesbygdsskolor. Där kan Skolverket göra undantag eftersom man är angelägen om att behålla glesbygdsskolorna. Det gäller naturligtvis också en skola som håller på att utvecklas. När man startar en ny fristående skola vill man kanske inte starta med 20 elever, utan man startar med årskurs 1 med färre elever. Det kan var fem sex elever. När man sedan har skolan fullt utbyggd ska man ligga över 20. Det var så det här skulle tolkas. Det är också tydligt inskrivet.

Jag tror att man kan säga att själva utvecklingen av friskolorna med den här nya lagstiftningen har varit god. Det har alltså startat fler fristående skolor än vad vi hade när reformen kom. Det har mer än fördubblats, och utvecklingen accelererar. Det är bra. Man kan också konstatera att ekonomin för de fristående skolorna har blivit betydligt bättre efter reformen än vad den var före med den borgerliga finansieringen. Då var den ojämnare och låg på ungefär 75 % av vad de kommunala skolorna hade. I dag ligger man mycket nära samma resursfördelning till fristående skolor som till de kommunala skolorna. Målet har alltså nåtts. Numera får man i stort sett ersättningen för moms. Före reformen var det nästan ingen fristående skola som fick ersättning för moms. Reformen har alltså utan tvekan varit till gagn för de fristående skolorna.

Det finns inga varningstecken. De utvärderingar som man har gjort av verksamheten tyder på att kvaliteten är god. Det är inga stora kvalitetskillnader mellan kommunala skolor och fristående skolor. Variationen är stor inom kommunala skolor och inom gruppen fristående skolor. Det var ju väntat.

När jag hör Tomas Högstöm säga att utvecklingen går framåt trots majoritetens motstånd blir jag lite förvånad. Utvecklingen går alltså framåt tack vare att vi har en friskolereform som utformades och genomfördes av Miljöpartiet och Socialdemokraterna, som i alla fall är en stor del av majoriteten.

När ett år hade gått sedan friskolereformen genomfördes lade vi i Miljöpartiet fram ett förslag till fortsatt utveckling av fristående skolor. Jag tycker att vi borde få en diskussion om det i kammaren. Det vore trevligare än det här ställningskriget, som Eva Johansson kallade det för. Vi kan kanske ta vårt lilla anspråkslösa förslag som utgångspunkt.

Det var ett åttapunktsprogram som vi presenterade. Det finns också i en motion för dem som vill läsa det utförligt. Det är motion 1998/99:Ub252. Jag ska bara dra punkterna snabbt.

Vi vill inrätta en utvecklingsfond för att fånga upp de goda initiativ som finns i fristående skolor och kommunala skolor. Det är ofta en liten grupp lärare som går samman och jobbar fram ett nytt studiematerial, en ny pedagogisk metod eller liknande. Då är det viktigt att man snabbt kan gå ut och stödja det som är bra. De bör få chansen att åka till andra skolor och berätta om vad de håller på med, få pengar för att mångfaldiga studiematerialet, ta emot grupper utifrån osv. Jag tror att ett sådant stöd skulle gagna utvecklingen av skolorna som helhet.

Vi vill att det ska tillsättas en utredning som koncentrerar sig på frågan hur vi ska behålla våra glesbygdsskolor. Det är egentligen en region-

Prot. 2000/01:84
22 mars

Fristående skolor m.m.

alpolitisk fråga. Vi kunde inte lösa den frågan inom ramen för lagstiftningen som rör friskolor. Det var alltså inte tekniskt möjligt. Den frågan är ännu inte löst.

Då hade vi lärarutbildningen för fristående skolor som en punkt. Nu har vi en ny lärarutbildning som har öppnat möjligheter för utbildning av friskolornas lärare. Det är väl kanske tillgodosett, men det är under utveckling. Det finns skäl att bevaka detta.

Det internationella utbytet som finns i de statliga och kommunala skolverksamheterna bör komma fristående skolor till del. Jag talade med Friskolornas riksförbund, och de har nu kommit i gång med det arbetet och är delvis med där.

De konfessionella skolornas ställning och utveckling har varit debatterade. Vi föreslår att de ska få möjlighet att själva göra en utredning. Kristna fristående skolor och någon annan konfessionellt inriktad friskoleverksamhet – jag tror att vi föreslog islamska skolor – skulle tillsammans kunna få göra en utredning av hur deras arbete har påverkat t.ex. ekumeniska frågor, segregationsfrågor och vilka problem de har.

Den sjätte punkten är metodik för elever med behov av särskilt stöd. Där har de fristående skolorna varit ledande. Det finns många fristående skolor i landet som har utvecklat metoder för elever med behov av särskilt stöd och specialiserat sig på detta. Det handlar om allt från mobbning till dyslexi. Detta borde komma upp i ljuset. Skolverket kunde få i uppdrag att gå igenom det som finns, lyfta fram det och redovisa det i en rapport.

Åtgärder för att underlätta finansieringen vid starten av friskolor är viktiga. Där har man tre parter. Det är banken som kanske ska finansiera uppbyggnaden av en skollokal. Det är kommunen som ska yttra sig om vad detta innebär, och det är Skolverket som ska ta ställning till om detta är ett realistiskt projekt eller inte. Banken vill naturligtvis först veta om man verkligen har fått tillstånd från Skolverket. Har man inte det är det ju svårt att få pengar från banken. Kommunen vill inte upplåta lokaler om man inte har det andra ordnat. Förslaget är att de tre parterna skulle komma överens om ett sätt att hantera detta så att man inte hamnar i den situation som man har nu, nämligen att föräldrarna enskilt får gå in och ta lån eller gå i borgen för de pengar som behövs i starten. Det är ett sätt att undvika segregering av fristående skolor.

Sedan behövs det naturligtvis en översyn av reglerna. Man måste följa upp detta kontinuerligt så att vi får en förbättring. Det arbetet pågår, och många har talat om det.

Jag tog upp detta med lagar och regelverk. Det är så många av motionerna som är skrivna utan att man riktigt kommer ihåg hur lagar och regelverk ser ut. Friskolereformen säger just det som väldigt många av motionärerna efterlyser. Jag vet inte om ni har tappat kontakten med verkligheten lite grann.

ESO-rapporten är ju bara en av många källor som säger att friskoleutvecklingen har varit god och att den har haft en betydelse även för kvalitetshöjningen i de kommunala skolorna. Jag kan väl också återropa den, men jag måste i ärlighetens namn säga att jag tar det med en viss försiktighet. Jag vill inte göra för stor affär av den. Den kommer alltså fram till att det finns en korrelation mellan andelen fristående skolor och kommunala skolor och kvaliteten i den kommunala skolan. Den ligger på

0.05. Det betyder att den förklarar ungefär 2 % av variationen. Det är alltså statistiskt signifikant. Det är alldeles riktigt, men det saknar all betydelse. Det är en skillnad som man inte ser. Så blir det väl när statistiker ägnar sig åt det. De var väl lyckliga över signifikansen. Vi är kanske lite fundersamma över att skillnaden inte var större. Ett av skälen i propositionen till att vi ville ha ett utökat antal fristående skolor var just att vi tänkte oss att det skulle bli en kvalitetshöjning i hela det svenska skolväsendet. Det tror vi fortfarande. Det är väl i övergångsskedet som det går lite långsamt.

Sedan är det väl också så att resten av rapporten avslöjar rapportskrivarnas hemvist. Jag tror att rubriken var Konkurrenten bildar skola. Sedan står det konkurrens på varenda sida. Jag roade mig med att ersätta det med ordet samverkan i stället. Det gick lika bra. Det finns många andra ord man kan peta in. De är naturligtvis ideologiskt särskiljande.

Det blir lite löjligt när vi får läsa en rapport där man tror sig tala om fördelarna med konkurrens, när man precis lika gärna kan tala om fördelarna av mångfald, entusiasm och samverkan. Värdet av rapporten vill jag inte åberopa alltför starkt, även om den går i den riktning som jag själv gärna ser.

En annan sak är rätten att välja. Det är enligt skollagen så att en fristående skola ska stå öppen för alla barn respektive ungdomar som enligt skollagen har rätt till utbildning inom motsvarande skolform i det offentliga skolväsendet. Det kan inte skrivas tydligare. Det står i 9 kap. 8b §.

Det är väl de delar jag ser. Det finns lite småförslag. Men jag tycker att vi befinner oss i ett slags mellanperiod. Motionerna är helt enkelt inte särskilt stimulerande. De för inte framåt, och man yttrar sig om saker som egentligen redan finns.

Sedan får vi återigen höra att moderaterna vill ha en nationell skolpeng. Det kan vi höra varje gång vi har en debatt här. Men jag vill inte debattera den frågan för tjugonde gången just i det här sammanhanget. Det kan vi väl återkomma till.

Anf. 132 TOMAS HÖGSTRÖM (m) replik:

Herr talman! Jag håller med Gunnar Goude i ett avseende. Visst kunde saker och ting ha varit värre. Men de kunde också ha varit bättre sett ur ett friskoleperspektiv.

Med risk för att jag framstår som tjatig är det i dag så att vi redovisar en serie förslag i våra motioner som vi menar gynnar utvecklingen inom skolan. Det är förslag som ger möjligheter som man i dag inte har, som ger ett fokus på resultat som man i dag saknar. Vi har drivit utvecklingen och debatten om friskolor.

Det är därför vi med bekymmer nu ser hur man i Miljöpartiet nöjdförklarar sig med utvecklingen, samtidigt som de vänsterpartistiska majoritetskollegerna nöjdförklarar sig med departementspromemorior som innebär skrivningar som begränsar konkurrensmöjligheterna för friskolorna. Det är allvarligt.

Det finns alla skäl i världen att Gunnar Goude nu gör avbön inför kammaren och reder ut vilka begrepp som här gäller. Är det Miljöpartiets tolkning eller Vänsterpartiets tolkning som beskriver den utveckling som Gunnar Goude nu nöjdförklarar sig med?

Anf. 133 GUNNAR GOUDE (mp) replik:

Herr talman! De som beskriver utvecklingen är många. Det är många utredningar som har gjorts, och man har följt det här noga. Och man ser att vi får just den kvalitetsutveckling som vi förväntar oss. Antalet fristående skolor ökar i en takt som kanske t.o.m. är större än vad många förväntar sig – speciellt de borgerliga partierna, skulle jag vilja säga.

Jag vet inte vad Tomas efterlyser. Man får vara nöjd med utvecklingen. I Friskolornas riksförbund är man alldeles utmärkt nöjd. Man konstaterar att resursfördelningen och friheten är fullt tillräcklig och bra. Där finns det inga problem. Man inriktar sig nu i stället på kvalitetsarbetet ute i de fristående skolorna och får diskussioner kring de pedagogiska alternativen – just det som vi önskade.

Jag vill kanske också konstatera att när man talar om fristående skolor ska man naturligtvis inte se dem som något slags fritt hängande del av skolväsendet. Utvecklingen i det kommunala skolväsendet går ju i den riktningen att man har decentraliserat. Varje skola ute i kommunerna är en självständig enhet. Man börjar få den frihet som de fristående skolorna länge har haft. Man får möjlighet till pedagogisk variation osv. De fristående skolorna är inte längre någon främmande fågel i det svenska skolväsendet. Några sådana farhågor har jag inte sett.

Låt friskolereformen få vara kvar, och vi kommer att få en bra utveckling i fortsättningen också.

Anf. 134 TOMAS HÖGSTRÖM (m) replik:

Herr talman! Beskrivningen av den kommunala skolans möjligheter stämmer bara delvis. Det är inte alla kommuner som ger de möjligheterna till den kommunala skolan. Alltför ofta ser vi hur politikerstyret tar sig uttryck i många av de kommuner som landet består av. Det gagnar inte skolutveckling som åtminstone vi vill se, som fokuserar på resultat.

Jag saknar fortfarande besked om vilken tolkning som gäller. Miljöpartiet har nöjdförklarat sig med utvecklingen. Detsamma gör Vänsterpartiet utifrån en syn att skruven nu dras åt när det gäller friskolornas möjligheter.

Anf. 135 GUNNAR GOUDE (mp) replik:

Herr talman! Det är riktigt att det har gjorts två utredningar som gått på remiss. Vi får väl avvakta och se vad som kommer in i remissvaren. Sedan kommer vi att börja arbeta med en proposition. Vi får väl akta oss lite grann för att säga vad som ska stå i den propositionen här.

Jag konstaterar bara att samarbetet med regeringen när det gäller friskolereformen har givit en lagstiftning som har fungerat alldeles utmärkt, till belåtenhet både för det svenska skolväsendet och för friskoleorganisationen som helhet.

Några ställningstaganden till Vänsterpartiet tänker jag inte göra. Jag vet inte ens vilka frågor som ska behandlas i propositionen och vad man har för ställningstagande till det.

Jag noterar naturligtvis med en viss glädje att Vänsterpartiet just nu är på väg mot en lite positivare syn på fristående skolor än vad man hade för två år sedan. Det hoppas jag väl fortsätter.

Anf. 136 ULF NILSSON (fp) replik:

Herr talman! Jag vill konstatera att Miljöpartiet historiskt sett har varit positivt till friskolor. Det har jag uppskattat, även om vi på många andra områden inom utbildningspolitiken har olika uppfattningar.

Jag vill ändå ställa några frågor. Miljöpartiet har ju varit med om att avslå en motion från bl.a. Folkpartiet om att ytterligare öka valfriheten även mellan de kommunala skolorna. Man ska kunna få välja en kommunal skola som ligger på andra sidan kommungränsen, enligt samma princip som man ska få välja friskola. Jag förstår inte riktigt, med tanke på vad Gunnar Goude säger om värdet av valfrihet, varför Miljöpartiet har avslagit den motionen.

Jag vill också fråga varför Miljöpartiet avslår förslaget om att fullständigt säkra rätten att ge samma stödprogram i fristående gymnasieskolor och fristående skolor som finns i den kommunala skolan. Den rätten har man inte i dag. Det gäller t.ex. det individuella programmet, som vi i och för sig är kritiska till. I dag finns det, men av någon anledning får fristående skolor inte anordna det.

Slutligen har jag en tredje fråga. Är man i Miljöpartiet beredd att kraftfullt agera för att t.ex. Rudolf Steiner-utbildningen av lärare ska bli erkänd och godkänd som en fristående lärarhögskola?

Anf. 137 GUNNAR GOUDE (mp) replik:

Herr talman! När det gäller lärarutbildningen har vi det i motionen. Vi har tagit ett stort steg framåt i den nya lärarutbildning som finns, som ju öppnar möjligheterna för Rudolf Steiner-skolan. Vi har pratat mycket om hur övergången till en egen lärarutbildning med tillgång till statliga resurser ska ske. Vi arbetar hela tiden för att den möjligheten ska vara öppen och vara en god möjlighet.

Men det är inte så att man i riksdagen kan dela ut tillstånd för lärarutbildning till Rudolf Steiner-högskolan. Det menar naturligtvis inte heller Ulf Nilsson att vi ska göra. Det är Högskoleverket som gör en utvärdering och bedömning, och det är regeringen som fattar beslut.

Men nu är möjligheterna goda med den nya lärarutbildningen och villkoren i den. Man kan mycket fritt välja inriktning på sin utbildning. Det står också särskilt uttalat i propositionen att det ska vara öppet för utbildning av lärare inom olika pedagogiska inriktningar.

När det gäller andra detaljer, t.ex. rätten att passera kommungränser och rätten att ha rikstäckande nationella program, är det tyvärr inte så enkelt. Det är ofta åtgärder som kräver rätt stora ekonomiska resurser. Det öppnar för en annan typ av problem.

När det gäller detta att man bor på ena sidan gränsen och vill gå i en skola på den andra har vi i vår motion påpekat just den biten. Det tycker vi att man kunde ta bort. Jag tror att kostnaden inte är så stor, så det arbetar vi också för.

Anf. 138 ULF NILSSON (fp) replik:

Herr talman! Alla förändringar brukar ju motarbetas med hänvisning till att de orsakar administrativt kaos. Så var det också när man över huvud taget började införa möjligheten att inom kommuner välja mellan kommunala skolor. Jag tror att Miljöpartiet överdriver de rent administrativa och praktiska problemen.

Rudolf Steiner-skolans problem är inte lösta. Man har inte någon ersättning för den utbildning som man har. Det hade kanske varit bättre om vi hade fått gehör för de motioner som vi väckte i samband med frågan om lärarutbildningen om att man verkligen ska ha rätt att starta fristående lärarhögskolor, inte bara inom den statliga lärarutbildningen, naturligtvis med hänsyn tagen till nationella mål, krav osv.

Jag fick inget riktigt svar på varför inte också fristående skolor ska få fulla möjligheter att använda de stödprogram som finns inom den kommunala skolan.

Anf. 139 GUNNAR GOUDE (mp) replik:

Herr talman! Jag tar den sista frågan först. Det är i första hand beträffande gymnasierna som man ser de stora skillnaderna. Vi var inte med på reformen i fråga. Jag skulle vilja säga att det finns skäl att titta på gymnasiernas regelverk. Det är en mycket svårare uppgift att hitta ett bra regelverk för de fristående gymnasieskolorna än för grundskolorna. Vi ser också att de problem som dyker upp väldigt ofta handlar om gymnasieskolorna, och dit kan den här frågan höra. Låt oss diskutera det framöver.

När det gäller lärarutbildningen för de fristående skolorna skulle vi tala om en fristående lärarutbildning. Möjligheten för en annan anordnare, som vi brukar säga, att starta en lärarutbildning är redan inskriven i lärarutbildningspropositionen. Den rätten är väldigt tydligt uttalad, också med hänvisning till Waldorfskolor. En möjlighet för annan anordnare att starta en lärarutbildning är inskriven i propositionen, och riksdagen har fattat beslut i enlighet med detta. Det är helt öppet. Det är bara att lägga in en ansökan, och om uppläggningsen är bra kan man starta en sådan utbildning.

Miljöpartiet är med på detta, för att uttrycka det milt.

Jag har inte pratat om något organisatoriskt kaos. Jag har talat om att vissa reformer kräver rätt stora pengar och att man därför får lov att vara försiktig. Frågan om kommungränsen finns med under punkt 8 i den motion som jag talade om. Vi kan kanske så småningom skriva en gemensam motion om detta.

Anf. 140 STEN TOLGFORS (m):

Herr talman! Alla elever måste ges lagstadgad rätt och möjlighet att välja den skola där man kan växa och komma till sin rätt. För att denna valfrihet ska bli verklighet krävs en elevpeng som är generell vad gäller rätten att välja men individuell i sin storlek efter varje barns behov.

Att skapa en nationellt finansierad och garanterad valfrihet är en rättvisefråga. Skillnaderna i elevkostnad mellan landets kommuner är oacceptabelt stora. Landets barn får olika start i livet beroende på var de växer upp.

Den genomsnittliga summa som landets kommuner satsade på en elev var 51 300 kr år 1998. Men den ena kommunen kunde avsätta nästan dubbelt så mycket pengar till skolan per elev som den andra kommunen.

Till viss del – men bara till hälften – förklaras differensen av geografiska skillnader eller variationer i etnisk sammansättning i olika kommuner. Den andra halvan förklaras däremot av godtycke, skillnader i politisk vilja och att kommunernas ekonomier var i varierande kondition.

Barn med funktionshinder som söker till specialskola, friskola eller annan skola med särskild lämplighet ska ha samma rätt som alla andra barn att välja med en elevpeng. För att valfriheten ska vara reell måste finansieringen av boendet vid skolan i förekommande fall också garanteras dessa barn.

Genom den nationella elevpengen säkerställs och garanteras att de behov som funktionshindrade barn och barn med särskilda behov har verkligen kan mötas. Så sker inte i dag. Velfärdsstatens fernissa är synnerligen tunn vad gäller utbildning för barn med funktionshinder.

När också dessa barn får rätt och möjlighet att välja skola kommer detta att leda till en betydande utveckling av dagens specialskolor och regionala skolor för funktionshindrade samt, inte minst, till att en mängd fristående alternativ skulle växa fram för barn med funktionshinder.

För vissa grupper av barn med funktionshinder kan kanske lösningar med generellt bestämda summor användas, alltefter vilket funktionshinder det är fråga om. För andra barn däremot, med individuellt mer komplexa funktionshinder och därmed än mer specifika situationer och behov, måste förmodligen en helt individualiserad elevpeng användas.

Ibland hörs invändningar som att det vore fel att "sätta en prislapp på barn". Det är inte på barnen som man sätter prislappen utan på utbildningen. Man garanterar barnen att deras skola får tillräckliga resurser för att möta just deras behov. Det är mycket mer rättfärdigt än dagens system, där barn och föräldrar får slåss med hemkommunerna för att få den hjälp som de behöver och har rätt till – och ofta ändå inte får. Att säkerställa att just det behövande barnets skola får precis de resurser som barnet behöver är vad den nationella elevpengen handlar om.

Den nationella elevpengen skulle flytta över makt och valmöjlighet från politiker till föräldrar och barn. För den som växer upp i ett socialt utsatt område kan det vara enda chansen att ta sig därifrån att välja en skola någon annanstans. Med vilken rätt kan han eller hon hindras från det och att bygga sig en bättre framtid?

Det fria skolvalet innebär också att en framgångsrik profilering kan locka elever till skolor i socialt utsatta miljöer – bara skolan blir bra nog och har tillräckliga resurser. Men detta hindras och stoppas i många kommuner. Jag har sett flera sådana exempel.

Ett står klart: Det är dagens skola som har problem med segregation. Segregationen är knappast skapad av för mycket valfrihet, utan av för lite. Barn låses in i dåliga skolor och används som politiska instrument för att skapa integration med tvång. Barn och föräldrar saknar alldeles makt över en så viktig sak som barnens utbildning.

Valfrihet för eleverna och självstyre för skolorna, med möjlighet till egna beslut och profileringar, är förutsättningar för att återupprätta de skolor i socialt utsatta områden som i dag har råkat i dåligt rykte.

När varken skolledare, lärare eller elever kan påverka den egna situationen i skolan är det svårt att bygga någonting positivt i en svår situation. Men återförs ansvar till den enskilda skolan, eleven och föräldern finns det möjlighet att pröva nya vägar och inriktningar och att skapa stolthet över det som man råder över.

För många barn i socialt utsatta områden är en väl fungerande skola en oas i tillvaron som gör att man förmår att hantera de problem som man ställs för i det övriga livet. De skolor som inte klarar kvalitetskraven

bör avvecklas och startas om av huvudmannen. Vi kan inte offra elevers framtid och kunskap bara för att bevara en viss skola som drivs av en viss huvudman.

Herr talman! Med elevpengen passerar pengarna aldrig hemkommunen. Det gör att resurserna verkligen kommer barnens utbildning till godo, i stället för att fastna i kommunernas svarta ekonomiska håll.

Skapandet av en elevpeng för alla kommer starkt att bidra till den svenska skolans utveckling. Skolorna börjar konkurrera med varandra om elever. Det gäller att göra ett gott jobb för att locka till sig elever. Skolorna får bättre möjligheter och större incitament än i dag att styra pengar till undervisningen. Det är en paradox att Sverige förmodligen har världens dyraste skola men långt ifrån är bäst i världen på utbildning, för pengarna går åt till administration, hyra och lokaler.

Gör vi skolorna självständiga kan de själva avgöra hur stor del av pengarna som ska läggas på lokaler. De kommer också i en helt annan sits vid förhandlingar med kommunen om hyresnivåer. Är lokalerna för dyra går det att byta.

Den som är missnöjd kan byta skola, vilket lägger makten över utbildningen hos elever och föräldrar. Det blir möjligt att välja skola utifrån vilken profil, kvalitet och miljö skolorna erbjuder, till skillnad från i dag när den geografiska närhetsprincipen styr vilken skola barnen hamnar i, inte vilken miljö barnen passar i.

Samtidigt bör elevpengen enligt min uppfattning kunna vara delbar mellan olika skolor. En elev ska kunna gå huvuddelen av sin utbildning i en skola med kommunal huvudman men fullgöra vissa ämnen eller sitt fria val inom ramen för en friskola eller vice versa. Det skulle t.o.m. kunna vara så att en eller flera friskolor drivs i samma lokaler som en kommunal huvudskola, av en del av huvudskolans ordinarie lärare.

Profileringen av skolor som kommunen är huvudman för skulle då kunna läggas ut på friskolor. Det är ett sätt att skapa valfrihet och mångfald också i små kommuner. Friskolor skulle därmed kunna stå för en del av elevernas utbildning. Det skulle säkert i många fall vara ett första steg mot ökad profilering av hela skolan eller till omvandling av en kommunal skola till friskola. På så vis säkras förutsättningar för mångfald i hela landet.

Kvaliteten och inriktningen på den skola ett barn går i påverkar förutsättningarna för hela livet. Självklart måste barn och föräldrar kunna söka sig till goda skolor och också välja bort dåliga skolor. Vilken förälder vill inte att barnet ska kunna gå i en bra skola? Vilken förälder vill inte ha rätten att kunna välja bort en dålig? Det är bara i ett politiskt ovanifrånperspektiv som detta framställs som något suspekt, när det egentligen handlar om föräldraansvar.

Det fria skolvalet kommer att innebära att många skolor får anledning att genomföra omfattande program för förbättringar. Men det kommer också att innebära att goda skolor belönas och skapar goda exempel för andra att lära av. Riktigt dåliga skolor kommer, som jag nämnde tidigare, att tvingas stänga när eleverna gör andra val eller när en nationell kvalitetsgranskning säger att man inte längre klarar kraven.

I dag finns det ingen riktig värdemätare på hur nöjda eller missnöjda svenska skolbarn och föräldrar är med skolan. Det saknas riktiga, reella möjligheter att välja och därmed visa i praktisk handling vad man tycker.

Valmöjligheten flyttar makt från politiker och byråkrater till barn och föräldrar. Samtidigt får skolans medarbetare möjlighet att påverka sin situation. Goda insatser belönas genom att skolan blir populär och får stort elevantal.

Herr talman! För mig är det ointressant vem som äger och driver en skola. Det viktiga är att den kvalitet skolan levererar är tillräckligt hög.
(forts. 11 §)

Prot. 2000/01:84
22 mars

Fristående skolor m.m.

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 16.51 på förslag av förste vice talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 17.00 då dagens votering skulle äga rum.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 17.00.

10 § Beslut om utskottsbetänkanden som slutdebatterats den 21 mars

LU12 Utvärdering av skuldsaneringslagen
Kammaren biföll utskottets förslag.

SfU10 Föräldraförsäkring och föräldraledighet
Punkt 1 (Förlängning av föräldrapenningen m.m.)

1. utskottet

2. res. 1 (fp, m, kd, c)

Votering:

161 för utskottet

132 för res. 1

1 avstod

55 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 111 s, 36 v, 14 mp

För res. 1: 69 m, 36 kd, 14 c, 13 fp

Avstod: 1 s

Frånvarande: 19 s, 13 m, 7 v, 6 kd, 4 c, 4 fp, 2 mp

Punkt 4 (Höjd ersättningsnivå för mamma- och pappamånaderna m.m.)

1. utskottet

2. res. 4 (fp)

Votering:

279 för utskottet

13 för res. 4

57 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 110 s, 69 m, 36 v, 36 kd, 14 c, 14 mp

För res. 4: 13 fp

Frånvarande: 21 s, 13 m, 7 v, 6 kd, 4 c, 4 fp, 2 mp

Punkt 10 (Höjning av garantinivån och garantibeloppet)

1. utskottet

2. res. 10 (fp, m, kd, c)

Votering:

165 för utskottet

128 för res. 10

56 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 111 s, 36 v, 4 kd, 14 mp

För res. 10: 69 m, 32 kd, 14 c, 13 fp

Frånvarande: 20 s, 13 m, 7 v, 6 kd, 4 c, 4 fp, 2 mp

Jan Erik Ågren (kd) anmälde att han avsett att rösta nej men markerats ha röstat ja.

Punkt 14 (Redovisning i verksamhetsberättelse)

1. utskottet

2. res. 14 (c)

Votering:

279 för utskottet

14 för res. 14

56 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 111 s, 69 m, 36 v, 36 kd, 13 fp, 14 mp

För res. 14: 14 c

Frånvarande: 20 s, 13 m, 7 v, 6 kd, 4 c, 4 fp, 2 mp

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

Anf. 141 BENGT SILFVERSTRAND (s):

Herr talman! Skolbolag är som flygbolag, tycker Kunskapsskolans vd. ”Det gäller att fylla stolarna. Det är de två sista som ger vinsten.” Jo, det är faktiskt sant. Under rubriken ”Nu har du blivit lönsam, lille vän” erkänner Anders Hultin, vd i Kunskapsskolan AB, med ett förflutet som sufflör till en f.d. moderat skolminister, i Dagens Industri den 31 januari att det är vinsten som är den yttersta drivkraften vid etableringen av skolbolag på skattebetalarnas bekostnad.

Aerodynamikens och krämarmentalitetens lagar har nu trängt in även på skolans område. Är det någon som mot denna bakgrund förundrar sig över att motståndet mot marknadstänkande och vinstmaximering inom skattefinansierade verksamheter som skola, vård och omsorg håller på att växa sig allt starkare?

Här på Gustav Adolfskolan har vi barn från hela världen – utom möjligen härifrån Helsingborg. Så kommenterade rektorn vid en Helsingborgsskola i en skoldebatt i staden häromdagen en situation där 95 % av barnen är invandrabarn. Trots att skolan har en omvitnat god undervisningskvalitet förekommer här en uppenbar segregering, en skiktning av barn med olika bakgrund, etniskt, socialt och ekonomiskt. Inte någon – möjligen med något undantag – har hittills diskuterat detta i en debatt som har pågått i drygt en och en halv timma – precis som om dessa problem inte existerar. Att en sådan utveckling pågår för fullt framgår emellertid med utomordentlig tydlighet i såväl svensk som internationell forskning. I den ganska nyligen utkomna boken *Välfärdsstatens nya ansikte* visar de båda statsvetenskapliga forskarna Paula Blomqvist och Bo Rothstein hur segregationen ökar som en följd av marknadsstyrning inom skolan. Man talar om *creaming* och *white flight*, dvs. att välutbildade och välavlönade väljer bort den kommunala skolan och flyr från skolor i invandrartäta områden. Det är inga val till, utan det är val från.

Dessa slutsatser bekräftas nu också av Utbildningsdepartementets egna undersökningar. I en just utkommen departementspromemoria framkommer bl.a. följande intressanta uppgifter:

”En kartläggning av Skolverket visar på vissa skillnader mellan elever i fristående och kommunala skolor. Den generella bilden är att elever från hem med bättre socioekonomiska förutsättningar går i fristående skolor. En undersökning av Demoskop visar att bland barn i fristående skolor var hälften av föräldrarna akademiker, medan en tredjedel av barnen i kommunala skolor hade högutbildade föräldrar.

I några kommuner, främst i Stockholmsregionen, stimuleras en ombyggnad av kommunala skolor till fristående skolor. Resultatet innebär att hela kommundelar inom loppet av några år riskerar att stå helt utan kommunala skolor. På sikt riskerar vissa kommundelar att knappast alls komma att ha något kommunalt skolalternativ. En konsekvens blir att möjligheterna minskar att välja mellan kommunala och fristående skolor. En annan konsekvens blir att kommunen i allt mindre utsträckning har tillsyn över utbildningen av barn och unga i kommunen. Samtidigt får, som en följd av ett ökat antal fristående skolor, staten ett allt större ansvar för tillsynen av skolverksamheten i kommunen. Denna utveckling

Fristående skolor m.m.

strider mot grundtankarna bakom decentraliseringen av ansvaret för skolan.”

Bekymrar denna utveckling inte de borgerliga partierna? Bekymrar den inte Folkpartiet och Centern, som i alla fall i vissa sammanhang talar om behovet av en likvärdig skola? Är det inte dags för de borgerliga partierna att ställa frågan vart det på sikt leder om det offentliga skolväsendet försvinner i en kommun och ersätts av enbart privatägda skolor med liten eller obefintlig kommunal insyn? Är det den utvecklingen ni eftersträvar?

Den s.k. ESO-rapporten – ESO står för Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi – har flera kommenterat tidigare. Jag är förvånad att man tar så lätt på den rapporten. Det är allvarligt när partsintressen får styra utredningsväsendet på det sättet. I rapporten hävdas att friskolor gynnar alla elever. Författare är två ekonomer vid Handels Utredningsinstitut, varav den ene i en debattartikel – utan tillstymmelse till någon analys – redan för snart två år sedan bestämde sig för att ”fler friskolor minskar klassklyftorna”. Det är alldeles uppenbart att alla elever inte kan gynnas av en viss typ av skolor.

Konkurrensen sker, som Friskoleutredningen just har konstaterat, heller inte på lika villkor. Långt ifrån alla friskolor är unika. En överväldigande majoritet av eleverna på de fristående gymnasieskolorna går på utbildningar som även erbjuds i det kommunala utbudet. För kommuner med konstanta eller minskande elevkullar har nya fristående skolor tvingat fram nedskärningar i den kommunala gymnasieskolan. Fristående skolor kommer bevisligen ofta i ett gynnsammare läge genom att optimera klasstorleken, dvs. undvika barn med särskilda behov och minimera lokalytorna. Det innebär att kommunen får ta hand om de barn som ”blir över”. Detta är realiteter som slås fast av Friskoleutredningen.

Den tidigare nämnda forskarrapporten med titeln *Konkurrens bildar skola* – jag reagerar på titeln på precis samma sätt som Gunnar Goude gjorde, den talar om vilka intressen som styr – vilar rent vetenskapligt på en mycket bräcklig grund, nämligen på ett urval niondeklassare som har skrivit de nationella proven 1998. Nu råkar det vara så att 1998 var nästan var tredje elev borta vid matematikprovet. Det säger något om tillförlitligheten vad gäller underlaget till rapporten. De båda ekonomerna tycks också bortse från att det råder skillnader i förutsättningar mellan en högutbildad invandrare eller flykting och en som är analfabet. Enligt den definition forskarna använder skulle t.ex. kronprinsessan Viktoria och en bonde från Somalia jämföras i sina förutsättningar.

Grundskoleidén där alla samhällsklasser möter varandra och fungerar tillsammans är en 200-årig liberal tankegång som dagens liberaler tycks ha förträngt. Gustav Abraham Silfverstolpe, radikal ledamot i den frisinade s.k. Juntan, som var en politisk-litterär grupp i Uppsala kring år 1800, förde 1809 fram tanken att för att utveckla den naturliga jämlikheten krävs att de bemedlades och de obemedlades barn undervisas tillsammans.

Den svenska grundskolan har medfört att barn och ungdomar förenas i gemensamma skolor. Den har bidragit till att stärka jämlikheten och den sociala rättvisan i vårt land. Felfri är den inte, och fullkomlig kommer den aldrig att bli.

Barn är inga kunder, och de ska inte tävla på någon marknad. Skolan ska inte vara en konkurrensskola utan en skola där fristående initiativ på ideell grund kan vara viktiga komplement till den kommunala skolan. Vinstdrivande skolor bör helt utmönstras ur det svenska skolväsendet. Skolor är inte som flygbolag. Riksintag för gymnasieskolor bör slopas och ersättningen inte utgå från en riksnorm utan baseras på kommunens genomsnittliga kostnad. Från denna kostnad bör för grundskolor såväl som för gymnasieskolor göras ett avdrag på åtminstone 15 % som täckning för kommunens *overhead* respektive merkostnader. Kommunerna måste också få ett reellt inflytande vid etablering av friskolor.

Herr talman! Tiden i skolan är den period i livet där människor naturligt träffas över alla gränser. De intryck av världen och medmänniskorna som förmedlas under ungdomsåren präglar en människa resten av livet. Barn ska inte delas upp utan vara tillsammans från tidig start i livet. Så läggs grunden för jämlika villkor och integration.

I detta anförande instämde Inge Carlsson, Arne Kjörnsberg och Barbro Hietala Nordlund (alla s).

Anf. 142 ULF NILSSON (fp) replik:

Herr talman! Bengt Silfverstrand säger att liberaler historiskt har kämpat för en likvärdig skola för alla. Det är verkligen sant. Vi kan gå tillbaka till grundandet av folkskolan osv. Bengt Silfverstrand citerade en mening som gick ut på att obemedlade barn ska gå tillsammans med bemedlade barn.

Kan inte Bengt Silfverstrand och andra friskolemotståndare se utvecklingen av denna grundidé, dvs. att alla får välja på samma villkor – obemedlade och bemedlade människor får välja på samma villkor?

Vi hörde en lång rad argument mot fristående skolor. Förutom den ideologiska grundinställningen som styr ställningstagandet finns det inget stöd för de problem som Bengt Silfverstrand berättade att fristående skolor för med sig. Det behövs säkert mycket mer forskning på området. Det kommer säkert att dyka upp en hel del saker som vi har anledning att diskutera inom hela utbildningsväsendet, både när det gäller fristående skolor och andra skolor. Men ännu så länge finns inget stöd för att segregationen, uppdelningen av elever, ökar. Det finns inget stöd för att kvaliteten sjunker i den allmänna skolan. Tvärtom finns det stöd för att kvaliteten stiger i alla skolor i sådana kommuner där det finns friskolor. Det finns stöd för att segregationen minskar när det finns friskolor eftersom eleverna kan välja mellan bostadsområden.

Däremot förstärker Bengt Silfverstrands inlägg den splittrade bild jag hade redan från början. Vad blir Socialdemokraternas ställningstagande till de framtida förslagen? Friskolekommittén föreslår ju att vi inte ska begränsa s.k. skolor med vinstintresse, vilket Bengt Silfverstrand vill. Det ska bli intressant att se var Socialdemokraterna hamnar.

Anf. 143 BENGT SILFVERSTRAND (s) replik:

Herr talman! Jag ska först rätta Ulf Nilsson på en mycket väsentlig punkt. Han kallade mig motståndare till friskolor. Jag har klart och tydligt använt samma definition som Eva Johansson, nämligen att fristående skolor på ideell grund kan vara viktiga komplement till den kommunala

skolan. Det vore bra om vi höll oss till vad ledamöterna faktiskt har sagt i talarstolen. Då tror jag att debatten blir mer konstruktiv.

Ulf Nilsson säger att man ska kunna välja på lika villkor. Det kan vi vara överens om. Men förhållandet är just det att valen, på grund av olika omständigheter – etniska, religiösa, sociala och ekonomiska – för närvarande inte sker på lika villkor. Vi ser klara tendenser åt samma håll som internationell forskning visar i USA, England, Holland och Nya Zeeland, nämligen att det uppstår en segregation. Vi märker de tendenserna redan i dag. Det gäller att göra någonting åt de missförhållandena nu och inte vänta tills de ytterligare fördjupas. Det är den enkla föreställningen och den logiken som ligger bakom att jag reagerar mot den utvecklingen, liksom andra gör.

Jag kan slutligen bara konstatera att både Friskoleutredningen och den promemoria som Utbildningsdepartementet nu har gett ut ger stöd för uppfattningen att konkurrensen inte sker på lika villkor och att vi kan se klara tendenser till en begynnande allvarlig segregation i den svenska skolan.

Anf. 144 ULF NILSSON (fp) replik:

Herr talman! Men Friskolekommittén går ändå emot ett förbud mot den typ av privata friskolor som Bengt Silfverstrand talar om.

Valen ska ske på lika villkor. Innan friskolorna infördes, efter många års socialdemokratiskt regeringsinnehav när man inte hade den här typen av friskolor, fanns det faktiskt några friskolor. Jag vet inte hur många det var, men det fanns några helt privata, där människor kunde sätta sina barn om de betalade väldigt mycket pengar. Då var det inte ett val på lika villkor.

Naturligtvis är det så, som Bengt Silfverstrand säger, att föräldrabakgrund och många andra faktorer spelar en roll när människor får välja. Men vad vi kan göra som politiker är väl att försöka öka valmöjligheten för alla människor, oavsett vad de har för föräldrar och oavsett från vilka miljöer de kommer – inte hindra folk från att t.ex. välja den kommunala musikskolan bara därför att statistiken visar att det är välutbildade föräldrar som väljer den åt sina barn. Det är en väldigt pessimistisk, negativ och direkt människofientlig väg att gå att se på valfriheten på det sättet.

Anf. 145 BENGT SILFVERSTRAND (s) replik:

Herr talman! Det är dessbättre på det sättet att det även inom Folkpartiet finns de som har tagit del av de olika utredningarna och också tagit åt sig vad som står där. Det är rätt positivt att den takhöjden finns också inom Folkpartiet.

Jag kan bara notera att en sådan ledamot i utbildningsberedningen i Härryda har läst ESO-utredningen, och inte bara pressmeddelandet, och kommit fram till att den visar på en mycket osäker grund för skoldebatten. Han pekar bl.a. på just det förhållandet att man seriöst går ut och marknadsför en utredning på det här sättet, när nästan var tredje elev var borta från matematikundervisningen. Det är verkligen inte en seriös utredning som här har åberopats som sanningskälla av flera borgerliga debattörer.

Jag kan då bara konstatera att det är riktigt att Friskoleutredningen just när det gäller de vinstdrivande skolorna svävar på målet. Motivet för

att man inte vill gå på den linjen är ju att man tror att skolbolagen kan manipulera bort vinsten och överskottet. Det är det som är grunden till att man är tveksam till den metoden. Det innebär att man kan ha kvar, på goda sakliga grunder, inte bara tveksamhet utan också ett motstånd att introducera skolbolag på börsen och sedan dela ut pengar till aktieägarna. Det tar naturligtvis kraft från de gemensamma skolresurserna. Det är vi mycket negativa till, av lätt förklarliga skäl.

Anf. 146 GUNNAR GOUDE (mp) replik:

Herr talman! Bengt Silfverstrand tar upp en allvarlig fråga. Redan i propositionen om friskolereformens regelverk uppmärksammades problemet, och det stod redan där att regeringen hade för avsikt att tillsätta en särskild utredning för att titta på segregationsrisken. Den utredningen gjordes, och efter det har det kommit flera undersökningar där man uppmärksammar detta.

Jag skulle vilja att Bengt Silfverstrand nyanserade problematiken mera, men han kanske inte kan göra det på kort tid. Det är fråga om väldigt olika segregationsproblem. Det är den sociala segregationen, med t.ex. höginkomsttagare–låginkomsttagare. Den segregationsrisken ligger kanske närmare till hands när det gäller utvecklingen på gymnasiesidan än någon annan. Jag vet inte om det finns särskilda skäl att titta på just den. Vissa typer av segregation styrs säkert av helt andra saker än skolan, t.ex. bostadssegregationen när det gäller segregation på etnisk grund.

När det gäller de utredningar som har gjorts, som Bengt Silfverstrand refererar till, är skillnaderna i fråga om fördelningen höginkomsttagare–låginkomsttagare, akademiker–icke-akademiker och ensamstående–icke-ensamstående osv. än så länge mycket små mellan fristående och kommunala skolor, och de går inte alltid i den riktning som Bengt Silfverstrand nu pekar på. Det är t.ex. fler ensamstående föräldrar som har sina barn i fristående skolor.

Jag tror alltså att det är viktigt att vi tittar på frågan framöver och följer den noga. Det finns risker för segregation, och det vill vi inte ha. Men man bör nyansera det så att det inte drabbar allt som är gott och som inte alls leder till segregation.

Anf. 147 BENGT SILFVERSTRAND (s) replik:

Herr talman! Jag har inte särskilt mycket att invända mot Gunnar Goudes sätt att resonera. Det här visar att man kan föra en konstruktiv debatt om allvarliga segregationsproblem. Men det är inte många i de andra partierna utöver Gunnar Goude som tar upp den frågan. När han nu gör det kan jag bara instämma.

Det är också riktigt att segregation, som vi kanske oftast uppfattar som segregation på etnisk grund, är väldigt allvarlig när det gäller stora sociala och ekonomiska skillnader. Jag är rätt övertygad om – det visar utvecklingen av den svenska skolan – att det är bra om direktörens barn går tillsammans med arbetarens barn, svart tillsammans med vit och muslim tillsammans med kristen. Då grundläggs viktiga gemensamma värden från början. Då kanske vi inte skulle behöva rycka ut med brandkåren med storslagna integrationsprojekt när skadorna redan har inträffat.

Anf. 148 GUNNAR GOUDE (mp) replik:

Herr talman! Jag vill gärna leda det ytterligare till en mer nyanserad bild. Jag tror också att det är lättare för oppositionen att diskutera det på ett fruktbärande sätt. Vissa saker kanske man håller med om, och så får vi en tydligare bild av var oppositionen står, om vi med opposition menar de borgerliga partierna.

Vi kan t.ex. påminna oss hur svenskarna efter emigrationen till USA hanterade den här frågan. De bildade svenskbyar med svensk skola och svensk kyrka, och de kunde i det nya samhället utveckla sina möjligheter att träda in i det samhället med en grundtrygghet, behålla språket och lära sig engelska i lagom takt, hjälpa och stötta varandra. På det sättet fick de ett inträde i det amerikanska samhället på ett bra sätt.

Det är inte bergsäkert att det är dåligt att vissa invandrargrupper har möjligheten att gå i en egen skola en viss tid för att komma in i det svenska samhället. Jag vill inte rekommendera det, men vi får se nyanserat på det, titta på möjligheterna och verkligen fråga oss om det här är någonting som på lång sikt leder till segregation. Det vill ingen av oss ha, tror jag.

Anf. 149 TOMAS HÖGSTROM (m) replik:

Herr talman! Jag ska fortsätta där Gunnar Goude slutade sin replik. Det är ingen som vill ha segregation. Jag tycker att vi visst ska kunna diskutera hela segregationspolitiken, men då får man inte göra den så enkel som Bengt Silfverstrand gör den genom att här i kammaren mer eller mindre insinuera att segregationen är en följd av friskoletillväxten.

Jag tycker att frågan är mer komplex än så. Om vi ska kunna minska segregationen handlar det om att även människor med olika bakgrunder och erfarenheter ges möjlighet att välja skolor och att starta och driva friskolor i än större utsträckning än vad vi ser i dag. Tvärt emot vad Bengt Silfverstrand gör gällande menar jag att segregationen i väldigt stor utsträckning beror på den bostadspolitik som har förts och på den utbildningspolitik som förs och som Bengt Silfverstrand är en talesman för. Det handlar om den kommunala storskaliga skolan. Där väljer i dag, som Bengt Silfverstrand har alldeles rätt i, elever bort en skola. Den möjligheten tycker jag faktiskt att vi ska ge fler. Det är ju resultaten som ska tala, och resultaten visar på nöjda elever, nöjda föräldrar och nöjda lärare. Det är den utvecklingen vi ska bygga på. Då finns det även ett utrymme för en kommunal skola och en betydligt större andel friskolor. Det är 5 % av eleverna, som vi i dag pratar om, som verkligen går i friskolor.

Anf. 150 BENGT SILFVERSTRAND (s) replik:

Herr talman! Det är ju inte den totala volymen, ungefär 3 %, när det gäller antalet friskolor som är något problem. Det har vi aldrig återopat. Det är ju tendenserna. Det är utvecklingstakten.

Man kan ta storstadsområdena som ett mycket allvarligt exempel. Som jag pekade på och som också regeringens eget underlag, egna utredningar och andra utredningar visar finns det i vissa kommuner inte ens en gång alternativ. Där finns inga kommunala alternativ. I Täby kommun har man ju från den borgerliga kommunledningens sida sagt att alla friskolor ska vara privata. Vad blir det då för valfrihet? Ni från den borger-

liga sidan använder hela tiden valfrihetsbegreppet. Ni förfuskar valfrihetsbegreppet. Ni devalverar valfrihetsbegreppet genom att glömma bort det som Artur Lundkvist en gång uttryckte: Frihetens vind är, säger jag er, en vind som skärs av en annan vind, nämligen rättvisan.

Det finns förvisso en valfrihet för vissa väl bemedlade och verbalt begåvade. De kan välja sina skolor med skattemedel, och sedan kan man få ytterligare sponsorsmedel för att ytterligare förstärka kvaliteten i skolan. Då är det ju inte märkvärdigt att vi får en segregation, och segregationen på ekonomiska grunder är också den mycket allvarlig.

Anf. 151 TOMAS HÖGSTRÖM (m) replik:

Herr talman! Beroende på vilket perspektiv man har landar man i olika slutsatser. Det är bara att konstatera det. Jag utgår från individen. Jag utgår från eleven. Bengt Silfverstrand utgår från systemet. Utifrån det kommer vi naturligtvis fram till olika lösningar. Jag föredrar faktiskt att utgå från de människor som vi är satta att representera.

Bengt Silfverstrand gör nu gällande att man i en framtid inte ens kommer att få möjlighet att inom sin kommun välja en kommunal skola. Det må komma som en överraskning för Silfverstrand att det faktumet gäller redan i dag. Det är bara att titta på hur det ser ut inom gymnasieskolan och i representationen i de svenska kommunerna. Det är fullkomligt acceptabelt att man söker sig till andra kommuner för att få sin gymnasieutbildning. Det är en accepterad utveckling. Den utvecklingen kommer vi också att se, och som utskottet mycket riktigt pekar på söker man, t.ex. när det gäller Stockholm, över kommungränserna. Vi ska ha fritt skolval för eleven finansierat via en nationell skol- eller elevpeng.

Anf. 152 BENGT SILFVERSTRAND (s) replik:

Herr talman! Nej, Tomas Högström, jag utgår också från eleverna. Skillnaden mellan mitt och socialdemokraternas synsätt och det snävt intresseinriktade synsätt som moderaterna och Tomas Högström företräder är att vi vill att alla elever ska ha den här möjligheten, inte bara några som i Tomas Högströms föreställningsvärld.

Det är intressant att se att moderaterna har ett ganska fantastiskt förslag som har kommit i skymundan. De vill ha särskilda antagningsregler vid fristående grund- och gymnasieskolor. Då säger utskottet något som är värt att citera:

”Utskottet kan inte ställa sig bakom förslaget om införande av andra särskilda urvalsgrunder. Utskottet vill värna den sammanhållna grundskolan och ser inget behov av att tidigt försöka särskilja barn med vad som brukar kallas särskilda begåvningsprofiler.”

Det är precis det som jag har varnat för. En rad internationella studier visar att sådana kriterier vid antagningsprocessen som moderaterna förespråkar systematiskt missgynnar låginkomsttagare, etniska minoriteter och barn med handikapp eller inlärningssvårigheter.

Anf. 153 STEN TOLGFORS (m) replik:

Herr talman! Min grannskapsskola har 50 % elever med invandrabakgrund på lågstadiet och en tredjedel i högre årskurser. Den är kommunal. Den finns i dag.

Prot. 2000/01:84
22 mars

Fristående skolor m.m.

Orsaken till det här är närhetsprincipen. Att hänvisa segregationen till friskolorna är nys. Se inte grandet i friskolornas öga, Bengt Silfverstrand! Se bjälken i kommunernas! Vad ska Bengt Silfverstrand göra åt segregationen mellan skolor? I den kommunala skolans värld är det ganska vanligt med "helvita" skolor och mellan- och överklassskolor. Ska Bengt Silfverstrand tvångsbussa barn? Ska han använda barn som politiska slagträn? Varför inte se segregationen mellan kommuner? Vilka politiska maktmedel vill Bengt Silfverstrand använda för att utjämna mellan kommunerna?

Grundproblemet är ett helt annat. Det är att vart fjärde barn går ut den kommunala grundskolan utan godkänt i alla ämnen och att 1 % går ut utan godkänt i något ämne. Det är nämligen skillnader i kunskap som leder till den hårda segregationen, som är livslång. Vi måste fokusera på innehåll i stället för att som Silfverstrand prata om system, huvudmän och organisation som självändamål när det i själva verket är kvalitet, trivsel och resultat i skolan som avgör barnens livsöden.

Barn måste finnas i miljöer där de får växa och lära sig saker, så att de kan klara sig bra i livet. De måste kunna söka sig en pedagogisk inriktning som de kan utvecklas av, och de måste kunna söka sig till den profil på ämnen som gör att just deras förutsättningar kan tillvaratas. Då handlar det om att lämna det systemtänkande och det eko från det förflutna som Silfverstrand ägnar sig åt.

Det är inte på det sättet att offentligt automatiskt är gott eller att enskilt är ont. Vi har segregationsproblem i dag, och de beror på den kommunala skolan och på kommunernas brister. Och de beror också på bristerna när det gäller att förmedla kunskap i skolan. Det här kommer att medföra en segregation som Sverige kommer att få enorma problem med att ta tag i på längre sikt.

Anf. 154 BENGT SILFVERSTRAND (s) replik:

Herr talman! En av anledningarna till den snabba tillväxten av fristående skolor under senare år är naturligtvis tillkortakommanden i den kommunala skolan. Det är alldeles uppenbart. Det är en anledning. En annan anledning som också är väl dokumenterad är det generösa bidragssystemet. Sverige har världens mest generösa bidragssystem när det gäller fristående skolor. Det är den andra viktiga orsaken till den utveckling som vi nu ser. Den hade vi inte haft om bidragen hade stått mera i proportion till de faktiska åtagandena.

Det har gjorts väldigt utförliga undersökningar om det här, bl.a. Skolverkets *Samhällsekonomiska effekter av ökad valfrihet inom skolsektorn*. I den stora undersökningen var inte efterfrågan på alternativa skolor avgörande för föräldrarna, utan det handlade om ett mera direkt inflytande över verksamheten från föräldrarnas sida. Det är vi mycket positiva till. Släpp loss kraft och kreativitet i de kommunala skolorna hos skolans personal, så kommer det att bli en bra motvikt till den typen av fristående skolor som väljs på rent ekonomiska och ideologiska grunder.

Anf. 155 STEN TOLGFORS (m) replik:

Herr talman! Det är talande att en gammal systemkramare är rädd för föräldrarnas egna besked om vad de anser är viktigt i skolan. Därför ska de hindras från att välja. Politiker ska göra sig till ombud för folk och tala

om vad de egentligen menar. Jag avvisar hela den synen på människan. Man väljer inte skola efter huvudman som Silfverstrand tror utan efter inriktning och kvalitet.

Silfverstrand säger också att vi har för generösa bidrag till skolan. Sverige har världens dyraste skola men lägger långt ifrån mest i världen på utbildning i den kommunala skolan därför att den kommunala skolan av politiker, som Silfverstrand och andra, tvingas att lägga pengarna på fel saker och inte på utbildning. De läggs alltså på hyror, byråkrati osv.

Jag vill gärna höra Silfverstrands kommentar till att den genomsnittliga elevkostnaden i en kommun i Sverige var 51 398 kr men att den andra kommunen kunde avsätta mer än dubbelt så mycket som den första till skolan per elev.

Tala om segregation och olika möjligheter, bara beroende på vilken kommun man råkar ha turen eller oturen att födas i! Är det en likvärdig skola för alla? Det är det så klart inte.

Vi vill säkerställa det med nationell skolpeng som ger varje barn rätten att välja. Vi vill skicka med varje barn exakt de resurser som behövs för det barnets behov.

Det gäller också funktionshindrade barn. Ni stänger Ekeskolan, som vi kommer att debattera i eftermiddag. Vi ser till att skicka med de barnen en skolpeng på kanske 1 ½ miljon som säkerställer överlevnaden av den skolan. Vi vill ge makt till människor.

Säg gärna, Bengt Silfverstrand: Är Bengt Silfverstrand emot eller för friskolor för funktionshindrade med specialinriktning på t.ex. dyslexi, synskador eller andra funktionshinder? Det ger de barnen möjlighet att växa som de aldrig fått möjlighet till i den kommunala skolan.

Det är också en form av segregation. Det handlar inte bara om svart eller vitt, som Bengt Silfverstrand verkar tro, utan om vad eleverna lär sig och får med sig ut från skollokalen efter de år som de har spenderat där. Läs inte barn i dåliga skolor. Låt dem välja. Hindra inte föräldraansvar. Uppmuntra i stället.

Anf. 156 BENGT SILFVERSTRAND (s) replik:

Herr talman! Om en fristående skola på ideell grund är det bästa alternativet för de underprivilegierade grupper – handikappade, barn med dyslexi och liknande – som Sten Tolgfors räknar upp, ska de barnen självklart få välja. Försök inte att göra detta till en enkelspårig debatt för eller emot fristående skolor!

Titta hur det ser ut i det svenska samhället. Jag har varit ute i kommuner. Vi kan ta dagsfärska exempel på orättvisor på grund av en okontrollerad utveckling och alltför generösa regler för friskolor.

Vi kan som exempel ta Borås, Jönköping, Bjuv i Skåne eller Mörbylånga på Öland. Det gäller där etableringen av en ny fristående skola, som inte hade något alternativt utbud att komma med, utan som har exakt detsamma som kommunen. Det håller på att radera hela grundskoleväsendet i en liten och relativt fattig kommun.

Nu är ni i Moderata samlingspartiet ändå ensamma om att uttryckligen vilja ha gräddfiler i skolsystemet. Utbildningsutskottets övriga partier säger om detta med särskilda begåvningsprofiler, som moderaterna förespråkar, att det tvärtom kan hämma barns allsidiga utveckling om samhället tidigt sorterar in dem i ett särskilt fack.

Prot. 2000/01:84

22 mars

Fristående skolor m.m.

Grundskolans tanke är att alla barn ska ges förutsättningar att utveckla alla sidor av sin personlighet och olika förmågor. Den skolpolitiken, som är till gagn för alla elever och föräldrar, står vi socialdemokrater och jag också bakom.

Anf. 157 ERLING WÄLIVAARA (kd) replik:

Herr talman! När jag lyssnar på Bengt Silfverstrand framgår det allt klarare för mig att Bengt Silfverstrand går i otakt med bl.a. skolministern. Men den frågan får ni klara av er emellan. Jag lägger mig inte i det.

Det jag egentligen reagerade för i Bengt Silfverstrands anförande var när han sade: Det finns risk för att den kommunala skolan försvinner. I Sverige är 3–4 % av skolorna friskolor.

Jag skulle vilja fråga Bengt Silfverstrand: Hotar dessa 3–4 % den kommunala skolan, eller var går gränsen? Hur stor får andelen friskolor bli i Sverige, innan den kommunala skolan blir hotad?

Jag vill också ställa frågan till Bengt Silfverstrand: Delar Bengt Silfverstrand skolministrarnas syn på att friskolan har kommit för att stanna i Sverige?

Anf. 158 BENGT SILFVERSTRAND (s) replik:

Herr talman! I motsats till nästan samtliga borgerliga företrädare här tidigare ska jag svara på de frågor som ställs.

Svaret på frågan om 3–4 % elever i fristående skolor hotar den kommunala skolan är nej.

Svaret på frågan om fristående skolor har kommit för att stanna är ja.

Vad vi diskuterar är villkoren. Jag har faktiskt försökt att vara väldigt tydlig på den punkten. Vad leder det system vi har i dag till när det gäller bidragsnivån och regelverket i övrigt?

Det kom ett intressant material till Utbildningsdepartementet för några veckor sedan författat av Per Kåge som där han påvisade vad som händer när man minimerar eller väljer bort skollokaler, vilket också jag har antytt här i dag.

Vissa av Pysslingens skolor har genom att minimera skolytorna och välja bort exempelvis utemiljöer och gymnastiksal kunnat spara 13 000 kr per år. Om de inte har samma åtagande som de kommunala skolorna är det väl rimligt att man får ändra systemet så att det blir rättvisare.

Jag har kommit med konkreta förslag. Vi vill förändra bidragssystemet och ge kommunerna mer inflytande över etableringen. Det är centrala beslut om själva etableringen. Men det är varken Skolverket eller regering och riksdag som står för fiolerna för nyetableringarna, utan det görs med kommunala medel.

Jag tycker att det är rimligt att alla skattebetalare i en kommun ska ha inflytande över skolutvecklingen i kommunen, och överskotten som genereras ska gå tillbaka till den gemensamma skolverksamheten.

Anf. 159 ERLING WÄLIVAARA (kd) replik:

Herr talman! Det är bra att Bengt Silfverstrand klart säger att friskolan i dag i Sverige inte hotar den kommunala skolan och att han också säger att friskolan har kommit för att stanna. Sedan hamnar han i en diskussion om villkoren, vilket han också gjorde i sitt anförande. Samti-

digst upplever jag att Bengt Silfverstrand ropar: Vargen kommer, vargen kommer! Han vill på det sättet begränsa elevers och föräldrars rätt att välja skola.

Jag skulle vilja ställa en fråga till Bengt Silfverstrand. I Stockholmsregionen har eleverna rätt att välja skola, program och enskilda kurser. Den rätten är ganska välutvecklad här i Stockholmsregionen. Anser Bengt Silfverstrand att friheten att välja skola, skolprogram och enskilda kurser bara ska gälla elever i Stockholmsregionens kommuner och några andra kommuner ute i landet?

Vill Bengt Silfverstrand utöka den rätten så att samma villkor också ska gälla kommuner uppe i Norrbotten? Eller vill Bengt Silfverstrand stoppa de kommuner som nu har den rätten?

Anf. 160 BENGT SILFVERSTRAND (s) replik:

Herr talman! Det är kanske ointressant vad jag tycker. I den frågan har också skolministrarnas egna utredare, Friskolekommittén m.fl., kommit fram till att situationen i Stockholmsområdet inte är bra. Det är den situation som Erling Wälivaara nu vill ska drabba oss och hans vackra Norrland.

Jag tycker att det är helt fantastiskt att en företrädare för de nordliga provinserna i landet vill sprida de orättvisor som i dag råder i Stockholm över hela landet norrut. Vi har dem redan söderöver i viss utsträckning.

Det har gått så långt att det inte är någon valfrihet. Det är väl ingen valfrihet i Täby, Erling Wälivaara, om man bara kan välja privata skolor. Det är väl ingen valfrihet om man etablerar exempelvis gymnasieskolor som har precis samma utbud i kommuner med oförändrat eller vikande elevunderlag. En grundskoleelev kan räkna ut att det drabbar övriga elever.

Valfriheten ska gälla alla och inte bara några. Där är den grundläggande ideologiska skillnaden mellan oss och er kristdemokrater. Ni har i andra sammanhang, på andra tribuner och på andra arenor talat om likvärdighet och allas rätt. Nu ansluter ni er till denna högerpolitik. Det är ganska fantastiskt.

Anf. 161 ANDERS SJÖLUND (m):

Herr talman! Kampen eller slaget om den svenska skolan pågår uppenbarligen fullt ut. Vi ser den här i kammaren, vi ser den på debattsidorna och vi ser den också ibland internt inom det socialdemokratiska partiet.

Jag noterar att utbildningsutskottets ledamot Eva Johansson när hon talade i kammaren för en stund sedan hade en kamrat från partiet med sig, som naturligtvis satt tyst och stilla. Men när Bengt Silfverstrand kommer upp i talarstolen med den åsikt han företräder är det tio personer som biträder honom i den stunden.

Om detta är ett tecken på vilken utveckling vi har att se fram emot för den svenska friskolan blir jag minsann djupt oroad.

Vi får väl se vad Eva Johansson så småningom kommer fram till i sina repliker. Jag hoppas att vi får några sådana.

Låt mig säga att jag tillhör dem som tycker att den reform som genomfördes och den ändring som Gunnar Goude presenterade faktiskt blev bra. Jag gnäller inte på den. Jag tycker att den är utmärkt. Men pro-

Prot. 2000/01:84
22 mars

Fristående skolor m.m.

blemet med den är att den tolkas olika ute i vårt land. Kommuner beskriver detta på lite olika sätt. Många friskolestartare mäktar inte med att överklaga de orättvisor som man upplever. Det är det problem som finns. Regelverket är okej, men tolkningarna är olika ute i landet.

Vi tycker självfallet också att de fria skolorna och de kommunala skolorna ska ha precis likvärdiga villkor. Om vi är överens om det, tror jag att vi har kommit en bra bit på väg.

Herr talman! Nu är frågan om det är Eva Johansson eller Bengt Silfverstrand som jag ska vända mig till. Men eftersom jag utgår ifrån att det är Eva Johansson som är företrädare för partiet får jag väl vända mig till henne. Då ställer jag min fråga direkt till Eva Johansson. Bengt Silfverstrands linje säger att minst 15 % ska kunna dras bort från genomsnittskostnaden för kommunen när man delar ut pengar till de fria skolorna. Är det den linje som gäller? Samma fråga måste också gå till Gunnar Goude. Hur ser han på ett sådant kommande förslag om att reducera bidraget till de fristående skolorna? Det finns diskussioner om 5 %, och nu nämns också 15 % här.

Bengt Silfverstrand förespråkar också ett s.k. rejält kommunalt inflytande över besluten. Lennart Gustavsson och Vänsterpartiet företräder samma inställning. Det rejäla inflytandet i Vänsterpartiets värld är ju ett direkt veto. Har vi att se fram emot ett direkt veto som kan ligga hos kommunerna, Eva Johansson? Ska man kunna lägga in sitt veto och säga att det inte får etableras någon friskola om man tycker att det inte är bra? Det måste ju i rimlighetens namn betyda att fria skolor i framtiden bara kommer att kunna etableras i borgerliga kommuner. Jag hoppas att det inte är en sådan utveckling som Eva Johansson vill se.

Lennart Gustavsson säger också att han vill se en sammanhållen likvärdig skola som ska minska klasskillnaderna. Det klingar onekligen väldigt falskt i mina öron när det kommer från Lennart Gustavsson. Man undrar om inte Vänsterpartiet någonsin lär sig av de erfarenheter och fakta som presenteras på friskoleområdet och skolområdet över huvud taget. Eller menar Lennart Gustavsson att de som väljer att gå i de fria skolorna också får finna sig i att betala ur egen börs om man vill gå i en fri skola?

Herr talman! Låt mig tala om vad som står i ESO-rapporten som har nämnts några gånger här. Vetenskapligheten i den kan säkert diskuteras. Men det är väl trots allt ställt utom allt tvivel att huvudslutsatsen i rapporten säger att det inte finns något stöd för att den kommunala skolan skulle utarmas. Det tycker jag känns tryggt att veta, och vi har ju misstänkt länge att det är på det sättet. Det kan inte sägas mycket tydligare än att friskolorna inte bara är bra för de elever som går där, utan de är faktiskt också bra för de elever som inte går där.

Låt mig ta ett exempel från min egen hemstad Umeå med 105 000 invånare. Där finns det en friskola som är inne på andra året. Den har drygt 300 elever och 2 000 elever i kö, Bengt Silfverstrand. Den är full sex år framåt. De barn som knappt är födda är redan antecknade där. Det enda problemet är att det så småningom bara kommer att bli vårbarn som kommer att gå i den skolan eftersom man är så snabb att anmäla sig.

Man kan också konstatera att det är en direkt överrepresentation av elever med bekymmer på olika sätt. Det är elever som har varit mobbade. Det var ett fall som alla har läst om i tidningarna där eleven nu går i den här skolan eftersom man vet att det är en sådan undervisning och ett

sådant engagemang att man inte behöver bli mobbad. Massor av elever har kommit till oss därför att man inte har fått tillräckligt med hjälp i den kommunala skolan. Det känns bra. Den som säger att skolan verkar segerregerande på det sättet pratar mot bättre vetande. Jag vill påstå att det är precis tvärtom. Här hjälper man till att förbättra hela den kommunala strukturen inom skolväsendet.

Kort sagt: Påverkan är påtaglig på den kommunala skolan, i alla fall i Umeå. Så är det också runtom i landet. Det vet vi.

Jag skulle vilja avsluta med att ställa en fråga till Gunnar Goude i Miljöpartiet som har ett slags nyckelroll i sammanhanget. Jag har redan ställt mina frågor till Eva Johansson. Hur blir det nu med s.k. skolpliktskostnader? Ni behöver inte ange procent. Det misstänker jag att ni inte kommer att göra. Men rent principiellt: Är det en inställning som ni har, eller är det inte det? Det tycker jag att man bör kunna svara på. Hur är det med kommunernas inflytande? Är det Bengt Silfverstrands linje som gäller, dvs. att kommunerna ska ha mer eller mindre ett veto eller i alla fall ett mycket starkt inflytande och kunna säga nej? Ska inte de regelverk som finns i dag gälla, utan ska det vara på ett enklare och tydligare sätt?

Vidare uppfattade jag, och jag hoppas att jag har rätt där, att Gunnar Goude fortfarande tycker att Skolverket ska ha tillsynsansvaret för de fristående skolorna i Sverige. Hur det är med Eva Johanssons inställning fick jag inte riktigt klart för mig.

Herr talman! Det som trots allt förenar här i kammaren är en gemensam uppfattning att den svenska skolan ska vara bra och att man ska ha likvärdiga villkor för de fristående skolorna och de kommunala skolorna. Men det som känns märkligt är att frågan om huvudmannaskapet blir en stor fråga att diskutera. Det borde vara en väldigt underordnad fråga vem som är huvudman för skolan. Det allra viktigaste måste väl ändå vara resultatet – lär sig ungarna någonting i skolan? Kan de gå vidare i livet med de erfarenheter de får i skolan eller inte?

(forts.)

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 17.57 på förslag av förste vice talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 19.00 för middagsuppehåll.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 19.00.

Prot. 2000/01:84

22 mars

Fristående skolor m.m.

Anf. 162 BENGT SILFVERSTRAND (s):

Fru talman! Anders Sjölund har anställt frågesporttävling gentemot de socialdemokratiska företrädarna. Det är lätt att svara på hans frågor, så det ska inte bli fråga om att vinna eller förlora.

Jag tar först upp ersättningsnivån. Jag talade om en minskning på ungefär 15 %. Det är exakt den bidragsnivå som gällde under den tid då Anders Sjölund partivän Beatrice Ask var skolminister. Jag kan inte säga att det finns några sakliga grunder för att ha en annan uppfattning i dag. Det visar sig nämligen att i många fall har de fristående skolorna mindre åtaganden. Min poäng är att bidragen ska stå i relation till de faktiska åtaganden som kommunen har.

Sedan är det ingen helig ko exakt var nivån ska ligga. Jag bara konstaterar att det finns en rätt stor uppslutning kring det faktum att det bör vara en lägre nivå för de fristående skolorna just på grund av det faktum att de inte har lika stora åtaganden.

Samma slutsats kommer Friskolekommittén till, låt vara att man när det gäller gymnasieskolor säger att det enligt kommitténs bedömning högst ligger på 5 %.

Det ska också tilläggas att när man först gjorde utredningarna om bidragsnivån till de fristående skolorna kom den som var utredare vid det tillfället – det är samma utredare som nu ligger bakom Friskolekommitténs betänkande, Sven-Åke Johansson – fram till att det borde vara ungefär 75 % av den genomsnittliga nivån. Det gällde grundskolor.

Jag står alltså på mycket säker mark när jag säger att det bör vara en lägre bidragsnivå. Den kan diskuteras.

Sedan tycker jag inte att man ska gå så långt som till ett kommunalt veto när det gäller etablering. Men det ska vara ett reellt och kraftigt inflytande för kommunerna, precis som Friskolekommittén har föreslagit.

Anf. 163 ANDERS SJÖLUND (m) replik:

Fru talman! Jag fanns inte med i riksdagen vid den tidpunkt när beslutet om de fristående skolorna fattades. Jag upprepar det jag sade i mitt anförande, att jag tycker att nuvarande regler är bättre än de begränsningar som den borgerliga regimen hade. Detta må vara mig förlåtet.

Det är problem om vi utgår från att det ska vara likvärdiga villkor för de fristående och de kommunala skolorna. Det gäller t.ex. investeringskostnader för fristående skolor. När man ska etablera sig – detta vet jag av egen erfarenhet – måste man plocka fram pengarna någon annanstans ifrån, ur egen bors om man har någon sådan, eller gå till banken. Men då uppstår problemet: med vilken säkerhet? Den kommunala skolan har nämligen hela skattepaketet som borgar för sig. Det har man inte som ett kooperativ eller kanske t.o.m. ett aktiebolag. Där är en olikhet i sammanhanget. Det är mycket svårare att etablera en skola på de villkor som finns i dag när det gäller t.ex. investeringskostnader.

Jag är glad att Bengt Silfverstrand säger att något kommunalt veto är inte aktuellt. Men då är frågan hur stort inflytandet är. Det finns ju en flytande gräns mellan veto och ett fullständigt ja, som finns i dag. Vad menar Bengt Silfverstrand med inflytande? Kan vi få lite tydligare redovisat vad det står för? Ska det vara kommunens struktur som är avgö-

rande? Vem är det som ska tycka till? Inser inte Bengt Silfverstrand att det kan vara problem i en kommun som är socialdemokratiskt styrd, som av ideologiska skäl inte gillar fristående skolor?

Min utgångspunkt är att det ska vara det bästa för eleverna som gäller.

Prot. 2000/01:84
22 mars

Fristående skolor m.m.

Anf. 164 BENGT SILFVERSTRAND (s) replik:

Fru talman! Först vill jag uttrycka min glädje över att debatten vid den här sena timmen har blivit mer konstruktiv.

Ingen kan svara exakt på var nivån ska ligga, på hur långt man ska gå i kommunalt inflytande. Det får lite avgöras av de remissvar som kommer in, där man har lite större erfarenheter.

Jag vill konstatera att det är ett rätt stort bortfall när det gäller underlaget för Friskolekommitténs slutsatser. Nu gäller det gymnasieskolan. Men jag har en del erfarenheter från kommuner som bevisligen har en mycket allvarlig ekonomisk situation. Man får ta av den kommunala kassan för att etablera nya fristående skolor. I en del fall startar inte de fristående skolorna enligt de planer man har, vilket ställer till ytterligare problem för kommunerna. Jag skulle vilja säga så mycket som att det praktiskt taget inte är något inflytande för kommunerna i dag om man tittar på hur utfallet har varit. Det måste vara ett väsentligt förstärkt inflytande.

Man kan som underlag för detta delvis ta de slutsatser som Friskolekommittén har kommit fram till. Det tycker jag är oerhört viktigt.

Sedan talar Anders Sjölund om den egna börsen. Det är stor skillnad på den börs som den ideella personalen eller föräldrakooperativet kan förfoga över. När det gäller investeringar och annat måste man naturligtvis göra en viss bedömning. Det är en annan situation när det gäller det börsnoterade företaget eller exempelvis Kunskapsskolan AB. Där tycker jag definitivt inte att man ska göra några extra insatser.

Avslutningsvis vill jag fråga Anders Sjölund: Delar han uppfattningen att skolbolag är som flygbolag, att det gäller att fylla stolarna och att det är de två sista som gör vinsten? Delar han den uppfattning som Kunskapsskolans verkställande direktör, Anders Hultin, gett uttryck för?

Anf. 165 ANDERS SJÖLUND (m) replik:

Fru talman! Jag tycker inte att det är jämförbart. För mig är det allra viktigaste elevens enskilda val, den kvalitet som finns i skolan och det resultat man uppnår. Jämförelser med flygstolar och annat får stå för någon annan. Det tycker jag inte är relevant i sammanhanget.

Bengt Silfverstrand säger att den ideella börsen kan man tänka sig att göra något undantag för i fråga om investeringskostnader eller liknande. Så tror jag att jag uppfattade det hela. Men samtidigt sade Bengt Silfverstrand att när det gäller börsnoterade företag är det absolut ingen pardon. Det ska inte förekomma.

I verkligheten är den absoluta merparten av svenska friskolor, inom grundskola och gymnasieskola, inte börsnoterade företag. Det är inte på det sättet. Det är människor som slutit sig samman för att man vill se en utveckling i skolan. Det är föräldrar, lärare eller andra krafter som tycker att det är intressant att ha en fristående skola av pedagogiska skäl.

Jag har själv varit med och startat en skola i Umeå, som jag sade i mitt anförande. Det var uteslutande av pedagogiska skäl som den kom till. Det fanns inget annat alternativ i det fallet än att gå på stiftelsebildning eller aktiebolagsbildning. Aktiebolag är i regel enklare därför att det är mycket enklare, klarare spelregler enligt aktiebolagslagen. Det har ingenting med vinst att göra, utan det är uteslutande för att det är ett praktiskt sätt att hantera det hela. Insynsproblematiken är också mycket enklare. Det rekommenderas för övrigt av Friskolornas Riksförbund att aktiebolagslagen ska ha företräde. Man behöver inte se spöken på ljusa dagen bara för att det står aktiebolag efter namnet på skolan.

Anf. 166 EVA JOHANSSON (s):

Fru talman! Jag tycker att Anders Sjölund är ute i ogjort väder när han försöker att slå in kilar mellan mig och Bengt Silfverstrand. Visserligen har Bengt Silfverstrand ofta ett mustigare språk än vad jag är kapabel till. Men jag kan inte se att det finns några stora skillnader i sak oss emellan.

Jag kan garantera att det inte heller stör mig att tre socialdemokrater markerade att de tyckte om det Bengt sade. Vi stöder gärna varandra i vårt parti, så ofta vi någonsin kan.

Till de olika enskilda detaljer i de förslag som utredningar och arbetsgruppen i departementet har lagt fram och som är utskickade på remiss får vi anledning att återkomma så småningom här i kammaren.

Vi vill lyssna innan vi bestämmer oss för exakt hur vi ska ställa oss i olika förslag. Vi vill gärna lyssna på fler än Anders Sjölund. Det är nämligen så många fler som är berörda.

Frågan är då om Anders Sjölund är beredd att delta i ett konstruktivt arbete när vi ser de här förslagen, låter bli att fortsätta med att gräva ned sig i skyttegravar och driva myten om att socialdemokrater vill ta död på de fristående skolorna.

Anders Sjölund och flera andra talare har tagit upp Stockholmsregionen som intagningsområde för gymnasieskolan och menat att detta ger ett fritt val för eleverna till gymnasieskolan. Så är det faktiskt inte, som förslagen ligger i dag, utan den borgerliga majoriteten säger att den vill ha en ren betygsintagning i en stor region som Stockholms län. Detta ger inget fritt val utan valmöjligheter bara för dem som har de högsta betygen medan de som har lägre betyg får ta de platser som blir över. Så blir fallet även om de är väldigt långt belägna från den skola som ligger närmast till. Jag vill inte kalla det för valfrihet.

Anf. 167 ANDERS SJÖLUND (m) replik:

Fru talman! Det sista var intressant. I dag är det ju så att intagningen till gymnasieskolan i de flesta fall baseras på betyg. Om elever från miljonprogramsområdena utanför Storstockholm någon gång ska ha möjlighet att komma in i det som enligt er retorik är finare områden, är det med hjälp av betygen. Här kan man faktiskt slå sig in och motverka den segregation som miljonprogrammet självt har skapat. Jag förstår inte hur man kan komma fram till någon annan slutsats.

Det är ju bra att jag är ute i ogjort väder, men fler än jag har studerat den diskussion som förekommer internt inom socialdemokratin. Bengt Silfverstrand tillhör SOS-falangen, vad det nu står för, och Eva Johans-

son tillhör kanske dessbättre den andra. Det finns såvitt jag kan förstå en spänning inom ert parti, och det är en ganska vid klyfta mellan uppfattningarna. Det kan ni inte förneka.

Denna spänning skapar också en väldig oro ute i landet. Man frågar sig vad som händer. Den är t.o.m. så stark att banker frågar sig om de verkligen kan gå med på projekt som kanske faller på politiska meriter. Det är ett bekymmer.

Eva Johansson ville inte föregripa remissbehandlingen m.m., och det är väl bra. Vi är naturligtvis gärna med vid den slutgiltiga utformningen av eventuellt förslag osv. Vi står till förfogande, Eva Johansson. Men det är ändå bra att få en indikation, eftersom Bengt Silfverstrand här så starkt får föra er talan. Tycker Eva Johansson att det är bra att kommunerna får ett väsentligt starkare inflytande?

Anf. 168 EVA JOHANSSON (s) replik:

Fru talman! Jag tycker att det är lika viktigt att vi nu diskuterar de effekter av en kraftig expansion av de fristående skolorna som vi ser i en del kommuner. Den välter över ansvaret för skolväsendet i privata eller kooperativa händer. Det är ett ansvar som vi har givit till kommunerna. Om Anders Sjölund inte ser de problem som det innebär är det fara å färde. Då är han så förblindad av tanken på att fristående skolor är det enda saliggörande att han inte ser de bekymmer som uppstår och som elever och föräldrar känner.

De kommer till oss och säger: Ni kan inte göra på det här sättet. Ni kan inte medverka till att det inte finns ett kommunalt alternativ. Ni kan inte medverka till risken att mina barn ska få vandra förbi den ena skolan efter den andra som säger: Nej, vi har fullt här.

Dessa problem måste Anders Sjölund våga ta till sig om han ska bli en konstruktiv kraft i en framtida diskussion om vilka regler som ska gälla. Jag tycker, som sagt, att det är bra om vi har högt i tak i en sådan diskussion och inte på tidigt stadium försöker låsa in varandra i en mängd tidiga ställningstaganden.

Vad gäller Stockholmsregionen kommer reglerna där, om de genomförs enligt den borgerliga majoritetens intentioner, att innebära att eleven får ta den plats som blir honom eller henne given. Eleven garanteras inte plats i den utbildning, i den gymnasieskola och i det program som ligger närmast och dit eleven vill komma.

Detta är naturligtvis en avigsida av den typ av valfrihet som jag tycker att det finns anledning att ställa sig frågande till.

Anf. 169 ANDERS SJÖLUND (m) replik:

Fru talman! Men det är ju i dag så, Eva Johansson, att inte alla elever kan gå exakt i den skola dit de själva vill komma. Det finns program som är stängda på vissa ställen och där det också ställs krav. Se t.ex. på dans på det estetiska programmet eller skolor med inriktning på idrott, som t.ex. snowboard eller innebandy! Också det innebär en stängning.

Eva Johansson efterlyser en öppen attityd. Ja, jag tycker verkligen att det är utmärkt, men jag erkänner att jag har svårt att se problemet med att det finns många fria skolor i en kommun. Om vårt huvuduppdrag är att eleverna ska bibringas mesta möjliga kunskap enligt de planer och dokument som vi har, måste det vara det övergripande målet. Jag måste,

Prot. 2000/01:84
22 mars

Fristående skolor m.m.

trots att jag är ordförande i en friskola, erkänna att det inte spelar någon roll för mig om skolorna är fria eller kommunala. Dock vill jag att de ska vara självständiga.

Jag tror att friheten som sådan innebär att föräldrar i det aktiva valet kommer att ställa relevanta krav på den fria skolan oavsett huvudman. Jag tycker att det viktigaste budskapet är att den skola som tar emot eleven kommer att behöva förvärva eleven varje dag.

Så är det inte i dag. Dessvärre är de kommunala skolorna politikerstyrda – även om det säkert varierar över landet – i den meningen att de inte riktigt har den frihet som man behöver inom den enskilda enheten. Om det uppstår ett minus i budgeten får man mera pengar nästa år, och skulle det bli ett plusresultat ett år får man dessvärre skänka bort de pengarna till en skola som har misslyckats. Så är det i många kommuner, fru talman.

Anf. 170 GUNNAR GOUDE (mp):

Fru talman! Det blev lite ombytta roller här, eftersom Anders Sjölund ställde rätt många frågor till mig. Jag får då kanske ta på mig den rollen att svara i stället för att ställa frågor till Anders Sjölund. Men det gör jag gärna.

En fråga gällde Skolverkets tillsynsansvar. Det är egentligen två parter som har ställt krav på att tillsynsansvaret skulle ligga på kommunen, nämligen Vänsterpartiet och Folkpartiet. Folkpartiet har dock för länge sedan släppt det kravet. Det gäller ett gammalt förslag från tiden för utarbetandet av reformen.

Tillsynen är ett stort problem som jag inte skulle vilja koppla till fristående skolor, utan det gäller överlag. Det har gjorts flera utredningar om detta. Riksdagens egen utredning har bl.a. visat att tillsynen är väldigt dålig. Den håller på att bli bättre. Skolverket har fått ett uppdrag att bredda tillsynen av de fristående skolorna, som ligger där.

Vi har väl varit inne på att försöka få en radikal förbättring av tillsynen över de kommunala och de fristående skolorna. Jag skulle egentligen vilja säga att det är ett större problem för de kommunala skolorna. Själv är jag väldigt intresserad av att få tillbaka ett skolinspektörssystem med erfarna lärare som tar på sig uppgiften att på riksnivå arbeta som skolinspektörer. Jag har sett det systemet i verksamhet. Det skulle vara till stor hjälp ute i skolorna och garanterar också kvalitet.

Reduceringen med 5 % är något som vi får diskutera. Jag är inte så intresserad av detta, eftersom det har uppstått på grund av en annan fråga som Anders Sjölund ställde, nämligen att man inte använder resursfördelningsmodellerna. De duger utmärkt för att klara den här frågan. Man behöver bara göra klart för sig vad resursfördelningen handlar om, så har man lösningen inom ramen för den.

Anf. 171 ANDERS SJÖLUND (m):

Fru talman! Jag välkomnar Gunnar Goudes syn på frågan om tillsyn. Som jag uppfattar det är det inte aktuellt för Miljöpartiet att överlåta till kommunerna att utöva tillsyn över de fria skolorna. Gunnar Goude får rätta mig om jag har uppfattat detta fel. Från vår utgångspunkt är det helt orimligt med en lösning där kommunen, som i praktiken kan uppfattas som konkurrent till den fria skolan, också ska vara den som ska kontrol-

lera samma sak. Det blir en konstig lösning. Det är alltså bra att Miljöpartiet här tar ställning mot ett förslag där kommunerna tar hand om tillsynen.

Vi förordar som bekant ett fristående kvalitetsinstitut som ska ägna sig åt tillsyn över hela skolväsendet. Det kanske vi får stöd för så småningom även från Miljöpartiets sida.

Jag uppfattar också, vilket jag tycker är bra, att Miljöpartiet tycker att det system med resursfördelning vi har i dag är tillfyllest. Det är också utmärkt. Det betyder, om jag förstår det rätt, att det inte är aktuellt att gå med på en reduktion på det sätt som här föreskrivs av bl.a. Bengt Silfverstrand.

Anf. 172 GUNNAR GOUDE (mp):

Fru talman! Jag vill nog göra en liten rättelse där. Det är en liten missuppfattning att vi skulle ha tagit ställning till kommande förslag som vi ännu inte ens har sett hur de ser ut. Men jag deklarerade vår grundsyn på detta, och det får väl räcka.

Sedan frågades det om de olika tolkningar som görs ute i kommunerna. Där har man ett problem. Det beror inte heller på oklarhet i skrivningarna i friskolereformens lagstiftning. Det beror antagligen på en mängd saker – dels att kommunalråd kanske inte läser lagar så väldigt noga, dels på att när detta genomfördes så spreds det information som stod i motsats till innehållet i själva lagstiftningen. Det gick ut information om att nu är det slut med friskolorna; kommunerna kommer att godtyckligt få bestämma om tillståndet, dvs. godkännandet, och pengatilldelningen. Detta gjorde att det var svårt att komma ut med rätt information. Jag skulle tro att det dröjde nästan ett år innan kommunerna riktigt fick klart för sig vad beslutet handlade om. Det är också fortfarande tveksamheter kring det hela.

Då var debatten het. Man var upprörd från borgerlig sida över innehållet i detta. Anders Sjölund är den förste som från borgerligt och moderat håll ger sitt erkännande till den här reformen. Jag vill tacka för det. Det är skojigt att få något litet erkännande av att det faktiskt var en bra reform som, observera, Socialdemokraterna och Miljöpartiet stod bakom.

Jag tycker också att det kan ingå när man gör sådana här slängiga bedömningar av var socialdemokratin står när det gäller fristående skolor. Det är alltså regeringen som har lagt fram propositionen, i samverkan med Miljöpartiet.

Anf. 173 ANDERS SJÖLUND (m):

Fru talman! Tack för de vänliga orden!

Jag står fast vid det jag har sagt tidigare. Bekymret med nuvarande lagstiftning är tolkningen. Det är det som är problemet. Kunde man komma till rätta med tolkningen av lagen på ett bra sätt tror jag inte att man skulle behöva göra någon förändring – om man står fast vid att det är likvärdiga villkor som ska gälla.

Jag ska fatta mig kort i den här repliken. Jag konstaterar att Gunnar Goude tycker att den grundsyn som redan finns är bra. Det är utmärkt. Det betyder väl också att något större inflytande än vad som finns i dagens lagtext inte är aktuellt för Miljöpartiet. Man nöjer sig alltså med den text som finns i dag, i stora drag. Det välkomnar vi.

Prot. 2000/01:84
22 mars

Fristående skolor m.m.

12 § Gymnasieskolan

Föredrogs
utbildningsutskottets betänkande 2000/01:UbU10
Gymnasieskolan.

Anf. 174 LARS HJERTÉN (m):

Fru talman! Det skrivs och sägs mycket om den svenska skolan. Debatten här i kväll är bevis på detta. Vi har fyra olika betänkanden att diskutera och så småningom fatta beslut om. Vi är ganska många som är oroade över utvecklingen i skolan. Det beror på att andelen elever som misslyckas, både i grundskolan och i gymnasieskolan, hela tiden ökar. När vi påpekar detta får vi ofta svaret från majoritetspartierna, i första hand Socialdemokraterna, att det är en väldigt liten ökning från det ena året till det andra av andelen elever som misslyckas. Det är bara någon procent och det kan vara inom felmarginalen, heter det. Men om det är en liten ökning i år var det också en liten ökning i fjol och en liten ökning året dessförinnan, och då går utvecklingen åt fel håll.

Det finns en hel del larmrapporter om elevernas bristande kunskaper som jag inte behöver gå in på när det gäller procentsatser osv. Vi kan i dag läsa att ett ökat antal elever känner sig mobbade och kränkta i skolan, mest på högstadiet men också i gymnasieskolan. Det är Skolverkets generaldirektör som skriver detta. Vi kan konstatera att det är stor fränvaro från lektioner, framför allt i gymnasieskolan. Vi har en tickande bomb när det gäller behöriga lärare. Hur man än räknar kommer det att vara en mycket stor brist på lärare om några år.

I år har vi det europeiska året för språk. Europarådet och EU talar gemensamt om att slå vakt om de europeiska språken. Det kan ju vara intressant, eftersom Sverige just nu innehar ordförandeskapet inom EU. En målsättning som man har satt upp gemensamt i Europa är att alla ungdomar ska studera två främmande språk i skolan. Där håller Sverige på att tappa mark. Skolverket presenterade för några veckor sedan en rapport som visar att på de flesta nationella programmen i gymnasieskolan läser man bara ett främmande språk, nämligen engelska. På de stora teoretiska programmen, det naturvetenskapliga och det samhällsvetenskapliga programmet, minskar studierna i främmande språk. Särskilt allvarligt är det när det gäller det tyska språket. Bara 35 % hade slutbetyg i tyska förra året mot 50 % ett par tre år dessförinnan.

Skolverket skriver i sin rapport att minskningen av andelen elever som läser främmande språk är oroande eftersom kunskaper i främmande språk har stor betydelse för både individen och det svenska samhället. För att kunna studera och arbeta ute i Europa, skriver man vidare, räcker det inte med att kunna tala engelska.

Detta säger jag som bakgrund till det motionsbetänkande om gymnasieskolan som vi nu diskuterar. Det pågår ju en utredning om gymnasieskolan, Gymnasiekommittén 2000. Den skulle ha varit klar i höst. Den

fick dock tilläggsdirektiv i februari i år, och nu är planen att den ska redovisa sitt slutbetänkande senast valborgsmässoafton nästa år.

Man kan diskutera om vi över huvud taget ska precisera olika ställningstaganden här i kammaren så länge det pågår en utredning. Binder vi inte upp våra representanter i utredningen om vi redan i det här betänkandet talar om vad vi tycker i precis samma frågor som Gymnasiekommittén behandlar? Jag måste erkänna att jag redan har tagit ställning i den frågan. Så snart jag läste tilläggsdirektiven, som gäller ett nytt kärnämne i gymnasieskolan, ställde jag en interpellation till skolministern. För några veckor sedan diskuterade vi här i kammaren nackdelarna och fördelarna med ett nytt kärnämne av det slag som är föreslaget. Jag behöver väl inte tala om vem som var mest positiv och vem som var mest negativ till det nya kärnämnet. För egen del tycker jag inte att jag på det sättet har bundit upp den moderate representanten i Gymnasiekommittén alls. Detta om detta, fru talman!

Det är genomgående kända frågor vi behandlar i detta betänkande. Moderaterna står i reservationer bakom sju olika yrkanden. Jag vill inledningsvis yrka bifall till reservation 1 under punkt 1.

Vi hävdar med bestämdhet att gymnasiet ska vara till för alla. Då måste det vara mycket flexibelt. Vi vet att det i dag är en omöjlighet för många elever att klara godkända betyg i kärnämnen. Problemet är, som jag redan berört, att utvecklingen går åt fel håll. Som en följd av detta är det många som inte erhåller den högskolebehörighet som är målet för alla svenska gymnasister.

Många skulle behöva en helt annan utbildning för att lyckas och nå ett gott resultat. Jag tänker på vad en bra och modern lärlingsutbildning skulle betyda för tusentals ungdomar. Vi menar att lärlingsutbildningen ska kunna drivas av en kommunal gymnasieskola men också av en friskola, ett utbildningsföretag, en branschorganisation eller någon annan institution eller något annat företag.

Vi tänker oss att de teoretiska ämnena i en lärlingsutbildning ska vara matematik och svenska. Dessutom ska man ha karaktärsämnen som anknyter till den utbildning man går. Engelska behöver också ingå. Vi menar inte att all utbildning inom det här området ska ge högskolebehörighet. Lärlingens utbildning på arbetsplatsen kan regleras genom avtal och han eller hon kan vara anställd eller vara elev. Man kan också växla mellan anställning och att vara elev.

Vidare menar vi att utbildningen ska avslutas med ett gesällprov.

Att jag har varit så pass utförlig när det gäller att presentera vårt förslag till lärlingsutbildning beror på att jag under det senaste halvåret har träffat på många företag som efterlyser just en lärlingsutbildning. Jag har också mött en och annan gymnasieelev som inte är så intresserad av gymnasiestudier som har sagt att man gärna skulle vilja ha en arbetsplatsförlagd utbildning i stället, en lärlingsutbildning. Särskilt de elever jag har träffat på det individuella programmet har kommit med det förslaget till mig. Vi har ett sådant förslag i en reservation.

Vi talar om att vi lever i ett kunskapssamhälle. Vi har översatt de engelska orden *life-long learning* till livslångt lärande. En del av detta kommer vi att diskutera lite senare när vi ska ta ställning till regeringens proposition om vuxnas lärande.

Det är viktigt att inte någon av de utbildningar som ges utgör en återvändsgränd. Det är inte någon katastrof för en enskild studerande om man inte når de uppsatta målen i gymnasieskolan när man är 19 år, särskilt om målen dessutom inte alls passar den eleven. Det finns alltid möjligheter att komma tillbaka senare i livet och skaffa sig den behörighet för t.ex. högre studier som man inte klarade av i tonåren. Det är viktigt att man har en skola som vänder sig till alla elever under en ganska lång tid, så att man får den möjligheten.

Ett särskilt problem har uppstått genom att man på många håll upplever den treåriga gymnasieskolan som i praktiken fyraårig. Eftersom det inte är tillåtet att genomgå en prövning för att höja sina betyg medan man är elev i gymnasieskolan har tusentals ungdomar valt att höja betygen under ett fjärde gymnasieår på komvux. Men det har faktiskt aldrig varit meningen att komvux ska användas som ett fjärde gymnasieår. Därför bör återställaren från 1994 återställas till vad som gällde under de borgerliga regeringsåren, nämligen att få möjlighet att höja sina betyg i den ordinarie gymnasieskolan. Friskolor förbjöds ju inte vid regeringsskiftet 1994. Det har vi hört flera säga här. Möjligheten att höja sina betyg i gymnasiet förbjöds däremot 1994 och det är trist. Nästan alla jag har mött delar vår uppfattning. Det gör också Skolverkets inspektörer.

Fru talman! Jag nöjer mig med de här randanmärkningarna när det gäller våra reservationer och vår inställning till gymnasieskolan. Vi återkommer förstas med mer utförliga synpunkter lite längre fram, framför allt när Gymnasiekommittén har lagt fram sitt betänkande.

Jag står givetvis bakom alla moderata reservationer, men jag nöjer mig som sagt med att yrka bifall till reservation 1 under punkt 1.

Anf. 175 YVONNE ANDERSSON (kd):

Fru talman! Betänkandet som vi ska diskutera i dag innehåller 105 olika yrkanden om just gymnasieskolefrågor. Det är ett faktum som talar för att mycket behöver ses över och förändras för att vi ska bli nöjda med gymnasieskolan i meningen att den ska fylla den funktion i samhället som den är avsedd att fylla. Utskottsmajoriteten föreslår avslag på flertalet yrkanden med hänvisning till det pågående arbetet i Gymnasiekommittén och med tanke på den behandling som propositionen *Vuxnas lärande* ska genomgå.

För vår del anser vi att debatten om gymnasieskolan inte kan få tystna under den här tiden. Vi anser hellre att den ska öka för att man redan i beredningsarbetet ska kunna få med viktiga faktorer och aspekter i konstruktionen av en ny variant av gymnasieskolan. Därför kommer jag i mitt anförande att lyfta fram några sådana. Jag skulle samtidigt vilja uppmana andra intresserade som tar del av den här debatten och som vill påverka arbetet att ge till känna uppfattningar till kommittén med Jan Björkman som ordförande.

Fru talman! Nuvarande gymnasieskola är utformad från ett utifrånperspektiv och inte från ungdomars och samhällets behov. Vi vill forma en gymnasieskola som ger lust att lära och att leva och som motsvarar de behov som arbetsmarknaden har. Värdegrunden som bygger på den etik som förvaltas av kristen humanistisk tradition ska betonas och tillämpas i praktiskt handlande. Den tar hänsyn till olikheter. Vi menar att en verklig gymnasieskola för alla aldrig kan uppfyllas om man förutsätter att alla

elever under i princip samma tidsperiod ska ta till sig samma mått av kunskap. Jag kommer därför i detta anförande att ta upp några viktiga aspekter som skulle kunna bidra till en gymnasieskola med en miljö där eleverna just upplever lusten att lära.

Fru talman! Redan nu vill jag självklart påstå att jag står bakom alla våra reservationer, men för tids vinning yrkar jag endast bifall till reservation 3 under punkt 3.

Åter till de punkter jag tänkte ta upp om en gymnasieskola som uppmärksammar lusten att lära. Först och främst gäller det respekten för varje elevs olikheter och intressen. Grunden för ett gott system måste vara att det är flexibelt nog att ta hänsyn till individers olikheter. I dag har vi ett alltför statiskt system, där bl.a. de praktiska kunskaperna har fått ge vika och träda tillbaka för de teoretiska. Följden blir att alltför många faller utanför motivationens område när det gäller lärandet. Vi vill ha ingångar både mot praktisk och teoretisk utbildning, så att varje individ kan finna sina områden.

Grunden för humanismen är respekten för varje människas lika värde oavsett olikheter i begåvning och intressen. Men vi är inte respektfulla för olikheter i dagens skola. Det är faktiskt en allmän uppfattning skulle jag vilja hävda efter att ha besökt många gymnasieskolor och även träffat gymnasieelever. Varför ska allt ske på precis samma sätt?

Elever behöver få böttna i någon slags bildning som ger dem trygghet i tillvaron. Detta är också en av anledningarna som ligger bakom att vi anser att historieämnet är så viktigt för ungdomar att vi vill att det ska bli ett kärnämne. Kärnämnen ska kunna läsas etappvis och innehåll och studietakt kunna anpassas till individernas behov. Vi behöver ökade valmöjligheter i gymnasieskolan som också innebär fördjupning inom vissa områden.

Vi kan inte heller kräva att alla elever ska ha högskolebehörighet. Låt dem i stället få gå på gymnasiet tills de är 25 år, kunna varva och få behörighet så småningom om de så önskar. Men genom att kräva att alla ska ha samma generella högskolebehörighet har gymnasiet tyvärr blivit en grym utslagningsmaskin för alla de ungdomar som av olika skäl inte orkar läsa så mycket teoretiska ämnen. Vi vill att det alltid ska finnas möjligheter att senare i livet skaffa sig en sådan behörighet. Men det är inte självklart att det ska ske just i ungdomsåren när så mycket annat är på tapeten för ungdomar.

En viktig fråga som också gäller högskolebehörigheten är om målen faktiskt är möjliga att nå för alla på den tid som gäller. Vem tolkar kriterierna för att målen är uppnådda och tolkas de på samma sätt på olika skolor? Kan det vara så att de som en gång formulerade målen har ett annat synsätt på strävansmål och uppnåendemål än de som i dag hanterar dem?

Skoldebatten har till stor del handlat om hur elever ska nå målen, hur elever ska nå samma mål och hur resurser ska tillskapas för att skolans mål bättre ska nås. Vidare har den handlat om hur lärare ska utbildas för att bättre kunna undervisa så att eleverna når målen. Ett svagare intresse har använts till att tala om vad målens faktiska innehåll innebär.

Jag menar att det är tid att ompröva målens innehåll i relation till elevernas förutsättningar och det tidsutrymme som ges till lärande. Ribbens

nivå passar sannolikt de flesta, men inte alla. Det viktigaste målet att uppnå måste ändå vara lusten att lära och verktygen för att kunna lära.

Alla barn och ungdomar har samma värde trots olikheter i begåvning, intressen och mognad. De ska bemötas, undervisas och bedömas efter vars och ens förutsättningar och möjligheter. Det är orimligt att en och samma ribba ska utgöra mått på om eleverna ska uppfattas som godkända eller ej. Det är orimligt att tvinga elever att prestera mer än de kanske har förmåga till vid en given ålder. Jag vill själv inte bli pressad till att prestera det som jag inte har förmåga till. Jag vill inte att någon annan ska bli det heller.

Om vi menar allvar med att alla har rätt att vara olika i förmåga och intressen är det orealistiskt att förvänta sig att alla på samma tid ska nå uppsatta mål. Om vi envist håller fast vid att alla ska klara godkänt i alla ämnen för högskolebehörighet får vi fortsätta att pressa elever, lärare och föräldrar och vi får fortsätta att uppleva att skolan är misslyckad. Med den metoden når vi inte den harmoni i arbetsmiljön som stimulerar lusten att lära.

Jag menar att det är dags att flytta fokus från misslyckanden med elever som inte blir godkända till ett fokus på en skola som lyckas erbjuda eleverna en arbetsmiljö som stimulerar lusten att lära och som kommer att ge konsekvenser i form av goda betyg och uppnådda mål i relation till det som arbetsmarknaden faktiskt behöver. Prestationsångest måste bytas ut mot framgångsmotivation. Drivkraften kan inte enbart vara betyg utan längtan att få veta mer, att nå närmare sanningen. Den längtan kan gälla såväl praktisk kunskap som teoretisk.

Eleverna måste kunna bedömas utifrån sin utvecklingspotential snarare än vad de kan vid ett specifikt tillfälle. Detta kan bedömas både utifrån vad eleverna kan i t.ex. matematik, svenska och engelska, men också vad de kan utvecklas i ytterligare om de ges tid och stöd. I dag när vi sätter upp ribban provas varje ämne för sig, och det bedöms om de är rimliga. Men eleven ska klara samtliga ämnen med samma höga krav. Det är den samlade bilden som blir ribban för den enskilde eleven.

Vi behöver skapa ett gymnasium med tilltro. Det finns ett klart samband mellan elevers skolframgångar och omgivningens tro på ett gymnasiums förmåga att klara sina uppgifter. Orealistiska förväntningar och pressade människor som utsätts för kritik skapar misstro i samhället. Ytterst innebär det ett pris som alla till sist får betala.

Fru talman! Det måste vara individens och samhällets behov som avgör vilka program som ska erbjudas och hur de ska utformas. Vi menar att en lärlingsutbildning ska kunna startas redan det första året. Det ska vara ett eget program, och det ska knytas nära till det lokala näringslivet. Utbildningen ska avslutas med ett gesällprov, och ett yrkesbevis ska utfärdas som också gäller som gymnasieexamen. Alla som har avslutat sin yrkesförberedande utbildning ska ha högskolebehörighet till den yrkeshögskola som vi kristdemokrater vill inrätta. Som vi har sagt tidigare är vi kritiska till den kvalificerade yrkesutbildning som regeringen vill inrätta där högskolebehörigheten också är ett krav. Utslagningen är total.

På vårt sätt vill vi skapa utbildningsvägar som passar såväl dem som är intresserade av akademiska studier som dem med intresse för mer praktiska utbildningar. Vi vet att i dag saknar alla de elever som inte vill

gå vidare till universitet och högskola, dvs. ungefär två tredjedelar, en rak utbildningsväg med studiemedel som finansiering. För dem gäller ett idogt sökande efter lämplig utbildning med svårtillgänglig studiefinansiering. En sådan olikhet i bemötandet av unga människor som ska söka sin samhällsuppgift är närmast orättfärdig, åtminstone om man utgår från vår människosyn som bygger på allas lika och unika värde. Det vore snarare en självklarhet att ett bra system utvecklades och en översikt över möjliga yrkesutbildningar genomfördes för att öka tillgängligheten för alla dessa.

Fru talman! Gymnasieskolan ska inte enbart vara en utbildningsanordnare vilken som helst. Den ska också gynna de demokratiska värden som vi prioriterar i vår värdegrund. Men demokratin bygger på en djup process som våra elever måste få uppleva i den vardagliga skolsituationen. Därför är gymnasieskolans utveckling egentligen också tätt förbunden med den demokratiska utvecklingen i vårt land. I den ska samhällsbehov och individens förutsättningar och önskemål mötas. De ska mötas i ett samhälle som formas över tid med oss alla som deltagare.

Jag önskar att vi på ett djupare sätt tar tag i och vågar forma en gymnasieskola där varje människa kan komma till sin rätt.

Anf. 176 BIRGITTA SELLÉN (c):

Fru talman! Det är bra att regeringen har tillsatt en kommitté som har till uppgift att utreda gymnasieskolans utbud av studievägar. Centerpartiet tycker att de grundläggande principerna för gymnasieskolan är bra. Det handlar inte bara om att få högskolebehörighet, utan det handlar om allas rätt till goda kunskaper. Vad gäller kommitténs arbete vill vi gärna se över frågan om kärnämnen. Vi diskuterar också, precis som kristdemokraterna, historia, men vi vill inte bakbinda kommittén. Därför har vi inte något särskilt yrkande till dagens debatt.

En vidareutveckling måste bygga på att vi inte sänker kvaliteten utan att vi anpassar gymnasieskolan efter varje elevs förutsättningar och behov. Det innebär att det måste få ta olika tid för eleverna att nå kunskapsmålen. Därför har vi motionerat om att åldersgränsen för gymnasiestudier ska tas bort. Alla som har påbörjat gymnasiestudier före 20 års ålder ska ha rätt att få fullfölja utbildningen upp till 25 års ålder. Vi anser att regeringen bör låta utreda en sådan utbildningsgaranti och ge riksdagen förslag på de ändringar som behöver göras i skollagen. Jag yrkar bifall till reservation 5 under punkt 4.

De kunskaper som gymnasieskolan erbjuder ska kunna bli allas egenom. Det innebär att utbildningen måste anpassas för att möta varje enskild elev och erbjuda individuella studieplaner. Alla har rätt att få goda och likvärdiga kunskaper, vilket innebär att undervisningen måste ske på olika sätt. Vi anser att det praktiska lärandet måste uppvärderas som ett led i att nå kunskapsmålen. Lärlingsutbildningen är då en form där det praktiska lärandet kommer till sin rätt. Eleverna får en utbildning som förenar teori och praktik i skolmiljö och arbetsliv. Det finns en del bra exempel på detta ute i landet. Ett bra exempel är Tullängsskolan i Örebro.

Centerpartiet har medverkat till att införa den pilotverksamhet med lärlingsutbildning som nu genomförs. Vi anser att den bör få resurser så att den kan permanentas. Vi är med andra ord lite besvikna över att prov-

tiden har förlängts. Det innebär att det saknas resurser och möjligheter till lokala initiativ. Jag hoppas att det snart blir en förändring.

Fru talman! Vi hoppas att lärlingsutbildningen kommer att diskuteras i den pågående utredningen och att man även ser på möjligheterna att låta elever som börjar i gymnasieskolan erbjudas tillfälle att redan första året få börja med den praktiska delen. I dag ser vi hur det individuella programmet ökar i omfattning för varje år. Det talar sitt eget tydliga språk, nämligen att skolan är alldeles för teoretisk. Många ungdomar är läströtta när de börjar gymnasiet.

Jag är väl medveten om att det individuella programmet ökar på grund av att eleverna inte har godkända betyg från grundskolan. Det måste naturligtvis göras något åt det, och vi har i vår grundskolemotion klart talat om att vi vill se en förändring inom grundskolan. Vi säger att det är godkända kunskaper som är det viktigaste att uppnå innan man slutar grundskolan. Det innebär att vi anser att eleverna ska kunna gå mer än nio år i grundskolan. Det innebär också att de ska kunna gå över till gymnasiet efter åtta års grundskoletid om de har uppnått kunskapsmålen.

Med vår politik har med andra ord alla behörighet att välja vilket program som helst när de börjar gymnasiet. Ändå tycker vi att det är intressant att se på möjligheten att få lägga praktik under första gymnasieåret. För de elever som är omotiverade att bara "läsa" kan det innebära att de får en förståelse för varför man även behöver de teoretiska kunskaperna. Det kan skapa en motivation som underlättar studierna. Det här hoppas vi att Gymnasiekommittén också tittar på.

Men då kommer en annan tankeställare. För att få detta att fungera är det viktigt att näringslivet är positivt. Upplägget av lärlingsutbildningen måste vara flexibelt och anpassat till det näringsliv som finns i gymnasieskolans närhet. Det är också viktigt att kraven utformas så att många lärlingsplatser kan skapas i småföretagen, eftersom vi vet att de kommer att få allt större betydelse i framtiden. Utan småföretag har vi ingen storindustri heller.

Ett viktigt incitament för att det ska kunna fungera handlar som vanligt om resurser. Utbildning kostar pengar, vare sig den äger rum i skolan eller i ett företag. Därför gäller det att hitta ett system beträffande ersättning till företag som medverkar i lärlingsutbildningen. Vi i Centerpartiet kan tänka oss en "lärlingspeng". För att samarbetet ska fungera mellan arbetsliv och skola anser vi att arbetslivet bör få vara delaktigt i planeringen för den yrkesverksamma utbildningen. Gymnasiekommittén bör därför få i uppdrag att se över företags möjlighet att ta emot lärlingar, eventuellt genom att lärlingspeng eller liknande införs.

Jag yrkar bifall till reservation 6 under punkt 9.

Fru talman! Sedan 1997 är varje skola skyldig att göra en årlig kvalitetsredovisning. Fortfarande har inte alla skolor gjort detta, och bland dem som lämnat redovisning finns det brister i utformningen. Centerpartiet anser att det är värdefullt och viktigt att alla skolor kan lämna en kvalitetsredovisning för att kunna avläsa om vi i verkligheten har en nationellt likvärdig skola, där kvalitetsarbetet fungerar. Vi föreslår att ett nationellt kvalitetsinstitut ska inrättas. Institutet ska vara fristående och inte ha myndighetsuppgifter, och det ska ha till uppgift att jämföra kommun för kommun och skola för skola. Förhoppningsvis kommer kommittén som ser över skollagen fram till samma åsikt som vi har. Vi lär enligt

nuvarande planering få ta del av kommitténs redovisning i september, och det ska bli väldigt spännande.

En annan fråga som vi har motionerat om är att det ska införas rätt att pröva för högre betyg under gymnasietiden. I dag fungerar det, som ni vet, så att den som har fått godkänt betyg i en kurs inte får pröva förrän han kommer till komvux. Flera har varit inne på det tidigare. Elever som inte har godkända betyg får ju göra en ny prövning, och då borde det av rättviseskäl vara möjligt att också höja redan godkända betyg. Varför ska eleven tvingas vänta? Jag hoppas verkligen att detta också rättas till när propositionen om tillträde till högskolan kommer. I annat fall kommer vi att fortsätta att motionera om det.

Till sist, fru talman, vill jag säga några ord om ”information till föräldrar om myndig elev”. I gymnasieskolan finns det ett problem när det gäller elever som är över 18 år. Föräldrarna har försörjningsplikt tills eleven har fyllt 20 år. Men de informeras inte om deras barn har uppfört sig illa eller har skolkat, eftersom barnet är myndigt. Däremot kan föräldrarna drabbas av eventuella sanktioner. Om gymnasieeleven har betett sig illa kan det ske en indragning av studiebidraget. Det kan leda till sänkt bostadsbidrag för föräldrarna eftersom eleven avregistreras som studerande. Vi anser därför att föräldrar har rätt att få information om myndig elevs uppförande i skolan så länge föräldrarna är försörjningsansvariga. Denna fråga finns med i Skollagskommitténs uppdrag, och jag kan bara hoppas att förnuftet får segra när denna fråga diskuteras.

Jag står naturligtvis bakom alla våra reservationer men yrkar bifall till reservation 5 under punkt 4 och reservation 6 under punkt 9.

Anf. 177 ULF NILSSON (fp):

Fru talman! Ett gemensamt mål för alla skolpolitiker är att skolan ska vara till för alla elever och att alla ska ha en chans utifrån sina egna förutsättningar. Frågan man då bör ställa sig när vi diskuterar ett knippe skolmotioner, som vi gör i dag, är hur nära eller långt ifrån målet om en skola för alla vi verkligen är i Sverige.

I olika skolor har jag själv sett många goda exempel på engagerade lärare och nyfikna, kunskapssökande elever. Men det blir också alltmer uppenbart att den svenska skolan lämnar alltför många elever utanför. Både de elever som behöver mera tid och lugnare takt och de elever som är mycket studieintresserade blir ofta dåligt stimulerade i skolan. Orsaken till det är att svensk skolpolitik har en tradition av likriktning. I gymnasiet måste alla i dag läsa samma teoretiska kärnämnen oavsett om de har intresse av det eller inte. Nu behövs det förändringar i skolan så att varje elev får sin chans. Det är ändå närmare 30 % av gymnasieeleverna som inte får ett fullständigt gymnasiebetyg.

En orsak till gymnasiets svårigheter är just att alla tvingas läsa samma kärnämneskurser med samma teoretiska krav och samma betygskriterier. Regeringen envisas ju med att alla gymnasieprogram måste ge behörighet till högskolestudier. Men målet är mycket långt borta. Bara 62 % av en årskull har efter fem år uppnått gymnasieskolans mål om högskolebehörighet.

Skolverkets utvärdering av bl.a. det naturvetenskapliga programmet visar att eleverna där tycker att studietempot är för lågt och att de känner sig understimulerade. På en del yrkesprogram däremot kan det vara

Prot. 2000/01:84
22 mars

Gymnasieskolan

bortåt hälften eller fler som inte klarar godkänt i kärnämneskurserna. En mera yrkesinriktad elev har det inte lätt i det svenska gymnasiet. Väldigt många jag har mött berättar att de känner sig besvikna på gymnasieskolan. De ska läsa samma kärnämnen som studieinriktade elever fast de ibland är ganska trötta på att plugga. De längtar efter att komma i kontakt med arbetslivet men måste plugga för att komma in på högskolan. Sorgligt nog har de yrkesinriktade programmen blivit en utslagningsmaskin för många elever.

Fru talman! Själva grundtanken att alla elever ska läsa samma sak under en stor del av studietiden är feltänkt. En liberal grundtanke är att alla begåvningar och intressen ska bli respekterade, men i dagens gymnasieskola kan en elev med praktisk inriktning ibland känna sig misslyckad. Det är ju framför allt de högskoleförberedande kurserna som räknas. Det blir alltmer uppenbart att det nu är dags att låta eleverna välja mellan en mera studieinriktad utbildning och en mera yrkesinriktad.

Därför föreslår Folkpartiet att det utvecklas ett lärlingssystem där skolan och arbetslivet ansvarar för ungefär halva tiden var. Utbildningen ska avslutas med lärlingsexamen. Vid sidan om lärlingsutbildningen ska det också finnas en yrkesutbildning för dem som inte kan eller vill få lärlingsutbildning på gymnasiet, och det ska bli möjligt att avlägga en yrkesexamen. I yrkesutbildningarna och lärlingsutbildningarna ska en elev naturligtvis läsa svenska, engelska, matematik m.fl. kärnämnen, men kurserna behöver inte se likadana ut som på studieförberedande program.

Senare ska möjligheten att komplettera till teoretisk utbildning och högskolebehörighet alltid finnas. Folkpartiet har för övrigt precis skrivit en motion med förslag om allas rätt till högskoleförberedande gymnasieutbildning, som ung eller som vuxen.

En lärlings- eller yrkesexamen skulle visa att också ett yrkesinriktat intresse är värt någonting i skolans ögon. Sverige är ju ett undantagsland i Europa genom att inte ha någon examen i gymnasiet. Det gäller också för dem som är studieinriktade. Naturligtvis borde det även i Sverige finnas en examen som ger besked om att studenten har kunskaper för att gå vidare till högskolan. Sverige behöver helt enkelt en studentexamen som är jämförbar med motsvarande examina utomlands.

Fru talman! Det individuella programmet i gymnasieskolan används i dag för att hjälpa elever som inte klarar kunskapskraven på de allmänna nationella programmen. Eleverna får repetera kurser i grundskolan, t.ex. i svenska och matematik, medan de läser gymnasiekurser i samhällskunskap, naturkunskap m.fl. ämnen. Men det är klart att det är svårt för många av eleverna att klara av andra ämnen om de inte förstår språket i läroböckerna. Bara 16 % av eleverna på det individuella programmet klarar av att komma in på ett nationellt program och få en gymnasiebehörighet. Därför borde det individuella programmet helt enkelt avskaffas. I stället ska resurserna föras över till grundskolan för att hjälpa elever med speciallärare och fler undervisningstimmar. Det måste vara bättre att lära en elev att läsa tidigt i grundskolan än att göra det i gymnasiet.

En arbetsgrupp på Skolverket har föreslagit att kravet på godkända grundskolebetyg ska slopas för antagning till gymnasieskolan. Det skulle verkligen vara ett svek mot elever som behöver stöd. Ännu fler skulle skickas vidare till gymnasiet utan tillräckliga kunskaper. Folkpartiet har krävt i sin motion att regeringen ska ta avstånd från detta förslag från

Skolverket. Skolministern har i alla fall i en replik under en interpellationsdebatt sagt att hon inte tänker följa upp förslaget, och det tycker jag är bra. Det vore också bra om de socialdemokratiska ledamöterna här i dag kunde bekräfta att det inte är aktuellt att avskaffa kravet på godkänt för att man ska få börja på gymnasiet.

Fru talman! Jag har tagit upp några viktiga principiella förslag som vi i Folkpartiet driver. Sedan finns det ett antal andra förslag till förändringar i våra olika motioner som hör till det här betänkandet och i andra motioner som vi har i riksdagen. Jag kan nämna några exempel. Gymnasiet behöver ett bättre betygssystem med sex betygsnivåer, så att eleverna känner sig rättvist betygssatta. Det behövs också en ordentlig nationell jämförelse mellan de nationella proven och betygen, så att betygen i hela landet blir likvärdiga. Eleverna ska naturligtvis ha rätt att pröva för att höja betyg medan de går kvar i gymnasieskolan. Sedan ska gymnasieskolan inte behöva acceptera att elever som inte följer grundläggande regler tar upp plats i gymnasiet. Ogiltig frånvaro ska anges i kursbetygen, och elever som förstör för andra på ett grovt sätt ska kunna stängas av. Mobbning och olika slag av kränkningar finns såväl i grundskolan som i gymnasieskolan. I andra sammanhang har Folkpartiet motionerat om att lärarna ska få stöd för att skydda mobboffren. Vi har också föreslagit att brott som begås i skolan ska polisanmälas och att sexuella trakasserier ska anmälas enligt förebild i arbetsmiljölagen.

Fru talman! I liberal skolpolitik är visionen om framtidens kunskapskola väldigt levande. Framtidens skola ska välkomna alla och erbjuda många olika valmöjligheter, men den ska också ställa tydliga krav på kunskaper och på att självklara regler följs. Skolan ska vara en plats där människor kan bli inspirerade och där de kan växa.

Jag har valt ut två av våra yrkanden från utskottet för att spara tid. Jag ber att få yrka bifall till reservation 1 under punkt 2 och reservation 4 under punkt 9.

Anf. 178 AGNETA LUNDBERG (s):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till förslaget i betänkandet och avslag på samtliga motioner.

I det här betänkandet behandlas 105 yrkanden om olika gymnasieskolfrågor. Yrkandena ingår i motioner som är väckta under den allmänna motionstiden 2000 och 1999. Yrkandena gäller övergripande frågor, bl.a. om kärnämnen, högskolebehörighet som mål för gymnasieutbildningen, rätten att fullfölja utbildningen i gymnasieskolan och tillträde till gymnasieskolan. Vidare gäller de lärlingsutbildning, betygssättning och gymnasieexamen, information till föräldrar om myndig elevs beteende, sex- och samlevnadsundervisning och vissa övriga frågor.

Ett stort antal yrkanden gäller frågor där det ankommer på andra än riksdagen att fatta beslut. Utskottet avstyrker de yrkandena med hänvisning till gällande styrsystem.

För flertalet yrkanden föreslår utskottet avslag med hänvisning till det pågående arbetet i Gymnasiekommittén 2000 samt till den kommande behandlingen av den nyss avlämnade propositionen om vuxnas lärande.

Jag vill peka på att det tidigare har varit kutym att inte reservera sig när frågor behandlas i en parlamentarisk kommitté. Kommittén har dessutom fått utökad tid för redovisning till senast den 30 april 2002. Denna

önskan om förlängning framförde utbildningsutskottets ordförande Jan Björkman och undertecknad till skolminister Ingegerd Wärnersson då vi gjorde bedömningen att vi annars inte skulle hinna göra en grundlig utredning. Det har gått ett antal år sedan det förra gymnasiebeslutet fattades, och mycket har förändrats, inte minst i arbetslivet. Vår önskan om förlängning har hörtsammats av skolministern. Därför tycker jag att det är synd att de i oppositionen redan i reservationerna har bundit sig på så pass många väsentliga områden, men man kan alltid hoppas att de har så öppna sinnen att de kan ändra uppfattning utifrån vad vi kommer fram till under utredningens gång.

Utifrån vad jag tidigare har sagt kommer jag endast att beröra några få områden.

Förslag om differentiering av kärnämneskurser läggs fram av tre partier – Moderaterna, Kristdemokraterna och Folkpartiet. Jag vill peka på att möjligheten att läsa de fyra mest omfattande kärnämneskurserna i etapper i dag finns för elever som har påtagliga studiesvårigheter i de ämnena. Det finns inga nationella bestämmelser om i vilken takt som olika ämnen ska läsas. En individuell studieplan ska upprättas för varje elev. I de nu gällande kursplanerna för kärnämneskurserna svenska A och matematik A anges uttryckligen att innehåll och arbetssätt ska anpassas till det program och den studieinriktning som eleverna har valt.

Till Gymnasiekomittén 2000 har regeringen nyligen överlämnat en promemoria, utarbetad av en arbetsgrupp inom Utbildningsdepartementet med förslag om ett nytt och breddat kärnämne som ska bildas genom bl.a. att kärnämnen samhällskunskap och religionskunskap förs samman. Gymnasiekomittén 2000 har nyligen fått tilläggsdirektiv och ska även behandla denna fråga.

Moderaterna, Kristdemokraterna och Folkpartiet tar upp frågan om möjligheten att komplettera till högskolebehörighet. Denna möjlighet att komplettera en gymnasieutbildning så att man når behörighet att antas till grundläggande högskoleutbildning finns sedan länge och är en av det svenska utbildningssystemets grundstenar som självklart ska behållas.

Kristdemokraterna vill också att kvaliteten på det individuella programmet ska ses över och att samordningen mellan grundskola och gymnasieskola ska förbättras. Jag delar uppfattningen att det individuella programmets kvalitet varierar. Men jag vill understryka att detta är något som respektive kommun har ansvar för. Jag har själv varit ordförande för en arbetsgrupp som gjorde en översyn av det individuella programmet. Vi kunde bl.a. konstatera att t.ex. kostnaden för individuella program i allra högsta grad varierade och självklart också kvaliteten. Men det fanns ett antal kommuner som verkligen hade tagit sig an eleverna i individuella program och också nådde goda resultat vad gällde frekvensen av övergångar från ett individuellt program till ett nationellt program. Enligt motionären bör det individuella programmet organiseras så att det dels ger möjligheter för eleven att slussas in i ett nationellt program, dels kan utgöra ett eget alternativ för den som behöver särskilda lösningar. Hela den nationellt fastställda kursplanen eller delar av den bör kunna ingå i den individuella studieplanen för en elev på ett individuellt program.

Det känns angeläget att understryka att en huvuduppgift för gymnasieskolan är att arbeta för att så fort som möjligt kunna överföra eleven från ett individuellt program till ett nationellt program. I den översyn

som jag tidigare refererade till fanns ett förslag om att elever skulle kunna läsa delar av ett nationellt program inom det individuella programmet ram. Vi kallade det för PRIV. Det förslaget har lagts fram av regeringen och antagits i denna kammare. Jag har dessutom när jag varit ute i många gymnasieskolor fått höra från både elever och lärare att det har uppfattats som mycket positivt och gett goda studieresultat. Det har också ökat motivationen, och det är viktigt att ha den kombinationen.

Ett antal motioner tar upp lärlingsutbildningen. En försöksverksamhet med lärlingsutbildning inom nationella och specialutformade program pågår. En ny förordning (2000:690) om försöksverksamhet började gälla den 15 september 2000. I den tidigare förordningen (1997:762) föreskrevs att lärlingsutbildningen inte fick påbörjas förrän eleven hade genomfört hälften av gymnasieutbildningen. Den föreskriften har nu tagits bort. Regeringens förslag på grundval av den pågående försöksverksamheten bör avvaktas.

Yvonne Andersson sade att hon var väldigt besviken på att man hade förlängt tiden för försöksverksamheten. Sanningen bakom det är att de som jobbar med detta, och där ingår näringslivet, upplevde att de inte hade fått det genomslag de önskade och hade för lite underlag för att kunna lägga fram ett förslag. Det var de som stod bakom önskemålet om förlängning. Det har regeringen tillmötesgått.

Gymnasiekommittén 2000 fick genom tilläggsdirektiv även i uppdrag att föreslå hur ett ökat inslag av lärande i arbetslivet i gymnasieskolan ska utformas.

Moderata samlingspartiet, Kristdemokraterna och Folkpartiet tar upp frågan om betygssättning i gymnasieskolan. När det gäller detta vill jag nämna att regeringen har till Gymnasiekommittén 2000 överlämnat ett förslag från en arbetsgrupp om ett system med ämnesbetyg. Förslaget innebär att ämnesbetyg sätts efter varje avslutad kurs, och att ett tidigare ämnesbetyg ersätts av ett senare. Det sist satta betyget i ämnet införs i slutbetyget.

Gymnasiekommittén 2000 har i tilläggsdirektiven fått i uppdrag att utreda och föreslå hur ett system med ämnesbetyg kan införas i gymnasieskolan och i gymnasial vuxenutbildning. Kommittén ska utforma ett förslag som med bibehållande av nuvarande antal betygssteg minskar betygsstressen i den gymnasiala utbildningen och skapar förutsättningar för en bättre helhetssyn på elevernas kunskapsutveckling.

Jag hoppas att det med all önskvärd tydlighet framgått av mitt anförande att Gymnasiekommittén 2000 har många svåra uppgifter att reda ut. Min förhoppning är att vi ska lägga fram ett förslag som visar på en bred enighet och tar sin utgångspunkt i vad som är bra i dag och har goda visioner för framtiden.

Anf. 179 LARS HJERTÉN (m) replik:

Fru talman! Agneta Lundberg sade att det är lite konstigt och strider mot kutymen att man uttalar sig bestämt i frågor när det pågår en utredning. Jag har nog upplevt att det inte är så. Vi brukar här i riksdagen debattera ganska öppet även om det pågår utredningar. Annars skulle vi vara väldigt bundna och skulle bara kunna uttala väldigt svepande uppfattningar. Det tycker jag inte vore så lyckligt.

När det gäller kärnämnen säger Agneta Lundberg att det i dag finns en etappindelning. Problemet är att målet är precis detsamma. Det är mycket svårare om man börjar med låg fart att läsa ett kärnämne och sedan ska ta igen det de sista åren. Då måste man kanske läsa dubbelt så fort, och därmed har man inte vunnit någonting.

Det individuella programmet är det program man blir tilldelad om man inte blir godkänd från grundskolan. Bakgrunden är att man ska slusas in från det individuella programmet till ett nationellt program. Men det är precis tvärtom. Nästan alla gymnasieskolor har ett större individuellt program vid vårterminens slut än vid höstterminens början. Det ska ju vara tvärtom.

Vilka slutsatser drar egentligen socialdemokraterna och Agneta Lundberg av det?

Anf. 180 AGNETA LUNDBERG (s) replik:

Fru talman! Vi hade mycket diskussioner om etappindelningen i kärnämnen när jag ledde arbetsgruppen. Vi var ute väldigt mycket i skolorna. Det vi fick oss till livs var att det inte var fråga om att man skulle ta väldigt lite i början och sedan vara snabb och läsa upp resten. Det som man såg som en svårighet var att eleverna ville ha en etapp för att lättare kunna se: Nu har jag avverkat detta. Det underlättade för dessa ungdomar att läsa. Det var vad vi fick oss till livs.

Det är klart att jag är bekymrad över ökningen av antalet individuella program. Det är viktigt att vi i varje fall inte lägger en stor skuldbörda på eleverna. Det är fråga om hur man möter dessa elever i undervisningen. Vi ser att skolor som på ett helt annat sätt tar sig an eleverna i undervisningen i kärnämnen når mycket bättre resultat än andra. Det finns en skillnad.

Många inser att man är tvungen att göra saker och ting annorlunda för att möta eleverna och få dem intresserade. Det går inte att göra precis som man har gjort tidigare.

Anf. 181 LARS HJERTÉN (m) replik:

Fru talman! Agneta Lundberg beskriver etappindelning. All undervisning går till på det sättet. Det är inte något speciellt för gymnasieskolan att man vill ha en etappindelning. Det är inte så att man läser ett helt pensum på en gång, utan man delar upp i delar.

Vi har hört sådana som har diskuterat att man vill ha det lite lättare i början. Det är problemet. Då blir det svårare i slutet om målet är detsamma. Den etappindelning som Agneta Lundberg presenterade är den som eleverna har i alla ämnen de läser i skolan. Det är inget nytt med det.

Hur blir det egentligen med gymnasieexamen? Det är klart att Agneta Lundberg kan hänvisa till utredningen. Menar socialdemokraterna allvar med vad skolministern sade för ett tag sedan, att vi ska ha en gymnasieexamen? Jag har ett bestämt minne av att skolministern mer eller mindre har lovat att lägga fram ett förslag om en gymnasieexamen.

Hur är det med att kunna pröva för högre betyg de tre åren under gymnasietiden? Det är egentligen ett otyg att väldigt många elever går ett fjärde gymnasieår i komvux. Då binder man upp komvux resurser för 19-åringar. Det borde i stället vara betydligt fler äldre personer som inte har haft chansen att gå i gymnasiet som i stället ska gå i komvux.

Men resurserna är begränsade. Det blir därför en oproportionerligt stor del ungdomar som läser sitt fjärde gymnasieår på komvux. Det är väldigt mycket beroende på att de inte kan få tentera upp sina betyg under de tre gymnasieåren. Det vore väl mycket bra att återgå till den situation som vi hade före år 1994. Då fanns det möjlighet att tentera upp betygen under de tre åren även om eleven var godkänd.

Anf. 182 AGNETA LUNDBERG (s) replik:

Fru talman! Jag tänker inte ge något besked om gymnasieexamen. Det vore verkligen inte att följa det jag sade tidigare. Jag vill inte binda mig i ett så tidigt skede.

När vi fattade beslutet om att ta bort möjligheten att tentera till ett högre betyg gjorde vi bedömningen att det var väsentligare att man på lärnivå kunde ägna sig åt de elever som skulle nå ett godkänt betyg. Den omprövning som ständigt skedde i gymnasieskolan tog oerhört mycket tid.

Det var lärarreaktioner som gav oss den informationen. Lärarna tyckte att tog oerhört mycket tid och kraft från annat arbete.

Anf. 183 YVONNE ANDERSSON (kd) replik:

Fru talman! Jag vill först påpeka att Agneta Lundberg inte har rätt i att jag har talat om att jag är besviken över att försöksverksamheten har förlängts. Jag har över huvud taget inte tagit upp det i mitt anförande. Jag tycker att det är synd att Agneta Lundberg inte lyssnade på det.

När det gäller den etappvisa inläsningen av olika ämnen var min poäng att man kanske inte kan utgå från att elever är olika och att de ska ha rätt att vara olika. Oavsett hur mycket de läser ska de dock vara klara på tre år i den modell som finns i dag.

Att vara flexibel innebär något helt annat, nämligen att kanske också våga ompröva och sätta målen på ett lite annorlunda sätt. Där tror jag att hemligheten ligger när det gäller att det individuella programmet är så stort. Man har inte lyckats vara flexibel för att möta olika elevers olika behov och förutsättningar. Det är en fråga som man kan skicka med.

När jag talar om att skicka med frågor säger Agneta Lundberg att eftersom kommittén håller på att arbeta bör vi inte lägga de yrkanden och reservationer som vi gör. Har majoriteten tänkt sig att det ska vara tyst i kammaren under ett år när det gäller debatten om en så viktig fråga som gymnasieskolan bara för att det finns en parlamentariskt sammansatt kommitté? Jag tycker egentligen precis tvärtom. Vore det inte tacksamt för kommittén att få veta under hand vad de olika partierna faktiskt tycker och få synpunkter på detta så att det finns med under beredningen? Annars får man ju detta när allting är färdigt och konstruktionen i princip klar. Då kan man bara möta det genom att säga ja eller nej till olika faktorer.

Anf. 184 AGNETA LUNDBERG (s) replik:

Fru talman! Jag vill inte alls strypa debatten. Vi ska föra en debatt om inriktning osv. Men jag tycker att det känns lite onödigt att lägga fast förslag som vi ska rösta om i precis de frågor som ska behandlas av Gymnasiekommittén och sedan kommer tillbaka hit. Vi har olika åsikter.

Jag respekterar Yvonne Anderssons åsikter, och jag hoppas att hon respekterar mina.

Anf. 185 YVONNE ANDERSSON (kd) replik:

Fru talman! Jag fick inget ordentligt svar på om Agneta Lundberg tycker att gymnasieskolan ska anpassas till individuella förmågor, förutsättningar och behov eller om vi fortfarande ska låta den här treårsgränsen och högskolebehörigheten styra. Det innebär ramar som gör att systemet blir väldigt statiskt.

Anf. 186 AGNETA LUNDBERG (s) replik:

Fru talman! Jag ställer mig bakom att man ska utforma undervisningen så att den utgår ifrån varje enskild elevs behov, önskemål och förmåga. Men jag tycker också att det är defensivt att det första man säger är att man ska sänka kraven i kärnämnen. Jag tror att det finns en kedja som vi måste titta på. Det handlar om vad grundskolan gör. Hur jobbar man där?

Jag håller just nu på med en utredning som tittar på elever med behov av särskilt stöd. Där har jag kunnat se den oflexibilitet som finns i grundskolan. Med en timme extra i veckan kan man kanske undvika att en elev inte får godkänt i matematik. Men flexibiliteten att tillmötesgå det behovet finns inte ute i grundskolan.

Det finns många andra saker. Jag tycker att det är defensivt att börja med att sänka kraven när det gäller kärnämnen. Vi är inte beredda att göra det.

Anf. 187 ULF NILSSON (fp) replik:

Fru talman! Jag vill också upprepa att det vore tråkigt om vi inte kunde diskutera de här frågorna som är så viktiga för många människor bara för att en kommitté arbetar.

Jag vill koncentrera mig på de misslyckanden som statistiken vittnar om på yrkesprogrammen och på det individuella programmet. Där skulle jag vara tacksam om Agneta Lundberg än en gång ville förtydliga i vilken riktning Socialdemokraterna och hon själv är beredda att diskutera förändringar.

Som jag ser det finns det två huvudproblem. Det ena är att eleverna kommer från grundskolan utan tillräckliga kunskaper. Då blir frågan: Är Agneta Lundberg beredd att växla det individuella programmet mot kraftigt ökat stöd och eventuellt extra år i grundskolan? Det är fråga ett.

Sedan har vi fråga två. Det är verkligen inte eleverna det är fel på, utan det är elevernas begåvning och intresse som inte får komma till sin rätt i det system vi har i dag. Vilka förändringar av yrkesprogrammen är Agneta Lundberg beredd att diskutera för att elevers begåvning, intressen och engagemang ska komma till sin rätt och så att det inte blir en utslagningsmaskin?

Anf. 188 AGNETA LUNDBERG (s) replik:

Fru talman! Jag behöver inte säga att vi är beredda att öka resurserna till grundskolan. Det har vi redan gjort, och vi är beredda att öka anslagen ytterligare. Det har vi visat i våra budgetförslag.

Men vi är inte beredda att sänka kraven i grundskolan, och inte heller i gymnasieskolan. Jag är egentligen beredd att diskutera allt utom att sänka kraven och dela in elever i en grupp som vi kräver mindre av och en grupp som vi kräver mer av. Det handlar om att ge stöd åt elever så att de lyckas i sina studier i större omfattning än vad de gör i dag. Det är framför allt gymnasieskolans stora utmaning.

Anf. 189 ULF NILSSON (fp) replik:

Fru talman! Jag frågade inte om att sänka kraven i grundskolan. Jag talade om att massivt öka grundskolans möjligheter att tidigt hjälpa elever genom att överföra resurser från det nuvarande individuella programmet och bestämma att man inte kommer in på gymnasieskolans utbildningar om man inte har vissa grundkurser. Då är det bättre att gå ett år till i grundskolan.

När det gäller gymnasieskolan tycker jag inte att det är att sänka kraven att säga att människors intressen ska tillgodoses mer. Jag tycker inte att det är att sänka kraven att acceptera att det finns människor som vill lära sig på ett mer praktiskt sätt och få in många av de teoretiska kunskaperna i yrkespraktik och annan praktik. Det finns 17-åringar som inte känner för att plugga för att bli höskolebehöriga.

Anf. 190 AGNETA LUNDBERG (s) replik:

Fru talman! Jag är inte beredd att föra över de resurser som i dag går till det individuella programmet till grundskolan. Jag tror att det behövs resurser till både grundskolan och gymnasieskolan för att vi ska nå ännu bättre resultat. Men det handlar inte enbart om resurser. Det handlar om mycket mer. Det är en mycket mer komplex situation och uppgift vi har framför oss.

Anf. 191 BIRGITTA SELLÉN (c) replik:

Fru talman! Det var jag som tog upp frågan om lärlingsutbildningen och försöksverksamheten. Jag känner mig lite besviken över att försöksverksamheten blev förlängd eftersom vi vill se den permanentad. Det här påbörjades för ett antal år sedan när Andreas Carlgren från Centerpartiet och dåvarande skolministern Ylva Johansson samarbetade om detta. Man kom i gång med det 1997.

Agneta Lundberg säger att näringslivet är reserverat till detta och inte ville förlänga det. Det har jag förklaringen till. Inom näringslivet finns det så oerhört många små företag som helt enkelt inte har råd att lägga ned den tid och de pengar som det kostar företaget att ta emot en lärling. Det är av den anledningen som vi i Centerpartiet har sagt att vi bör titta över detta. Det kostar alltså pengar att gå i skolan. Då kan man lika bra lägga dessa pengar på en lärlingspeng till småföretaget. Det är mycket viktigt att vi får med småföretagen i det här. Då får vi också en större bredd på det hela.

I går träffade jag en elev från Tullängsskolan som jag talade om i mitt anförande. Jag frågade honom vilka företag de var ute och gjorde sin lärlingsutbildning på. Det var bara jättestora företag eftersom de andra inte hade någon möjlighet att ta emot dem.

Jag skulle vilja veta hur Agneta Lundberg ser på möjligheten att införa en lärlingspeng.

Anf. 192 AGNETA LUNDBERG (s) replik:

Fru talman! Jag är inte beredd att diskutera lärlingspeng eller inte. Jag är beredd att lyssna på vad man kommer fram till när man har gjort den här förlängningen och lagt upp det på ett annat sätt, dvs. att man får börja första året osv. Om man då kommer fram till att det krävs ersättning är det en diskussion vi får ta då.

Jag kan också tillägga att ett bekymmer med de små företagen är att de oftast inte har möjlighet att ta emot lärlingar på grund av utrymmesbrist även om man skulle få ersättning. Jag vet många företag som egentligen har varit intresserade av att få personer som skulle gå KY-utbildningen till sitt företag, men de har inte kunnat ställa upp på det på grund av utrymmesskäl. De har inte haft möjlighet att avsätta handledare osv.

Det är alltså inte bara resurserna som har styrt. Men jag kan mycket väl tänka mig att det finns företag som skulle kunna göra det om de fick en ersättning.

Anf. 193 BIRGITTA SELLEN (c) replik:

Fru talman! Det gläder mig att Agneta Lundberg är positiv till det. Då kanske vi kan se något i framtiden som leder till att man verkligen kan komma ut även i småföretagen.

Jag skulle vilja haka på lite grann på Lars Hjerténs fråga om det här med att tentera upp betyg för de som har godkända betyg i gymnasieskolan. Han fick som svar att det tar tid och kraft från de som behöver hjälp eftersom de som inte har godkända betyg får tentera upp dem.

Då blir min följdfråga: Är inte det lite slöseri med komvux resurser? De elever som redan har godkända betyg är ganska duktiga elever med s.k. läshuvud. De skulle nog ganska snabbt kunna tentera upp sina betyg. Komvux kan mera behövas för sådana som behöver läsa vidare.

Anf. 194 AGNETA LUNDBERG (s) replik:

Fru talman! Det är inte så att alla som går på komvux och läser upp betygen gör det utifrån att man inte fick läsa upp dem i gymnasieskolan. Det handlar väl också om att en hel del av de ungdomarna har fått upp ögonen för att det är viktigt med studier. De förstår att det är positivt att komma in på en högskola och att man då läser. Men självfallet är vi bekymrade över dem som tar genvägen, som går sin gymnasietid och sedan läser upp betygen i gymnasieskolan som ren slentrian. Det är klart att det inte är bra. Det tar resurser. Vi har inte tagit upp den frågan. Det är väl sådant som också kommer upp i Gymnasiekommittén. Jag redogjorde bara för varför vi tog ställning som vi gjorde förra gången.

Anf. 195 KALLE LARSSON (v):

Fru talman! Vänsterpartiet har länge drivit kravet på en betygsfri skola. Vi är övertygade om möjligheterna att skapa en skola för alla, där kritiskt tänkande och förmåga att se helheter både i den egna och i samhällets utveckling skulle underlättas avsevärt om betygen avskaffades. Vi driver frågan såväl genom opinionsbildning i den skolpolitiska debatten som i motioner till riksdagen med förslag om utredningar och förändringar av gällande regler. Det är värt att notera att det är fullt möjligt att föra debatt här i kammaren utan att samtidigt låsa upp sig när kommit-

téer, som exempelvis Gymnasiekommittén, är tillsatta. Vi har redovisat våra åsikter, i det här fallet i ett särskilt yttrande.

Vi är övertygade om att betygen på flera punkter påverkar undervisningen och elevernas utveckling negativt. Betygen premierar fragmentariserad kunskap och korttidsinläring, skapar hets i skolarbetet och förstärker en ojämlik maktrelation i klassrummet. Betyg har också visat sig ge en dålig förutsägelse av förmågan att bedriva vidare studier. Den betygsfria skola som vi förespråkar är inte alls kravlös, även om många betygsförespråkare ofta försöker påskina det – tvärtom. Vi menar att den betygsfria skolan i stället skulle komma att ställa högre krav på såväl lärare som elever än dagens skola. Att uppmuntra ett kritiskt förhållningssätt och stödja verklig kunskaps- och färdighetsutveckling kräver helt enkelt mer än mekanisk ytinläring och att leta efter blottor och svagheter. Det skulle också vara nödvändigt att fokusera på vad eleven verkligen lärt sig, snarare än som i dag på vad man inte har lärt sig. Självklart avser Vänsterpartiet inte att man ska kunna lämna skolan utan tillräckliga kunskaper. Varje elev måste få det stöd han eller hon behöver för att skaffa sig dessa kunskaper och färdigheter.

De utvecklingssamtal som numera används inom såväl grundskolan som gymnasieskolan är, menar vi, överlägsna betygen som instrument för att utvärdera elevens kunskaps- och färdighetsutveckling, även om också utvecklingssamtalen förstås kan utvecklas vidare.

Fru talman! Liksom en del elever stimuleras av betygen, hämmas andra. För den grupp som ständigt får självförtroendet sänkt på grund av låga betyg innebär de sällan någon uppmuntran att studera mer. I stället blir de en bekräftelse på att man själv är misslyckad. Självförtroendet liksom intresset för studierna riskerar att sjunka ytterligare, och man göder en kritisk självbild. Men också för de elever som upplever betygen som en morot i studierna är det rimligt att ifrågasätta vilken stimulans de egentligen utgör. Risken är stor, menar vi, att det är själva betyget man strävar efter, inte den kunskap och de färdigheter som skolan syftar till att lära ut. I stället för att lära sig så mycket som möjligt jagar man så höga betyg som möjligt, och det är sällan samma sak.

Vi menar att det är möjligt att skapa en gymnasieskola där alla kommer in på sitt förstahandsval, liksom det är möjligt att bygga ut den högre utbildningen så att de allra flesta också här kommer in på den utbildning de själva valt. Detta har vi angett i ett särskilt yttrande i anslutning till dagens betänkande. Vi har också meddelat att vi vill införa möjligheten att överklaga betyg. På båda dessa punkter är vi överens med Skolverkets kvalitetsgranskningsnämnd. Av hänsyn till den sittande Gymnasiekommittén har vi dock, som jag tidigare nämnt, avstått från att reservera oss på någon punkt i dagens betänkande.

Fru talman! När man läser dagens betänkande framgår skillnaden mellan höger och vänster ganska tydligt. Det brukar jag ofta betona här i kammaren eftersom det ofta är sant. Högerpartierna lyfter fram fler betygssteg, gymnasieexamen och ännu mer etappindelning av kärnämneskurserna som instrument för att disciplinera de ungdomar som inte uppfyller skolans krav, och moderaterna vill att frånvaro ska återges i slutbetyget. Vi är i allt väsentligt oense med dessa partier om dessa frågor. Vi tror snarare att den typen av åtgärder riskerar att öka stressen och utslaget i gymnasieskolan.

Om man tror att skolans problem är att det inte ställs tillräckligt hårda krav på eleverna lägger man förslag om hårdare krav. Men om man i stället ser de problem som återfinns i skolan som konsekvenser i första hand av en oroväckande samhällsutveckling med ökande klassklyftor där nedskärningarna i välfärdssystemen under 1990-talet inneburit större skillnader mellan elever med olika bakgrund försöker man i stället att föra en politik som minskar dessa skillnader. Då ökar man resurserna till skolan, då driver man en generell välfärdspolitik. Det betyder att skillnaderna mellan höger och vänster ligger ganska djupt – i synen på samhället, på individens möjligheter, på människan. Extra allvarligt är det enligt vår uppfattning att några partier ifrågasätter högskolebehörigheten som mål för gymnasieutbildningen. I ett samhälle som ställer allt högre krav på sina medborgare är det inte rimligt att sänka ambitionerna när det gäller möjlighet att studera vidare, tvärtom.

Fru talman! Låt mig avslutningsvis med visst nöje notera att såväl Kristdemokraterna som Folkpartiet på lite olika sätt i betänkandet anger att de anser att historia borde vara ett kärnämne i gymnasieskolan. Det är ett krav som Vänsterpartiet drivit tidigare och som vi fortfarande står för. Skulle det kravet så småningom vinna gehör här i kammaren skulle vi kanske kunna undvika enskilda upplysningskampanjer om brott begångna i liberalismens och kristendomens namn. Det vore förstås mycket välkommet.

Anf. 196 LARS HJERTÉN (m) replik:

Fru talman! Kalle Larsson säger att han vill markera skillnaden mellan höger och vänster. Det är bra. Då står förstås Kalle Larsson som kommunist på den vänstra sidan, och vi står på den högra sidan. Och det skäms jag inte ett ögonblick för.

Kalle Larsson och hans parti är nog väldigt dåliga opinionsbildare. Ni säger att ni vill avskaffa betygen. Men ni har inte på något vis med er den svenska allmänheten. Jag har t.o.m. sett opinionsundersökningar som visar att majoriteten av Vänsterpartiets egna väljare vill ha kvar betyg, vill ha betyg tidigare och vill ha flera betygssteg.

Det sägs i de senaste opinionsundersökningarna att den svenska allmänheten, inte minst elever och föräldrar, i dag har en större tilltro till betyg än vad den har haft någon gång tidigare. Ni har alltså lyckats väldigt dåligt i er opinionsbildning på den här punkten. Jag tycker att det är ganska bra. Folk är klokare än vad man kanske kan förvänta sig från Vänsterpartiets sida.

Jag tycker att det låter bra att man ska låta förstahandsvalet gälla. Hur gör man vid en gymnasieintagning om 60 söker till en skola där det finns 30 platser, om man inte har några betyg? Hur väljer man ut 30 av de sökandena? Eller ändrar man förutsättningarna, så att det blir 60 platser i stället?

Jag tycker att den frågan är rätt intressant. Jag har en del sympatier för Kalle Larssons uppfattning. När det gäller högskolan har vi den uppfattningen att förstahandsvalet bör gälla i mycket stor utsträckning. Om man har många olika skolor, friskolor och kommunala skolor, att välja mellan i gymnasieskolan, ökar möjligheterna. Min fråga är ändå: Hur vill ni klara förstahandsvalet om antalet tillgängliga platser är mindre än antalet ansökningar?

Anf. 197 KALLE LARSSON (v) replik:

Fru talman! Låt mig först säga något om det sista. Hur väljer man ut om antalet sökande är större än antalet platser? Jo, man skapar en gymnasieskola med ett fåtal breda ingångar, där man låter eleverna efterhand välja sin egen specialisering. Det blir ett antal val i stället för ett enda val, som avgör så mycket av ens framtid.

Det är fullt möjligt att skapa en sådan gymnasieskola. Jag kan inte dra upp ritningarna i detalj för Lars Hjertén här och nu, men om moderaterna är seriöst intresserade av att diskutera den här typen av lösningar, kan vi säkert skicka över några förslag att titta på.

När det gäller oss som goda eller dåliga opinionsbildare må det väl vara hänt att många, såväl elever som föräldrar och lärare, vill ha betyg. Jag ser inget konstigt i det. Det som man vill få är ett kvitto på att man har genomgått en utbildning. Man vill veta hur det går för barnet eller för en själv i skolan. Det är bara det att båda de här sakerna går att klara på andra sätt.

Vid de tillfällen när jag diskuterar med andra än moderater och möjligen folktoparter och kristdemokrater finner jag det ganska enkelt att förklara att det finns bättre sätt att få kvitto på sin utbildning, nämligen att man vet att man har lyckats få goda kunskaper. Det finns också bättre sätt än genom dagens betyg att utvärdera hur skolarbetet går, nämligen genom utökade utvecklingssamtal.

Det här med goda eller dåliga opinionsbildare kan vi väl återkomma till och se vem som i slutändan får rätt. Lars Hjertén och Moderaterna har tidigare i historien haft opinioner emot sig. Jag är glad att den opinion som var emot Lars Hjertén och Moderaterna när de i början av århundradet ville stoppa den allmänna rösträtten vann gehör. Jag tror att vi den här gången kommer att lyckas övertyga många om att en betygsfri skola är möjlig.

Anf. 198 LARS HJERTÉN (m) replik:

Fru talman! Opinionsen var knappast mot mig – möjligen i början av det här seklet, men inte i början av förra seklet. Jag är visserligen gammal, men jag var inte född 1921.

Det är vidare en intressant tanke att man ska ha en allmän intagning och sedan göra valen. Det är i dag, som Kalle Larsson säkert känner till, så på en hel del gymnasieprogram. På samhällsprogrammet väljer man t.ex. inriktning förrän efter ett år, språklig eller annan. Ändå måste man tala om hur många som ska komma in på ett förstahandsval. Det verkar som om det inte är några problem med detta.

Jag har själv varit ordförande i en utbildningsnämnd i ett antal år och vet att det är mycket svårt att hävda att alla ska få sitt förstahandsval tillgodosett, särskilt om man följer Vänsterpartiets uppfattning i övrigt och menar att det inte ska vara ett fritt gymnasieval. Ni vill ju att kommunen ska bestämma vilket gymnasium man ska gå i. Om det t.ex. i en annan kommun finns ett program som motsvarar det som finns i den egna kommunen, får man enligt er uppfattning inte välja det.

Era partivänner ute i kommunerna låser ju in eleverna väldigt mycket i gymnasievalet i kommunerna, i ett slags kommunarrest. Det försvårar i hög grad det fria val som Kalle Larsson här förespråkar och som jag måste säga att jag har vissa sympatier för.

Anf. 199 KALLE LARSSON (v) replik:

Fru talman! Låt mig än en gång säga att det är utmärkt om vi ibland kan vara överens om en del saker, nämligen att det kanske vore bra att pröva möjligheten med breda ingångar också på fler program, också med ännu bredare ingångar än vad som t.ex. gäller på samhällsprogrammet. Kan vi hitta politiska lösningar på frågan om breda ingångar är det utmärkt. De exakta detaljerna i hur det ska ske kan vi säkert komma fram till.

Jag återkommer än en gång i mitt svar till Lars Hjertén till att om vi mellan Moderaterna och Vänsterpartiet ska diskutera breda ingångar, är jag fullt öppen för det. Vi är oense om väldigt mycket, men vi är möjliga överens om denna lilla sak. Låt oss då för en gångs skull ta vara på detta goda.

Anf. 200 ULF NILSSON (fp) replik:

Fru talman! Jag tycker att det är positivt att Kalle Larsson argumenterar för historia som kärnämne, och jag hoppas att vi kan diskutera det längre fram. Jag är däremot i motsats till Kalle Larsson inte helt säker på att upplysningskampanjer inte kan behövas. Det behöver inte gå så särskilt många årtionden efter det att hemska förtryckare av typen Hitler och Stalin har försvunnit förrän det brukar komma nya grupper som romantiserar diktaturregimer. Jag tror därför att vi behöver fler upplysningskampanjer.

När det gäller betygen, som Kalle Larsson talade om, tror jag att många vill diskutera ett annat slags betyg än vad vi har i dag. Också jag var mycket stor motståndare till de betyg som användes för att rangordna elever. Så var det nämligen i det gamla systemet. 7 % skulle ha det lägsta betyget, och 7 % skulle ha det högsta betyget.

Huvudsyftet med dagens betygssystem är utvärdering av hur skolan har lyckats och av hur eleven har lyckats. Det är tack vare att vi har fått en godkändgräns på grundskolan som vi har fått en diskussion om hur grundskolan uppfyller målen. Av de instrument som vi hittills har fått har betygen visat sig vara överlägsna när det gäller att skapa en allmän utvärdering och en god kontroll på måluppfyllelse.

Sedan behövs det, vilket jag själv har motionerat om, betydligt likvärdigare betyg, jämförelser med nationella prov osv., men det stora problemet är att skolan fortfarande är dålig på att ta reda på hur det står till och på att mäta måluppfyllelse och därför lämnar väldigt många elever i sticket. Jag undrar om inte Kalle Larsson egentligen i det första skedet borde vara mer orolig över att så många elever lämnas i sticket och att ingen tar reda på att de ligger efter kunskapsmässigt.

Anf. 201 KALLE LARSSON (v) replik:

Fru talman! Det var något svårt att urskilja frågan, men jag tror att den handlade om att jag borde vara mer intresserad av att elever klarar sig i skolan än av att avskaffa betygen. Nu är min och Vänsterpartiets uppfattning den att dessa två saker hänger ihop. När man har betygshets och stress över detaljkunskaper är det lätt att den som inte klarar den typen av ytinläring utan i stället söker helheter och kritiskt tänkande får det svårare i skolan.

Ett sätt att få fler att tillgodogöra sig skolundervisningen och att lyckas med att uppnå målen i skolan är därför att avskaffa betygen. Svårare än så tycker jag nog inte att det måste sägas här i dag.

När jag deltog i en grupp som tog fram Vänsterpartiets ungdomsförbunds skolpolitiska program för ett antal år sedan skrev vi ett kapitel som handlade om det nya betygssystemet. Rubriken på det kapitlet var "Ett platt fall framåt", och det tycker jag fortfarande stämmer relativt väl. Det betyder att det nya betygssystemet är något bättre, bl.a. av de skäl som Ulf Nilsson anger, än vad det förra var.

Men fortfarande används betygen som urvalsinstrument. På det sättet ska de fortfarande rangordna eleverna sinsemellan. Då måste man konstatera att det finns en tro på att betyg kan vara en urvalsmekanism och fungera som objektiva mätfaktorer för kunskap. Därvidlag är vi nog oense i vår kunskapssyn, för jag tror faktiskt inte att de kan vara det, så enkelt och mekaniskt som de i dag sätts.

När det gäller upplysningskampanjer tvivlar jag inte på att Folkpartiet även i framtiden vill bedriva sådana. Det finns säkert många tillfällen när Vänsterpartiet eller något annat parti som Ulf Nilsson och Folkpartiet inte riktigt gillar kommer att vinna gehör i allmänna val, och det är väl vid sådana tillfällen som Folkpartiet plockar fram sina upplysningskampanjer. Jag är beredd att möta dem i vilket sammanhang som helst, i debatt med Ulf Nilsson eller med vilken annan borgare som helst.

Anf. 202 ULF NILSSON (fp) replik:

Fru talman! När det gäller upplysningskampanjer trodde jag att även Kalle Larsson var intresserad av att ungdomar får kunskaper om massmord, koncentrationsläger och andra utslag av förtryck som har förekommit under totalitära regimer under 1900-talet och som man ibland romantiserar.

När det gäller betyg är det en väldigt viktig skillnad mellan det som Kalle Larsson kallade ett platt fall framåt och betygens huvuduppgift i dag, som är utvärdering, inte rangordning. Jag beklagar att de fortfarande i så stor utsträckning används för rangordning på högskolor osv. Fick vi en ordentlig gymnasieexamen eller studentexamen som klargjorde att man var behörig för högskolan skulle vi kunna komma ifrån det här betygssnittsräkandet. Jag hoppas att vi ska kunna komma fram till detta ganska snart.

Men säg att en elev får riktig information redan i grundskolan – du har inte nått målen, du behöver göra så och så för att nå målen. Oavsett om vi kallar det betyg eller om vi kallar det information på något annat sätt är beskedet lika hårt och tufft för eleven att få: Du har inte klarat dig upp till målen. Men som sagt: Det är bättre att få det tuffa beskedet då än att få det fem år senare när man misslyckas.

Vill inte också Kalle Larsson att en grundskoleelev ska få detta tuffa besked: Om du inte gör någonting åt det här kommer du att halka efter?

Anf. 203 KALLE LARSSON (v) replik:

Fru talman! Ulf Nilsson frågar mig om jag inte tycker att man ska få det tuffa beskedet att man inte klarar sig i skolan. Det är klart att man ska! Det var därför jag klart och tydligt angav att jag tycker att utvecklingssamtalen behöver utvecklas ytterligare, så att man får tydligare och

klarare besked om vad man behöver göra. Jag upplever i diskussion med många föräldrar att de känner att de inte tillräckligt väl får information om just detta: Vad kan vi göra för att förbättra inläringen för vårt barn? Många elever känner själva att det mest är en pratstund och inte så mycket en utvärdering av det verkliga skolarbetet.

Nu har jag inte möjlighet att ställa ytterligare frågor till Ulf Nilsson. Kanske kan dock Ulf Nilsson vid ett senare tillfälle förklara på vilket sätt det skulle vara bättre att få ett betyg, en betygsstämpel, än att ha ett utvecklingssamtal. Allt som sägs i en betygsstämpel kan ju sägas mycket bättre i ett samtal mellan förälder, om det är lämpligt, elev och lärare.

Visst ska man få det tuffa beskedet om det är så. Man ska i så fall också få hjälp och stöd att klara av den svåra skolsituationen.

Avslutningsvis tycker jag självfallet att alla typer av övergrepp begångna i vilken ideologis namn som helst är värda att uppmärksamma i skolundervisningen. Jag trodde bara inte att riksdagens kammare var den sal där man lade sig i innehållet i undervisningen på det sätt som Ulf Nilsson föreslår med sina upplysningskampanjer. Jag trodde att vi hade förtroende nog för landets lärare och elever att låta dem bestämma över hur undervisningens uppläggning ska vara och på vilket sätt man bäst lär sig – om det är genom partipolitiska upplysningskampanjer som beror på rädsla för andra partiers växande kraft, eller om vi i stället bör uppmärksamma alla de samhällsmekanismer som leder fram till att människor använder ideologier och missbrukar deras namn för att skapa massmord, förtryck och terror, som jag tror Ulf Nilssons ord var.

Anf. 204 YVONNE ANDERSSON (kd) replik:

Fru talman! Först vill jag lägga mig i den här betygsdebatten, som tydligen handlar om en förväxling i fråga om vad man avser med betyg. Jag undrar om Kalle Larsson någonsin har suttit och försökt fänga svårhanterlig kunskap och försökt överföra den i ett utvärderingssamtal utan att ha något instrument eller verktyg för detta. Betygen, som de är nu, är nämligen ett bra komplement till utvärderingssamtal. Det handlar faktiskt inte om antingen–eller. Däremot handlar det i allra högsta grad om hur man använder betyget.

Vad jag egentligen skulle vilja fråga Kalle Larsson om är det märkvärdiga i att Kalle Larsson och hans parti egentligen bara arbetar för ungefär en tredjedel av landets ungdomar. Vad ni talar om är en högskolebehörighet och en rak studieväg till universitet och högskola, men det är fortfarande bara ungefär 30 % av landets ungdomar som väljer den vägen. Hur tänker Kalle Larsson i fråga om de övriga?

Vi tycker också att det är bra om 30 % och ännu fler går till universitet och högskola – självklart! Men vi kan inte samtidigt som vi arbetar med den vägen glömma bort dem som av olika skäl inte just vid denna tidpunkt, under sina ungdomsår, vill eller klarar av att gå vidare till universitet och högskola. Hur tänker sig Kalle Larsson och hans parti att de ska klara sin studiefinansiering och utbildningsväg? Vad har ni för alternativ till den stora andel människor som av olika anledningar inte vill följa det strikta mönster som linjeras upp av Vänsterpartiet och Socialdemokraterna?

Fru talman! Yvonne Andersson och jag är överens om att det vore bra om fler studerade vidare. Men sedan blir vi oense, tror jag. Min fundering tillbaka till Yvonne Andersson blir förstås: Är det möjligt att veta i förväg vilka elever som kommer att vilja studera vidare och inte? Jag har träffat tillräckligt många elever som efter det att man slutat sin gymnasieutbildning känt: Nu är det dags. Nu har det tagit några år extra. Jag har den här högskolebehörigheten med mig; alltså studerar jag vidare. Hade man behövt hämta in den på annat sätt hade man förmodligen, åtminstone i en del fall, inte valt den vägen.

Jag är alltså lite osäker på hur vi från början ska veta vilka det är vi ska satsa på och inte. Då är det bättre att ge alla som läser på gymnasieskolan högskolebehörighet så att alla har möjlighet att studera vidare den dag man vill det.

Dessutom är det ju inte bortkastade kunskaper man får i gymnasieskolan, även om man inte väljer att studera vidare direkt eller ens senare i livet. All kunskap man inhämtar är förstås positiv. Där tror jag egentligen att vi också är ense. Jag förstår inte riktigt skälet till att sänka kunskapskraven. Det brukar ju många gånger från borgerligt håll låta precis tvärtom, att man ska höja kraven och höja prestationerna. Här vill man plötsligt sänka dem för en grupp elever. Det andas lite grann att man tycker att detta är förutbestämt från början: En del elever kommer ju att lyckas, andra kommer ju inte att lyckas. Jag tror inte att det fungerar så. Varje elev kan faktiskt lära sig om man får tillräckligt med stöd och hjälp.

När det gäller att fänga svårhanterlig kunskap är jag medveten om att detta är problematiskt. Men nog måste det väl vara mycket enklare att göra det om man kan sitta ned och prata med varandra än om man måste sätta en betygsstämpel i efterhand i ett betygsprotokoll.

Fru talman! Det håller jag med om. När det gäller betygen tycks vi vara relativt överens. Jag tycker inte att det ena utesluter det andra. Jag tror att vi kan ha ett slags omdöme som inte behöver vara en betygsstämpel i den bemärkelsen men ett slags omdöme som också har att göra med utvecklingssamtalen.

Men för att återgå till den stora problematiken i det här tror inte jag – och jag tror inte heller att Kalle Larsson tror att jag tror det – att det finns någon förutbestämthet. Men den som varit ute och träffat ungdomar i både år 2 och år 3 på gymnasiet kan tala om att dessa mycket väl vet vilka som orkar studera vidare efter tolvårig skolgång. De vet också mycket väl om de avser att satsa på kärnämnen så att de kan nå detta just då.

Vi kristdemokrater tycker att det ska vara möjligt att gå på gymnasieskolan upp till 25 års ålder för att man ska hitta ett tidsutrymme, och gärna ha återkommande utbildning hela livet i det livslånga lärandet. Men det finns människor som inte orkar med detta vid just det här tillfället i livet. Det är dem jag talar om.

Då vill jag återigen fråga: Kan Kalle Larsson – i den här kammaren, den här torsdagskvällen, strax för klockan nio – tala om vad ni erbjuder alla de ungdomar som inte har orkat med att få högskolebehörighet? Har de inte rätt till ett meningsfullt liv efter gymnasiet? Har de inte rätt till en

väg där de känner sig godkända och accepterade för vad de har presterat? Har de inte rätt att hitta en utbildningsväg som passar dem trots att de inte just vid det tillfället har de kunskaperna?

Anf. 207 KALLE LARSSON (v) replik:

Herr talman! Jag tycker kanske att frågan är väl hårdragen, även om jag själv ibland polariserar en diskussion relativt mycket. Skulle jag tycka att de som vill sluta gymnasieskolan tidigare för att de inte orkar med den inte har rätt till ett meningsfullt liv? Så tror jag formuleringen var. Så är det förstås inte. Precis som jag inte anklagar Yvonne Andersson för att vilja beröva någon ett meningsfullt liv verkar det inte rimligt att anklaga mig för det heller.

Vi vill ge en mängd alternativ för att man ska vilja och orka studera vidare. Det handlar om att öka resurserna till skolan, vilket vi tillsammans med våra samarbetspartier i riksdagen Socialdemokraterna och Miljöpartiet faktiskt har lyckats med på ett sätt som den borgerliga regeringen aldrig gjorde. Det handlar om att se till, som jag har sagt under hela debatten, att minska betygshetsen och stressen i skolan och faktiskt också avskaffa betygen.

När Yvonne Andersson, för att svara på det andra påpekandet, säger att vi är relativt överens i betygsfrågan tror jag att vi är relativt överens såtillvida att vi båda vill ha utvecklingssamtal. Det är ju numera alla överens om. Det fanns de som inte var så positiva till det från början, men nu är vi det och det är utmärkt.

Det vi uppenbarligen inte är överens om är huruvida betygen påverkar undervisningen i skolan eller inte. Vi menar att de gör det och att det inte bara skapar stress och ytinläring av detaljkunskaper utan att det också skapar en ojämlik maktrelation mellan lärare och elev på ett sätt som vi tycker är mycket negativt. Det är därför vi i det särskilda yttrandet till dagens betänkande har sagt att vi tycker att man ska få rätten att överklaga sitt betyg för att faktiskt få möjlighet att något utjämna den maktojämlikhet som i dag råder i svenska klassrum och i svenska skolor.

Anf. 208 GUNNAR GOUDE (mp):

Herr talman! Jag skulle bra gärna vilja börja med att påpeka att den skollag och den läroplan för gymnasiet som vi har tillåter väldigt stora variationer i både form och innehåll i gymnasieskolans arbetssätt. De problem som finns sammanhänger väl lite grann med att gymnasiereformen infördes alltför snabbt utan alltför goda förberedelser. Skolledning och lärare fick inte möjlighet att ställa om och vidareutbilda sig för den nya skolan.

Men det finns stora möjligheter att göra förbättringar inom den ram som finns. Jag tror inte att vi i dag har något behov av en ny stor gymnasiereform.

Både Lars Hjertén och Ulf Nilsson inledde sina anföranden med att påpeka att det är stora problem i gymnasieskolan. Grupper av elever slås ut eller misslyckas. Det är sant. Jag ser det egentligen som ett problem som rätt tydligt går att hänföra till elever på de yrkesinriktade programmen som inte lyckas med de teoretiska ämnena. Det var också vad ni sade.

Däremot är förslagen till åtgärder inte riktigt sådana som Miljöpartiet vill ha. Jag har en känsla av att både moderater och folkpartister är inne på tanken att sänka kraven, göra kurser med lite mindre omfattning i kärnämnen för dem som går på de yrkesinriktade programmen.

Jag tror inte alls att det är där skon klämmer. Man ska naturligtvis anpassa undervisningen så att den blir i överensstämmelse med varje enskild elevs intressen och förutsättningar. Jag tvivlar inte ett ögonblick på att alla elever, om det inte är något alldeles speciellt undantag, klarar av att läsa in godkänt i kärnämnen. Men då är villkoret att ämnena ska anpassas efter deras intressen. Det är där man har misslyckats.

Det var tydligt angivet att man hade tänkt så. Den förra gymnasiekommittén poängterade detta och man betonade vikten av att infärga kärnämnen. Den termen är viktig. Den bör vi komma ihåg.

Engelskundervisningen i såg fordonsprogrammet skulle anpassas så att den blev intressant för de elever som går där. Det skulle handla lite grann om att kanske läsa reservdelskataloger på engelska, lära sig läsa bruksanvisningar på engelska. Jag brukar ibland lite överdrivet säga att de som går det programmet kanske hellre vill prata en engelska som passar på en bilverkstad i Liverpool än på en tebjudning i Oxford, bara för att markera vad jag är ute efter.

Den där infärgningen har inte skett. Om man t.ex. tittar på studiematerial och läroböcker för gymnasiet finner man att det i stort sett saknas infärgat material. Läroböcker i engelska är inte infärgade.

Det där är ett problem som jag tror att man ska uppmärksamma. Man får inte förvänta sig att förlaget som producerar läroböcker ska klara av det här, för det är relativt små grupper. Det skulle bli minst tio olika sorters upplagor av läroböcker. Lönsamheten blir kanske inte så stor, eller också är det intresset som saknas. Jag vet inte. Men detta bör man på ett eller annat sätt åtgärda så att man verkligen får en infärgning till stånd.

Det innebär naturligtvis också kompetensutveckling av lärarna. Det är den åtgärd som vi från Miljöpartiet i första hand skulle vilja pröva och den ligger alltså i linje med den nuvarande läroplanens inriktning för gymnasiet.

Sedan finns det ett annat problem som inte har berörts så mycket. Det är eleverna som går på de teoretiska, studieinriktade programmen, naturvetenskaps- och samhällsprogrammen t.ex. En stor del av dem befinner sig i en alldeles för pressad situation. Vi har ett kunskapsfixerat gymnasium för de här eleverna. De läser läxor vid aftonlampans sken för att klara skrivningar, en i veckan ungefär, och olika prov för att få bra betyg, för att sedan kunna komma in på en högskoleutbildning som de har inriktat sig på.

Där kommer vi naturligtvis in på det som Kalle Larsson pratade om, betygshetsen och konkurrensen som präglar deras vardagsarbete. Jag tror att det är farligt att ha en sådan skola. Vi glömmer bort det ansvar som vi har när vi nu har en skola som omfattar hela barndomstiden, hela ungdomstiden ända in i vuxenlivet.

Det är klart att ungdomar i de här åldrarna, 16–19 år, befinner sig i en fas där vi skulle önska dem någonting annat än att sitta och hänga över läxböcker och läsa för betyg. Vi glömmer bort att det här är en tid i människans liv när man kanske är som mest öppen för konst, litteratur och

inte minst musik. Man ska ta steget in i vuxenlivet. Man vill prova kamratskapets olika former. Man blir kär för första gången på allvar. Man vill prova sina relationer till det andra könet. Och man är nyfiken på omvärlden och börjar bli nyfiken på vuxenlivet. Man vill diskutera de stora livsfrågorna.

Man vill alltså väldigt mycket mer än det som finns i gymnasiet. Där hinner man inte ens med att klara av en hyfsad undervisning i sex och samlevnad och ANT. Vi har för en tid sedan haft en genomgång av det i utbildningsutskottet och sett att det där fattas mycket. Men det är ingenting mot de behov som man skulle vilja se uppfyllda för de här ungdomarna.

I Miljöpartiet ser vi alltså gärna att man för in större utrymme för de estetiska ämnena, möjlighet att diskutera livsfrågor och annat och kanske också större möjlighet till en meningsfull fritid.

APU:n är viktig. Alla ungdomar är intresserade av APU:n och tycker att den är jättebra. Jag har inte träffat någon som har beklagat sig över APU:n. Den måste byggas ut helt. Lärlingsutbildningen som flera har varit inne på har vi i Miljöpartiet naturligtvis också haft med i våra motioner under lång tid. Den finns ju nu som försöksverksamhet. Det är bara att hoppas att den kommer att få växtkraft framöver. Det är fullt möjligt att genomföra den biten.

Varför tycker eleverna då att APU:n är så bra? Det är naturligtvis inte därför att de får teoretiska kunskaper eller ens praktiska kunskaper, utan det handlar om att de äntligen får en kontakt dels med vuxenlivet, de får se vuxna i arbete, dels får komma in i en jobbsituation på ett företag. Det handlar mycket om snacket vid kaffebordet – doften och sådana saker. Detta bör breddas så att det blir ett steg från ungdom till vuxenlivet som ger ett större inslag av umgänge med de vuxna i omvärlden.

Vi i Miljöpartiet vill ha bort betygen, men vi kan inte riktigt ansluta oss till höger-vänster-uppdelningen. Jag har svårt att se varför Moderaterna ska ha svårare att ta bort betygen än Vänsterpartiet. Det kanske finns ideologiska skäl.

Visst finns det delvis ideologiska skäl, men framför allt finns det faktaskäl. Vi vet att de betyg som används i skolan inte är några bra mått. De är mycket osäkra mått. Det är ungefär som att försöka mäta längd med gummiband. Olika lärare har olika spänning på bandet, olika spänning vid olika tillfällen, sätter inte samma betyg på samma prestation vid olika tillfällen. Olika skolor har olika inställning till betygsättande. Det är långt ifrån ett säkert och rättvist system.

Dessutom är prediktionsförmågan när det gäller både yrkesframgång och studieförframgång i de undersökningar som har gjorts på framför allt de gamla betygssystemen i stort sett noll. Det finns ingen prediktionsförmåga.

Betyg är inte något bra pedagogiskt medel. Det är något slags nödlösning att läsa för att få betyg. Vi vet från psykologiska studier av inläring att inläring genom intresse för det man läser och studerar är skyhögt överlägset inläring för att nå ett sekundärt mål, i det här fallet betyget. Vi vet själva att om vi tycker något är roligt att läsa och läser av intresse går inläringen tio gånger så fort än om man är tvingad av ett sekundärt skäl, med tanke på framtiden eller något sådant.

Dessa argument räcker fullständigt för mig för att betygen ska tas bort. Sedan finns det de andra argument som Kalle Larsson sade. Jag ska inte upprepa dem. Det gäller självförtroendet, utvecklingen av synen på sig själv osv. när man får stämpeln icke godkänd. Det är inte någon bra början. Det är alltså en stämpel där man får klart för sig att samhället bedömer någon som icke godkänd, dvs. ett utanförskap, och som i vissa fall kan leda vidare till att agera mot samhället i olika former. Det är ingen bra start.

Sedan är det förslagen i motionerna. Ett tag tänkte jag: Tänk om vi skulle genomföra allt! Det skulle vara skojigt. Dessutom skulle det behövas lika många skolor som förslag, eftersom förslagen är lite hipp som happ. En del vill ha bort betygen, andra vill ha mer betyg. Det kan vara sexgradiga eller flergradiga steg. Det finns mycket att välja på. Det går naturligtvis inte.

Dessa motioner får ses som ett inslag i diskussionerna med en mängd bra idéer. Folkpartiet har varit flitigast med idéer. Alla förslagen är intressanta. De är fokuserade på just kunskapsbiten. De talar om kunskaps-skolan. De bortser från allt det som jag har talat om. De är rätt tuffa. Elever som stör ska stängas av! Det var en intressant aspekt på det hela. Vi ser väl hellre att elever som stör ska tas om hand och få stöd och hjälp. Vi i Miljöpartiet vill ha individualiserad undervisning.

Detta är en av de viktigaste punkterna. Vi vill inte bara eftersträva en skola för alla, utan en skola för envar – alltså individualiserad undervisning. Då tror jag att problemen kan börja hanteras på allvar. Det är lätt att säga och svårt att åstadkomma eftersom det är lärarbrist. Det går inte att ha individualiserad undervisning i en klass med 30 elever. Det arbetar vi för på olika sätt. Folkpartiets förslag att lösa detta genom att avskaffa det individuella programmet och föra över resurserna till grundskolan är en nödlösning. Då är vår lösning i Vänsterpartiet, Miljöpartiet och Socialdemokraterna bättre, dvs. att tillföra resurser till både grundskola och gymnasium så att elever med behov av särskilt stöd kan få det. Det individuella programmet har sin plats.

Däremot tror jag att man ska fundera kring möjligheterna för elever att gå in direkt på det nationella programmet oavsett betygen i svenska, matte och engelska. Vi borde gemensamt fundera kring detta. Om en elev har gått i grundskolan och är intresserad av och vill studera fordonsteknik men inte klarar av svenska i grundskolan, kanske t.o.m. har invandrarbakgrund – en naturlig förklaring – är det inte bättre att den eleven äntligen får börja på fordonstekniska programmet och får syssla med det eleven är intresserad av, får särskilt stöd med svenskan, än att han eller hon placeras på det individuella programmet och sedan måste kämpa med svenskan innan eleven får göra det eleven är intresserad av?

Anf. 209 YVONNE ANDERSSON (kd):

Herr talman! Jag tycker att Gunnar Goude hade ett intressant anförande om hur han såg på eleven, människosynen och kunskapssynen.

Jag skulle vilja fråga om ett par saker. Gunnar Goude säger att han tror inte för ett ögonblick att inte alla ska kunna få godkänt i samtliga kärnämnen. Jag tror, precis som Gunnar Goude, att de allra flesta får det – om det inte är fråga om särskilda skäl. Ändå säger Gunnar Goude att

det är problem med motivationen. Vi vet att de som vill lära sig lär sig så otroligt mycket snabbare än dem som inte vill.

Min fråga gäller piskan. Mellan 16 och 19 års ålder ska de piskas till att vilja just det vi politiker har sagt i kammaren. För de tre åren ska eleverna läsa in behörigheten. Vi från kristdemokraterna tycker att vi måste ta hänsyn till olikheterna och vara mera flexibla, för att kunna komma i gång senare.

Parallellt med detta säger Gunnar Goude att en invandrare som inte klarar svenskan ändå ska kunna gå på fordonstekniska programmet. Jag håller med om det. Jag tycker att det finns många viktiga individuella lösningar. Är det inte rimligt, kan det inte finnas också svenska ungdomar som vill bli yrkeschaufförer, som vill bli restaurangbiträden och som mycket väl skulle kunna få en sådan utbildning för att sedan gå vidare? Varför måste vi i förväg klassificera, etikettera, unga människor?

Anf. 210 GUNNAR GOUDE (mp) replik:

Herr talman! Jag förstod inte alldeles frågan, men jag hoppas att jag hamnar något så när rätt.

Vi är överens om att motivationen är A och O. Alla elever ska naturligtvis tycka att det är roligt och intressant att gå på gymnasiet. Om en elev inte tycker det är det ett grundfel som måste rättas till.

Vi behöver lärare som dels klarar detta, dels är tillräckligt många. Det går inte att säga "Gör det!" i dagens gymnasium. Men vi arbetar för att det ska bli möjligt.

De som går hotell- och restaurangprogrammet och fordonsteknikprogrammet kan mycket väl få undervisning i samhällskunskap och historia som passar dem väl. För dem som är intresserade av hotell och restaurang går det väl att fokusera kring den aspekten på samhällsutvecklingen. Jag kan tänka mig att det är jätteroligt att undervisa om fordonens utveckling och betydelse. Det finns en stor möjlighet, som alla pedagoger vet, och som Yvonne Andersson som pedagog också vet, att starta med det som de är intresserade av och bygga upp undervisningen kring det. Där finns det väl ingenting som säger att de inte skulle klara godkänt. De skulle antagligen vilja veta mera.

Anf. 211 YVONNE ANDERSSON (kd) replik:

Herr talman! Jag tycker att det här är viktigt. Jag tror att vi är överens om den delen. Men nu är det faktiska tillståndet i vårt land i dag det att rätt många inte har generell, allmän högskolebehörighet när de slutar. Vart ska de ta vägen? Vad har Gunnar Goude för lösning för dem som inte orkar studera vid just det tillfället? Eller finns det någon lösning för dem som inte har högskolebehörighet om de inte vill gå vidare till universitetet? Finns det studiestöd att få? Till vilka yrkesutbildningar och yrken ska de kunna komma? Var finns den samlade kunskapsbasen där de har möjlighet att få en utbildning som är tillgänglig att söka och gå?

Anf. 212 GUNNAR GOUDE (mp) replik:

Herr talman! Det finns många möjligheter, t.ex. komvux. Det kommer säkert att bli ännu fler när vi får i gång distansutbildningar av olika slag. Det är väl bra när det gäller den allmänna behörigheten.

Jag tror att vi inte ska vara så väldigt fixerade vid att man ska bli behörig till olika saker när man slutar gymnasiet. Vi ska i stället låta institutioner på högskolor och universitet ha en öppen prövning för antagning och titta på vilka som är lämpade. Det gäller t.ex. läkarutbildning och lärarutbildning. Vem är lämplig som lärare? Vad har en person för intressen, motivation, kunskap osv.?

Vi bör lägga stor omsorg på ett antagningssystem som vi ännu inte har sett och utveckla det i stället, släppa betygen och vänta med den problematiken tills det är aktuellt att man söker till en högre utbildning. Det är väl det som jag kan se. Däremot ska det inte finnas några återvändsgränder. Det livslånga lärandet bygger på att man aldrig ska tappa chansen att gå vidare.

Anf. 213 LARS HJERTÉN (m):

Herr talman! Vi har diskuterat betyg förut här i kväll, så jag ska bara kortfattat konstatera att Gunnar Goude och Kalle Larsson är ganska ensamma i sin uppfattning när det gäller att säga nej till betyg. Om man ser till den allmänna opinionen, till dem som närmast berörs, dvs. föräldrar och barn, är det en massiv uppslutning bakom betyg, tidigare betyg och i flera steg. Man kan då säga, som miljöpartisterna, att de inte förstår sitt eget bästa. Jag tror att de gör det.

Sänkta krav, säger Gunnar Goude, och med det menar han att vi inte vill att alla ska läsa kärnämnen på samma nivå och med samma mål. Men hur är det om man nu inte klarar av det här trots att man har försökt så länge?

Jag har varit med i den här utbildningsdebatten i tre år nu, och vi har talat om samma sak varje gång. Socialdemokraterna har sagt att ”vi kommer nu att se till att det blir bättre”. Men det blir sämre. Det är alltså färre som klarar högskolebehörigheten nu än för två och tre år sedan. Jag tror inte att det beror på att det är fel på eleverna, utan det är fel på skolan eller systemet, som kräver denna behörighet från alla.

Jag menar inte att det är sänkta krav om vi inte kräver att alla ska ha samma kärnämneskunskap efter tre år. Jag tror att vi kan höja kraven på andra områden, där de här eleverna får visa att de är bra, duktiga och kanske t.o.m. bäst, och inte ständigt får se att de är sämst i många olika ämnen – det är inte någon särskilt bra utgångspunkt.

När det gäller engelska sade Gunnar Goude att man har samma undervisning i engelska oavsett om man går fordonsprogram eller samhällsprogram. Så är det inte. En engelsklärare på gymnasiet i dag har helt andra böcker i fordonsprogrammet än i naturprogrammet. Problemet är att eleverna på fordonsprogrammet ändå inte får godkänt i engelska.

Anf. 214 GUNNAR GOUDE (mp) replik:

Herr talman! Jag kan ta det sista först. Det finns många lärare på många gymnasier som har klarat av det här på ett bra sätt. Vi har tillsammans besökt några av dem, och jag har också sett det. Men en stor del av lärarkåren i de teoretiska ämnena och kärnämnen har inte utvecklat sin pedagogik så väl för infärgningen. Det är också riktigt att det saknas läromedel som är anpassade för de här programmen. Jag tror att Lars Hjertén kan hålla med om det. Det är naturligtvis aldrig antingen–eller,

utan det är en utveckling som går för långsamt. Det förklarar en del av bristerna i motivation hos dem som går i dessa program.

När det gäller det populistiska argumentet att om man frågar människor så vill de ha betygen kvar, tycker jag att det argumentet är väldigt svagt. Det beror på hur man frågar. Jag skulle inte vilja behålla betygen av det skälet att om man frågar om de vill ha betyg säger de ja. Om man frågar eleverna i skolan vill de flesta ha dem kvar, men det beror på att de är så vana vid betyg.

Vad är alternativet? Vi kan inte bara ta bort betygen, utan vi måste ju tala om att vi ska ha ett annat sätt att undervisa i skolan, att vi ska ha individualiserad undervisning, där läraren tillsammans med eleven utvecklar studieplanen för den eleven så att den passar och är intressant. Man ska ha ständig kontakt, fråga hur det går, titta och följa upp det hela. Då är betygen naturligtvis ganska ointressanta. Har man dessutom ett antagningssystem till högre studier, yrkesutbildningar och annat som fungerar kanske de svarar annorlunda. Skulle de höra de tre argument som jag har framfört tror jag att de skulle kunna ändra sig. Vi får väl se.

Anf. 215 LARS HJERTÉN (m) replik:

Herr talman! Om jag träffar en klass i gymnasieskolan – vilket Gunnar Goude säkert gör ibland, och jag gör det ganska ofta – diskuterar vi nästan alltid betygen. Vi diskuterar också alternativ, och de har en hel del alternativ. Men jag har nästan aldrig stött på en gymnasieklass som menar att alternativen är bättre än betygen. Det finns enskilda elever som tycker det.

Det måste ju vara lite problematiskt. Det är då inte bara populistiskt att hävda att betygen ska vara kvar. När man inte har ett bättre alternativ bör man välja det alternativ som för tillfället är bäst.

När det gäller undervisningen i engelska, som vi båda tog som exempel, tror jag att de allra flesta gymnasielärare som i dag undervisar på praktiska program, t.ex. fordonsprogrammet, använder sig av material som är anpassade efter elevernas intressen. I fordonsprogrammet har man t.ex. bilbroschyrer på engelska. Man har i liten utsträckning samma böcker som i naturprogrammet och samhällsprogrammet.

Problemet är, som jag sade, att trots en väldigt hög ambition bland lärare och elever är det få som får godkänt. Jag menar då att det inte är fel på eleverna, utan det är fel på systemet och på kraven. Vi behöver alltså inte ha högskolebehörighet för alla gymnasister – det är en omöjlighet. Förr eller senare kan de skaffa sig det ändå, men i skolan kanske man inte är mogen och tillräckligt intresserad för att klara den uppgiften.

Anf. 216 GUNNAR GOUDE (mp) replik:

Herr talman! Min första fråga till eleverna skulle naturligtvis vara om de tyckte att det var skojigt att läsa engelska. Det är det som intresserar mig mest.

När det gäller betygssättningen är jag inte så intresserad av den. Själva betygskriterierna är formulerade så att de kan tolkas nästan hur som helst. Det är ingen exakt precision, inget mätinstrument som mäter med skärpa. Man skulle t.ex. kunna ha, som i den skola vi tittade på tillsammans, kriteriet att eleverna ska kunna skriva engelska av den här typen på samma sätt som de som gick på utbildningen i Liverpool gjorde

när det gäller stavning och sådana saker. Det hade läraren där som kriterium. De blev godkända.

Man får titta i bägge ändar. Det är alltså en anpassning till elevernas kunskaper på ett område som man har vinklat, infärgat, så att det passar dem. Då får man naturligtvis också anpassa betygssättningen till det. Jag tror att man ska vara väldigt försiktig med att dra för bestämda slutsatser utifrån betygen som resultat.

Anf. 217 ULF NILSSON (fp):

Herr talman! För några månader sedan läste vi i tidningen om att en skola stängdes några dagar beroende på att rektorn inte klarade av situationen när ett gäng förstörde verksamheten på skolan. Då blir den spontana frågan: Varför stänga hela skolan? Varför inte i stället försöka göra något åt de elever som förstörde på skolan?

Det är det jag menar när Gunnar Goude talar om att Folkpartiet skriver att man t.o.m. ska kunna stänga av elever, att det måste finnas ett förhållningssätt i vardagssituationen som visar att grundläggande regler för det allmänna gemensamma bästa måste följas.

Om Gunnar Goude läser våra motioner ser han att vi också skriver att det är väldigt viktigt att ingen elev glöms bort och att elever som utvecklar ett kriminellt beteende ska få stöd och hjälp att komma tillbaka så snart som möjligt. Självfallet ska ingen glömmas bort i någon likgiltig tystnad.

Annars var det ett väldigt intressant analytiskt resonemang som Gunnar Goude förde om kärnämnen.

Gunnar Goude berättade om sin inställning när det gäller att kärnämnen bör infärgas. På vissa program ska det vara mera praktisk inriktning och en inriktning som stämmer med den yrkesinriktning som man har och det intresse man har osv. Men när man då ser på konsekvenserna av Gunnar Goudes delvis ganska riktiga resonemang kommer vi fram till det som bl.a. vi i Folkpartiet talar om, nämligen att vi behöver olika kurser beroende på engagemang, intresse och begåvning hos eleverna. Annars blir skolsystemet faktiskt ohederligt mot eleven om man säger att den som har läst ett sådant här infärgat kärnämne har precis samma möjligheter att plötsligt börja läsa matematik eller engelska på universitetet som en som har läst en studieförberedande kurs. Men det var intressant att höra Gunnar Goudes resonemang. På något sätt tycker jag att han närmar sig det som bl.a. vi i Folkpartiet diskuterar.

Anf. 218 GUNNAR GOUDE (mp) replik:

Herr talman! Vad bra! Vi vill ju gå ännu längre. Vi vill ha en individuell anpassad undervisning. Man ska alltså kunna anpassa form och innehåll efter varje elev, så att det passar. Det enda som hindrar detta är väl att man lite för envist har fixerat det hela vid en betygssättning som kräver vissa kriterier som gör att det blir likriktat, och det bromsar den här utvecklingen. Men jag tycker att det här är utmärkt.

Jag tänker inte ge mig in på dem som stängde skolan. Det är så speciella betingelser för varje skola. Det finns skolor som förstörs på olika sätt. Det handlar om sönderslagna rutor, klotter och möbler som ligger söndertrasade i en hög osv. Min erfarenhet är att man sällan ser sådant på skolor där det finns ett stort elevinflytande. Jag tror att det är en viktig

punkt. Om eleverna får ett större inflytande i gymnasiet och tillsammans t.ex. får ta hand om skolans utseende – de ska inte bara ha ett stort inflytande på sin egen studieplan utan på hela skolans verksamhet – kommer de här problemen att lösas mycket lättare. Då är det viktigt att man har med alla. Ingen får lämnas utanför i det arbetet. Det är också ett mål som det är värt att sträva mot, ett elevinflytande där alla känner sig delaktiga. Jag tror att den skola som har det löper väldigt liten risk att drabbas av det här som vi nu fick se exempel på.

Anf. 219 ULF NILSSON (fp) replik:

Herr talman! Just Rinkebyskolan brukar framhållas som en skola som har lyckats förbättra sin situation kraftigt på bara några år. Där är det ju en kombination av elevinflytande och ganska kraftigt fastställda normer och regler som eleverna har varit med om att utarbeta.

Gunnar Goude säger att idealet är ett individuellt program för alla. Jag tror egentligen att det är svårt för någon att säga någonting emot det. Men tror verkligen Gunnar Goude, som har goda erfarenheter av vad som krävs för att läsa traditionella akademiska utbildningar, att man kan kombinera individuella studieprogram för alla i gymnasieskolan med målet att alla ska vara behöriga för högskolan direkt efter gymnasiet?

Anf. 220 GUNNAR GOUDE (mp) replik:

Herr talman! Jag får dela upp det här i två delar.

För det första tror jag att alla elever kan lämna gymnasieskolan och säga att det var en bra skola för dem om vi har en individuellt anpassad skola. Därmed tycker jag väl att det största målet är uppnått.

För det andra tror jag att eleverna har så pass stor självkänedom och vet ungefär vad de vill när de har lämnat en sådan gymnasieskola att det här med behörigheten inte är det stora problemet. Vi får alltså ha ett antagningssystem i stället där man tittar på vad eleverna kan, motivationen, intresset och om de är lämpliga för det yrke som de nu söker en utbildning till. Då faller det här envisa stirrandet på betyg, behörighet, summa, poäng och sådant. Det är inte intressant. Jag tycker inte att man ska prata om behörighet på det sättet.

Anf. 221 BIRGITTA SELLÉN (c):

Herr talman! Det är väldigt intressant att lyssna till filosofiska Gunnar Goude när han står här och lägger fram sina förslag. Vi i Centerpartiet ställer upp på väldigt många av dem. Det handlar bl.a. om det här med att estetiska ämnen måste lyftas upp och att man ska prata etik. Då tänker jag lite grann på Tullängsskolan i Örebro som jag har nämnt ett par gånger under debatten. Där finns just detta. Förutom att man har lärlingsutbildningen och teorin varvad har man väldigt mycket livsåskådning för att bygga upp självförtroendet. Det är oerhört intressant.

Gunnar Goude talade väldigt mycket om betygen. Jag tycker egentligen, precis som Gunnar Goude, att det är fruktansvärt att bli klassad som icke godkänd. Det är ett fruktansvärt betyg, så man kanske kan resonera om det och fundera på att hitta något annat.

Jag funderar lite grann på det här med att det inte ska finnas betyg. Gunnar Goude sade att alla i och för sig ska komma in på nationella program, men hur är tanken om den här möjligheten inte finns? Man ska alltså på något sätt söka till gymnasium eller kanske vidare till högskolan och har inga betyg. Ska det vara intagningsprov, eller ska man samtala med föräldrar och elever om vad lärarna har sagt på utvecklingssamtalen? Vilka idéer har Gunnar Goude?

Anf. 222 GUNNAR GOUDE (mp):

Herr talman! När det gäller övergången från grundskola till gymnasium tycker jag precis som Kalle Larsson att det inte ska vara något annat än fritt val som gäller. Eleverna känner på sig vad de klarar av. Man väljer inte naturvetenskaplig linje om man inte riktigt har intresse för det och inte har baskunskaperna. Det ska vara fritt val efter intresse. Gymnasieskolan skulle orka med att erbjuda platser. Jag tror inte att det är någon platsbegränsning där som är viktig.

När det däremot gäller den högre utbildningen måste jag skilja mig lite från Kalle Larsson, som tycker att man även i det fallet ska eftersträva ett fritt val. Jag skiljer mig inte helt, bl.a. av det skälet att vi i vårt partiprogram har sagt att man i första hand ska utöka antalet platser. Men det går inte av ekonomiska skäl på vissa utbildningar därför att de är så dyrbara. Det gäller t.ex. läkarutbildningen. Därför måste man ha antagnings- eller intagningsprov – jag föredrar antagningsprov. Dem ska man ägna stor möda åt. Det är viktigt. Det är ju ett val som individerna gör. De binder upp sig för studiemedel som det tar hela livet att betala tillbaka osv. Då måste man lägga ned stor möda på att göra antagningsprov som är bra, så att de här människorna får rätt plats, kommer in på en utbildning, vet vad den handlar om, vad den leder till och också känner på sig att de klarar av den. Det handlar också om och att det ur institutionens synpunkt blir lämpliga läkare t.ex.

Anf. 223 BIRGITTA SELLÉN (c):

Herr talman! Det är ju tänkbara möjligheter. Men då börjar man fundera. Det ska vara fritt val till gymnasieskolan, och alla känner var de vill gå.

Men landet är stort. Vi har många små gymnasieskolor ute i glesbygden som inte har så väldigt mycket att erbjuda. I förlängningen kan då inte den egna kommunen erbjuda det här osv. Vilka kriterier ska det vara? Hur ska man göra så att det blir det där fria valet någon annanstans när det inte finns några betyg? Ska det vara intervjuer då?

Anf. 224 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Det är fortfarande talmannen som fördelar ordet.

Anf. 225 GUNNAR GOUDE (mp):

Herr talman! Förlåt, det var inte min avsikt att göra fel. Det var iver.

Frågan gällde övergången från grundskolan till gymnasiet. Man har ju sagt att man ska försöka tillgodose förstahandsvalet. Dessutom är det så att man, när man tittar på i vilken utsträckning det här har tillgodosetts, ser att förstahandsvalet i nästan alla fall har kunnat tillgodoses, så det är i

praktiken inget stort problem. Eleverna får sina förstahandsval i väldigt stor utsträckning. Jag tror inte att det här ska vålla några bekymmer. Tack!

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 28 mars.)

Jämställdhet inom utbildning och forskning

13 § Jämställdhet inom utbildning och forskning

Föredrogs
utbildningsutskottets betänkande 2000/01:UbU11
Jämställdhet inom utbildning och forskning.

Anf. 226 ANDERS SJÖLUND (m):

Herr talman! Jämställdhet mellan man och kvinna, mellan pojkar och flickor i skolan, i arbetslivet är en självklar utgångspunkt i den moderata politiken. Respekten för varje människas förutsättningar, önskemål och livsdrömmar är grundläggande. Alla människor har lika värde. Det är en ståndpunkt som vi i denna kammare är väldigt överens om men drar olika slutsatser av.

Hur ser det då ut inom utbildningens och forskningens område i Sverige? Har vi obalans mellan könen? Undertrycks någon? Är något kön förfördelat i klassrummet och vid ansökningar till högre tjänster? Svaret på dessa frågor är tyvärr ja.

Vi har kommit långt i Sverige, men visst kan vi nå längre. Därför är det viktigt att politiken bidrar till att göra det möjligt för varje människa att växa av egen kraft. Jämställdhet kan aldrig kommenderas fram, kvoterar bort eller lagstiftas om.

Herr talman! Moderata samlingspartiet tror inte på kvotering som en metod att åstadkomma jämställdhet mellan könen. Därför motsatte och motsätter vi oss inrättandet av s.k. Thamprofessorer. Tanken är i själva verket undervärderande för det underrepresenterade könet, i detta fallet kvinnorna.

Som EG-domstolen har angivit strider förfarandet vid tillsättningen mot EU-direktiven om lika behandling av sökande till statliga tjänster. 31 professorer tillkom på detta sätt, ofta under stark lokal debatt. Det är en debatt som snarare skadar jämställdhetsarbetet än stärker detsamma.

När det gäller kvinnliga professorer kan konstateras att föreskrifterna om jämställdhet följs av våra lärosäten. Antalet kvinnliga professorer har också tredubblats på tio år från 84 till 261.

Linköpings universitet visar också i sin studie i meritvärdering av lärartjänster att kvinnor hävdar sig mycket bra i konkurrensen. Kvinnor fick i studien 31 % av tjänsterna men representerade bara 22 % av de sökande. Kvotering är inte bara förkastlig utan också helt omotiverad.

Även om utvecklingen till synes går i rätt riktning vad gäller kvinnliga professorer dominerar fortfarande männen i antal. Vi menar därför att det finns anledning att göra en genomlysning av de senaste årens professorstillsättningar och studera om det finns osynliga strukturer i det akademiska systemet som missgynnar kvinnorna. Det är klara kriterier där t.ex. manliga nätverk är utgångspunkter.

Kan det finnas andra värderingar som ligger till grund för tillsättning utöver de rent akademiska? Detta vill vi belysa, herr talman. Vi beskriver i vår reservation nr 8 tillsammans med Folkpartiet detta.

Herr talman! Jämställdhetsarbetet inom skolan måste utgå från de olikheter som faktiskt finns mellan pojkar och flickor. Försök att bortse från sociala, kulturella och biologiska egenskaper leder fel. Jämställdhet är ytterst en fråga om pedagogik. Det handlar om hur själva undervisningen går till, när momenten tas och att ibland kunna dela på pojkar och flickor. Ibland passar det faktiskt bättre med idrott när man blandar och ibland när man är uppdelad.

Vi kan också se att flickor underrepresenteras på naturvetenskapliga och tekniska utbildningar. Detta är också en följd av gamla mönster och är en ytterst otillräcklig insikt i vad som lockar till intresse. Här pågår dessbättre ett antal försök i landet där stimulans av det naturvetenskapliga blocket sker genom tidigt arbete vid skolan i ämnesområdet.

Kungliga Vetenskapsakademiens arbete med det s.k. NAT-projektet är spännande. Det är ett projekt med kontinuerlig fortbildning från lärare i årskurs noll, som vi ibland säger, till årskurs nio. Ett enkelt och pedagogiskt material söker stimulera till intresse för naturvetenskap och teknik. De nyfikna ögonen på en nioårig flicka inför spännande experiment och problem ska fortsätta att vara nyfikna skoltiden ut. Här finns faktiskt hopp, även om utvecklingen går långsamt. Här kan givetvis också lärarutbildningen ha en viktig uppgift.

Herr talman! Förutom att försöka förmedla insikten om att jämställdhet är en fråga om kunskap och pedagogik menar vi också att det aktiva valet av skola är en kvalitetsfaktor i allmänhet. Det ger också föräldrar och elever möjlighet att välja den skola som bäst tar till vara möjligheten att utveckla den unika kompetensen som eleven har. Skolor som inte arbetar jämställt kommer därför att få färre sökande när elever som söker till skolan upptäcker att man där inte arbetar med varje elevs bästa för ögonen.

Herr talman! Jämställdhet inom skola och utbildning är en pedagogisk fråga men också en fråga om att acceptera olikheter. Därför vill jag avsluta med att yrka bifall till reservation 1 under punkt 1.

Anf. 227 KALLE LARSSON (v):

Herr talman! Vårt samhället är genomgående strukturerat så att män är överordnade kvinnor. Kvinnor diskrimineras på grund av sitt kön, och kvinnors handlingsutrymme begränsas systematiskt. I ekonomi, kultur och politik står mannen som norm. En av grundförutsättningarna för detta kvinnoförtryck är den sociala konstruktionen av kön, genus. Kvinnor och män förväntas helt enkelt göra olika saker, och det män gör förväntas och betraktas vara mer värt.

Låt mig inleda med att säga att en av de formuleringar jag i dag kunde höra Anders Sjölund använda förvånade mig mer än vad de flesta har gjort, och det vill inte säga lite. Jämställdhet kan aldrig lagstiftas om, var formuleringen. Jag kan har hört fel. Jag finner det väldigt förvånande att någon i denna kammare i så fall i grunden ifrågasätter att vi kan ha en jämställdhetslag.

Skillnaden mellan höger och vänster finns klart uttalad i moderaternas motion, som Anders Sjölund också nämnde i sitt anförande: "En

Prot. 2000/01:84
22 mars

Jämställdhet inom utbildning och forskning

modern jämställdhetspolitik försöker inte förneka eller utplåna de olikheter som finns mellan flickor och pojkar avseende kulturella, sociala och biologiska egenskaper, utan frågar i stället hur skolan skall kunna ta hänsyn till dem, för att därigenom ge varje individ möjlighet att utveckla sin fulla potential." Alldeles oavsett risken för syftningsfel i den meningen säger den också en hel del om synen på jämställdhetsfrågor.

Jag tog upp samma formulering i förra årets debatt med Anders Sjölund. Då hade han vissa svårigheter att reda ut begreppen, eller han försökte väl egentligen inte. Nu tänkte jag göra ett nytt försök med Anders Sjölund. Jag frågar i år igen: Om vi lämnar de biologiska egenskaperna därhän för tillfället, kan Anders Sjölund då förklara vilka kulturella och sociala egenskaper grundade på kön som moderaterna anser inte ska ifrågasättas?

Herr talman! Utbildningsväsendet är genomsyrat av genussystemet. Eftersom en stor del av barns och ungdomars fostran och socialisering sker i skolan är denna institution också en av de bärande för bevarandet av kvinnors systematiska underordning.

Samtidigt utgör utbildningsväsendet en nyckelinstitution i kampen för ett jämställt samhälle. Genom att skolledare, lärare och övrig personal skaffar sig medvetenhet om dessa maktstrukturer och engagerar sig för att utmana dem kan skolan bli en plats där ungdomar och barn ges möjlighet att ifrågasätta de stereotypa könsroller som förmedlas i kulturen, reklamen och hela det övriga omgivande samhället.

Vänsterpartiet vill öka valmöjligheterna för kvinnor och män och öka möjligheten att göra reella val som inte är könstypiska. Vårt mål är att kön inte ska vara en begränsning eller ett hinder under uppväxten, eller någon gång senare i livet. Ytterst handlar det om att inse att frågan om kön också är en fråga om makt. Därför är det betecknande att ordet makt över huvud taget inte återges någonstans i dagens betänkande. Det betyder att det är en bra bit kvar innan denna insikt till fullo återfinns också här i Sveriges riksdag.

Herr talman! Vänsterpartiet har ett par år i rad motionerat om att skolor bör anordna träning i feministiskt självförsvar för tjejer. Vi vet att behovet finns, och vi känner till många av de initiativ som tas. Flera skolor har redan inlett sådan verksamhet med stöd av skolledningar och under ledning av utbildade instruktörer och samtalsledare, och resultatet har varit mycket positivt.

Under den tid som har gått under det senaste året har vi mottagit ett starkt stöd för våra förslag. Kuratorer, lärare, föräldrar och framför allt elever har hört av sig och berättat att de tycker att det är självklart att feministiskt självförsvar bör finnas i skolan. Fler ungdomsorganisationer driver frågan aktivt. Ung Vänster, Unga Örnar i Stockholm och SSU hör till dessa. Det har rent av ryktats att det i liberala ungdomsförbundskretsar viskas lite grann om frågan. Det vore välkommet om man där tog tydlig ställning. Det har också i år inkommit motioner från såväl miljöpartistiskt som kristdemokratiskt håll till stöd för självförsvarsträning i skolan.

Låt bara ett ögonblick bara påminna om vad det är vi talar om här. Vi avser inte att skolan ska lära ut hur man slåss i allmänhet. Det handlar lika mycket om psykiskt som fysiskt självförsvar och att helt enkelt skapa en känsla av att man har rätt till sin egen kropp och inte ska tole-

rera kränkningar. Vi menar att det är oerhört viktigt för unga tjejer att i grupp få samtala om sina erfarenheter och inse att man inte är ensam om att drabbas. Genom detta skapas en känsla av samhörighet mellan unga tjejer där det helt enkelt inte är acceptabelt med några former av sexuella trakasserier. Det handlar om att få sätta ord på vad man upplevt och upplever, att se det strukturella i mäns trakasserier av kvinnor, att inse maktdimensionen i det och att man aldrig själv bär ansvaret för ett övergrepp. Det handlar också om att få kunskap om vilka rättigheter man egentligen har.

Under sådan här träning i feministiskt självförsvar får man också lära sig att använda sitt kroppsspråk och sin röst så att man stärker sitt utträdande och självförtroende. Det handlar om att ta plats och kräva utrymme. Det gäller att undvika att hamna i en farlig situation, och om man råkar hamna där gäller det att snabbt kunna ta sig därifrån.

Herr talman! Utskottet svarade i år något mer positivt på vår motion än tidigare. Visserligen uppger man främst självklarheter som att "skolan anvisar vägar att genom samtal lösa konflikter och motsättningar". Men i år har man gjort det lilla men inte obetydliga tillägget: "Det bör påpekas att det står skolorna fritt att anordna träning i självförsvar för flickor om sådan utbildning efterfrågas."

Herr talman! Avslutningsvis vill jag säga att en partikamrat kommenterade just det här citatet med orden det är droppen som urholkar stenen. Det kan ligga någonting i det. Samtidigt kan man konstatera att utskottets och kammarens besked till alla landets skolelever är att det är fritt fram att kräva självförsvarsträning på sin egen skola. Min och Vänsterpartiets uppmaning till dem är att verkligen göra det. Verkligheten förändras inte särskilt mycket bara genom parlamentariska krav och debatter i kammaren en sen kväll. Vi nöjer oss inte heller med att vänta på att droppen har urholkat stenen. I stället agerar vi utomparlamentariskt och underifrån på landets skolor. Det är där den verkliga kraften till förändring ligger.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 2 under punkt 3.

Anf. 228 ANDERS SJÖLUND (m) replik:

Herr talman! Låt mig först ta upp den reservation som Vänsterpartiet har skrivit här. Det som ni arbetar med, att riksdagen ska fatta beslut om självförsvarsträning i våra svenska skolor, är smått rart. Jag håller med om att det är ett problem att flickor i vårt land blir utsatta på olika sätt. Det är fullständigt oacceptabelt. Men är det verkligen riksdagens uppgift att fatta beslut på den nivån? Det ifrågasätter jag starkt. Så kan det rimligen inte vara. Droppen som urholkar stenen får nog hålla på ett tag till innan riksdagsmajoriteten bestämmer sig för att gå in på sådana detaljnivåer. Sådan ordergivningar till Skolverket förefaller mig orimliga.

Sedan frågades det om jämställdhet. Man kommer ju till skolan med kulturella skillnader. Jag kan uttrycka det på ett annat sätt. Man kommer till skolan med olika ryggsäckar, erfarenheter och kunskaper. Visst är det så. Man kommer från olika familjer med olika vanor, olika intressen osv. Man har vanan att läsa böcker eller inte läsa böcker, se på film, gå på idrott, gå på kulturella evenemang och annat. Sådan ser verkligheten ut, och det måste man ta hänsyn till i skolarbetet. Därför menar vi att det är en pedagogisk fråga.

Anf. 229 KALLE LARSSON (v) replik:

Herr talman! Om man i någon debatt ska avslöja när härskartekniken används är det väl just i en debatt om jämställdhetsfrågor. Ett förlöjligande skulle det kunna kallas att kalla någon annans förslag för smått rart.

Men låt mig också besvara de frågor Anders Sjölund ställer. Anders Sjölund säger att man kommer till skolan med olika ryggsäck. Det är alldeles riktigt. Ifrån det vi föds har vi börjat skapas till män och kvinnor, till manligt och kvinnligt genus. Det är det som är ett av problemen enligt min och Vänsterpartiets uppfattning. I begreppet kön ligger också makt. Den fråga som jag ställde till Anders Sjölund var om han kunde nämna några kulturella och sociala egenskaper som är grundade på kön och som han inte anser ska ifrågasättas. Vi kan nämna ett stort antal olika kulturella och sociala egenskaper som är grundade på kön. Anders Sjölund nämner flera av dem. Det är inte problemet. De är alltför många. Min fråga till Anders Sjölund är: Vilka kulturella och sociala egenskaper grundade på kön ska inte ifrågasättas? Nu har Anders Sjölund en sista chans att svara på denna fråga.

Anf. 230 ANDERS SJÖLUND (m) replik:

Herr talman! Först och främst ser jag inget problem med att det är skillnad mellan man och kvinna, tvärtom. Det är väl alldeles utmärkt att det är på det sättet. Men Kalle Larsson försöker ju sudda ut de här skillnaderna. Jag tycker att man ska ta till vara de skillnader som finns mellan man och kvinna. Jag tycker att det är utmärkt att vi kan göra det.

Anf. 231 KALLE LARSSON (v) replik:

Herr talman! Jag noterar att Anders Sjölund trots allt inte är förmögen att svara på frågan. Han kan inte nämna en enda kulturell eller social egenskap, som ordet nämns i Moderaternas motion, som vi inte ska ifrågasätta. Däremot vill han berätta för mig att han personligen tycker att det är utmärkt att man ser skillnad på män och kvinnor. Detta är inte något som min fråga har berört. Jag tror att djupet i frågan möjligen är sådant att Anders Sjölund inte heller förmår att besvara den.

Låt mig återkomma nästa år om formuleringen finns kvar än en gång i Moderaternas motion. Här skiljer vi oss i grunden när det gäller vad jämställdhet handlar om, menar jag.

Anf. 232 YVONNE ANDERSSON (kd):

Herr talman! Om Kristdemokraternas människosyn vore förverkligad i vårt samhälle skulle det inte behövas några jämställdhetsplaner, några kvinnoförbund eller rörelser av den här sorten. I vår människosyn har alla samma värde, och alla har rätt att vara olika och ska bemötas efter de olika behov och förutsättningar som finns.

Men nu är inte samhället format efter en sådan människosyn. Därför får vi alla dessa eländesbeskrivningar omkring skillnaden mellan män och kvinnor. Jag skulle redan här vilja säga att skillnaden mellan män och kvinnor också många gånger är missvisande. Frågan är om det är inte är skillnaden mellan manligt och kvinnligt som det handlar om.

Det finns tyvärr en rad strukturer som åsidosätter vissa människors värde och genomslagskraft på olika sätt. Därför behöver också Kristde-

mokraterna ett kvinnoförbund och ett jämställdhetsprogram. Frågan om jämställdhet är egentligen en värdegrundsfråga.

På morgonen i dag tänkte jag på den här debatten. Det är klart att man blir lite förundrad när man hör de här resultaten gång efter annan. Kvinnor tjänar 4 000 kr mindre per månad än männen för samma arbete, och det behöver åtgärdas. Det måste ske förändringar. Vi vet också att mobbning väldigt ofta har med detta att göra.

Vad är det som vi ska skapa egentligen? För oss innebär det inte att något av könen ska inta en särställning. Alla ska tvärtom behandlas lika utifrån personliga olikheter.

Herr talman! Jag är orolig för att alltför många särlösning i förlängningen kan bli segregering eller differentierande i sig. Genom att hela tiden dela upp och tala om det ena eller andra könet i stället för att tala om människor i sin helhet riskerar vi att konservera olikheter snarare än att bekämpa dem. Ett sådant förhållningssätt har naturligtvis konsekvenser.

Vi håller med flera av reservanterna i deras reservationer när det gäller sakfrågan, eller rättare beträffande syftet med ställningstagandet. Men vi tror inte riktigt på metoden att hantera dem på det sättet. Vi menar att vi måste inse att en rad av de problem vi nu brottas med också är ett arv från gammal tid och kommer att försvinna över tid. Då tänker jag t.ex. på snedfördelningen bland professorerna. Det var färre kvinnor som kunde genomföra forskarutbildning och akademisk karriär tidigare. Det här får fortfarande konsekvenser eftersom flera av dem som tidigare blev professorer faktiskt besitter en rad av de tjänster som fortfarande finns.

Herr talman! Vi har fortfarande kvar strukturella problem. Femårsgränsen i samband med doktorsexamen är ett sådant problem. Det är en klar kvinnofälla som bör tas bort. Det finns andra strukturella förhållanden som innebär oläskliga förhållanden mellan män och kvinnor. Och det måste åtgärdas.

Samtidigt måste vi se på den reella situationen. Vi har också en rad förslag och beslut som har kommit. Men i realiteten slår de ändå på ett ojämnt sätt. Det måste man titta på. Det kanske t.o.m. är dags att starta en ny utredning som tar upp de reella levnadsförhållandena för kvinnor när de ska förena familjebildandet med t.ex. en akademisk karriär.

Vi kristdemokrater har i det här betänkandet en reservation. Det är reservation 4 under punkt 6, som jag här vill yrka bifall till. Vi har gång efter annan påstått att studenter är som vilka arbetstagare som helst. De är vuxna, de deltar i det vanliga arbetslivet på ett lärosäte. Därför bör jämställdhetsregler införas i högskoleförordningen som motsvarar jämställdhetslagen.

På detta sätt kommer också de att omfattas av en jämställdhetsplan som innehåller t.ex. åtgärder mot sexuella trakasserier. Studenter är vuxna i lagens mening. De blir ofta allt äldre med tanke på universitetens roll i det livslånga lärandet. Vi finner ingen som helst anledning till varför inte samma princip och regler inom detta område ska gälla både anställda och studenter.

I övriga yrkanden som vi har haft i våra motioner har skrivningarna i föreliggande betänkande täckt upp vad vi har menat. Vi är tacksamma över att på det sättet kunna få våra önskningar tillgodosedda.

Anf. 233 MARGARETA ANDERSSON (c):

Herr talman! Jämställdhet är en fråga som bör prägla alla former av politisk debatt. Så grundläggande för demokrati och delaktighet anser jag den vara. Därför är det välkommet med den debatt som här kan föras i samband med utbildningsutskottets betänkande nr 11. Utan verklig jämställdhet i utbildningen är det svårt att uppnå en verklig jämställdhet i arbetslivet och livet i övrigt.

Flickor och pojkar formas tidigt i könsroller, och det är viktigt att de också får hjälp att använda de sidor av sin begåvning som inte primärt tillhör den egna könsrollen. Redan i förskolan behöver man uppmärksamma de här frågorna och låta barnen träna på det de inte självmant utövar. Flickor behöver öva sig på att ta för sig, vara starka och våga pröva nya saker. Pojkar behöver träna närhet, empati och tålmodighet. På det sättet kan vi få människor som kan nyttja hela sin personlighet på ett bättre sätt än i dag.

Pojkars språkutveckling är också ett område som behöver uppmärksammas. Tar de till nävarna när de inte klarar av att argumentera med de språkligt tidigare utvecklade flickorna? Innebär detta att man redan tidigt grundlägger ett könsmönster som sedan påverkar hela livet för både pojkar och flickor? Läger det också grunden för användandet av könsord och andra nedsättande uttryck i lite högre åldrar? Jag har inte svaren på de här frågorna men anser att de behöver belysas mer. Samtidigt måste lärare vara uppmärksamma på problemen. Varken flickor eller pojkar ska behöva utsättas för det språkvåld som förekommer i många skolor i dag.

Centerkvinnorna och Centerpartiets ungdomsförbund har här gjort insatser för att påtala och ändra på flera av de här attityderna genom sin kamp för ungdomsfrid och mot språkvåld. Vid besök i skolor går det ofta lätt att få i gång diskussioner om de här frågorna, och när man tränger lite djupare in i frågorna kommer man för det allra mesta samfällt fram till att ingen egentligen tycker om de attityder och förhållningssätt som ändå förekommer. Många elever har inte funderat över hur motparten känner när någon skriker hora eller andra könsord efter en. Mer än en har sagt att de ska sluta, för det känns fel när de verkligen har tänkt efter.

Herr talman! I skolans värld kommer mycket av jämställdheten in tidigt. I all lärarutbildning är därför jämställdhetsperspektivet viktigt. Det ska finnas med i utbildningen som enskilda kunskapsmoment lika väl som att man praktiskt ska undersöka hur det ser ut i klasser där man gör sin verksamhetsförlagda utbildning eller att man själv som lärarstuderande eller aktiv lärare reflekterar över hur man behandlar manliga och kvinnliga elever.

Ett känt faktum är att barn inte gör som vi säger utan som vi gör. Därför behövs både manliga och kvinnliga lärare från förskolan upp till högskolan. Alla lärare behöver också vara medvetna om sin betydelse som förebilder för eleverna.

I Centerpartiet anser vi att dimensioneringen av antalet högskoleplatser bör göras med utgångspunkt i hur högt söktrycket är. Som det ser ut i dag finns betydligt fler utbildningar som är anpassade till mäns än kvinnors efterfrågan på utbildning. Många utbildningar är heller inte utformade så att de attraherar båda könen. Utbildningsanordnarna är snarare könsblinda än könsneutrala. De utbildningar som kvinnor väljer har ofta

färre varianter och lägre status än de som väljs av män. Detta bör beaktas av universitet och högskolor när man utformar sitt utbildningsutbud.

Herr talman! Utbildningsinnehållet måste också anpassas till kvinnors och mäns intresse och förutsättningar att delta i utbildningen. Bl.a. ingenjörsutbildningarna har kritiserats för att i både teoretiskt innehåll och i praktiska övningar inte ta hänsyn till kvinnors annorlunda syn på samhälle och verksamheter. Kvinnor vill ofta ha överblick över en fråga och en helhetssyn på problemen innan man sätter i gång. Utan detta kan de tappa intresset och anse att utbildningen förlorar sig i detaljer som de inte ser någon mening i. Ett annat angreppssätt kan lösa de här frågorna utan att det faktiska utbildningsinnehållet behöver ändras särskilt mycket.

Många kvinnor behöver dessutom uppmuntras när de kommer på nya tekniska lösningar och applikationer. Ofta tror de att det inte är viktiga saker de kommit på eller att det inte kan bli någon ekonomisk framgång med deras idéer och förslag. Det är väl bara en liten förbättring som löser ett för dem själva närliggande problem. Sedan kan det visa sig att de kommit på lösningar som andra funderat på i årtal utan att ha kommit fram till något som fungerar.

Tjänsteförslagsnämnderna är ett område där en jämn könsfördelning är av stor betydelse. Om det inte finns lika många av båda könen i nämnderna är risken stor att män av tradition väljer män. Det är inte av illvilja, men traditionen är stark. Män värderar också andra mäns kunskaper och kvalifikationer högre än kvinnors. Därför är det nödvändigt med en jämn könsfördelning i tjänsteförslagsnämnderna.

Herr talman! Jag står givetvis bakom samtliga reservationer från Centerpartiet men väljer att yrka bifall endast till reservation 1 under punkt 1 och reservation 7 under punkt 9.

Anf. 234 HELENA BARGHOLTZ (fp):

Herr talman! Låt mig inledningsvis konstatera att vi ändå har sett en hel del förändringar under senare år när det gäller jämställdheten i skolan. När jag själv gick i skolan – och jag måste erkänna att det är en del år sedan – fanns inte ordet jämställdhet över huvud taget. Än mindre diskuterades det i skolan, så visst har det ändå skett framsteg. Det har skett inte minst tack vare det idoga arbete som många politiker under lång tid drivit när det gäller jämställdheten och vikten av att föra fram det i skolan. Det ger ändå resultat.

Jämställdhet måste börja tidigt. Medvetenheten om detta måste skapas redan i förskolan. Jag vet att det i en del förskolor förekommer ett mycket systematiskt och bra arbete kring jämställdhetsfrågorna. Det ska sedan genomsyra skolan hela vägen upp. Mitt intryck är att det går ganska bra men att problemen uppstår ju högre upp i skolan man kommer. Ojämligheten är större mellan pojkar och flickor i gymnasiet än vad den är t.ex. i förskolan.

Riktigt jobbigt blir det för kvinnor på universitetsnivå, särskilt när de kommer fram till att doktorera och sedan att söka de olika professurerna.

Det är för oss alla självklart att män och kvinnor ska ha samma inte bara formella utan också reella möjligheter att göra sig gällande i den akademiska världen och att alla former av diskriminering måste bekämpas. Det är intressant att se att nu nästan 60 % av studenterna på grundnivå i den akademiska världen är kvinnor. Man ser det mycket tydligt när

Prot. 2000/01:84
22 mars

Jämställdhet inom utbildning och forskning

man tittar på traditionellt manliga utbildningar som t.ex. juridik, som numera har en majoritet av kvinnor. Läkarutbildningen, prästutbildningen m.fl. har numera kvinnlig majoritet.

Men på varje steg av karriärstegen blir det allt färre kvinnor, och i toppen, på professorsnivån, är det bara 10 % kvinnor. Till viss del kan den här mycket ojämna könsfördelningen på de högre nivåerna förmodligen förklaras av ojämställda förhållanden i det förflutna. Genom det strikt hierarkiska meriteringssystem som råder inom högskolan lever historiska förtydnelser kvar och påverkar statistiken.

Det är uppenbart så att män, som ju har en så dominerande ställning på högre poster inom universitetsvärlden, ser på detta med mäns glasögon. Man brukar tala om att man kan sätta på sig kvinnliga glasögon och manliga glasögon, men män tenderar väl att behålla sina manliga glasögon på sig hela tiden.

Det finns också tecken på att det i dag pågår diskriminering i samband med tjänstetillsättningar. I en mycket uppmärksam studie 1996 kunde Göteborgsforskarna Agnes Wold och Christine Wennerås visa att kvinnor systematiskt hade förfördelats när Medicinska forskningsrådet skulle tillsätta forskarassistenttjänster. En kvinna behövde ha producerat i genomsnitt två gånger mer än en manlig sökande för att anses vara lika kompetent som en man. Undersökningen visade också att personliga kontakter med dem som bedömde ansökningarna påverkade utfallet. Det var detta som var så upprörande.

I syfte att öka den kvinnliga andelen professorer beslöt riksdagen redan 1995 om ett trettiotal nya professurer, de s.k. Thamprofessorerna. Kritiken mot dem riktade sig både mot principerna och mot konsekvenserna för enskilda forskare. Diskriminering inom högskolevärlden drabbar, precis som på alla andra håll, i första hand individer, inte kollektiv. Det handlar om kvinnliga individer, inte om kvinnor som ett kollektiv.

En situation där en kvinna förbigås för en mindre kompetent man kan inte kompenseras av att en annan man i en annan situation diskrimineras, därtill med stöd av lagen, till förmån för en annan kvinna. Ytterst handlar det om två individer.

Den liberala jämställdhetspolitiken syftar till att stoppa diskriminering av individer, inte till att skapa statistik balans mellan olika könskollektiv.

I juli förra året konstaterade EG-domstolen också i en principiellt viktig dom att det var fel att ge en professorstjänst vid Göteborgs universitet till en kvinna trots att en man som också sökte tjänsten hade bättre meriter. Detta innebar i praktiken dödsstöten för Thamprofessorerna.

Med utgångspunkt i grundtanken att diskriminering av individer ska bekämpas finns det en rad liberala jämställdhetsbefrämjande åtgärder som vi vill se genomförda. För det första visade Wold-Wennerås undersökning att bristen på öppenhet och insyn bidrog till de missförhållanden som de avslöjade. Medicinska forskningsrådet vägrade länge att lämna ut de bedömningar på vilka det grundade sina ställningstaganden. Ökad öppenhet och klarhet när det gäller urval och antagningar skapar förutsättningar för att bryta upp interna brödraskap och stävja svågerpolitik.

För det andra ska de kriterier utifrån vilka tjänster tillsätts vara tydliga och formellt reglerade. Det försvårar avsevärt för informella manliga nätverk att, på oklara grunder, gå förbi kompetenta kvinnliga sökande.

För det tredje ska de nämnder som svarar för tillsättningar inom högskolan i möjligaste mån ha en jämställd representation av kvinnor och män. När kvinnor är med i konkurrensen måste detta vara huvudregeln.

För det fjärde måste den reform som nyligen genomförts enligt vilken det är möjligt att befordras till professor utan att det finns en särskild tjänst tillgänglig säkras fullt ut. Reformen innebär en anpassning till internationella förhållanden, exempelvis i USA, där professorstiteln utdelas utifrån en strikt meritprövning. Den borde även ge positiva följdverkningar från jämställdhetssynpunkt.

Åtminstone tidigare har det varit så att kvinnor ofta har missgynnats i urvalsförfaranden där flera personer konkurrerar om en enda plats. Kvinnan får inte den platsen. Därför är det angeläget att de nya befordrade professorerna inte ses som en andra rangens professorer i relation till innehavarna av de traditionella fasta professorerna. Ekonomiska resurser bör också avsättas, så att dessa professurer, som man kan kalla befordringsprofessurer, ges ordentligt utrymme för egen forskning. Det är kolossalt viktigt för professorer att visa att de producerar egen forskning.

För det femte måste en stor del av det praktiska jämställdhetsarbetet bedrivas på varje separat arbetsplats inom högskolan – inom den enskilda institutionen. Det är där som grunden läggs för jämlika villkor för kvinnor och män i forskningens vardag. För större institutioner ska det vara självklart att ha en formellt utarbetad jämställdhetsplan. I jämställdhetsplanen kan man t.ex. ta upp hur reglerna för antagning av doktorander ska gå till så att inte kvinnor missgynnas och hur förläggningen av viktiga seminarier och sammanträden kan påverka föräldrars förutsättningar att delta i det vetenskapliga arbetet.

Herr talman! Jag yrkar med detta bifall till reservation 6.

Anf. 235 MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s):

Herr talman! Den 8 mars är internationella kvinnodagen. Under det här året har jag ganska noga följt debatten och uppmärksamheten i massmedierna kring internationella kvinnodagen. Den gavs i år ett väldigt stort utrymme när det gällde lägesbeskrivningen av skillnaderna mellan män och kvinnor. Alla politiska partier fanns med på banan.

Jag har tagit detta mycket klart till intäkt för att jämställdhetsfrågorna har ryckt upp på dagordningen. De har kommit betydligt högre upp i viktningen av frågor efter om de är vinnarkoncept eller inte. Vad jag tycker mig ha kunnat slå fast vid årets internationella kvinnodag är att jämställdhet i dag är ett vinnarkoncept.

Alla är, som sagt, med på banan. T.o.m. moderaterna finns i dag med när det gäller begreppet jämställdhet. De talar om jämställdhet, vilket inte alltid har varit fallet.

Jämställdhetsfrågorna har utvecklats såtillvida att vi nu också i den politiska debatten liksom även inom forskningen har fått ett nytt begrepp att förhålla oss till, nämligen till begreppet feminism. Jag konstaterade vid årets internationella kvinnodag att det inte längre endast är socialdemokrater och vänsterpartister som använder sig av begreppet feminism utan även Folkpartiet. Man vill dock markera att det är liberalfeminism det är fråga om, inte socialistisk feminism.

Man kan säga att den internationella kvinnodagen från början var ett socialistiskt begrepp. Det var socialistiska kvinnor som 1910 i Köpen-

hamn sjösatte begreppet internationella kvinnodagen för att markera att man nu tänkte genomföra en samordning av kampen för kvinnlig rösträtt.

När man talar om feminism talar man samtidigt om att man ser att det finns en struktur och ett system i samhället som med automatik diskriminerar flickor och kvinnor. Ser man jämställdhetsfrågor som ett strukturellt problem och ett systemfel resonerar man också med utgångspunkt från det.

Vi diskuterar alltså lite olika, skulle jag vilja påstå. Vi har fortfarande i debatten från vissa håll, framför allt från moderaterna, en tyngdpunkt på kvinnans egen inneboende kraft och egna meriter. Det är väldigt ofta förekommande uttryck i den här debatten.

Inför dagens debatt har jag ägnat mig lite grann åt att titta lite närmare på motioner och reservationer för att se om detta förhållningssätt återfinns i de motioner vi i dag ska behandla. Jag anser nog att det finns ett klart mönster i vårt sätt att se på de här frågorna. Jag ska försöka att beskriva vad jag ser. Klockan är mycket, och jag ska försöka att göra det så komprimerat som möjligt.

Jag ska börja med skolan. Utskottets majoritet har nu i betänkande efter betänkande när det gäller jämställdhetsfrågor talat om att jämställdhetsfrågan i skolan är en värdegrundsfråga och en pedagogisk fråga. När vi talar om en värdegrundsfråga talar vi faktiskt om jämställdhet som en del av demokratin. Vi är i det hänseendet också inne på att jämställdhet är en fråga om samhällsstruktur. Demokrati är ju i allra högsta grad en fråga om samhällsstruktur. Men vi har också sagt att pedagogiken i skolan är verktyget för att omsätta de grundläggande värdena i praktiken. Man måste se på flickor och pojkar efter de givna förutsättningar de har när de kommer in i skolans värld. Värdegrundsfrågorna är alltså en mycket viktig del i hela den här problematiken.

En annan sak är också intressant. Jag har ägnat mig åt att gå tillbaka lite grann i protokollen för att följa hur positionerna har förskjutits, och jag måste säga till Helena Bargholtz att jag är lite orolig över Folkpartiets syn på de här frågorna. Jag upplever att vi har haft en ganska lång gemensam historia, t.ex. när det gäller kvinnors rösträtt, kvinnors rätt till yrkesarbete och kvinnors rätt till barnomsorg. Jag har även tidigare i debatterna upplevt att vi lagt lika stor vikt vid skolans värdegrund och, som jag tolkat det, haft samma syn på demokratin som en samhällsstruktur som främjar jämställdhet.

När jag nu läste protokollen blev jag lite förvånad över ett folktopartistiskt inlägg – visserligen några år gammalt, från 1998, men ändå. Det var en debatt som initierades av Folkpartiet här i kammaren. Ylva Johansson var skolminister. Hon talade med utgångspunkt från sin roll som lärare och beskrev den frustration en lärare ibland kan känna i det snabba tempo som skolan faktiskt har:

”Man önskar ibland när man står där i klassrummet att man kunde trycka på en stoppknapp och stanna allting, så att man hann tänka efter. Jobbar jag nu egentligen med att fostra demokratiska medborgare som har respekt för varandra och för människovärdet? Fostrar jag nu inför jämställdhet? – – – Lär jag dem till demokratiska medborgare?”

På det svarar Folkpartiets representant:

”Hon”, alltså Ylva Johansson, ”funderade på om hon har lärt eleverna att bli demokrater, om de skall respektera varandra och om de skall vara

jämställda. Men hon funderade ingenting på kunskap. Jag tror att skolan skulle vinna på om vi skalade bort väldigt mycket av blomsterspråket och var otroligt tydliga i vår uppgift till skolan.”

Jag kan inte tolka det på annat sätt än att Folkpartiet nu anser att skolans uppgift är att förmedla ämneskunskaper. För vad är det vi ska skala bort i ”blomsterspråket”? Är det demokratin? Är det respekten? Är det jämställdheten? Jag upplever alltså inte riktigt att vi har den där gemensamma grundsynen längre. Jag hoppas dock att det här bara var en lapsus i debattens hetta. Helena Bargholtz kanske kan rätta till detta om det nu är missvisande.

Jag ska då gå till högskolan, för där blir det lite mer komplicerat. Jag ska ta upp tre saker som vi lyfter fram när det gäller högskolan och jämställdhetsfrågor i högskolan.

Det första är sexuella trakasserier. Det upplevs tydligen som någonting som är på ett mycket individuellt plan. Ändå behandlar vi inte detta som i första hand en pedagogisk fråga. Vi talar alla om attityder som utgångspunkt för åtgärder. Sexuella trakasserier är en del av en gammal maktstruktur där den som känner ett övertag kan kränka den som uppfattas som beroende. Det är jag helt övertygad om. Vi uttrycker inte detta som ett problem som den som kränks kan lösa ”av inneboende kraft” och ”på egna meriter”. Där talar vi faktiskt allihop om ett systemfel någonsans, om ett strukturellt fel. Där är vi överens.

Så kommer jag till rekryteringen. Vi talar inte längre om kvinnors möjligheter generellt att söka till högskolan. Där är vi överens om att det ska finnas likvärdiga möjligheter att söka till högskolan. Nu talar vi i stället om den könsmissiga snedrekryteringen.

Men även här koncentrerar vi oss faktiskt på värdegrundsfrågor och på attityder. Genom olika projekt och förändring av ämneskombinationer ska vi ändra på flickors och pojkars attityder, flickors till naturvetenskap och teknik, pojkars attityder till vård och omsorg. Vi säger inte att det här får flickor sköta med hjälp av sin inneboende kraft och sina egna meriter. Där verkar vi också vara ganska överens.

Men nu kommer vi till karriärmöjligheten. Nu kommer vi in på ett område där vi verkligen talar om egen kraft och egna meriter. Moderaterna är övertygade om att kvinnor har den inneboende förmågan att göra akademisk karriär av egen kraft och på sina egna meriter.

Då kan man fråga sig: Har kvinnor inte före 1990-talet haft egen kraft och egna meriter? Vad har hänt med kvinnors inneboende kraft under 90-talet? Jo, vi har börjat arbeta med strukturerna. Vi har satt upp rekryteringsmål för lärosätena när det gäller att rekrytera kvinnor till olika positioner inom lärande och forskning. Detta har varit ett mycket framgångsrikt sätt att angripa systemfelen på.

Under 90-talet har faktiskt, som flera har sagt, antalet kvinnliga professorer mer än tredubblats. Det är inte så mycket när man säger det i siffror för det är från 84 kvinnliga professorer år 1987 till 261 år 1998. Så nu börjar även moderaterna vackla i sitt motstånd mot strukturinriktat arbete. Det är med glädje jag konstaterar att man tillsammans med Folkpartiet anser att det måste göras en analys av de osynliga strukturer i det akademiska systemet som lägger hinder i vägen för kvinnorna. Men för utskottsmajoriteten måste jag säga att dessa strukturer har varit synliga

Prot. 2000/01:84
22 mars

Jämställdhet inom utbildning och forskning

länge. Vid nästa kammardebatt i de här frågorna kanske moderaterna även har tagit till sig begreppet feminism.

Den socialdemokratiska regeringen har gjort och gör stora insatser för att förändra de strukturer som fortfarande bromsar flickor och kvinnor från att fullt ut kunna utnyttja sin inneboende kraft och bedömas efter sina egna meriter. Jag yrkar därför avslag på samtliga motioner och bifall till förslaget i betänkandet.

Anf. 236 HELENA BARGHOLTZ (fp) replik:

Herr talman! Det var intressant att höra Majléne Westerlund Panke långa och ideologiska analys av olika typer av feminism. Jag är själv mycket engagerad i den debatten.

Det finns skillnad mellan socialistisk feminism och liberal feminism. Men låt mig få säga att liberal feminism är betydligt mycket äldre än socialistisk feminism. Den liberala feminismen är ingenting som Folkpartiet uppfann förra veckan i samband med sin bok om liberal feminism. Den går tillbaks till över hundra år innan den socialistiska feminismen kom till genom en mycket märklig kvinna som hette Mary Wollstonecraft och som har skrivit en bok om detta som jag varmt kan rekommendera Majléne Westerlund Panke att läsa. Den är mycket klok och står sig fortfarande. Det är en bibel för oss som är intresserade av den liberala feminismen.

Skillnaden mellan liberal feminism och socialistisk feminism är att vi, även om vi kanske har samma problemanalys, har något olika sätt att se på hur man ska lösa problemen. För oss är det viktigt att se på de individuella lösningarna, att se att varje kvinna kan utvecklas utifrån sina förutsättningar. Vi tror inte på stora kollektiva lösningar.

Jag var mycket förvånad över att höra att Majléne Westerlund Panke oroade sig för att en folkpartistisk debattör här i kammaren hade sagt att kunskap är bra. Det är självklart att skolan ska förmedla kunskap. Det står vi för till hundra procent också i dag. Det är kunskapen som ger en förutsättning, inte minst för kvinnorna, att hävda sig i samhället. Det är när kvinnorna får kunskap som de också kan kräva delaktighet, kräva att få de höga tjänsterna etc. Kunskap är en viktig förutsättning för jämställdhet.

Anf. 237 MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) replik:

Herr talman! Det är inte vi som har präglat begreppet socialistisk feminism. Det är ett begrepp som Folkpartiet står för. När man har infört liberal feminism har jag uppfattat att det är för att markera att man inte riktigt delar värdegrunden med oss andra som har talat om feminism under en längre tid.

När det sedan gäller feminismens ålder måste jag säga att om man, som Helena Bargholtz påpekar, har en tradition bakåt i tiden som är flera hundra år gammal kan vi undra ännu mer över inlägget i debatten om att man ser demokrati och jämställdhet som någonting som i skolan har ett motsatsförhållande till ämneskunskap. Talar vi om kunskap kan vi väl ändå inte mena att det bara handlar om vilket år Karl XII blev skjuten eller vilket år Gustav II Adolf blev skjuten. Kunskap måste faktiskt också vara att djupast innerst inne omfatta begreppet demokrati och jämställd-

het och inte kalla detta för ett blomsterspråk som man egentligen borde sortera bort när man diskuterar skolpolitik.

Det var detta som gjorde mig djupt oroad, för jag såg ett brott i Folkpartiets tradition när det gäller synen på demokrati och jämställdhet.

Anf. 238 HELENA BARGHOLTZ (fp) replik:

Herr talman! Jag vet inte hur mycket feministisk litteratur Majléne Westerlund Panke läser, men varken termen socialistisk eller liberal feminism är någonting som vi som politiker har hittat på. Det här är vetenskapliga termer som används i den feministiska debatten. Jag kan rekommendera Majléne Westerlund Panke att titta lite närmare på detta. Då kommer hon att se att begreppen finns där.

När det sedan gäller frågan om kunskap respektive demokrati och jämställdhet vill jag inte stå här och förklara ett uttalande som tydligen någon partikamrat till mig har gjort långt innan jag fanns här i riksdagen. Jag vet inte ens vem det handlar om, jag har än mindre läst protokollet från det möte som återopas.

Men det jag sade i mitt inlägg var, och det vill jag betona, att kunskap är en oerhört viktig förutsättning för jämställdheten. Det är när kvinnor får kunskap som de kan hävda sig gentemot männen. Det märks mycket tydligt också i den demokratiska processen. Det är nu när alltför många kvinnor får kunskap som vi också kommer stort i politiken. Det är oerhört viktigt för demokratin.

Anf. 239 MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) replik:

Herr talman! Den partikollega till Helena Bargholtz som yttrade detta var den som fick mig att verkligen bli orolig. Det var Folkpartiets partiledare Leijonborg som yttrade detta i debatten. Då får det onekligen en viss tyngd och skapar en viss undran och oro.

Anf. 240 GUNNAR GOUDE (mp):

Herr talman! Miljöpartiet har ju jämställdhetsfrågorna högt på sitt program. Vi driver frågorna, och vi försöker att vara lite föregångare men också granska oss själva. Vi hörde väl till det parti som kanske först varvade valsedlarna. Vi var väl det parti som först i riksdagen hade en majoritet av kvinnor bland ledamöterna i vår riksdagsgrupp.

Jämställdhetsarbetet är naturligtvis precis lika angeläget nu som för 10–20 år sedan. Det har pågått länge, och det går framåt. Men det går alldeles förskräckligt långsamt. Vissa strukturer är stelare än andra. Jag beklagar att högskolesystemet och universitetet hör till de allra segaste instanserna. Det är dessutom hierarkiska strukturer, som bara på grund av detta gör att det finns en inbyggd diskriminering i själva systemet som sådant.

Det är naturligtvis angeläget att arbeta på alla nivåer när det gäller jämställdhetsarbetet. Jag kunde inte riktigt förstå vitsen med debatten om kollektiv eller individuell syn på jämställdhetsbegreppet. Jag har säkert missuppfattat. Men självklart måste vi arbeta med lagar, regler och förordningar som har kollektiv karaktär. Vi har utredningar när det gäller jämställdhet, diskriminering av kön, sexuella trakasserier. Det är en fråga från Högskoleverket, och en fråga från departementet. Det kommer en proposition relativt snart på området. Där får vi tillfälle att ta upp dem.

Majléne Westerlund Panke talade om den osynliga strukturen. Den har vi pratat om i sex sju år här i kammaren. Den finns kvar. Men det råder ett ensträckt arbete ute på högskolorna där den är vanligast, och arbetet leder i rätt riktning.

Det finns då åtgärder av olika slag från riksdagens och regeringens sida för att påskynda jämställdhetsarbetet. När det gäller skolan är värdegrundsprojektet ett tydligt sådant anslag från regeringen. Det bör leda till ett steg i rätt riktning.

Jag tror inte att man ska underskatta Carl Thams kvinnliga professorer. Det blev ett våldsamt uppsving i debatten om jämställdhetsfrågorna ute på högskolorna. Det var nyttigt. Miljöpartiet hörde väl till dem som var skeptiska till själva principen att införa tjänster just för kvinnor. Där emot är det viktigt att uppmärksamma användningen av jämställdhetslagen och möjligheten att när det finns två sökande som är ungefär lika meriterade anställa den som hör till det underrepresenterade könet.

Jag tar upp den frågan eftersom den berör lite grann en annan fråga.

När det gäller högre tjänster inom universitet och högskolor, t.ex. professorer, är kvinnorna underrepresenterade. Det växer långsamt. Vi måste då tänka över hur vi arbetar med jämställdhetsfrågorna och representationen inom ett sådant system. Det är lätt hänt att de få kvinnorna får en alldeles otroligt stor arbetsbörda om de ska sitta med i alla styrelser och beredande organ för att åstadkomma en jämn könsfördelning i dem. Samtidigt ska de vara goda föredömen för de flickor och kvinnor som finns i utbildningssystemet och kanske hjälpa sina medsystrar med de problem som finns i karriären. Vi har sett över andra lösningar. Jag tror att man kan våga släppa in männen i jämställdhetsarbetet på ett generösare sätt. Ett förslag vi har drivit i några år gäller att i tjänsteförslagsnämnderna – som är ganska många på universitet och högskolor – ha en ledamot, spelar ingen roll vilket kön, som har den enda uppgiften att se till att jämställdhetslagen följs. Ledamoten ska vara utbildad av den jämställdhetsansvarige som finns på varje högskola och universitet men som inte har en chans att vara med i alla nämnderna. Det skulle kunna vara ett sådant steg. Det skulle vara bra om fler män aktiveras rent formellt i försvaret av jämställdhetslagen.

Jämställdhetsplanerna på institutionsnivå ska naturligtvis bli levande verklighet på institutionerna. Här är det verkligt allvarliga problemet, nämligen den osynliga strukturen, i botten ofta omedvetna attityder. Män på institutionerna ska få tillfälle att diskutera jämställdhetsfrågorna och göra klart för sig vad det handlar om. Det är inte alldeles lätt att gå från den gamla traditionen in i en ny. Vad är t.ex. sexuella trakasserier? Det skulle vara nyttigt att få diskutera det på institutionsnivå. Högskoleverket har anvisat att man i handledarutbildningen särskilt ska uppmärksamma frågorna.

När det gäller karriären finns det mängder av dolda hinder på vägen. Sättet att välja uppsatsämne tredje terminen är olika. Det har visat sig att kvinnor ofta väljer ämnen som är mer verklighetsförankrade, medan männen, pojkarna, har en större tendens att ansluta sig till professors stora projekt. Det har sedan betydelse vid rekrytering till forskarutbildningen och val av ämne för avhandlingen osv.

Vissa skillnader finns mellan könen som då oftast är till hinder för kvinnorna, t.ex. att när de har kommit en bit i sin utbildning har de kom-

mit till den åldern att de ska föda barn. Där tappar kvinnorna ofta ett år i karriärvägarna. Då ska meriter räknas på ett sätt som gör det likvärdigt för män och kvinnor. Jag ska inte uppehålla mig länge vid detta. Vi har i våra motioner skrivit långa analyser av vad vi tror ska uppmärksammas i fråga om karriärvägarna på universitet och högskolor.

Jag vill ta upp en fråga som är allvarlig men som har negligerats. I en hierarkisk struktur som på ett universitet eller en högskola har man fokuserat lite väl kraftigt på topp tjänsterna, professurer och lektorer, och glömt bort att det finns en kader av tjänster och människor på universitet och högskolor som är värda att uppmärksamma, nämligen högskolesekreterarna. De är i stort sett till hundra procent kvinnor. Det är klart att jämställdheten bör gälla även där. Vid tjänstetillsättningen bör man uppmärksamma den oerhörda snedfördelningen. Det finns flera skäl. Det finns många högskolesekreterare som säkerligen skulle kunna gå vidare i utbildningen, men framför allt är det fråga om en snedstruktur i en hierarkisk struktur med bara kvinnor på en lägre tjänstemannanivå och bara män på en högre nivå. Strukturen bidrar till en felaktig attityd när det gäller jämställdhetsfrågor för de studerande som träder in i organisationen. Det går inte att undvika att se att man har en systematisk struktur som missgynnar eller lågställer kvinnor. Man ska vidga perspektivet och se till samtliga tjänstegrupper inom högskolan.

Kvällen börjar bli sen. Jag tror att jag ska avkorta mitt anförande. Jag stannar där. Det blir tillfälle att återkomma när propositionen läggs fram inom en snar framtid.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 28 mars.)

14 § Elever med funktionshinder

Föredrogs
utbildningsutskottets betänkande 2000/01:UbU12
Elever med funktionshinder.

Anf. 241 BEATRICE ASK (m):

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 1 under punkt 1.

Bakgrunden till flertalet av de motioner som behandlas i det här betänkandet är riksdagens beslut hösten 1999 med anledning av propositionen *Elever med funktionshinder*. Den socialdemokratiska regeringen föreslog då, och majoriteten sade ja, till avskaffandet av den statliga specialskolan för bl.a. synskadade och talskadade elever. Specialskolor för dessa svårt handikappade barn skulle läggas ned och insatser i stället läggas på stöd till kommunerna, som därmed fick det fulla ansvaret för de barnens skolgång.

Vår utgångspunkt är att alla barn och ungdomar har rätt till utbildning av god kvalitet. Vi moderater anser att en del av de förändringar som nu genomförs när det gäller stödet till elever med funktionshinder är en skrivbordsprodukt, långt ifrån den verksamhet och de barn och ungdomar som utbildningen är till för.

Prot. 2000/01:84
22 mars

Jämställdhet inom utbildning och forskning

Elever med funktionshinder

Undervisningen för svårt handikappade barn och ungdomar innebär en rad svårigheter. Behoven och förutsättningarna är mycket komplexa. Inte minst små kommuner har begränsade förutsättningar att hantera dem.

Det låter bra att säga att barn ska bo hemma hos sina föräldrar och att kommunen ska erbjuda det stöd som behövs. Vem tycker inte det? Men det som bekymrar många är att grava handikapp ibland fordrar mycket avancerad kompetens och en mycket medveten miljö för att den enskilde eleven ska kunna utvecklas så bra som det bara är möjligt.

Vi moderater är positiva till ansträngningar för att öka stödet till kommunerna att klara också avancerad specialundervisning. Men genom att man successivt lägger ned statliga specialskolor riskeras tillgången på den mycket kvalificerade lärarkompetens som behövs. Fasta skoldelar och resurscenter hör ihop. Det är i det dagliga arbetet med eleverna som kunskaper och erfarenheter blir till.

Vi moderater motsatte oss därför en avveckling av de statliga specialskolorna Ekeskolan och Hällsboskolan. De bör vara kvar. Riksdagen kan fortfarande häva det intagningsstopp som börjar i sommar vid Ekeskolan och om ett år vid Hällsboskolan. Vi har också i betänkandet pekat på möjligheten att vid Ekeskolan skapa ett riksgymnasium för blinda och synskadade elever med flerfunktionshinder. Den frivilliga utbildningen för handikappade behöver byggas ut och utvecklas.

Vi menar att elevens och föräldrarnas önskemål måste ges ökad betydelse. Föräldrar med handikappade barn skaffar sig ordentliga kunskaper både om det egna barnet och om de olika former för stöd och utbildning som kan komma i fråga. De kan välja, även när det är svårt. Frågan om utbildning i hemkommunen eller i en specialskola borde därför i större utsträckning tas utifrån den enskilde elevens behov och önskemål. Familjerna måste kunna välja den lösning de anser bäst svarar mot det. Viss tidsvistelse på resurscenter, som fortfarande är kvar, är ingenting nytt, men det är inte erbjudande om den trygghet en god skolgång innebär.

Den planerade ombildningen av Statens institut för handikappfrågor i skolan, SIH, sker också med anledning av beslutet. För närvarande arbetar – och det är inte jag som har hittat på namnet – MYS-utredningen med förberedelse för en ny myndighet, Specialpedagogiska institutet. Den fråga som vi fortfarande ställer oss är varför Socialdemokraterna förordar integration av barnen i skolan men inte kan åstadkomma en samordnad myndighet för alla barn på nationell nivå.

Avslutningsvis skulle jag vilja understryka det allvar med vilket utskottet följer utvecklingen av särskolan. Antalet elever i särskolan har ökat markant under senare år, och rapporterna visar att kommunerna har mycket olika rutiner för utredning och mottagande av elever i särskolan. Därför är det bra att Skolverket har fått i uppdrag att ta fram informationsmaterial och råd i dessa frågor. Frågan är om detta räcker. Jag anser att det finns anledning att analysera frågan mycket djupare för att säkra att både grundskolan och särskolan klarar sina respektive uppdrag.

Anf. 242 LENNART GUSTAVSSON (v):

Herr talman! I samband med detta betänkande tänker jag lyfta fram två frågor, dels frågan om riktlinjer för beslut om särskoleplacering, dels

frågan om skolornas yrkesförberedande insatser för funktionshindrade elever.

Som svar på ett regeringsuppdrag redovisar Skolverket i en rapport som heter *Hur särskild får man vara* en analys av elevökningen i särskolan. Rapporten innehåller flera uppgifter som bör tas på fullaste allvar.

Mottagandet i särskolan ska enbart baseras på elevens förmåga och förutsättningar. Att, som framgår i rapporten, beslut om särskoleplacement fattas utifrån grundskolans resurstillgång är inte acceptabelt. Elever med behov av stöd tenderar att bli brickor i ett kommunalekonomiskt spel. Det är orimligt att särskolans elevkrets är situationsrelaterad och konjunkturberoende.

Det nuvarande regelverket stadgar endast att den som är utvecklingsstörd och därför inte kan gå i grundskolan ska tas emot i särskolan. Samma sak gäller barn med autism eller autismsliknande tillstånd. Det är särskolans styrelse som ska göra utredningen inför ett beslut om mottagande i särskolan, men det finns inga närmare bestämmelser om hur denna utredning ska gå till eller på vilka grunder beslut ska fattas. Mot bakgrund av Skolverkets rapport är det uppenbart att detta inte är tillräckligt.

Därför är det bra att det framgår i betänkandet att regeringen mot bl.a. bakgrund av rapporten givit Skolverket i uppdrag att ta fram råd runt rutiner för utredning och beslut om mottagande i särskolan. Jag ser fram mot att i mitten av maj få ta del av Skolverkets uppdrag. Särskoleeleverna har rätt till ett likvärdigt bemötande och en rättvis behandling oavsett var i landet man bor.

Herr talman! Förbundet Unga rörelsehindrade m.fl. har i en rapport från 1999 uppmärksammat att läroplanens bestämmelser om att skolan ska ge förberedelser för arbetslivet inte tycks följas i tillräcklig omfattning när det gäller funktionshindrade elever. I rapporten menar man att många ungdomar med funktionshinder inte alls får det stöd de skulle behöva i detta avseende. En stor del av de tillfrågade i en enkätundersökning sade sig inte ha fått någon som helst yrkesförberedande insats. Vänsterpartiet anser att dessa signaler är oroande. Vi från Vänsterpartiet menar att Skolverket borde få i uppdrag att göra en översyn av hur skolorna följer läroplanens bestämmelser om yrkesförberedande insatser när det gäller funktionshindrade.

Utskottsmajoriteten redogör för det aktuella läget, där bl.a. samverkan ska ske mellan arbetsförmedling och skola. Utskottsmajoriteten anser också att det är särskilt viktigt att stödja och stimulera unga funktionshindrade att våga ta steget ut på arbetsmarknaden – något som jag naturligtvis till fullo instämmer i.

Men trots att rapporter visar att det inte fungerar anses Skolverkets ordinarie tillsynsverksamhet vad beträffar hur skolorna följer läroplanen vara tillräcklig. Jag menar att just de funktionshindrade eleverna är värda en speciell uppmärksamhet, inte minst vad gäller läroplanens skrivningar om yrkesförberedande insatser, och därför vore det bra med en klar signal om att ge Skolverket ett tydligt uppdrag.

Därför, herr talman, yrkar jag bifall till Vänsterpartiets reservation nr 9 under punkt 17.

(forts.)

Prot. 2000/01:84

22 mars

*Elever med
funktionshinder*

15 § Beslut om fortsatt ärendebehandling

Kammaren beslutade på förslag av förste vice talmannen att pågående ärende samt återstående ärenden på dagens föredragningslista skulle uppskjutas till ett kommande sammanträde.

16 § Bordläggning

Anmälades och bordlades

Propositioner

2000/01:78 Rätt att arbeta till 67 års ålder

2000/01:80 Ny socialtjänstlag m.m.

2000/01:84 Kommunal uppdragsverksamhet

2000/01:93 ILO:s konvention och rekommendation om de värsta former-
na av barnarbete m.m.

2000/01:94 Radio och TV i allmänhetens tjänst 2002–2005

2000/01:95 Lag om vägtrafikregister, m.m.

2000/01:96 Sjukersättning och aktivitetsersättning i stället för förtids-
pension

2000/01:98 Kompletterande bestämmelser till Bryssel
II-förordningen

2000/01:107 Bidrag vid korttidsstudier och vissa andra studiestödsfrågor

2000/01:108 Åtgärder mot inställda huvudförhandlingar i brottmål vid
tingsrätterna m.m.

2000/01:109 Skadelidandes rätt att ta del av uppgifter ur nedlagda förun-
dersökningar, m.m.

2000/01:111 Skyddet för vissa djur- och växtarter och deras livsmiljöer

2000/01:113 Vissa ledningsfrågor inom militärt försvar m.m.

2000/01:116 Förlängd giltighetstid för vissa bestämmelser om kommu-
nala bostadsföretag

Motioner

med anledning av prop. 2000/01:72 Vuxnas lärande och utvecklingen av
vuxenutbildningen

2000/01:Ub36 av Elisabeth Fleetwood m.fl. (m)

med anledning av förs. 2000/01:RS1 Riksdagen inför 2000-talet

2000/01:K5 av Marietta de Pourbaix-Lundin (m)

med anledning av förs. 2000/01:RR12 Svenskundervisning för invand-
rare och invandrarnas arbetsmarknad

2000/01:Ub37 av Marietta de Pourbaix-Lundin och
Inger René (m)

2000/01:Ub38 av Ana Maria Narti m.fl. (fp)

2000/01:Ub39 av Erling Wälivaara m.fl. (kd)

2000/01:Ub40 av Mikael Odenberg m.fl. (m)

med anledning av redog. 2000/01:RR1 Riksdagens revisorer Årsredovis-
ning för 2000

2000/01:Fi16 av Karin Pilsäter m.fl. (fp)

Anmälades att följande frågor för skriftliga svar framställdes

den 22 mars

2000/01:952 av *Barbro Hietala Nordlund* (s) till socialminister Lars Engqvist

Missbruksproblem inom äldreomsorgen

2000/01:953 av *Göran Lindblad* (m) till statsrådet Maj-Inger Klingvall
Migrationsverket

2000/01:954 av *Rolf Olsson* (v) till socialminister Lars Engqvist

Handlingsplaner mot kvinnomisshandel

2000/01:955 av *Åke Sandström* (c) till statsrådet Ingegerd Wärnersson
Maxtaxan

2000/01:956 av *Jan-Evert Rådström* (m) till statsrådet Leif Pagrotsky
Gränssamarbete

Frågorna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll
tisdagen den 27 mars.

18 § Anmälan om skriftliga svar på frågor

Anmälades att skriftliga svar på följande frågor inkommit

den 22 mars

2000/01:865 av *Anita Sidén* (m) till justitieminister Thomas Bodström
Ersättning till butiksinnehavare

2000/01:866 av *Anita Sidén* (m) till justitieminister Thomas Bodström
Bristen på anstaltsplatser

2000/01:875 av *Sven Bergström* (c) till näringsminister Björn Rosengren
Svensk sjöfarts konkurrenskraft

2000/01:881 av *Birgitta Sellén* (c) till miljöminister Kjell Larsson
Miljöcertifiering och miljöledning

2000/01:891 av *Helena Bargholtz* (fp) till justitieminister Thomas Bodström

En utbyggd frivård

2000/01:893 av *Harald Bergström* (kd) till näringsminister Björn Rosengren

E 4 förbifart Markaryd och Örkellunga

2000/01:899 av *Göran Norlander* (s) till näringsminister Björn Rosengren

Lantbrevbärarnas kassaservice

2000/01:900 av *Göran Norlander* (s) till statsrådet Lars-Erik Lövdén
Extra medel till skolan

2000/01:901 av *Kerstin Kristiansson Karlstedt* (s) till justitieminister
Thomas Bodström
Herrelösa hus

2000/01:913 av *Lars Wegendal* (s) till näringsminister Björn Rosengren
Trafiksäkerheten i Kronobergs län
2000/01:914 av *Kenth Skårvik* (fp) till näringsminister Björn Rosengren
Viltstängsel
2000/01:915 av *Erling Wälivaara* (kd) till näringsminister Björn Rosengren
Infrastruktursatsningar
2000/01:916 av *Yvonne Ångström* (fp) till näringsminister Björn Rosengren
Broförbindelser över Umeälven
2000/01:921 av *Alice Åström* (v) till justitieminister Thomas Bodström
Inre gränskontroll
2000/01:923 av *Cristina Husmark Pehrsson* (m) till finansminister Bosse Ringholm
Annonsskatten
2000/01:924 av *Agne Hansson* (c) till näringsminister Björn Rosengren
Åtgärds paket för Högsby kommun

Svaren redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 27 mars.

19 § Kammaren åtskildes kl.22.58.

Förhandlingarna leddes
av talmannen från sammanträdets början till ajourneringen kl. 13.49,
av andre vice talmannen därefter t.o.m. 9 § anf. 117 (delvis),
av förste vice talmannen därefter till ajourneringen kl. 17.57,
av tredje vice talmannen därefter t.o.m. 12 § anf. 206 (delvis) och
av förste vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

TOM T:SON THYBLAD

/Barbro Nordström

1 § Aktuell debatt: De nya förutsättningarna för den ekonomiska politiken	1
Anf. 1 KARIN PILSÄTER (fp).....	1
Anf. 2 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s)	1
Anf. 3 KARIN PILSÄTER (fp).....	4
Anf. 4 GUNNAR HÖKMARK (m).....	6
Anf. 5 JOHAN LÖNNROTH (v)	7
Anf. 6 MATS ODELL (kd)	9
Anf. 7 LENA EK (c)	10
Anf. 8 YVONNE RUWAIDA (mp)	12
Anf. 9 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s)	14
Anf. 10 KARIN PILSÄTER (fp).....	15
Anf. 11 GUNNAR HÖKMARK (m).....	16
Anf. 12 JOHAN LÖNNROTH (v)	17
Anf. 13 MATS ODELL (kd)	17
Anf. 14 LENA EK (c)	18
Anf. 15 YVONNE RUWAIDA (mp)	18
Anf. 16 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s)	19
Anf. 17 KARIN PILSÄTER (fp).....	20
Anf. 18 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s)	21
2 § Justering av protokoll.....	21
3 § Ledighet, m.m.....	21
4 § Avsägelse.....	22
5 § Kompletteringsval till vissa utskott m.m.	22
6 § Hänvisning av ärenden till utskott	23
7 § Fristående skolor m.m.	23
Utbildningsutskottets betänkande 2000/01:UbU9	23
Anf. 19 TOMAS HÖGSTRÖM (m).....	23
Anf. 20 LENNART GUSTAVSSON (v)	25
Anf. 21 TOMAS HÖGSTRÖM (m) replik.....	28
Anf. 22 LENNART GUSTAVSSON (v) replik	28
Anf. 23 TOMAS HÖGSTRÖM (m) replik.....	28
Anf. 24 LENNART GUSTAVSSON (v) replik	29
(forts. 9 §).....	29
Ajournering.....	29
Återupptagna förhandlingar	29
8 § Frågestund.....	30
Anf. 25 ANDRE VICE TALMANNEN	30
<i>Den kommunala självstyrelsen</i>	<i>30</i>
Anf. 26 AGNE HANSSON (c).....	30
Anf. 27 Vice statsminister LENA HJELM-WALLÉN (s).....	30
Anf. 28 AGNE HANSSON (c).....	30
Anf. 29 Vice statsminister LENA HJELM-WALLÉN (s).....	31
<i>Skattepolitiken</i>	<i>31</i>
Anf. 30 CARL FREDRIK GRAF (m).....	31

Anf. 31 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s)	31
Anf. 32 CARL FREDRIK GRAF (m)	31
Anf. 33 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s)	32
<i>Mul- och klövsjukan</i>	32
Anf. 34 RONNY OLANDER (s)	32
Anf. 35 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s)	32
Anf. 36 RONNY OLANDER (s)	32
Anf. 37 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s)	33
<i>Låsta arv</i>	33
Anf. 38 ANNELIE ENOCHSON (kd)	33
Anf. 39 Statsrådet INGELA THALÉN (s)	33
Anf. 40 ANNELIE ENOCHSON (kd)	33
Anf. 41 Statsrådet INGELA THALÉN (s)	34
<i>Sanering av nedlagda industrifastigheter</i>	34
Anf. 42 BIRGITTA SELLÉN (c)	34
Anf. 43 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s)	34
Anf. 44 BIRGITTA SELLÉN (c)	35
Anf. 45 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s)	35
<i>Fattiga barn inom EU</i>	35
Anf. 46 YVONNE ÅNGSTRÖM (fp)	35
Anf. 47 Statsrådet INGELA THALÉN (s)	35
Anf. 48 YVONNE ÅNGSTRÖM (fp)	36
Anf. 49 Statsrådet INGELA THALÉN (s)	36
<i>Garantinivån i föräldraförsäkringen</i>	36
Anf. 50 CECILIA MAGNUSSON (m)	36
Anf. 51 Statsrådet INGELA THALÉN (s)	36
Anf. 52 CECILIA MAGNUSSON (m)	37
Anf. 53 Statsrådet INGELA THALÉN (s)	37
<i>Kosovoalbanska flyktingar</i>	37
Anf. 54 AMANDA AGESTAV (kd)	37
Anf. 55 Vice statsminister LENA HJELM-WALLÉN (s)	37
Anf. 56 AMANDA AGESTAV (kd)	38
Anf. 57 Vice statsminister LENA HJELM-WALLÉN (s)	38
<i>Kosovoalbanska flyktingar</i>	38
Anf. 58 PER LAGER (mp)	38
Anf. 59 Vice statsminister LENA HJELM-WALLÉN (s)	39
Anf. 60 PER LAGER (mp)	39
Anf. 61 Vice statsminister LENA HJELM-WALLÉN (s)	39
<i>Löneskillnader mellan män och kvinnor i den statliga sektorn</i>	39
Anf. 62 LENNART GUSTAVSSON (v)	39
Anf. 63 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s)	39
Anf. 64 LENNART GUSTAVSSON (v)	40
Anf. 65 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s)	40
<i>Torskbeståndet i Östersjön</i>	40
Anf. 66 LILIAN VIRGIN (s)	40

Anf. 67 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s)	41
Anf. 68 LILIAN VIRGIN (s)	41
Anf. 69 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s)	41
<i>Arbetslösheten i Sverige</i>	41
Anf. 70 ANA MARIA NARTI (fp)	41
Anf. 71 Vice statsminister LENA HJELM-WALLÉN (s)	42
Anf. 72 ANA MARIA NARTI (fp)	42
Anf. 73 Vice statsminister LENA HJELM-WALLÉN (s)	42
<i>IT-stöd inom socialförsäkringsadministrationen</i>	42
Anf. 74 HENRIK S JÄRREL (m)	42
Anf. 75 Statsrådet INGELA THALÉN (s)	43
Anf. 76 HENRIK S JÄRREL (m)	43
Anf. 77 Statsrådet INGELA THALÉN (s)	43
<i>Åtgärder för att minska kväveutsläpp från jordbrukssektorn</i>	44
Anf. 78 GUDRUN LINDVALL (mp)	44
Anf. 79 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s)	44
Anf. 80 GUDRUN LINDVALL (mp)	44
Anf. 81 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s)	44
<i>Makedonien</i>	45
Anf. 82 MARIANNE JÖNSSON (s)	45
Anf. 83 Vice statsminister LENA HJELM-WALLÉN (s)	45
Anf. 84 MARIANNE JÖNSSON (s)	45
Anf. 85 Vice statsminister LENA HJELM-WALLÉN (s)	45
<i>Vaccinering mot tbc</i>	45
Anf. 86 LENNART FRIDÉN (m)	45
Anf. 87 Socialminister LARS ENGQVIST (s)	46
Anf. 88 LENNART FRIDÉN (m)	46
Anf. 89 Socialminister LARS ENGQVIST (s)	46
<i>Arbetskador</i>	46
Anf. 90 KRISTINA ZAKRISSON (s)	46
Anf. 91 Statsrådet INGELA THALÉN (s)	47
Anf. 92 KRISTINA ZAKRISSON (s)	47
<i>Äldre dieselbilar</i>	47
Anf. 93 JOHNNY GYLLING (kd)	47
Anf. 94 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s)	47
Anf. 95 JOHNNY GYLLING (kd)	48
Anf. 96 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s)	48
Anf. 97 ANDRE VICE TALMANNEN	48
9 § (forts. från 7 §) Fristående skolor m.m. (forts. UbU9)	48
Anf. 98 ERLING WÄLIVAARA (kd)	48
Anf. 99 LENNART GUSTAVSSON (v) replik	50
Anf. 100 ERLING WÄLIVAARA (kd) replik	50
Anf. 101 LENNART GUSTAVSSON (v) replik	51
Anf. 102 ERLING WÄLIVAARA (kd) replik	51
Anf. 103 ANDRE VICE TALMANNEN	52

Anf. 104	BIRGITTA SELLÉN (c).....	52
Anf. 105	ULF NILSSON (fp)	53
Anf. 106	LENNART GUSTAVSSON (v) replik.....	55
Anf. 107	ULF NILSSON (fp) replik.....	55
Anf. 108	LENNART GUSTAVSSON (v) replik.....	56
Anf. 109	ULF NILSSON (fp) replik.....	56
Anf. 110	EVA JOHANSSON (s).....	57
Anf. 111	TOMAS HÖGSTROM (m) replik	59
Anf. 112	EVA JOHANSSON (s) replik.....	59
Anf. 113	TOMAS HÖGSTROM (m) replik	60
Anf. 114	EVA JOHANSSON (s) replik.....	60
Anf. 115	ERLING WÄLIVAARA (kd) replik.....	61
Anf. 116	EVA JOHANSSON (s) replik.....	61
Anf. 117	ERLING WÄLIVAARA (kd) replik.....	61
Anf. 118	EVA JOHANSSON (s) replik.....	61
Anf. 119	ULF NILSSON (fp) replik.....	62
Anf. 120	EVA JOHANSSON (s) replik.....	62
Anf. 121	ULF NILSSON (fp) replik.....	63
Anf. 122	EVA JOHANSSON (s) replik.....	63
Anf. 123	LENNART GUSTAVSSON (v) replik.....	64
Anf. 124	EVA JOHANSSON (s) replik.....	64
Anf. 125	LENNART GUSTAVSSON (v) replik.....	64
Anf. 126	EVA JOHANSSON (s) replik.....	65
Anf. 127	BIRGITTA SELLÉN (c) replik.....	65
Anf. 128	EVA JOHANSSON (s) replik.....	65
Anf. 129	BIRGITTA SELLÉN (c) replik.....	65
Anf. 130	EVA JOHANSSON (s) replik.....	66
Anf. 131	GUNNAR GOUDE (mp).....	66
Anf. 132	TOMAS HÖGSTROM (m) replik	69
Anf. 133	GUNNAR GOUDE (mp) replik.....	70
Anf. 134	TOMAS HÖGSTROM (m) replik	70
Anf. 135	GUNNAR GOUDE (mp) replik.....	70
Anf. 136	ULF NILSSON (fp) replik.....	71
Anf. 137	GUNNAR GOUDE (mp) replik.....	71
Anf. 138	ULF NILSSON (fp) replik.....	71
Anf. 139	GUNNAR GOUDE (mp) replik.....	72
Anf. 140	STEN TOLGFORS (m)	72
	(forts. 11 §).....	75
Ajournering		75
Återupptagna förhandlingar		75
10 § Beslut om utskottsbetänkanden som slutdebatterats den		
21 mars		75
	LU12 Utvärdering av skuldsaneringslagen	75
	SfU10 Föräldraförsäkring och föräldraledighet	75
11 § (forts. från 9 §) Fristående skolor m.m. (forts. UbU9).....		77
Anf. 141	BENGT SILFVERSTRAND (s)	77
Anf. 142	ULF NILSSON (fp) replik.....	79
Anf. 143	BENGT SILFVERSTRAND (s) replik.....	79
Anf. 144	ULF NILSSON (fp) replik.....	80

Anf. 145	BENGT SILFVERSTRAND (s) replik	80
Anf. 146	GUNNAR GOUDE (mp) replik	81
Anf. 147	BENGT SILFVERSTRAND (s) replik	81
Anf. 148	GUNNAR GOUDE (mp) replik	82
Anf. 149	TOMAS HÖGSTRÖM (m) replik	82
Anf. 150	BENGT SILFVERSTRAND (s) replik	82
Anf. 151	TOMAS HÖGSTRÖM (m) replik	83
Anf. 152	BENGT SILFVERSTRAND (s) replik	83
Anf. 153	STEN TOLGFORS (m) replik	83
Anf. 154	BENGT SILFVERSTRAND (s) replik	84
Anf. 155	STEN TOLGFORS (m) replik	84
Anf. 156	BENGT SILFVERSTRAND (s) replik	85
Anf. 157	ERLING WÄLIVAARA (kd) replik	86
Anf. 158	BENGT SILFVERSTRAND (s) replik	86
Anf. 159	ERLING WÄLIVAARA (kd) replik	86
Anf. 160	BENGT SILFVERSTRAND (s) replik	87
Anf. 161	ANDERS SJÖLUND (m)	87
	(forts.)	89
Ajournering		89
Återupptagna förhandlingar		89
11 §	(forts.) Fristående skolor m.m. (forts. UbU9)	89
Anf. 162	BENGT SILFVERSTRAND (s)	89
Anf. 163	ANDERS SJÖLUND (m) replik	90
Anf. 164	BENGT SILFVERSTRAND (s) replik	91
Anf. 165	ANDERS SJÖLUND (m) replik	91
Anf. 166	EVA JOHANSSON (s)	92
Anf. 167	ANDERS SJÖLUND (m) replik	92
Anf. 168	EVA JOHANSSON (s) replik	93
Anf. 169	ANDERS SJÖLUND (m) replik	93
Anf. 170	GUNNAR GOUDE (mp)	94
Anf. 171	ANDERS SJÖLUND (m)	94
Anf. 172	GUNNAR GOUDE (mp)	95
Anf. 173	ANDERS SJÖLUND (m)	95
	(Beslut skulle fattas den 28 mars.)	95
12 §	Gymnasieskolan	96
	Utbildningsutskottets betänkande 2000/01:UbU10	96
Anf. 174	LARS HJERTÉN (m)	96
Anf. 175	YVONNE ANDERSSON (kd)	98
Anf. 176	BIRGITTA SELLÉN (c)	101
Anf. 177	ULF NILSSON (fp)	103
Anf. 178	AGNETA LUNDBERG (s)	105
Anf. 179	LARS HJERTÉN (m) replik	107
Anf. 180	AGNETA LUNDBERG (s) replik	108
Anf. 181	LARS HJERTÉN (m) replik	108
Anf. 182	AGNETA LUNDBERG (s) replik	109
Anf. 183	YVONNE ANDERSSON (kd) replik	109
Anf. 184	AGNETA LUNDBERG (s) replik	109
Anf. 185	YVONNE ANDERSSON (kd) replik	110
Anf. 186	AGNETA LUNDBERG (s) replik	110

Anf. 187	ULF NILSSON (fp) replik.....	110
Anf. 188	AGNETA LUNDBERG (s) replik.....	110
Anf. 189	ULF NILSSON (fp) replik.....	111
Anf. 190	AGNETA LUNDBERG (s) replik.....	111
Anf. 191	BIRGITTA SELLÉN (c) replik.....	111
Anf. 192	AGNETA LUNDBERG (s) replik.....	112
Anf. 193	BIRGITTA SELLÉN (c) replik.....	112
Anf. 194	AGNETA LUNDBERG (s) replik.....	112
Anf. 195	KALLE LARSSON (v).....	112
Anf. 196	LARS HJERTÉN (m) replik.....	114
Anf. 197	KALLE LARSSON (v) replik.....	115
Anf. 198	LARS HJERTÉN (m) replik.....	115
Anf. 199	KALLE LARSSON (v) replik.....	116
Anf. 200	ULF NILSSON (fp) replik.....	116
Anf. 201	KALLE LARSSON (v) replik.....	116
Anf. 202	ULF NILSSON (fp) replik.....	117
Anf. 203	KALLE LARSSON (v) replik.....	117
Anf. 204	YVONNE ANDERSSON (kd) replik.....	118
Anf. 205	KALLE LARSSON (v) replik.....	119
Anf. 206	YVONNE ANDERSSON (kd) replik.....	119
Anf. 207	KALLE LARSSON (v) replik.....	120
Anf. 208	GUNNAR GOUDE (mp).....	120
Anf. 209	YVONNE ANDERSSON (kd)	123
Anf. 210	GUNNAR GOUDE (mp) replik.....	124
Anf. 211	YVONNE ANDERSSON (kd) replik.....	124
Anf. 212	GUNNAR GOUDE (mp) replik.....	124
Anf. 213	LARS HJERTÉN (m)	125
Anf. 214	GUNNAR GOUDE (mp) replik.....	125
Anf. 215	LARS HJERTÉN (m) replik.....	126
Anf. 216	GUNNAR GOUDE (mp) replik.....	126
Anf. 217	ULF NILSSON (fp)	127
Anf. 218	GUNNAR GOUDE (mp) replik.....	127
Anf. 219	ULF NILSSON (fp) replik.....	128
Anf. 220	GUNNAR GOUDE (mp) replik.....	128
Anf. 221	BIRGITTA SELLÉN (c).....	128
Anf. 222	GUNNAR GOUDE (mp).....	129
Anf. 223	BIRGITTA SELLÉN (c).....	129
Anf. 224	FÖRSTE VICE TALMANNEN	129
Anf. 225	GUNNAR GOUDE (mp).....	129
	(Beslut skulle fattas den 28 mars.)	130
13 §	Jämställdhet inom utbildning och forskning.....	130
	Utbildningsutskottets betänkande 2000/01:UbU11	130
Anf. 226	ANDERS SJÖLUND (m)	130
Anf. 227	KALLE LARSSON (v).....	131
Anf. 228	ANDERS SJÖLUND (m) replik.....	133
Anf. 229	KALLE LARSSON (v) replik.....	134
Anf. 230	ANDERS SJÖLUND (m) replik.....	134
Anf. 231	KALLE LARSSON (v) replik.....	134
Anf. 232	YVONNE ANDERSSON (kd)	134

Anf. 233 MARGARETA ANDERSSON (c)	136	Prot. 2000/01:84
Anf. 234 HELENA BARGHOLTZ (fp)	137	22 mars
Anf. 235 MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s)	139	
Anf. 236 HELENA BARGHOLTZ (fp) replik	142	
Anf. 237 MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) replik	142	
Anf. 238 HELENA BARGHOLTZ (fp) replik	143	
Anf. 239 MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) replik	143	
Anf. 240 GUNNAR GOUDE (mp)	143	
(Beslut skulle fattas den 28 mars.)	145	
14 § Elever med funktionshinder	145	
Utbildningsutskottets betänkande 2000/01:UbU12	145	
Anf. 241 BEATRICE ASK (m)	145	
Anf. 242 LENNART GUSTAVSSON (v)	146	
(forts.)	147	
15 § Beslut om fortsatt ärendebehandling	148	
16 § Bordläggning	148	
17 § Anmälan om frågor för skriftliga svar	149	
18 § Anmälan om skriftliga svar på frågor	149	
19 § Kammaren åtskildes kl.22.58	150	

Elanders Gotab, Stockholm 2001